Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

G.C.
0698

Provincia Italiana della
Compagnia di Gesù
Fondo librario antico
Gallarate

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

M. ANNEI

LVCANI DE BELLO CIVILI LIBRI DECEM.

Ex lib. Antonij Zulli Presb. Clarens.

VIRTVTE DVCE, COMITE FORTVNA.

W-1 187

APVD SEB. GRYPHIVM LVGDVNI, 1546.

DOMUS PROFESS. PROV. VENETIAE SOCIETATIS JESU
BIBLIOTECA PADOV. VE. COLL. S.I. LETTERARIA
Fondo librario antico dei gesuiti italiani
fondo Manoscritti

M. ANNEI LVCANI VITA,

Ex Petri Criniti, de Poëtis Latinis libro III.

MARCVS *Anneus Lucanus, natiõe Hispanus, patria Cordubensis fuit. Patrẽ habuit L. Ameum Melã, qui habitus est Senecæ et Gallionis frater, ut obseruatũ est in Annalibus Eusebij. Natalis eius traditur C. Cæs. Germanico iterum, & L. Cæsiano Coss. Delatus ad urbẽ, cùm in prima adhuc infantia esset, quò facilius pro ætate in bonis disciplinis cultũ ingenij caperet. Adolescẽs factus, illustres habuit præceptores: in literis Rhemniũ Palæmonem, qui principẽ locũ inter omneis Grãmaticos tenuit: in Rhetoricis Flauium Virginiũ Rhetorẽ illis temporibus nobilissimũ. Tantumq; diligentia sua ac facilitate ingenij profecit, ut Græcè ac Latinè declamaret, nõ sine summa admiratione audientiũ. Inter cæteros cõdiscipulos Saleiũ Bassum, & A. Persiũ, qui Satyras scripsit, singulari beneuolentia dilexit, mutuisq; officijs prosequutus est. Apud Cæs. Neronem permultũ gratia & beneuolẽtia in prima ætate potuit: adeò illi efficax fuit ingeniũ ad promerendos, conciliandosq; sibi animos hominum. Itaq; non modò ad Quæsturæ dignitatẽ prouectus est, sed in Augurũ quoq; collegiũ ascitus, compositis uersibus de laudibus Neronis. Non tamẽ permansit in gratia apud eum principẽ, qui alienas laudes molestissimo animo ferret: quiq; in repellẽdis, opprimẽdisq; aliorum uirtutibus acerrimus, ac sæuissimus fuit. Vxorem*

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

rem habuit nomine Pollã Argentariam: de cuius ingenio, atq; doctrina, multa referuntur à Sidonio Apollinare, & Papinio: qui maxima quadã reuerentia inquit ad natalẽ Lucani celebrandũ se accedere, & esse hoc imputandũ Pollæ Argẽtariæ, cuius eruditio, atq; nobilitas summa fuit. Val. quoq; Martialis multis carminibus Natalẽ Lucani describit: quale est illud contra Neronis iniquitatem:

Hæc est illa dies, quæ magni conscia partus
Lucanum populis, & tibi Polla dedit.
Heu Nero crudelis, nullaq; inuisior umbra,
Debuit hoc saltem non licuisse tibi.

Enumerantur à Grãmaticis nostris præter opus de bello Cæs. & Pompeij, cõplura alia ab eodẽ Lucano composita: in quibus maximã laudẽ adeptus est ingenij, et doctrinæ. Scripsit enim Saturnalia, Syluarum libros x. Tragœdiã Medeã, quam nõ absoluit: de incẽdio Vrbis, de incẽdio Troiæ cum Priami calamitate, Orpheũ, fabulas complureis, & epistolas. Ex libris Pharsaliæ treis primos emendauit, cum uxore Argẽtaria: reliquos imperfectos, atq; inemendatos reliquit, propter intẽpestiuum interitum. Fab. Quintil. autor est, Lucanũ ipsum magis annumerãdum esse Oratoribus, quàm Poëtis. Est (inquit) ardens, & concitatus, sentẽtijsq; clarissimis excellens. In concionibus admirandus atq; excultus, adeò ut uideatur satis exprimere singularem illam elegantiam, & maiestatẽ Vergilij. Sunt qui scribant eum perisse florenti adhuc ætate, cùm nondũ xxx. annũ

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

attigisset. sed referendum id est uerbis Cornelij Taciti: qui de hoc agit in gestis Neronis. Attico Vestino, & Silio Nerua Coss. facta est conspiratio contra Neronem Imperatorem, principe tam præclari facinoris C. Pisone. Lucanum propriæ causæ ad hoc accendebant, quòd famam carminũ eius Nero deprimebat, prohibueratq; ostentare uanus assimulatione. Patefacta autem cõiuratione, Lucani cædem imperauit Nero. Is brachium dedit medico, ad secandas uenas: & ubi profluente sanguine pedes frigescere, manusq;, & paulatim ab extremis cedere spiritum feruido adhuc, & compote mentis pectore intelligit: recordatus à se carmen compositum, quo uulneratum militem per eiusmodi mortis imaginẽ obijsse tradiderat, uersus ipsos retulit: eaq; illi suprema uox fuit. Visitur adhuc Romæ in marmoreis monimentis id elogium de Lucano priscis literis:

M. ANNEO LVCANO CORDVBENSI POETAE, BENEFICIO NERONIS CAES. FAMA SERVATA.

Sed apponendum præterea est carmen illud uulgatum de ipso Lucano:

Corduba me genuit, rapuit Nero: prælia dixi,
Quæ gessere pares, hinc socer, inde gener.
Continuo nunquam direxi carmina ductu,
Quæ tractim serpãt: plus mihi comma placet.
Fulminis in morem, quæ sunt miranda citentur:
Hæc uerò sapiet dictio, quæ feriet.

M. ANN

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER PRIMVS.

BELLA per Emathios plus quã ciuilia campos,
Iusq; datum sceleri canimus, populumq; potentem
In sua uictrici conuersum uiscera dextra:
Cognatasq; acies, & rupto fœdere regni
Certatum totis concussi uiribus orbis,
In commune nefas: infestisq; obuia signis
Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis.
Quis furor ò ciues? quæ tanta licentia ferri,
Gentibus inuisis Latium præbere cruorem?
Cumq; superba foret Babylon spolianda trophæis
Ausonijs, umbraq; erraret Crassus inulta,
Bella geri placuit nullos habitura triumphos?
Heu quantum terræ potuit, pelagiq; parari
Hoc quem ciuiles hauserunt sanguine dextræ!
Vnde uenit Titan, & nox ubi sidera condit,
Quaq; dies medius flagrantibus æstuat horis,
Et quà bruma rigens, ac nescia uere remitti,
Astringit Scythicum glaciali frigore pontum.
Sub iuga iam Seres, iam barbarus isset Araxes,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Et gens ſiqua iacet naſcenti conſcia Nilo.
Tum.ſi tantus amor belli tibi Roma nefandi,
Totum ſub Latias leges cùm miſeris orbem,
In te uerte manus:nondum tibi defuit hoſtis.
At nunc ſemirutis pendent quòd mœnia tectis
Vrbibus Italiæ,lapſisq; ingentia muris
Saxa iacent,nulloq; domus cuſtode tenentur,
Rarus & antiquis habitator in urbibus errat,
Horrida quòd dumis,multosq; inarata per annos
Heſperia eſt,deſuntq; manus poſcentibus aruis,
Non tu Pyrrhe ferox,nec tantis cladibus autor
Pœnus erit:nulli penitus diſcindere ferro
Contigit:alta ſedent ciuilis uulnera dextræ.
Quòd ſi non aliam uenturo fata Neroni
Inuenêre uiam,magnoq; æterna parantur
Regna deis,cœlumq; ſuo ſeruire Tonanti
Non niſi ſeuorum potuit poſt bella gigantum:
Iam nihil ô ſuperi querimur:ſcelera iſta nefasq;
Hac mercede placent:diros Pharſalia campos
Impleat,& Pœni ſaturentur ſanguine manes:
Vltima funeſta concurrant prælia Munda.
His Cæſar,Peruſina fames,Mutinæq; labores
Accedant fatis:& quas premit aſpera claſſes
Leucas:& ardenti ſeruilia bella ſub Aetna.
Multum Roma tamen debes ciuilibus armis,
Quòd tibi res acta eſt.Te,cùm ſtatione peracta
Aſtra petes ſerus,prælati regia cœli
Excipiet gaudente polo:ſeu ſceptra tenere,
Seu te flammiferos Phœbi tranſcendere currus,

Tellur

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Telluremq; nihil mutato sole timentem
Igne uago lustrare iuuat: tibi numine ab omni
Cedetur: iuriq; tuo natura relinquet
Quis deus esse uelis: ubi regnum ponere mundi.
Sed neq; in Arctoo sedem tibi legeris orbe:
Nec polus aduersi calidus quà uergitur Austri,
Vnde tuam uideas obliquo sidere Romam.
Aetheris immensi partem si presseris unam,
Sentiet axis onus. librati pondera cœli
Orbe tene medio: pars ætheris illa sereni
Tota uacet, nullæq; obstent à Cæsare nubes.
Tunc genus humanum positis sibi consulat armis,
Inq; uicem gens omnis amet: pax missa per orbem
Ferrea belligeri compescat limina Iani.
Sed mihi iam numen: nec si te pectore uates
Accipiam, Cyrrhæa uelim secreta mouentem
Sollicitare deum, Bacchumq; auertere Nysa.
Tu satis ad uires Romana in carmina dandas.
Fert animus causas tantarum expromere rerum:
Immensumq; aperitur opus, quid in arma furētem
Impulerit populum, quid pacem excusserit orbi.
Inuida fatorum series, summisq; negatum
Stare diu, nimioq; graues sub pondere lapsus,
Nec se Roma ferens. sic cùm compage soluta
Secula tot mundi suprema coegerit hora,
Antiquum repetens iterum chaos, omnia mistis
Sidera sideribus concurrent, ignea pontum
Astra petent, tellus extendere littora nolet,
Excutietq; fretum: fratri contraria Phœbe

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Ibit, & obliquum bigas agitare per orbem
Indignata, diem poscet sibi: totaq; discors
Machina diuulsi turbabit fœdera mundi.
In se magna ruunt: lætis hunc numina rebus
Crescendi posuere modum. nec gentibus ullis
Commodat in populum terræ, pelagiq; potentem
Inuidiam Fortuna suam. tu causa malorum
Facta tribus dominis communis Roma, nec unquã
In turbam missi feralia fœdera regni.
O malè concordes, nimiaq; cupidine cæci,
Quid mi scere iuuat uires, orbemq; tenere
In medio? dum terra fretum, terramq; leuabit
Aër, & longi uoluent Titana labores,
Noxq; diem cœlo totidem per signa sequetur,
Nulla fides regni socijs, omnisq; potestas
Impatiens consortis erit. nec gentibus ullis
Credite, nec longè fatorum exempla petantur.
Fraterno primi maduerunt sanguine muri.
Nec pretium tanti tellus, pontusq; furoris
Tunc erat: exiguum dominos commisit Asylum.
Temporis angusti mansit concordia discors,
Paxq; fuit non sponte ducum. nam sola futuri
Crassus erat belli medius mora. Qualiter undas
Qui secat, et geminũ gracilis mare separat Isthmos,
Nec patitur conferre fretum: si terra recedat,
Ionium Aegæo franget mare: sic ubi sæua
Arma ducum dirimẽs miserando funere Crassus,
Assyrias Latio maculauit sanguine Carras,
Parthica Romanos solucerunt damna furores.

Plus

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Plus illa uobis acie, quàm creditis, actum est
Arsacidæ: bellum uictis ciuile dedistis.
Diuiditur ferro regnum, populiq; potentis,
Quæ mare, quæ terras, quæ totum poßidet orbem,
Non cepit fortuna duos. nam pignora iuncti
Sanguinis, & diro ferales omine tedas
Abstulit ad manes Parcarum Iulia sæua
Intercepta manu. quòd si tibi fata dedissent
Maiores in luce moras, tu sola furentem
Inde uirum poteras, atq; hinc retinere parentem,
Armatasq; manus excusso iungere ferro,
Vt generos soceris mediæ iunxere Sabinæ.
Morte tua discussa fides, bellumq; mouere
Permissum ducibus: stimulos dedit æmula uirtus.
Tu noua ne ueteres obscurent acta triumphos,
Et uictis cedat piratica laurea Gallis,
Magne times: te iam series, ususq; laborum
Erigit, impatiensq; loci fortuna secundi.
Nec quenquam iam ferre potest, Cæsar'ue priorem,
Pompeius'ue parem. quis iustius induit arma
Scire nefas: magno se iudice quisq; tuetur:
Victrix causa Deis placuit, sed uicta Catoni.
Nec coïere pares: alter uergentibus annis
In senium, longoq; togæ tranquillior usu
Dedidicit iam pace ducem: famæq; petitor
Multa dare in uulgus: totus popularibus auris
Impelli, plausuq; sui gaudere theatri:
Nec reparare nouas uires, multumq; priori
Credere fortunæ. stat magni nominis umbra:

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Qualis frugifero quercus sublimis in agro
Exuuias ueteres populi sacrataq; gestans
Dona ducum: nec iam ualidis radicibus hærens,
Pondere fixa suo est, nudosq; per aëra ramos
Effundens, trunco non frondibus efficit umbram.
Sed quamuis primo nutet casura sub Euro,
Tot circùm syluæ firmo se robore tollant,
Sola tamen colitur, sed non in Cæsare tantum
Nomen erat, nec fama ducis: sed nescia uirtus
Stare loco: solusq; pudor non uincere bello.
Acer, & indomitus quò spes, quoq; ira uocasset,
Ferre manũ, et nunquam temerando parcere ferro:
Successus urgere suos: instare fauori
Numinis: impellens quicquid sibi summa petenti
Obstaret: gaudensq; uiam fecisse ruina.
Qualiter expressum uentis per nubila fulmen
Aetheris impulsi sonitu, mundiq; fragore
Emicuit, rupitq; diem, populosq; pauentes
Terruit, obliqua perstringens lumina flamma:
In sua templa furit: nullaq; exire uetante
Materia, magnamq; cadens, magnamq; reuertens
Dat stragem latè, sparsosq; recolligit ignes.
Hæ ducibus causæ suberant: sed publica belli
Semina, quæ populos semper mersere potentes.
Nanq; ut opes nimias mundo fortuna subacto
Intulit, & rebus mores cessere secundis,
Prædaq;, & hostiles luxum suasere rapinæ:
Non auro, tectis ue modus: mensaq; priores
Aspernata fames: cultus gestare decoros

Vis

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Vix nuribus, rapuere mares: fœcunda uirorum
Paupertas fugitur, totoq; accersitur orbe
Quo gens quæq; perit. tum longos iungere fines
Agrorum, & quondam duro sulcata Camilli
Vomere, & antiquos Curiorum passa ligones
Louga sub ignotis extendere rura colonis.
Non erat is populus, quem pax tranquilla iuuaret,
Quem sua libertas immotis pasceret armis.
Inde iræ faciles, & quod suasisset egestas,
Vile nefas: magnumq; decus, ferroq; petendum
Plus patria potuisse sua, mensuraq; iuris
Vis erat: hinc leges, & plebiscita coactæ,
Et cum Consulibus turbantes iura Tribuni:
Hinc rapti fasces pretio, sectorq; fauoris
Ipse sui populus, letalisq; ambitus urbi,
Annua uænali referens certamina campo:
Hinc usura uorax, auidumq; in tempore fœnus,
Et concussa fides, & multis utile bellum.
Iam gelidas Cæsar cursu superauerat Alpes,
Ingentesq; animo motus, bellumq; futurum
Ceperat: ut uentum est parui Rubiconis ad undas,
Ingens uisa duci patriæ trepidantis imago,
Clara per obscuram multu mœstissima noctem,
Turrigero canos effundens uertice crines,
Cæsarie lacera, nudisq; adstare lacertis,
Et gemitu permista loqui: Quò tenditis ultra?
Quò fertis mea signa uiri? si iure uenitis,
Si ciues, hucusq; licet. tunc perculit horror
Membra ducis, riguere comæ, gressumq; coërcens

Lang

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Languor in extrema tenuit uestigia ripa.
Mox ait: O magnæ qui mœnia prospicis urbis
Tarpeia de rupe tonans, Phrygiq; penates
Gentis Iuleæ, & rapti secreta Quirini,
Et residens celsa Latialis Iuppiter Alba,
Vestalesq; foci, summiq; ô numinis instar
Roma faue cœptis: non te furialibus armis
Persequor: en adsum uictor terraq;, mariq;
Cæsar ubiq; tuus (liceat modò) nunc quoq;, miles.
Ille erit ille nocens, qui me tibi fecerit hostem.
Inde moras soluit belli, tumidumq; per amnem
Signa tulit properè: sicut squalentibus aruis
Aestiferæ Libyes uiso Leo comminus hoste
Subsedit dubius, totam dum colligit iram:
Mox ubi se sæuæ stimulauit uerbere caudæ,
Erexitq; iubas, uasto & graue murmur hiatu
Infremuit: tum torta leuis si lancea Mauri
Hæreat, aut latum subeant uenabula pectus,
Per ferrum tanti securus uulneris exit.
Fonte cadit modico, paruisq; impellitur undis
Puniceus Rubicon, cùm feruida canduit æstas,
Perq; imas serpit ualles, & Gallica certus
Limes ab Ausonijs disterminat arua colonis:
Tum uires præbebat hyems, atq; auxerat undas
Tertia iam grauido pluuialis Cynthia cornu,
Et madidis Euri resolutæ flatibus Alpes.
Primus in obliquum sonipes opponitur amnem
Excepturus aquas: molli tum cætera rumpit
Turba uado faciles iam fracti fluminis undas.

Cæsar

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Cæsar ut aduersam superato gurgite ripam
Attigit, Hesperiæ uetitis & constitit aruis,
Hic, ait, hic pacem, temerataq; iura relinquo:
Te Fortuna sequor: procul hinc iam fœdera sunto.
Credidimus fatis, utendum est iudice bello.
Sic fatus, noctis tenebris rapit agmina ductor
Impiger, & torto Balearis uerbere funda
Ocyor, & missa Parthi post terga sagitta:
Vicinumq; minax inuadit Ariminum: & ignes
Solis lucifero fugiebant astra relicto.
Iamq; dies primos belli uisura tumultus
Exoritur: seu sponte deûm, seu turbidus Auster
Impulerat, mœstam tenuerunt nubila lucem.
Constitit ut capto iussus deponere miles
Signa foro. stridor litiûm, clangorq; tubarum
Non pia concinuit cum rauco classica cornu.
Rupta quies populis, stratisq; excita iuuentus
Diripiunt sacris affixa penatibus arma,
Quæ pax longa dabat: nuda iam crate fluentes
Inuadunt clypeos, curuataq; cuspide pila,
Et scabros nigræ morsu rubiginis enses.
Vt notæ fulsere aquilæ, Romanaq; signa,
Et celsus medio conspectus in agmine Cæsar,
Diriguere metu, gelidus pauor occupat artus,
Et tacitos muto uoluunt in pectore questus.
O malè uicinis hæc mœnia condita Gallis,
O tristi damnata loco: pax alta per omnes,
Et tranquilla quies populos: nos præda furentum,
Primaq; castra sumus. melius fortuna dedisses

Orbe

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Orbe sub Eoo sedem, gelidaq; sub Arcto,
Errantesq; domos, Latij quàm claustra tueri.
Nos primi Senonum motus, Cimbrumq; ruentem
Vidimus, & Martem Libyes, cursumq; furoris
Teutonici, quoties Romam fortuna laceßit,
Hàc iter est bellis. gemitu sic quisq; latenti,
Non ausus timuisse palàm: uox nulla dolori
Credita: sed quantum, uolucres cùm bruma coërcet,
Rura silent, mediusq; iacet sine murmure pontus:
Tanta quies. Noctis gelidas lux soluerat umbras:
Ecce faces belli, dubiæq; in prælia menti
Vrgentes addunt stimulos, cunctasq; pudoris
Rumpunt fata moras: iustos fortuna laborat
Esse ducis motus, & causas inuenit armis.
Expulit ancipiti discordes urbe Tribunos
Victo iure minax iactatis curia Gracchis.
Hos iam mota ducis, uicinaq; signa petentes
Audax uænali comitatur Curio lingua:
Vox quondam populi, libertatemq; tueri
Ausus, & armatos plebi miscere potentes.
Vtq; ducem uarias uoluentem pectore curas
Conspexit: Dum uoce tua potuere iuuari
Cæsar, ait, partes, quamuis nolente Senatu
Traximus imperium tunc, cùm mihi rostra tenere
Ius erat, & dubios in te transferre Quirites:
Sed postquàm leges bello siluere coactæ,
Pellimur è patrijs laribus, patimurq; uolentes
Exilium: tua nos faciat uictoria ciues.
Dum trepidant nullo firmatæ robore partes,

Tolle

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Tolle moras: semper nocuit differre paratis.
Par labor, atq; metus, pretio maiore petuntur.
Bellantem geminis tenuit te Gallia lustris,
Pars quota terrarum, facili si prælia pauca
Gesseris euentu, tibi Roma subegerit orbem.
Nunc neq; te longi remeantem pompa triumphi
Excipit, aut sacras poscunt Capitolia laurus:
Liuor edax tibi cuncta negat, gentesq; subactas
Vix impune feres: socerum depellere regno
Decretum est genero, partiri non potes orbem,
Solus habere potes. sic postquam fatus, & ipsi
In bellum prono tantum tamen addidit iræ,
Accenditq; ducem, quantum clamore iuuatur
Elæus sonipes, quamuis iam carcere clauso
Immineat foribus, pronusq; repagula laxet.
Conuocat armatos extemplo ad signa maniplos:
Vtq; satis trepidum turba coëunte tumultum
Composuit uultu, dextraq; silentia iussit:
Bellorum ô socij, qui mille pericula Martis
Mecum (ait) experti, decimo iam uincitis anno:
Hoc cruor Arctois meruit diffusus in aruis,
Vulneraq;, & mortes, hyemesq; sub Alpibus actæ.
Non secus ingenti bellorum Roma tumultu
Concutitur, quàm si Pœnus transcenderet Alpes
Annibal: implentur ualido tirone cohortes:
In classem cadit omne nemus: terraq;, mariq;
Iussus Cæsar agi. quid si mihi signa iacerent
Marte sub aduerso, ruerentq; in terga feroces
Gallorum populi? nunc cùm fortuna secundis

Mecum

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Mecum rebus agat, superiq; ad summa uocantes,
Tentamur. ueniat longa dux pace solutus
Milite cum subito, partesq; in bella togatæ,
Marcellusq; loquax, & nomina uana Catonis.
Scilicet extremi Pompeium, emptiq; clientes
Continuo per tot sociabunt tempora regno?
Ille reget currus nondum patientibus annis?
Ille semel raptos nunquam dimittet honores?
Quid iam rura querar totum suppressa per orbem,
Ac iussam seruire famem? quis castra timenti
Nescit mista foro, gladij cùm triste minantes
Iudicium insolita trepidum cinxere corona,
Atq; auso medias perrumpere milite leges
Pompeiana reum clauserunt signa Milonem?
Nunc quoq; ne lassum teneat priuata senectus,
Bella nefanda parat, suetus ciuilibus armis,
Et docilis Syllam scelerum uicisse magistrum.
Viq; feræ tigres nunquam posuere furorem,
Quas nemore Hyrcano, matrũ dũ lustra sequũtur,
Altus cæsorum pauit cruor armentorum:
Sic & Syllanum solito tibi lambere ferrũm
Durat Magne sitis: nullus semel ore receptus
Pollutas patitur sanguis mansuescere fauces.
Quem tamen inueniet tam longa potentia finem?
Quis scelerũ modus est? ex hoc iã te, improbe, regno
Ille tuus saltem doceat discedere Sylla.
Post Cilicas'ne uagos, & lassi Pontica regis
Prælia, barbarico uix consummata ueneno,
Vltima Pompeio dabitur prouincia Cæsar,

Quòd

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Quòd non, uictrices aquilas deponere iussus,
Paruerim? mihi si merces erepta laborum est,
His saltem longi, non cum duce, præmia belli
Reddantur: miles sub quolibet iste triumphet.
Conferet exanguis quò se post bella senectus?
Quæ sedes erit emeritis? quæ rura dabuntur,
Quæ noster ueteranus aret? quæ mœnia fessis?
An melius fient piratæ, Magne, coloni?
Tollite iampridem, uictricia tollite signa:
Viribus utendum est, quas fecimus. arma tenenti
Omnia dat, qui iusta negat: nec numina desunt.
Nam neq; præda meis, neq; regnũ quæritur armis:
Detrahimus dominos urbi seruire paratæ.
Dixerat: at dubium non claro murmure uulgus
Secum incerta fremit: pietas, patryq; penates
Quanquam cæde feras mentes, animosq; tumentes
Frangunt, sed diro ferri reuocantur amore
Ductorisq; metu. Summi tum munera pili
Lælius, emeritiq; gerens insignia doni,
Seruati ciuis referentem præmia quercum,
Si licet, exclamat, Romani maxime rector
Nominis, & ius est ueras expromere causas:
Quòd tam lenta tuas tenuit patientia uires
Conquerimur. deerat'ne tibi fiducia nostri?
Dum mouet hic calidus spirantia corpora sanguis,
Et dum pila ualent fortes torquere lacerti,
Degenerem patiere togam, regnumq; Senatus?
Vsqueadeò miserum est ciuili uincere bello?
Duc age per Scythiæ populos, per inhospita Syrtis

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Littora, per calidas Libyes sitientis arenas.
Hæc manus, ut uictum post terga relinqueret orbẽ,
Oceani tumidas remo compescuit undas:
Fregit & Arctoo spumantem uertice Rhenum.
Iussa sequi tam uelle mihi, quàm posse necesse est.
Nec ciuis meus est, in quem tua classica Cæsar
Audiero, per signa decem felicia castris,
Perq; tuos iuro quocunq; ex hoste triumphos,
Pectore si fratris gladium, iuguloq; parentis
Condere me iubeas, plenæq; in uiscera partu
Coniugis, inuita peragam tamen omnia dextra.
Si spoliare Deos, ignemq; immittere templis,
Numina miscebit castrensis flamma Monetæ.
Signa super Tusci si ponere Tybridis undas,
Hesperios audax ueniam metator in agros.
Tu quoscunq; uoles in planum effundere muros,
His aries actus disperget saxa lacertis:
Illa licet, penitus tolli quam iusseris urbem,
Roma sit. His cunctæ simul assensere cohortes,
Elatasq; altè, quæcunq; ad bella uocaret,
Promisere manus. it tantus ad æthera clamor,
Quantus piniferæ Boreas, cùm Thracius Ossæ
Rupibus incubuit, curuato robore pressæ
Fit sonus, aut rursus redeuntis in æthera syluæ.
Cæsar ut acceptum tam prono milite bellum,
Fataq; ferre uidet, ne quo languore moretur
Fortunam, sparsas per Gallica rura cohortes
Euocat, & Romam motis petit undiq; signis.
Deseruere cauo tentoria fixa Lemano,

Castr

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Castraq;,quæ Vogesi curuam super ardua rupem
Pugnaces pictis cohibebant Lingonas armis.
Hi uada liquerunt Isaræ,qui gurgite ductus
Per tam multa suo,famæ maioris in amnem
Lapsus,ad æquoreas nomen non pertulit undas.
Soluuntur flaui longa statione Rhuteni:
Mitis Atax Latias gaudet non ferre carinas,
Finis & Hesperiæ promoto milite Varus:
Quaq; sub Herculeo sacratus nomine portus
Vrget rupe caua pelagus:non Corus in illum
Ius habet,aut Zephyrus:solus sua littora turbat
Circius,& tuta prohibet statione Monœci.
Quaq; iacet littus dubium,quod terra,freumq;
Vendicat alternis uicibus,cùm funditur ingens
Oceanus,uel cùm refugis se fluctibus aufert.
Ventus ab extremo pelagus sic axe uoluet,
Destituatq; ferens,an sidere mota secundo
Tethyos unda uagæ lunaribus æstuet horis,
Flammiger an Titan ut alentes hauriat undas,
Erigat Oceanum fluctusq; ad sidera tollat,
Quærite,quos agitat mundi labor:at mihi semper
Tu quæcunq; moues tam crebros causa meatus
Vt superi uoluere,latè.tunc rura Nemetis
Qui tenet,& ripas Satyri,quà littore curuo
Molliter admissum claudit Tarbellicus æquor,
Signa mouet,gandetq; amoto Santonus hoste:
Et Biturix,longisq; leues Axones in armis:
Optimus excusso Leucus Rhemusq; lacerto,
Optima gens flexis in gyrum Sequana frænis:

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Et docilis rector rostrati Belga couini:
Aruerniq; ausi Latios se fingere fratres,
Sanguine ab Iliaco populi:nimiumq; rebellis
Nerulus, & cæsi pollutus sanguine Cottæ:
Et qui te luxis imitantur Sarmata braccis
Vangiones: Batauiq; truces, quos ære recurno
Stridentes acuere tubæ: quà Cinga pererrat
Gurgite: quà Rhodanus raptum uelocibus undis
In mare fert Ararim: quà mõtibus ardua summis
Gens habitat cana pendentes rupe Gebennas.
Tu quoq; lætatus conuerti prælia Treuir:
Et nunc tonse Ligur, quondam per colla decora
Crinibus effusis toti prælate Comatæ:
Et quibus immitis placatur sanguine diro
Teutates, horrensq; feris altaribus Hesus,
Et Taranis Scythicæ non mitior ara Dianæ.
Vos quoq;, qui fortes animas, belloq; peremptas
Laudibus in longum uates demittitis æuum,
Plurima securi fudistis carmina Bardi.
Et uos barbaricos ritus, moremq; sinistrum
Sacrorum Druidæ positis repetistis ab armis.
Solis nosse deos, & cœli numina uobis,
Aut solis nescire datum: nemora alta remotis
Incolitis lucis. uobis autoribus, umbræ
Non tacitas Erebi sedes, Ditisq; profundi
Pallida regna petunt: regit idem spiritus artus
Orbe alio longæ, canitis si cognita, uitæ
Mors media est. certè populi, quos despicit Arctos,
Felices errore suo, quos ille timorum

Max

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Maximus haud urget leti metus, inde ruendi
In ferrum mens prona uiris, animæq; capaces
Mortis: & ignauum est redituræ parcere uitæ.
Et uos crinigeros bellis arcere Caicos
Oppositi, petitis Romam, Rhenique feroces
Deseritis ripas, & apertum gentibus orbem.
Cæsar, ut immensæ collecto robore uires
Audendi maiora fidem fecere, per omnem
Spargitur Italiam, uicinaq; mœnia complet.
Vana quoq; ad ueros accessit fama timores,
Irrupitq; animos populi, clademq; futuram
Intulit, & uelox properantis nuntia belli
Innumeras soluit falsa in præconia linguas.
Est qui, tauriferis ubi se Meuania campis
Explicat, audaces ruere in certamina turmas
Afferat, & quà Nar Tyberino illabitur amnè
Barbaricas sæui discurrere Cæsaris alas:
Ipsum omnes aquilas, collataq; signa ferentem
Agmine non uno, densisq; incedere castris.
Nec qualem meminere uident: maiorq; ferusq;
Mentibus occurrit, uictoq; immanior hoste.
Hunc inter Rhenum populos, Alpesq; iacentes,
Finibus Arctois, patriaq; à sede reuulsos
Ponè sequi, iussamq; feris à gentibus urbem
Romano spectante rapi, sic quisq; pauendo
Dat uires famæ: nulloq; autore malorum
Quæ finxere, timent, nec solum uulgus inani
Perculsum terrore pauet, sed curia, & ipsi
Sedibus exiliere patres, inuisaq; belli

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Ignis in Hesperium cecidit latus.atra Charybdis
Sanguineum fundo torsit mare.flebile sæui
Latrauere canes.Vestali raptus ab ara
Ignis:& ostendens confectas flamma Latinas
Scinditur in partes,geminoq; cacumine surgit,
Thebanos imitata rogos.tum cardine tellus
Subsedit,uteremq; iugis nutantibus Alpes
Discussere niuem.Tethys maioribus undis
Hesperiam Calpen,summumq; impleuit Atlanta.
Indigetes fleuisse deos,urbisq; laborem
Testatos sudore Lares,delapsaq; templis
Dona suis,diras q; diem fœdasse uolucres
Accipimus:syluisq; feras sub nocte relictis
Audaces media posuisse cubilia Roma.
Tũc pecudum faciles humana ad murmura linguæ,
Monstrosi q; hominum partus numeroq;,modoq;
Membrorum:matremq; suus conterruit infans:
Diraq; per populum Cumanæ carmina uatis
Vulgantur.tunc quos sectis Bellona lacertis
Sæua mouet,cecinere deos:crinemq; rotantes
Sanguineum populis ulularunt tristia Galli.
Compositis plenæ gemuerunt ossibus urnæ.
Tunc fragor armorum,magnæq; per auia uoces
Auditæ nemorum,& uenientes comminus umbræ,
Quiq; colunt iunctos extremis mœnibus agros,
Diffugiunt:ingens urbem cingebat Erinnys,
Excutiens pronam flagranti uertice pinum,
Stridentesq; comas:Thebanam qualis Agauen
Impulit,aut sæui contorsit tela Lycurgi

Eumen

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Eumenis: aut qualem iussu Iunonis iniquæ
Horruit Alcides uiso iam Dite Megæram.
Insonuere tubæ, & quanto clamore cohortes
Miscentur, tantum nox atra silentibus umbris
Edidit: & medio uisi consurgere campo
Tristia Syllani cecinere oracula manes:
Tollentemq; caput gelidas Anienis ad undas
Agricolæ fracto Marium fugêre sepulcro.
Hæc propter placuit Tuscos de more uetusto
Acciri uates: quorum qui maximus æuo
Aruns incoluit desertæ mœnia Lunæ,
Fulminis edoctus motus, uenasq; calentes
Fibrarum, & motus errantis in aëre pennæ:
Monstra iubet primùm, quæ nullo semine discors
Protulerat natura, rapi, sterilisq; nefandos
Ex utero fœtus infaustis urere flammis.
Mox iubet & totam pauidis à ciuibus urbem
Ambiri: & festo purgantes mœnia lustro,
Longa per extremos pomœria cingere fines
Pontifices, sacri quibus est permissa potestas.
Turba minor ritu sequitur succincta Gabino,
Vestalemq; chorum ducit uittata sacerdos,
Troianam soli cui fas uidisse Mineruam.
Tunc qui fata deûm, secretaq; carmina seruant:
Et totam paruo reuocant Almone Cybellen:
Et doctus uolucres Augur seruare sinistras:
Septemuirq; epulis festis, Titijq; sodales:
Et Salius læto portans ancilia collo:
Attollensq; apicem generoso uertice Flamen.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Dumq; illi effusam longis anfractibus urbem
Circumeunt, Aruns dispersos fulminis ignes
Colligit, & terræ mœsto cum murmure condit,
Daiq; locis nomen sacris tunc admouet aris
Electa ceruice marem. iam fundere Bacchum
Cœperat, obliquoq; molas inducere cultro:
Impatiensq; diu non grati uictima sacri,
Cornua succincti premerent cùm torua ministri
Deposito uictum præbebat poplite collum.
Nec cruor emicuit solitus: sed uulnere largo
Diffusum rutilo nigrum pro sanguine uirus.
Palluit attonitus sacris feralibus Aruns:
Atq; iram superùm raptis quæsiuit in extis.
Terruit ipse color uatem: nam pallida tetris
Viscera tincta notis, gelidoq; infecta cruore
Plurimus asperso uariabat sanguine liuor.
Cernit tabe iecur madidum: uenasq; minaces
Hostili de parte uidet: pulmonis anheli
Fibra latet, paruusq; secat uitalia limes.
Cor iacet: & saniem per hiantes uiscera rimas
Emittunt: produntq; suas omenta latebras.
Quodq; nefas nullis impunè apparuit extis,
Ecce uidet capiti fibrarum increscere molem
Alterius capitis: pars ægra & marcida pendet,
Pars micat, & celeri uenas mouet improba pulsu.
His ubi concepit magnorum fata malorum,
Exclamat: Vix fas superi quæcunq; mouetis
Prodere me populis: neq; enim tibi summe litaui
Iuppiter hoc sacrum: cæsiq; in uiscera tauri

Infer

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Inferni uenêre Dei.non fanda timemus:
Sed uenient maiora metu.Diÿ uisa secundent,
Et fibris sit nulla fides:sed conditor artis
Finxerit ista Tages.flexa sic omnia Tuscus
Inuoluens,multaq; tegens ambage canebat.
At Figulus,cui cura Deos,secretaq; cœli
Nosse fuit,quem nõ stellarum Aegyptia Memphis
Aequaret uisu,numerisq; mouentibus astra,
Aut hic errat(ait)nulla cum lege per æuum
Mundus,& incerto discurrunt sidera motu:
Aut si fata mouent,urbi,generiq; paratur
Humano matura lues.terræ ne dehiscent,
Subsidentq; urbes?an tollet feruidus aër
Temperiem?segetes tellus infida negabit?
Omnis an infusis miscebitur unda uenenis?
Quod cladis genus ò superi?qua peste paratis
Sæuitiam?extremi multorum tempus in unum
Conuenere dies.summo si frigida cœlo
Stella nocens nigros Saturni accenderet ignes,
Deucalioneos fudisset Aquarius imbres,
Totaq; diffuso latuisset in æquore tellus.
Si sæuum radijs Nemeæum Phœbe Leonem
Nunc premeres,toto fluerent incendia mundo,
Succensusq; tuis flagrasset curribus æther.
Hi cessant ignes:tu qui flagrante minacem
Scorpion incendis cauda,chelasq; peruris,
Quid tantum Gradiue paras?nam mitis in alto
Iuppiter occasu premitur,Venerisq; salubre
Sidus hebet,motuq; celer Cyllenius hæret,

Et

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Et cœlum Mars solus habet: cùm signa medtus
Deseruere suos, mundoq; obscura feruntur.
Ensiferi nimium fulget latus Orionis.
Imminet armorum rabies: ferriq; potestas
Confundet ius omne manu: sceleriq; nefando
Nomen erit uirtus: multosq; exibit in annos
Hic furor. & superos quid prodest poscere finem?
Cum domino pax ista uenit. duc Roma malorum
Continuam seriem: clademq; in tempora multa
Extrahe: ciuili tantùm iam libera bello.
Terruerant satis hæc pauidam præsagia plebem:
Sed maiora premunt. nam qualis uertice Pindi
Edonis Ogygio decurrit plena Lyæo:
Talis & attonitam rapitur matrona per urbem,
Vocibus his prodens urgentem pectora Phœbum.
Quò furor ò Pæan? qua me super æthera raptam
Constituis terra? uideo Pangæa niuosis
Cana iugis, latosq; Aemi sub rupe Philippos.
Quis furor hic ò Phœbe doce, quo tela, manusq;
Romanæ miscent acies, bellumq; sine hoste est.
Quò diuersa feror? primos me ducis in ortus,
Quà mare Lagæi mutatur gurgite Nili.
Hunc ego fluminea deformis truncus arena
Qui iacet, agnosco. dubiam super æquora Syrtim,
Arentemq; feror Libyen, quò tristis Erinnys
Transtulit Emathias acies. nunc desuper Alpis
Nubiferæ colles, atq; acriam Pyrenen
Arripimur. patriæ sedes remeamus in urbis:
Impiaq; in medio peraguntur bella senatu.

Consurg

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Consurgunt partes iterum, totumq; per orbem
Rursus eo. noua da mihi cernere littora ponti,
Telluremq; nouam: uidi iam Phœbe Philippos.
Hæc ait: & lapso iacuit defecta furore.

M. ANN. LVCANI PHARSALIAE LIB. II.

IAMQVE *iræ patuere deûm, manifestaq; belli*
Signa dedit mundus: legesq; & fœdera rerum
Præscia monstrifero uertit natura tumultu,
Indixitq; nefas. cur hanc tibi rector Olympi
Sollicitis uisum mortalibus addere curam,
Noscant uenturas ut dira per omina clades?
Siue parens rerum cùm primùm informia regna,
Materiamq; rudem flamma cedente recepit,
Finxit in æternum causas, qua cuncta coërcet,
Se quoq; lege tenens, & secula iussa ferentem
Fatorum immoto diuisit limite mundum:
Siue nihil positum est, sed fors incerta uagatur,
Fertq; refertq; uices, & habent mortalia casum:
Sit subitum quodcunq; paras, sit cæca futuri
Mens hominum fati: liceat sperare timenti.
Ergo ubi concipiunt quantis sit cladibus urbi
Constatura fides superùm: ferale per urbem
Iustitium: latuit plebeio tectus amictu
Omnis honos: nullos comitata est purpura fasces.

Tunc

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Tunc questus tenuere suos, magnusq; per omnes
Errabat sine uoce dolor. sic funere primo
Attonitæ tacuere domus, cùm corpora nondum
Conclamata iacent, nec mater crine soluto
Exigit ad sæuos famularum brachia planctus:
Sed cùm membra premit fugiente rigentia uita,
Vultusq; exanimes, oculosq; in morte minaces,
Necdum est ille dolor, sed iam metus incubat amẽs,
Miraturq; malum. cultus matrona priores
Deposuit: mœstæq; tenent delubra cateruæ.
Hæ lachrymis sparsere Deos, hæ pectora duro
Afflixere solo: laceras q; in limine sacro
Attonitæ fudere comas: uotisq; uocari
Assuetas crebris feriunt ululatibus aures.
Nec cunctæ summi templo iacuere Tonantis:
Diuisere Deos: & nullis defuit aris
Inuidiam factura parens. quarum una madentes
Scissa genas, planctu liuentes atra lacertos,
Nunc, ait, ò miseræ contundite pectora matres,
Nunc laniate comas, ne ue hunc differte dolorem,
Et summis seruate malis: nunc flere potestas
Dum pendet fortuna ducum: dum uicerit alter
Gaudendum est. his se stimulis dolor ipse lacessit.
Nec non bella uiri, diuersaq; castra petentes
Effundunt iustas in numina sæua querelas.
O miseræ sortis, quòd non in Punica nati
Tempora Cannarum fuimus, Trebiæq; iuuentus.
Non pacem petimus superi: date gentibus iras:
Nunc urbes excite feras: coniuret in arma

Mund

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Mundus, Achæmenijs decurrant Medica Susis
Agmina, Massagetas Scythicus non alliget Ister.
Fundat ab extremo flauos Aquilone Sueuos
Albis, & indomitum Rheni caput: omnibus hostes
Reddite nos populis: ciuile auertite bellum.
Hinc Dacus premat, inde Getes: occurrat Iberis
Alter, ad Eoas hic uertat signa pharetras.
Nulla uacet tibi Roma manus. uel perdere nomen
Si placet Hesperium superi, collapsus in ignes
Plurimus ad terram per fulmina decidat æther.
Sæue parens utrasq; simul partesq; ducesq;,
Dum nondum meruere, feri. tanto'ne nouorum
Prouentu scelerum quærunt, uter imperet urbis?
Vix tanti fuerat ciuilia bella mouere,
Vt neuter. tales pietas peritura querelas
Egerit: at miseros angit sua cura parentes,
Oderuntq; grauis uiuacia fata senectæ,
Seruatosq; iterum bellis ciuilibus annos.
Atq; aliquis magno quærens exempla timori,
Non alios (inquit) motus tunc fata parabant,
Cùm post Teutonicos uictor, Libycosq; triumphos
Exul limosa Marius caput abdidit ulua.
Stagna auidi texere soli, laxæq; paludes
Depositum fortuna tuum: mox uincula ferri
Exedère senem: longusq; in carcere pædor.
Consul & euersa felix moriturus in urbe
Pœnas antè dabat scelerum: mors ipsa refugit
Sæpe uirum, frustraq; hosti est concessa potestas
Sanguinis inuisi. primo qui cædis in ictu

Dirig

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Diriguit.ferrumq; manu torpente remisit,
Viderat immensam tenebroso in carcere lucem,
Terribilesq; deos scelerum:Mariumq; futurum,
Audieratq; pauens:Fas hæc contingere non est
Colla tibi:debet multas hic legibus æui
Anie suam,mortes:uanum depone furorem.
Si libet ulciscì deletæ funera gentis:
Hunc Cimbri seruate senem.non ille fauore
Numinis ingenti superûm protectus ab ira
Vir ferus,& Romam cupienti perdere fato
Sufficiens.idem pelago delatus iniquo
Hostilem in terram,uacuisq; mapalibus actus
Nuda triumphati iacuit per regna Iugurthæ:
Et Pœnos preßit cineres:solatia fati
Carthago,Mariusq; tulit:pariterq; iacentes
Ignouere deis.Libycas sibi colligit iras,
Vt primum fortuna redit.seruilia soluit
Agmina,conflato sæuas ergastula ferro
Exeruere manus.nulli gestanda dabantur
Signa ducis,nisi qui scelerum iam fecerat usum,
Attuleratq; in castra nefas.prò fata,quis ille,
Quis fuit ille dies,Marius quo mœnia uictor
Corripuit?quantoq; gradu mors sæua cucurrit?
Nobilitas cum plebe perit:lateq; uagatur
Ensis:& à nullo reuocatum est pectore ferrum.
Stat cruor in templis:multaq; rubentia cædè
Lubrica saxa madent.nulli sua profuit ætas.
Non senis extremum piguit uergentibus annis
Præcipitasse diem,nec primo in limine uitæ

Infant

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Infantis miseri nascentia rumpere fata.
Crimine quo parui cædem potuere mereri?
Sed satis est iam posse mori.trahit ipse furoris
Impetus,& uisum est lenti,quæ sisse nocentem.
In numerum pars magna perit: rapuitq; cruentus
Victor ab ignota uultus ceruice recisos,
Dum uacua pudet ire manu.spes una salutis
Oscula pollutæ fixisse trementia dextræ.
Mille licet gladij mortis noua signa sequantur.
Degener ò populus,uix secula longa decorum
Sic meruisse uiris,nedum breue dedecus æui
Et uitam,dum Sylla redit,cui funera uulgi
Flere uacet?uix te sparsum per uiscera Bebi
Innumeras inter carpentis membra coronæ
Discerpsisse manus: aut te præsage malorum
Antoni,cuius laceris pendentia canis
Ora ferens miles festæ rorantia mensæ
Imposuit.truncos lacerauit Fimbria Crassos.
Sæua Tribunitio maduerunt robora tabo.
Te quoq; neglectum uiolatæ Scæuola dextræ
Ante ipsum penetrale Deæ,semperq; calentes
Mactauere focos:paruum sed fessa senectus
Sanguinis effudit iugulo,flammisq; pepercit.
Septimus hæc sequitur repetitis fascibus,annus:
Ille fuit uitæ Mario modus,omnia passo,
Quæ peior fortuna potest,atq; omnibus uso,
Quæ melior:mensoq; homini quid fata pararent.
Iam quot apud Sacri cecidere cadauera portum?
Aut Collina tulit stratas quot porta cateruas,

BIBLIOTECA PROV. VEN. MED. S.I. LETTERARIA
Fondo Librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Tunc cùm penè caput mundi, rerumq; potestas
Mutauit tralata locum, Romanaq; Samnis
Vltra Caudinas sperauit uulnera furcas?
Sylla quoq; immensis accessit cladibus ultor.
Ille quod exiguum restabat sanguinis urbi
Hausit: dumq; nimis iam putrida membra recidit,
Excessit medicina modum, nimiumq; secuta est.
Qua morbi duxere, manus, periere nocentes.
Sed cùm iam soli possent superesse nocentes,
Tunc data libertas odijs, resolutaq; legum
Frænis ira ruit: non uni cuncta dabantur,
Sed fecit sibi quisque nefas. semel omnia uictor
Iusserat. infandum domini per uiscera ferrum
Exegit famulus: nati maduere paterno
Sanguine: certatum est, cui ceruix cæsa parentis
Cederet: in fratrum ceciderunt præmia fratres.
Busta repleta fuga, permistaq; uiua sepultis
Corpora: nec populum latebræ cepere ferarum.
Hic laqueo fauces, elisaq; guttura fregit:
Hic se præcipiti iaculatus pondere, dura
Desiluit percussus humo, mortesq; cruento
Victori rapuere suas: hic robora busti
Extruit ipse sui, nec dum omni sanguine fuso
Desilit in flammas, & dum licet, occupat ignes.
Colla ducum pilo trepidam gestata per urbem,
Et medio congesta foro. cognoscitur illic
Quicquid ubiq; latet scelerum. nõ Thracia tantum
Vidit Bistonij stabulis pendere tyranni,
Poštibus Antæi Libye; nec Græcia mœrens

Toe

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Tot lacros artus Pisæa fleuit in aula.
Cùm iam tabe fluunt, confusaq; tempore multo
Amisere notas, miserorum dextra parentum
Colligit, & pauido subducit cognita furto.
Meq; ipsum memini cæsi deformia fratris
Ora rogo cupidum uetitis imponere flammis,
Omnia Syllanæ lustrasse cadauera pacis,
Perq; omnes truncos, cum qua ceruice recisum
Conueniat quæsisse caput. quid sanguine manes
Placatos Catuli referam? cùm uictima tristeis
Inferias Marius, forsan nolentibus umbris,
Pendit inexpleto non fanda piacula busto:
Cùm laceros artus, æquataq; uulnera membris
Vidimus, & toto quamuis in corporr cæso
Nil animæ lætale datum, moremq; nefandæ
Dirum sæuitiæ pereuntis parcere morti.
Auulsæ cecidere manus, exectaq; lingua
Palpitat, & muto uacuum ferit aera motu.
Hic aures, alius spiramina naris aduncæ
Amputat: ille cauis euoluit sedibus orbes,
Vltimaq; effodit spectatis lumina membris.
Vix erit ulla fides tam sæui criminis, unum
Tot pœnas cepisse caput. sic mole ruinæ
Fracta sub ingenti miscentur pondere membra:
Nec magis informes ueniunt ad littora trunci,
Qui medio periere freto. quid perdere fructum
Iuuit, & ut uilem, Marij confundere uultum?
Vt scelus hoc Syllæ, cædesq; ostensa placeret,
Agnoscendus erat. uidit Fortuna colonos

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Præneſtina ſuos cunctos ſimul enſe reciſos,
Vnius populum pereuntem tempore mortis.
Tunc flos Heſperiæ, Latij iam ſola iuuentus
Concidit, & miſeræ maculauit ouilia Romæ.
Tot ſimul infeſto iuuenes occumbere leto,
Sæpe fames, pelagiq; furor, ſubitæq; ruinæ,
Aut cœli, terræq; lues, aut bellica clades,
Nunquam pœna fuit. denſi uix agmina uulgi
Inter & exangues immiſſa morte cateruas
Victores mouere manus. uix cæde peracta
Procumbunt, dubiaq; labant ceruice: ſed illos
Magna premit ſtrages: peraguntq; cadauera parte
Cædis: uiua graues elidunt corpora trunci.
Intrepidus tanti ſedit ſecurus ab alto
Spectator ſceleris. miſeri tot millia uulgi
Non piguit iuſſiſſe mori. congeſta recepit
Omnia Tyrrhenus Syllana cadauera gurges.
In fluuium primi cecidere, in corpora ſummi.
Præcipites hæſere rates, & ſtrage cruenta
Interruptus aquis fluxit prior amnis in æquor:
Ad molem ſtetit unda ſequens. nam ſanguinis alti
Vis ſibi fecit iter, campumq; effuſa per omnem,
Præcipitiq; ruens Tyberina ad flumina riuo
Hærentes adiuuit aquas: nec iam alueus amnem,
Nec retinent ripæ, redditq; cadauera campo.
Tandem Tyrrhenas uix eluctatus in undas
Sanguine cæruleum torrenti diuidit æquor.
His ne, Salus rerum, Felix his Sylla uocari,
His meruit tumulum medio ſibi tollere campo?

Hæc

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Hæc rursus patienda manent: hoc ordine belli
Ibitur: hic stabit ciuilibus exitus armis.
Quãquàm agitãt grauiora metus, multoq; coitur
Humani generis maiore in prælia damno.
Exulibus Marijs bellorum maxima merces
Roma recepta fuit: nec plus victoria Syllæ
Præstitit, inuisas penitus quàm tollere partes.
Hos aliò fortuna uocas: olimq; potentes
Concurrunt, neuter ciuilia bella moueret,
Contentus, quo Sylla fuit, sic mœsta senectus
Præteritiq; memor flebat, metuensq; futuri.
At non magnanimi perculsit pectora Bruti
Terror, & in tanta paudi formidine motus
Pars populi lugentis erat: sed nocte sopora,
Parrhasis obliquos Elice cùm uerteret axes,
Atria cognati pulsat non ampla Catonis.
Inuenit insomni uoluentem publica cura
Fata uirum, casusq; urbis, cunctisq; timentem,
Securumq; sui, fariq; his uocibus orsus.
Omnibus expulsæ terris, olimq; fugatæ
Virtutis iam sola fides, quam turbine nullo
Excutiet fortuna tibi, tu mente labantem
Dirige me dubium, certo tu robore firma.
Namq; alij Magnum, uel Cæsaris arma sequãtur:
Dux Bruto Cato solus erit. pacem'ne tueris,
Inconcussa tenens dubio uestigia mundo?
An placuit, ducibus scelerum, populiq; furentis
Cladibus immistum ciuile absoluere bellum?
Quenq; sua rapiunt scelerata in prælia causa:

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Hos polluta domus, legesq; in pace timendæ,
Hos ferro fugienda fames, mundiq; ruinæ
Permiscenda fides. nullum furor egit in arma.
Castra petunt magna uicti mercede: tibi uni
Per se bella placent. quid tot durasse per annos
Profuit immunem corruptis moribus ævi?
Hoc solum longæ pretium uirtutis habebis:
Accipient alios, facient te bella nocentem.
Ne tamen ô superi liceat feralibus armis
Has etiam mouisse manus: nec pila lacertis
Missa tuis cæca telorum in nube ferantur:
Nec tanta incassum uirtus eat: ingeret omnis
Se belli fortuna tibi. quis nolet ab isto
Ense mori, quamuis alieno uulnere labens,
Et scelus esse tuum? melius tranquilla sine armis
Otia solus ages: sicut cœlestia semper
Inconcussa suo uoluuntur sidera lapsu.
Fulminibus propior terræ succenditur aër,
Imaq; telluris uentos, tractusq; coruscos
Flammarum accipiunt: nubes excedit Olympus.
Lege Deûm minimas rerum discordia turbat:
Pacem summa tenent. quàm lætè Cæsaris aures
Accipient, tantum uenisse in prælia ciuem?
Nam prælata suis nunquam diuersa dolebit
Castra ducis Magni: nimium placet ipse, Catoni
Si bellum ciuile placet. pars magna Senatus,
Et duce priuato gesturus prælia Consul
Sollicitant, proceresq; aliy: quibus adde Catonem
Sub iuga Pompeij, toto iam liber in orbe

Solus

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Solus Cæsar erit.quòd si pro legibus arma
Ferre iuuat patrijs,libertatemq; tueri:
Nunc neq; Pompeij Brutum,neq; Cæsaris hostem,
Post bellum uictoris habes.sic fatur.at illi
Arcano sacras reddit Cato pectore uoces.
Summum Brute nefas ciuilia bella fatemur:
Sed quò fata trahunt,uirtus secura sequetur.
Crimen erit superis & me fecisse nocentem.
Sidera quis,mundumq; uelit spectare cadentem
Expers ipse metus? quis cùm ruat arduus æther,
Terra labet misto coëuntis pondere mundi,
Compressas tenuisse manus? gentes'ne furorem
Hesperium ignotæ,Romanaq; signa sequentur,
Deductiq; fretis alio sub sidere reges?
Otia solus agam? procul hunc arcete furorem
O superi,motura Daas ut clade,Getasq;,
Securo me Roma cadat.ceu morte parentem
Natorum orbatum longum producere funus
Ad tumulum iubet ipse dolor,iuuat ignibus atris
Inseruisse manus,constructoq; aggere busti
Ipsum atras tenuisse faces:non antè reuellar,
Exanimem quàm te complectar Roma,tuumq;
Nomen Libertas,& inanem prosequar umbram.
Sic eat:immites Romana piacula diui
Plena ferant:nullo fraudemus sanguine bellum.
O utinam,cœliq; Deis,Erebiq; liceret
Hoc caput in cũctas damnatum exponere pœnas.
Deuotum hostiles Decium pressere cateruæ:
Me geminæ figant acies,me barbara telis

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Rheni turba petat:cunctis ego perniis hastis
Excipiam medius totius uulnera belli.
Hic redimat sanguis populos:hac cæde luatur
Quicquid Romani meruerunt péndere mores.
Ad iuga cur faciles populi? cur sæua uolentes
Regna pati pereunt? me solum inuadite ferro,
Me frustra leges & inania iura tuentem:
Hic dabit,hic pacem iugulus,finemq; laborum
Gentibus Hesperijs:post me regnare uolenti
Non opus est bello.quin publica signa,ducemq;
Pompeium sequimur? nec,si fortuna fauebit,
Hunc quoq; totius sibi ius promittere mundi
Non bene compertum est:ideo me milite uincat,
Nec sibi se uicisse putet.sic fatur:& acres
Irarum mouit stimulos:iuuenisq; calorem
Excitat in nimios belli ciuillis amores.
Interea,Phœbo gelidas pellente tenebras,
Pulsatæ sonuere fores,quas sancta relicto
Hortensi mœrens irrupit Martia busto,
Quondam uirgo toris melioris iuncta mariti.
Mox ubi connubij pretium,mercesq; soluta est,
Tertia iam soboles,alios fœcunda penates
Impletura datur,geminas è sanguine matris
Permistura domos.sed postquàm condidit urna
Supremos cineres,miserando concita uultu,
Effusas laniata comas,concussaq; pectus
Verberibus crebris,cineresq; ingesta sepulcri,
Non aliter placitura uiro,sic mœsta profatur:
Dum sanguis inerat.dum uis materna,peregi

Iussa

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Iussa Cato, & geminos excepi fœta maritos.
Visceribus lassis, partuq; exhausta, reuertor
Iam nulli tradenda uiro. da fœdera prisci
Illibata tori: da tantum nomen inane
Connubij: liceat tumulo scripsisse, Catonis
Martia: nec dubium longo queratur in æuo,
Mutarim primas expulsa, an tradita tedas.
Non me lætorum sociam, rebusq; secundis
Accipis: in curas uenio, partemq; laborum.
Da mihi castra sequi: cur tuta in pace relinquar,
Et sit ciuili propior Cornelia bello?
Hæ flexere uirum uoces, & tempora quanquam
Sunt aliena toris, iam fato in bella uocante:
Fœdera sola tamen, uanaq; carentia pompa
Iura placent, sacrisq; deos admittere testes.
Festa coronato non pendent limine serta.
Infulaq; in geminos discurrit candida postes,
Legitimæq; faces, gradibusq; accliuis eburnis
Stat torus, & picto uestes discriminat auro:
Turritaq; premens frontem matrona corona,
Tralata uetuit contingere limina planta.
Non timidum nuptæ leuiter tectura pudorem
Lutea demissos uelarunt flammea uultus.
Balteus haud fluxos gemmis astrinxit amictus,
Colla monile decens, humerisq; hærentia primis
Suppara nudatos cingunt angusta lacertos.
Sic, ut erat, mœsti seruans lugubria cultus,
Quoq; modo natos, hoc est amplexa maritum.
Obsita funerea celatur purpura lana.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Non soliti lusere sales: nec more Sabino
Excepit tristis conuicia festa maritus.
Pignora nulla domus, nulli coiere propinqui.
Iunguntur taciti, contentiq; auspice Bruto.
Ille nec horrificam sancto dimouit ab ore
Cæsariem, duroq; admisit gaudia ultu:
(Vt primum tolli feralia uiderat arma,
Intonsos rigidam in frontem descendere canos
Passus erat. mœstamq; genis increscere barbam.
Vni quippe uacat studijsq; odijsq; carenti,
Humanum lugere genus) nec fœdera prisci
Sunt tentata tori: iusto quoq; robur amori
Restitit. hi mores, hæc duri immota Catonis
Secta fuit, seruare modum, finemq; tenere,
Naturamq; sequi, patriæq; impendere uitam,
Nec sibi, sed toti genitum se credere mundo.
Huic epulæ uicisse famem, magniq; penates
Submouisse hyemem tecto, pretiosaq; uestis
Hirtam membra super Romano more, Quiritis
Induxisse togam: Venerisq; huic maximus usus,
Progenies: urbi pater est, urbiq; maritus,
Iustitiæ cultor, rigidi seruator honesti,
In commune bonus: nullosq; Catonis in actus
Subrepsit, partemq; tulit sibi nata uoluptas.
Interea trepido discedens agmine Magnus,
Mœnia Dardanij tenuit Campana coloni.
Hæc placuit belli sedes, hinc summa mouentis
Hostis in occursum sparsas extendere partes,
Vmbrosis mediam quà collibus Appenninus

Erigit

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Erigit Italiam, nullo quà uertice tellus
Altius intumuit, propiusq; acceßit Olympo.
Mons inter geminas medius se porrigit undas
Inferni, superiq; maris: collesq; coercent
Hinc Tyrrhena uado frangentes æquora Pisæ,
Illinc Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon,
Fontibus hic uastis immensos concipit amnes,
Fluminaq; in gemini spargit diuortia ponti.
In læuum cecidere latus ueloxq; Metaurus,
Crustumiumq; rapax, & iunctus Isapis Isauro,
Sennaq;, & Adriacas qui uerberat Ausidus undas:
Quoq; magis nullum tellus se soluit in amnem,
Eridanus, fractasq; euoluit in æquora syluas,
Hesperiamq; exhaurit aquis. Hunc fabula primũ
Populea fluuium ripas umbrasse corona:
Cumq; diem pronum transuerso limite ducens,
Succendit Phaëton flagrantibus æthera loris,
Gurgitibus raptis penitus tellure perusta,
Hunc habuisse pares Phœbeis ignibus undas.
Non minor hic Nilo, si non per plana iacentis
Ægypti Libycas Nilus stagnaret arenas.
Non minor hic Istro, nisi quòd dum permeat orbẽ
Ister, casuros in quælibet æquora fontes
Accipit, & Scythicas exit non solus in undas.
Dexteriora petens montis decliuia Tybrim
Vnda facit, Rutubamq; cauum delabitur inde
Vulturnusq; celer, nocturnæq; editor auræ
Sarnus, & umbrosæ Lyris per regna Maricæ
Vestinis impulsus aquis, radensq; Salerni

Culta

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Culta Siler, nullasq; uado qui Macra moratus
Alnos, uicinæ percurrit in æquora Lunæ.
Longior eductò quà surgit in aëra dorso,
Gallica rura uidet, deuexasq; aspicit Alpes.
Tunc Vmbris Marsisq; ferax, domitusq; Sabello
Vomere, piniferis amplexus rupibus omnes
Indigenas Latij populos, non descrit antè
Hesperiam, quàm cùm Scyllæis clauditur undis.
Extendituq; suas in templa Lacinia rupes:
Longior Italia, donec confinia pontus
Solueret incumbens, terrasq; repelleret æquor.
At postquam gemino tellus elisa profundo est,
Extremi colles Siculo cessere Peloro.
Cæsar in arma furens nullas, nisi sanguine fuso,
Gaudet habere uias, quòd non terat hoste uacantes
Hesperiæ fines, uacuosq; irrumpat in agros,
Atq; ipsum non perdat iter, consertaq; bellis
Bella gerat, non tam portas intrare patentes
Quàm fregisse iuuat: nec tam patiente colono
Arua premi, quàm si ferro populetur, & igni.
Concessa pudet ire uia, ciuemq; uideri.
Tunc urbes Latij dubiæ, uarioq; fauore
Ancipites, quanquàm primo terrore ruentis
Cessuræ belli, denso tamen aggere firmant
Mœnia, & abrupto circundant undiq; uallo:
Saxorumq; orbes, & quæ super eminus hostem
Tela petant, altis murorum turribus aptant.
Pronior in Magnum populus, pugnatq; minaci
Cum terrore fides: ut cùm mare possidet Auster

Flati

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Flatibus horrisonis, hunc æquora tota sequuntur.
Si rursus tellus pulsu laxata tridentis
Æolij, tumidis immittat fluctibus Eurum,
Quamuis icta nouo, uentum tenuere priorem,
Æquora, nubiferoq; polus concesserit Euro,
Vendicat unda Notum. Facilis sed uertere montes
Terror erat, dubiamq; fidem fortuna ferebat.
Gens Hetrusca fuga trepidi nudata Libonis,
Iusq; sui pulso iam perdidit Vmbria Thermo.
Nec gerit auspicijs ciuilia bella paternis
Cæsaris audito conuersus nomine Sylla.
Varus, ut admotæ pulsarunt Auximon alæ,
Per diuersa ruens neglecto mœnia tergo,
Quà syluæ, quà saxa, fugit. depellitur arce
Lentulus Esculea. uictor cedentibus instat,
Diuertitq; acies: solusq; ex agmine tanto
Dux fugit, & nullas ducentia signa cohortes.
Tu quoq; commissæ nudatam deseris arcem
Scipio Luceriæ: quanquàm fortissima pubes
His sedeat castris, iampridem Cæsaris armis
Parthorum seducta metu, qua Gallica damna
Suppleuit Magnus: dumq; ipse ad bella uocaret,
Donauit socero Romani sanguinis usum.
At te Corfini ualidis circundata muris
Tecta tenent pugnax Domitii: tua classica seruat
Oppositus quondam polluto tiro Milon.
Vt procul immensam campo consurgere nubem,
Ardentesq; acies percussis sole coruſco
Conspexit telis, Socij decurrite, dixit,

Flumi

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Fluminis ad ripas, undaeq; immergite pontem.
Et tu montanis totus nunc fontibus exi,
Atq; omnes trahe gurges aquas, ut spumeus alnos
Discussa compage feras. hoc limite bellum
Hæreat, hac hostis lentus terat otia ripa.
Præcipitem cohibete ducem: uictoria nobis
Hic primùm stans Cæsar erit. nec plura locutus,
Deuoluit rapidum nequicquam mœnibus agmen.
Nam prior è campis ut conspicit amne soluto
Rumpi Cæsar iter, calida prolatus ab ira,
Non satis est muris latebras quæsisse pauori?
Obstruitis campos, fluuijsq; arcere paratis,
Ignaui? non si tumido me gurgite Ganges
Summoueat, stabit iam flumine Cæsar in ullo,
Post Rubiconis aquas. equitum properate caterua:
Ite simul pedites, ruiturum ascendite pontem.
Hæc ubi dicta, leuis totas accepit habenas
In campum sonipes: crebroq; simillima nimbo
Trans ripam ualidi torserunt tela lacerti.
Ingreditur pulsa fluuium statione uacantem
Cæsar, & ad tutas hostis compellitur arces.
Et iam moturas ingentia pondera turres
Erigit, & medijs subrepsit uinea muris.
Ecce, nefas, belli reseratis agmina portis
Captiuum traxere ducem, ciuisq; superbi
Constitit ante pedes: uultu tamen alta minaci
Nobilitas recta ferrum ceruice poposcit.
Scit Cæsar pœnamq; peti, ueniamq; timeri.
Viue, licet nolis, & nostro munere, dixit,

Cerne

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Cerne diem, uictis iam spes bona partibus esto,
Exemplumq; mei: uel, si libet, arma retenta,
Et nihil hac uenia, si uiceris ipse, paciscor.
Fatur: & astrictis laxari uincula palmis
Imperat. heu quanto melius uel cæde peracta
Parcere Romano potuit fortuna pudori!
Pœnarum extremum cui fit, quòd castra secutus
Sit patriæ, Magnumq; ducem, totumq; Senatum,
Ignosci. premit ille graues interritus iras:
Et secum: Romam'ne petes, pacisq; recessus
Degener? in medios belli non ire furores
Iandudum moriture paras? rue certus, & omnes
Lucis rumpe moras, & Cæsaris effuge munus.
Nescius interea capti ducis arma parabat
Magnus, ut immisto firmaret robore partes.
Iamq; secuturo iussurus classica Phœbo,
Tentandasq; ratus mouui militis iras,
Alloquitur tacitas uenerandaque cohortes:
O scelerum ultores, melioraq; signa secuti:
O uerè Romana manus, quibus arma Senatus
Non priuata dedit, uotis deposcite pugnam.
Ardent Hesperij sæuis populatibus agri:
Gallica per gelidas rabies effunditur Alpes:
Iam tetigit sanguis pollutos Cæsaris enses.
Dij melius, belli tulimus quòd damna priores,
Cœperit inde nefas. iam iam me præside Roma
Supplicium, pœnamq; petat. neq; enim ista uocari
Prælia iusta decet, patriæ sed uindicis iram.
Nec magis hoc bellũ est, quã cùm Catilina parauit

Arsis

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Arsuras in tecta faces, sociusq; furoris
Lentulus, exertiq; manus uesana Cethegi.
O rabies miseranda ducis! cùm fata Camillis
Te Cæsar, magnisq; uelint miscere Metellis,
Ad Cimas, Mariosq; uenis sternère profectò,
Vt Catulo iacuit Lepidus, nostrasq; secures
Passus, Sicanio tegitur qui Carbo sepulcro,
Quiq; feros mouit Sertorius exul Iberos.
Quanquàm siqua fides, his te quoq; iungere Cæsar
Inuideo, nostrasq; manus quòd Roma furenti
Opposuit. Parthorum utinam post prælia sospes,
Et Scythicis Crassus uictor remeasset ab oris,
Vt simili causa caderes, qua Spartacus hostis.
Te quoq; si superi titulis accedere nostris
Iusserunt, ualet in torqueudo dextera pilo:
Feruidus hic iterum circum præcordia sanguis
Incaluit: disces non esse ad bella fugaces,
Qui pacem potuere pati. licet ille solutum,
Defectumq; uocet, ne uos mea terreat ætas.
Dux sit in his castris senior, dum miles in illis.
Quò potuit ciuem populus perducere liber,
Ascendi, supraq; nihil nisi regna reliqui.
Non priuata cupit, Romana quisquis in urbe
Pompeium transire parat. hinc Consul uterq;,
Hinc acies statura ducum est. Cæsar'ne Senatus
Victor erit? non tam cæco trahis omnia cursu,
Teq; nihil Fortuna pudet. multis'ne rebellis
Gallia iam lustris, ætasq; impensa labori
Dant animos? Rheni gelidis quòd fugit ab undis,

Ocean

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Oceanumq; uocans incerti stagna profundi,
Territa quæsitis ostendit terga Britannis?
An uanæ tumuere minæ, quòd fama furoris
Expulit armatam patrijs è sedibus urbem?
Heu demens non te fugiunt, me cuncta sequuntur:
Qui cùm signa tuli toto fulgentia ponto,
Antè bis exactum quàm Cynthia conderet orbem,
Omne fretum metuens pelagi pirata reliquit,
Angustaq; domum terrarum in sede poposcit.
Idem per Scythici profugum diuortia Ponti
Indomitum regem, Romanaq; fata morantem,
Ad mortem, Sylla felicior, ire coëgi.
Pars mundi mihi nulla uacat: sed tota tenetur
Terra meis, quocunq; iacet sub sole, trophæis.
Hinc me uictorem gelidas ad Phasidos undas
Arctos habet: calida medius mihi cognitus axis
Aegypto, atq; umbras nusquam flectente Syene.
Occasus mea iura timet, Tethynq; fugacem
Qui ferit, Hesperius post omnia flumina Bætis.
Me domitus cognouit Arabs, me Marte feroces
Aeniochi, notiq; erepto uellere Colchi.
Cappadoces mea signa timent, & dedita sacris
Incerti Iudæa Dei, mollesq; Sophenæ.
Armenios, Cilicasq; feros, Taurosq; subegi.
Quod socero bellum, præter ciuile, reliqui?
Verba ducis nullo partes clamore sequuntur,
Nec matura petunt promissæ classica pugnæ.
Sensit & ipse metum Magnus, placuitq; referri
Signa, nec in tantæ discrimina mittere pugnæ.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Iam uictum fama non uisi Cesaris agmen.
Pulsus ut armentis primo certamine taurus
Syluarum secreta petit, uacuosq; per agros
Exul in aduersis explorat cornua truncis:
Nec redit in pastus, nisi cùm ceruice recepta
Excussi placuere tori: mox reddita uictor:
Quosliber in saltus comitantibus agmina tauris
Inuito pastore trahit: sic uiribus impar
Tradidit Hesperiã, profugusq; per Appula rura
Brundusij tutas conscendit Magnus in arces.
Vrbs est Dictæis olim possessa colonis,
Quos profugos Creta uexere per æquora puppes
Cecropiæ, uictum mentitis Thesea uelis.
Hanc latus angustum iam se cogentis in arcum
Hesperiæ, tenuem producit in æquora linguam,
Adriacus flexis claudit quæ cornibus undas.
Nec tamen hoc arctis immissum faucibus æquor
Portus erat, si non uiolentos insula Coros
Exciperet saxis, lapsasq; refunderet undas.
Hinc illinc montes scopulosæ rupis aperto
Opposuit natura mari, flatusq; remouit,
Vt tremulo starent contentæ fune carinæ.
Hinc latè patet omne fretum, seu uela ferantur
In portus Corcyra tuos, seu læua petatur
Illyris Ionias uergens Epidaurus in undas.
Hæc fuga nautarum, cùm totas Adria uires
Mouit, & in nubes abiere Ceraunia, cumq;
Spumoso Calaber perfunditur æquore Sason.
Ergo ubi nulla fides rebus post terga relictis,

Nec

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Nec licet ad duros Martem conuertere Iberos,
Cùm mediæ iaceant immensis tractibus Alpes:
Tunc sobole ex tanta natum, cui firmior ætas,
Affatur: Mundi iubeo tentare recessus.
Euphratem, Nilumq; moue, quò nominis usq;
Nostri fama uenit, quas est uulgata per urbes
Post me Roma ducem: sparsos per rura colonos
Redde mari Cilicas: Pharios hinc concute reges,
Tigranemq; meũ: nec Pharnacis arma relinquas,
Admoneo, nec tu populos utrâque uagantes
Armenia, Pontiq; feras per littora gentes
Rhiphæasq; manus, & quas tenet æquore denso
Pigra palus Scythici patiens Mæotica plaustri.
Sed quid plura moror? totos mea nate per ortus
Bella feres, totoq; urbes agitabis in orbe
Perdomitas: omnes redeant in castra Triumphi.
Et uos, qui Latios signatis nomine fastos,
Primus in Epirum Boreas agat: inde per aruæ
Graiorum, Macedumq; nouas acquirite uires:
Dum paci dat tempus hyems. sic fatur: & omnes
Iussa gerunt, soluuntq; cauas à littore puppes.
At nunquam patiens pacis, longæq; quietis
Armorum, ne quid fatis mutare liceret,
Assequitur, generiq; premit uestigia Cæsar.
Sufficerent alijs primo tot mœnia cursu
Rapta, tot oppressæ depulsis hostibus arces:
Ipsa caput mundi, bellorum maxima merces,
Roma capi facilis: sed Cæsar in omnia præceps,
Nil actum credens, cùm quid superesset agendum,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Instat atrox: & adhuc quamuis possederit omnem
Italiam, extremo sedeat quòd littore Magnus,
Communem tamen esse dolet: nec rursus aperto
Vult hostes errare freto: sed molibus undas
Obstruit, & latum deiectis rupibus æquor.
Cedit in immensum cassus labor: omnia pontus
Haurit saxa uorax, montesq; immiscet arenis:
Vt maris Aegæi medias si celsus in undas
Depellatur Athos, nullæ tamen æquore rupes
Emineant: uel si conuulso uertice Gaurus
Decidat in fundum penitus stagnantis Auerni.
Ergo ubi nulla uado tenuit sua pondera moles,
Tunc placuit cæsis innectere uincula syluis,
Roboraq; immensis latè religare catenis.
Tales fama canit tumidum super æquora Xerxem
Construxisse uias, multum cùm pontibus ausus,
Europamq; Asiæ, Sestonq; admouit Abydo,
Inceßitq; fretum rapidi super Hellesponti,
Non Eurum, Zephyrumq; times: cùm uela, ratesq;
In medium deferret Athon, sic ora profundi
Arctantur casu nemorum, tunc aggere multo
Surgit opus, longæq; tremunt super æquora turres.
Pompeius tellure noua compressa profundi
Ora uidens, curis animum mordacibus angit,
Vt reseret pelagus, spargatq; per æquora bellum.
Sæpe Noto plenæ, tensisq; rudentibus actæ
Ipsa maris per claustra rates fastigia molis
Discussere salo, spatiumq; dedere carinis:
Tortaq; per tenebras ualidis ballista lacertis,

Multò

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Multifidas iaculata faces.ut tempora tandem
Furtiuæ placuere fugæ,ne littora clamor
Nauticus exagitet,neu buccina diuidat horas,
Neu tuba præmonitos perducat ad æquora nautæ.
Præcepit socijs. iam cœperat ultima Virgo
Phœbum laturas ortu præcedere Chelas,
Cùm taciti soluère rates.non anchora uoces
Mouit,dum spissis auellitur uncus arenis:
Dum iuga curuantur mali,dumq; ardua pinus
Erigitur,pauidi classis siluere magistri:
Strictaq; pendentes deducunt carbasa nautæ,
Nec quatiunt ualidos,ne sibilet aura,rudentes.
Dux etiam uotis hoc te,Fortuna,precatur,
Quam retinere uetas,liceat sibi perdere saltem
Italiam.uix fata sinunt:nam murmure uasto
Impulsum rostris sonuit mare,fluctuat unda,
Totq; carinarum permistis æquora sulcis.
Ergo hostes portis,quas omnes soluerat urbis
Cum fato conuersa fides,murisq; recepti,
Præcipiti cursu flexi per cornua portus
Ora petunt,pelagusq; dolent contingere classes.
Heu pudor,exigua est fugiens uictoria Magnus.
Angustus puppes mittebat in æquora limes
Arctior Æuboica,quæ Chalcida uerberat,unda.
Hic hæsere rates geminæ,classiq; paratas
Excepere manus:tractoq; in littora bello,
Hic primum rubuit ciuili sanguine Nereus.
Cætera classis abit summis spoliata carinis:
Vt Pagasea ratis peteret cùm Phasidos undas,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Cyaneas tellus emisit in æquora cautes,
Rapta puppe minor subducta est montibus Argo,
Vanaq; percussit pontum Symplegas inanem,
Et statura redit. iam Phœbum urgere monebat
Non idem Eoi color ætheris, albaq; nondum
Lux rubet, & flammas propioribus eripit astris.
Et iam Pleias hebet, flexi iam plaustra Bootæ
In faciem puri redeunt languentia cœli,
Maioresq; latent stellæ, calidumq; refugit
Lucifer ipse diem. pelagus iam Magne tenebas
Non ea fata ferens, quæ cùm super æquora toto
Prædonem sequerere mari. lassata triumphis
Destituit fortuna tuis: cum coniuge pulsus,
Et natis, totosq; trahens in bella penates,
Vadis adhuc ingens populis comitantibus exul.
Quæritur indignæ sedes longinqua ruinæ.
Non quia te superi patrio priuare sepulcro
Maluerint, Phariæ busto damnantur arenæ:
Parcitur Hesperiæ: procul hoc ut in orbe remoto
Abscondat Fortuna nefas, Romanaq; tellus
Immaculata sui seruetur sanguine Magni.

M. AN. LVCANI
LIBER III.

PROPVLIT *ut classem uelis cedentibus Auster*
Incumbens, mediumq; rates tenuere profundum,
Omnis in Ionios spectabat nauita fluctus:

Solus

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani -
www.fondolibrarioantico.it

Solus ab Hesperia non flexit lumina terra
Magnus, dum patrios portus, dum littora nunquã
Ad uisus reditura suos, tectumq; cacumen
Nubibus, & dubios cernit uanescere montes.
Inde soporifero cesserunt languida somno
Membra ducis. diri tum plena horroris imago
Visa caput mœstum per hiantes Iulia terras
Tollere, & accenso furialis stare sepulcro.
Sedibus Elysijs, campoq; expulsa piorum
Ad Stygias (inquit) tenebras, manesq; nocentes,
Post bellum ciuile trahor. uidi ipsa tenentes
Eumenidas, quatcrẽt quas uestris lãpadas armis.
Præparat innumeras puppes Acherontis adusti
Portitor: in multas laxantur Tartara pœnas.
Vix operi cunctæ dextra properante sorores
Sufficiunt: lassant rumpentes stamina Parcas.
Coniuge me lætos duxisti Magne triumphos:
Fortuna est mutata toris: semperq; potentes
Detrahere in cladem fato damnata maritos.
En nupsit tepido pellex Cornelia busto.
Hæreat illa tuis per bella, per æquora signis,
Dum non securos liceat mihi rumpere somnos:
Et nullum uestro uacuum sit tempus amori:
Sed teneat Cæsarq; dies, & Iulia noctes.
Me non Lethæa coniux obliuia ripæ
Immemorem fecere tui: regesq; silentum
Permiscere sequi. ueniam te bella gerente
In medias acies: nũquam tibi Magne per umbras,
Perq; meos manes generum non esse licebit.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Abscindis frustra ferro tua pignora.bellum
Te faciet ciuile meum.sic fata,refugit
Vmbra per amplexus trepidi delapsa mariti.
Ille,Dei quamuis cladem,manesq; minentur,
Maior in arma ruit certa cum mente malorum.
Ecquid(ait) uanì terremur imagine uisus?
Aut nihil est sensus animis à morte relictum,
Aut mors ipsa nihil.Titan iam pronus in undas
Ibat,& igniferi tantum demerserat orbis,
Quantum deesse solet lunæ,seu plena futura est,
Seu iam plena fuit:tunc obtulit hospita tellus
Puppibus accessus faciles:legère rudentes,
Et posito remis petierunt littora malo.
Cæsar ut emissas uenti rapuere carinas,
Absconditq; fretum classes,& littore solus
Dux stetit Hesperio:non illum gloria pulsi
Lætificat Magni:queritur quòd tuta per æquor
Terga ferant hostes.neq; enim iam sufficit ulla
Præcipiti fortuna uiro:nec uincere tanti,
Vt bellum differret,erat.tum pectore curas
Expulit armorum,paciq; intentus agebat,
Quoq; modo uanos populi concitet amores
Gnarus,& irarum causas,& summa fauoris
Annona momenta trahi.nanq; asserit urbes
Sola fames,emiturq; metus,cùm segne potentes
Vulgus alunt.nescit plebes ieiuna timere.
Curio Sicanias transcendere iussus in urbes,
Quà mare tellurem subitis aut obruit undis,
Aut scidit,& medias fecit sibi littora terras.

Vis illic

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Vis illic ingens pelagi, semperq; laborant
Æquora, ne rupti repetant confinia montes.
Bellaq; Sardoas etiam sparguntur in oras.
Vtraq; frugiferis est insula nobilis aruis.
Nec plus Hesperiam longinquis messibus ullæ,
Nec Romana magis complerunt horrea terræ.
Vbere uix glebæ superat, cessantibus Austris
Cùm medium nubes Borea cogente sub axem
Effusis magnum Libye tulit imbribus annum.
Hæc ubi sunt prouisa duci, tunc agmina uictor,
Non armata trahens, sed pacis habentia uultum,
Tecta petit patriæ. prò si remeasset in urbem
Gallorum tantum populis, Arctoq; subacta,
Quam seriem rerum longa præmittere pompa!
Quas potuit belli facies! ut uincula Rheno
Oceanoq; daret! celsos ut Gallia currus
Nobilis, & flauis sequeretur mista Britannis!
Perdidit ò qualem uincendo plura triumphum!
Non illum lætis uadentem cœtibus urbes,
Sed tacitæ uidere metu. non constitit usquam
Obuia turba duci: gaudet tamen esse timori
Tam magno populis, & se nec mallet amari.
Iamq; & præcipites superauerat Anxuris arces,
Et quà Pontinas uia diuidit uda paludes,
Quà sublime nemus, Scythicæ quà regna Dianæ,
Quaq; iter est Latijs ad summa fascibus Albæ:
Excelsa de rupe procul iam conspicit urbem,
Arctoi toto non uisam tempore belli:
Miratusq; suæ, sic fatur, mœnia Romæ:

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Te'ne, Deûm sedes, non ullo Marte coacti
Deseruere uiri? pro qua pugnabitur urbe?
Diij melius, quòd non Latias Eous in oras
Nunc furor incubuit, nec iuncto Sarmata uelox
Pannonio, Dacisq; Getes admistus: habenti
Tàm pauidum tibi Roma ducē fortuna pepercit,
Quòd bellum ciuile fuit. sic fatur, & urbem
Attonitam terrore subit. manq; ignibus atris
Creditur, ut captæ, rapturus mœnia Romæ,
Sparsurusq; Deos: fuit hæc mensura timoris.
Velle putant, quodcunq; potest: non omina festa,
Non fictas læto uoces simulare tumultu:
Vix odisse uacat. Phœbea palatia complet
Turba Patrum, nullo cogendi iure Senatus
E latebris educta suis. non Consule sacræ
Fulserunt sedes: non proxima lege potestas
Prætor adest: uacuæq; loco cessere curules:
Omnia Cæsar erat. priuatæ Curia uocis
Testis adest. sedere Patres censêre parati,
Si regnum, si templa sibi, iugulumq; Senatus,
Exiliumq; petat. melius quòd plura iubere
Erubuit, quàm Roma pati. tamen exit in iram,
Viribus an possent obsistere iura per unum
Libertas experta uirum: pugnaxq; Metellus
Vt uidet ingenti Saturnia templa reuelli
Mole, rapit gressus, & Cæsaris agmina rumpens,
Ante fores nondum reseratæ constitit ædis
(Vsque adeo solus ferrum, mortemq; timere
Auri nescit amor. pereunt discrimine nullo

Amissæ

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Amissæ leges, sed pars uilissima rerum
Certamen mouistis opes) prohibensq; rapina
Victorem clara testatur uoce Tribunus:
Non nisi per nostrum uobis percussa patebunt
Templa latus, nullasq; feres, nisi sanguine sacro
Sparsas, raptor opes. certè uiolata potestas
Inuenit ista Deos: Crassumq; in bella secutæ
Sæua Tribuniti æ uouerunt prælia Diræ.
Detege iam ferrũ. neq; enim tibi turba uerenda est
Spectatrix scelerum: deserta stamus in urbe.
Non feret è nostro sceleratus præmia miles:
Sunt quos prosternas populi, quæ mœnia dones.
Pacis ad exhaustæ spolium non cogit egestas:
Bellum Cæsar habes. ijs magnam uictor in iram
Vocibus accensus: Vanam spem mortis honestæ
Concipis: haud (inquit) iugulo se polluet isto
Nostra Metelle manus: dignum te Cæsaris ira
Nullus honos faciet. te uindice tuta relicta est
Libertas? non usqueadeo permiscuit imis
Longus summa dies, ut non, si uoce Metelli
Seruentur leges, malint à Cæsare tolli.

Dixerat: & nondum foribus cedente Tribuno
Acrior ira subit: sæuos circunspicit enses,
Oblitus simulare togam. tunc Cotta Metellum
Compulit audaci nimium desistere cœpto.
Libertas, inquit, populi, quem regna coërcent,
Libertate perit, cuius seruaueris umbram,
Si, quicquid iubeare, uelis. tot rebus iniquis
Paruimus uicti: uenia est hæc sola pudoris,

Deges

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Degeneris q; metus, nil iam potuisse negari.
Ocyus auertat diri mala femina belli.
Damna mouent pnpulos: si quos sua iura tuentur,
Non sibi, sed domino grauis est, quæ seruit, egestas.
Protinus abducto patuerunt templa Metello.
Tunc rupes Tarpeia sonat, magnoq; reclusas
Testatur stridore fores: tunc conditus imo
Eruitur templo multis intactus ab annis
Romani census populi, quem Punica bella,
Quem dederat Perses, quem uicti præda Phllippi:
Quod tibi Roma fuga Pyrrhus trepidãte reliquit,
Quo te Fabricius regi non uendidit auro:
Quicquid parcorum mores seruastis auorum,
Quod dites Asiæ populi misere tributum,
Victoriq; dedit Minoïa Creta Metello,
Quod Cato longinqua uexit super æquora Cypro.
Tunc Orientis opes, captorumq; ultima regum
Quæ Pompeianis prælata est gaza triumphis,
Egeritur, tristi spoliantur templa rapina:
Pauperiorq; fuit tunc primum Cæsare Roma.
Interea totum Magni fortuna per orbem
Secum casuras in prælia mouerat urbes.
Proxima uicino uires dat Græcia bello.
Phocaicas Amphisa manus, scopulosaq; Cyrrhæ,
Parnassusq; iugo misit desertus utroq;.
Bœoti coïere duces, quos impiger ambit
Fatidica Cephisos aqua, Cadmæaq; Dirce,
Pisæaq; manus, populisq; per æquora mittens
Sicanys Alpheus aquas. tunc Mænala liquit

Arcas

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Arcas, & Herculeam miles Trachinius Oeten.
Thesproti, Dryopesq; ruunt, quercusq; silentes
Chaonio ueteres liquerunt uertice Sellæ.
Exhausit totas quamuis delectus Athenas,
Exiguæ Phœbea tenent naualia puppes,
Tresq; petunt ueram credi Salamina carinæ.
Iam dilecta Ioui centenis uenit in arma
Creta uetus populis, Gnossasq; agitare pharetras
Docta: nec Eois peior Gortyna sagittis.
Tunc qui Dardaniã tenet Orithon, & uagus alis
Dispersus syluis Athamas, & nomine prisco
Enchelie uersi testantes funera Cadmi.
Colchis, et Adriacas spumãs Absyrtos in undas.
Et Penei qui rura colunt, quorumq; labore
Thessalus Aemoniam uomer proscindit Hiolcon.
Inde laceßitum primò mare, cùm rudis Argo
Miscuit ignotas temerato littore gentes:
Primaq; cùm uentis, pelagiq; furentibus undis
Composuit mortale genus, fatisq; per illam
Acceßit mors una ratem. tunc linquitur Aemus
Thracius, & populum Pholoë mentita biformem.
Deseritur Strymon tepido committere Nilo
Bistonias consuetus aues, & barbara Cone
Sarmaticas ubi perdit aquas, sparsamq; profundo
Multifidi Peucen unum caput alluit Istri:
Mysiaq;, & gelido tellus perfusa Caico
Idalis, & nimium glebis exilis Arisbe.
Quiq; colunt Pitanen, & quæ tua munera Pallas
Lugent damnatæ Phœbo uictore Celenæ:

Quà

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Quà celer & rectis descendens Marsya ripis
Errantem Mæandron adit, mistusq; refertur:
Passaq; ab auriferis tellus exire metallis
Pactolon: quà culta secat non uilior Hermus:
Iliacæ quoq; signa manus, perituraq; castra
Omnibus petere suis: nec fabula Troiæ
Continuit, Phrygiq; ferens se Cæsar Iuli.
Accedunt Syriæ populi, desertus Orontes
Et felix, sic fama, Ninos: uentosa Damascus,
Gazaq;, & arbusto palmarum diues Idume.
Et Tyros instabilis, pretiosaq; murice Sidon.
Has ad bella rates non flexo limite ponti,
Certior haud ullis duxit Cynosura carinis.
Phœnices primi, famæ si creditur, ausi
Mansuram rudibus uocem signare figuris.
Nondum flumineas Memphis contexere biblos
Nouerat: & saxis tantum, uolucresq;, ferasq;,
Sculptaq; seruabant magicas animalia linguas.
Deseritur Tauriq; nemus, Persæaq; Tarsos,
Corycium q: patens exesis rupibus antrum,
Mallos, & externæ resonant naualibus Aegæ.
Itq; Cilix iusta iam non pirata carina.
Mouit & Eoos bellorum fama recessus,
Quà colitur Ganges, toto qui solus in orbe
Ostia nascenti contraria soluere Phœbo
Audet, & aduersum fluctus impellit in Eurum.
Hic ubi Pellæus post Tethyos æquora ductor
Constitit, & magno uinci se passus ab orbe est.
Quaq; ferens rapidum diuiso gurgite fontem

Vastis

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Vastis Indus aquis mistum non sentit Hydaspen.
Quiq; bibunt tenera dulces ab arundine succos,
Et qui tingentes croceo medicamine crinem
Fluxa coloratis astringunt carbasa gemmis.
Quiq; suas struxere pyras, uiuiq; calentes
Conscendere rogos. pro quanta est gloria genti
Iniecisse manum fatis, uitaq; repletos
Quod superest, donasse Deis. Venere feroces
Cappadoces duri, populus nunc cultor Amani,
Armenius q; tenens uoluentem saxa Niphatem.
Aethera tangentes syluas liquere Coastræ.
Ignotum uobis Arabes uenistis in orbem,
Umbras mirati nemorum non ire sinistras.
Tum furor extremos mouit Romanus Orestas,
Carmanosq; duces, quorum deflexus in Austrum
Aether, non totam mergi tamen aspicit Arcton.
Lucet & exigua uelox ibi nocte Bootes.
Aethiopumq; solũ, quòd non premeretur ab ulla
Signiferi regione poli, nisi poplite lapso
Vltima curuati procederet ungula Tauri,
Quaq; caput rapido tollit cum Tigride magnus
Euphrates, quos non diuersis fontibus edit
Persis, & incertum, tellus si misceat amnes,
Quod potius sit nomen aquis, sed sparsus in agros
Fertilis Euphrates Phaviæ uice fungitur undæ:
At Tigrim subito tellus absorbet hiatu,
Occultosq; tegit cursus, rursusq; renatum
Fonte nouo flumen pelagi non abnegat undis.
Inter Cæsareas acies, diuersaq; signa

Pugnac

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Pugnaces dubium Parthi tenuere fauorem,
Contenti fecisse duos tinxere sagittas
Errantes Scythiæ populi, quos gurgite Bactros
Includit gelido, uastisq; Hircania syluis.
Hinc Lacedæmonij moto gens aspera fræno
Ocriochi, sæuisq; affinis Sarmata Moschis,
Colchorum quà rura secat ditissima Phasis:
Quà Cræso fatalis Halys, quà uertice lapsus
Rhiphæo Tanais diuersi nomina mundi
Imposuit ripis, Asiæq;, & terminus idem
Europæ, mediæ dirimens confinia terræ,
Nunc hunc, nunc illũ, quà flectitur, ampliat orbẽ.
Quaq; fretum torrens Mæotidos egerit undas
Pontus, & Herculeis aufertur gloria metis,
Oceanumq; negat solas admittere Gades.
Hinc & Sithoniæ gentes, auroq; ligatas
Substringẽs Arimaspe comas: hinc fortis Arius,
Longaq; Sarmatici soluens ieiunia belli,
Massagetes quo fugit equo, uolucresq; Geloni.
Non, cum Mennonijs deducens agmina regnis
Cyrus, & effusis numerato milite telis
Descendit Xerxes, fraterniq; ultor amoris
Aequora cùm tantis percussit classibus, unum
Tot reges habuere ducem, coiere nec unquam
Tam uariæ cultu gentes, tam dissona uulgi
Ora: tot immensæ comites missura ruinæ
Exciuit populos, & dignas funere Magni
Exequias fortuna dedit. non corniger Ammon
Mittere Marmaricas cessauit in arma caterras.

Quicq

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Quicquid ab occiduis Libye patet arida Mauris,
Vsq; Paræonias Eoa ad littora Syrtes,
Acciperet felix ne non semel omnia Cæsar,
Vincendum pariter Pharsalia præstitit orbem.
Ille ubi deseruit trepidantis mœnia Romæ,
Agmine nubiferam rapto supereuolat Alpem.
Cumq; alij famæ populi terrore pauerent,
Phocais in dubijs ausa est seruare iuuentus
Non Graia leuitate fidem, signataq; iura,
Et causas, non fata sequi: tamen antè furorem
Indomitum, duramq; uiri deflectere mentem
Pacifico sermone parant, hostemq; propinquum
Orant Cecropiæ prælata fronde Mineruæ.
Semper in externis populo communia uestro
Maßiliam bellis testatur fata tulisse,
Comprensa est Latijs quæcunq; annalibus ætas:
Et nunc ignoto si quos petis orbe triumphos,
Accipe deuotas externa in prælia dextras:
At si funestas acies, si dira paratis
Prælia discordes, lacrymas ciuilibus armis
Secretumq; damus: tractentur uulnera nullæ
Sacra manu, si cœlicolis furor arma dedisset,
Aut si terrigenæ tentarent astra gigantes,
Non tamen auderet pietas humana uel armis
Vel uotis prodesse Ioui: sortiq; deorum
Ignarum mortale genus, per fulmina tantum
Sciret adhuc cœlo solum regnare Tonantem.
Adde quòd innumeræ concurrunt undiq; gentes,
Nec sic horret iners scelerum contagia mundus

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Vt gladiis egeant ciuilia bella coactis.
Sit mens ista quidem cunctis, ut uestra recusent
Fata, nec hæc alius committat prælia miles,
Cui non conspecto languebit dextra parente,
Telaq; diuersi prohibebunt spargere fratres.
Finis adest rerum, si non committitis illis
Arma, quibus fas est. nobis hæc summa precandi.
Terribiles aquilas, infestaq; signa relinquas
Vrbe procul, nostrisq; uelis te credere muris.
Excludiq; sinas admisso Cæsare bellum.
Sit locus exceptus sceleri, Magnoq;, tibiq;
Tutus, ut inuictæ fatum si consulat urbi,
Fœdera si placeant, sit quo ueniatis inermes.
Vel eùm tanta uocent discrimina Martis Iberi,
Quid rapidum deflectis iter? non pondera rerum,
Nec momenta sumus: nunquam felicibus armis
Vsa manus patriæ primis à sedibus exul,
Et post tralatas exustæ Phocidos arces,
Mœnibus exiguis alieno in littore tuti:
Illustrat quos sola fides, si claudere muros
Obsidione paras, & ui perfringere portas:
Excepisse faces tectis, & tela parati,
Vndarum raptos auersis fontibus haustus
Quærere, & effossam sitientes lambere terram:
Et desit si larga Ceres, tunc horrida cerni,
Fœdaq; contingi maculato corpora morsu.
Nec pauet hic populus pro libertate subire,
Obsessum Pœno gessit quod Marte Saguntum.
Pectoribus rapti matrum, frustraq; trahentes

Vbera

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Vbera sicca fame medios mittentur in ignes:
Vxor & à charo poscet sibi fata marito.
Vulnera miscebunt fratres, bellumq; coacti
Hoc potius ciuile gerent. sic Graia iuuentus
Finierat: cùm turbato iam prodita uultu
Ira ducis, tandem testata est uoce dolorem.
Vana monet Graios nostri fiducia cursus.
Quamuis Hesperium mundi properemus in axem,
Massiliam delere uacat. gaudete cohortes:
Obuia præbentur fatorum munere bella.
Ventus ut amittit uires, nisi robore densæ
Occurrant syluæ, spatio diffusus inani:
Viq; perit magnus nullis obstantibus ignis,
Sic hostes mihi deesse nocet: damnumq; putamus
Armorum, nisi qui uinci potuere, rebellent.
Sed si solus eam dimissis degener armis,
Tunc mihi tecta patent: iam nõ excludere tantum,
Inclusisse uolunt. at enim contagia belli
Dira fugant. dabitis pœnas pro pace petita:
Et nihil esse meo discetis tutius euo,
Quam duce me bellum. sic posiquam fatus, ad urbẽ
Haud trepidam conuertit iter: tunc mœnia clausa
Conspicit, & densa iuuenum uallata corona.
Haud procul à muris tumulus surgẽris in altum
Telluris: parum diffuso uertice campum
Explicat: hæc patiens longo munimine cingi
Visa duci rupes, tutisq; aptissima castris.
Proxima pars urbis celsam consurgit in arcem
Par tumulo, medijsq; sedent connallibus arua.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Tunc res immenso placuit statura labore,
Aggere diuersos uasto committere colles.
Sed prius ut totam, quà terra cingitur, urbem
Clauderet, à summis perduxit ad æquora castris
Longum Cæsar opus, fontesq;, & pabula campi.
Amplexus fossa, densas tollentia pinnas
Cuspitibus, crudaq; extruxit brachia terra.
Iam satis hoc Graiæ memorandũ contigit urbi,
Æternumq; decus, quòd non impulsa, nec ipso
Strata metu, tenuit flagrantis in omnia belli
Præcipitem cursum: raptisq; à Cæsare cunctis,
Vincitur una mora. quantũ est quòd fata tenentur:
Quodq; uirum toti properans imponere mundo
Hos perdit fortuna dies! tunc omnia latè
Procumbunt nemora, & spoliantur robore syluæ:
Vt cùm terra leuis mediam uirgultaq; molem
Suspendant, structa laterum compage ligatam
Arctet humum, pressus ne cedat turribus agger.
Lucus erat longo nunquam uiolatus ab æuo,
Obscurum cingens connexis aëra ramis,
Et gelidas altè summotis solibus umbras.
Hunc non rurícolæ Panes, nemorumq; potentes
Syluani, Nymphæq; tenent, sed barbara ritu
Sacra deûm, structæ diris altaribus aræ,
Omnisq; humanis lustrata cruoribus arbos,
Siqua fidem meruit superos mirata uetustas,
Illic & uolucres metuunt insistere ramis,
Et lustris recubare feræ: nec uentus in illas
Incubuit syluas, excussaq; nubibus atris

Fulgura

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Fulgura:non ullis frondem præbentibus auris,
Arboribus suus horror inest.tum plurima nigris
Fontibus unda cadit,simulacraq; mœsta deorum
Arte carent,cæsisq; extant informia truncis.
Ipse situs,putriq; facit iam robore pallor
Attonitos:non uulgatis sacrata figuris
Numina sic metuunt:tantum terroribus addit,
Quos timeant non nosse Deos.iam fama ferebat
Sæpe cauas motu terræ mugire cauernas,
Et procumbentes iterum consurgere taxos,
Et non ardentis fulgere incendia syluæ,
Roboraq; amplexos circumfulsisse dracones.
Non illum cultu populi propiore frequentant,
Sed cessere Deis.medio cùm Phœbus in axe est,
Aut cœlum nox atra tenet,pauet ipse sacerdos
Accessus,dominumq; timet deprendere luci.
Hanc iubet immisso syluam procumbere ferro:
Nam uicina operi,belloq; intacta priore
Inter nudatos stabat densissima montes.
Sed fortes tremuere manus,motiq; uerenda
Maiestate loci:si robora sacra ferirent,
In sua credebant redituras membra secures.
Implicitas magno Cæsar torpore cohortes
Vt uidit,primus raptam uibrare bipennem
Ausus,& aëriam ferro proscindere quercum,
Effatur merso uiolata in robora ferro:
Iam ne quis uestrum dubitet subuertere syluam,
Credite me fecisse nefas.tunc paruit omnis
Imperijs non sublato securа pauore

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Turba, sed expensa superorum, & Cæsaris ira.
Procumbunt orni, nodosa impellitur ilex,
Sylua q; Dodones, & fluctibus aprior alnus,
Et non plebeios luctus testata cupressus.
Tunc primùm posuere comas, & fronde carentes
Admisere diem: propulsaq; robore denso
Sustinuit se sylua cadens gemuere uidentes
Galliorum populi: muris sed clausa iuuentus
Exultat. quis enim læsos impunè putaret
Esse deos? seruat multos fortuna nocentes:
Et tantum miseris irasci numina possunt.
Vtq; satis cæsum nemoris, quæsita per agros
Plaustra ferunt: curuoq; soli cessantis aratro
Agricolæ raptis annum fleuere iuuencis.
Dux tamen impatiens hæsuri ad mœnia Martis
Versus ad Hispanas acies, extremaq; mundi,
Iussit bella geri stellatis axibus agger
Erigitur, geminaq; æquantes mœnia turres
Accipit. hæ nullo fixerunt robore terram,
Sed per iter longum causa repsere latenti.
Cùm tantum nutaret onus, telluris inanes
Concussisse sinus quærentem erumpere uentum
Credidit, & muros mirata est stare iuuentus.
Illinc tela cadunt excelsis urbis in arces.
Sed maior Graio Romana in corpora ferro
Vis inerat. neq; enim solis excussa lacertis
Lancea, sed tenso ballistæ turbine rapta
Haud unum contenta latus transire, quiescit:
Sed pandens perq; arma uiam, perq; ossa relictæ

Morte

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Morte fugit: superest telo post uulnera cursus.
At saxum quoties ingenti uerberis ictu
Excutitur, qualis rupes, quam uertice montis
Abscidit impulsu uentorum adiuta uetustas,
Frangit cuncta ruens: nec tanium corpora pressa
Exanimat: totos cum sanguine dissipat artus.
Vt tamen hostiles densa testudine muros
Tecta subit uirtus, armisq; innexa priores
Arma ferunt, galeamq; extensus protegit umbo.
Quæ prius ex longo nocuerunt tela recessu,
Iam post terga cadunt nec Graïs flectere iactum
Aut facilis labor est longinqua ad tela parati
Tormenti mutare modum: sed pondere solo
Contenti, nudis euoluunt saxa lacertis.
Dum fuit armorum series, ut grandine tecta
Innocua percussa sonant, sic omnia tela
Respuit: at postquam uirtus incensa uirorum
Perpetuam rupit defesso milite cratem,
Singula continuis cesserunt ictibus arma.
Tunc adoperta leui procedit uinea terra,
Sub cuius pluteis, & tecta fronte latentes
Moliri nunc ima parant, & uertere ferro
Mœnia: nunc aries suspenso fortior ictu
Incussus densi compagem soluere muri
Tentat, & impositis unum subducere saxis.
Sed super & flammis, & magnæ fragmine molis,
Et sudibus crebris, & adusti roboris ictu
Percussæ cedunt crates, frustraq; labore
Exhausto fessus repetit tentoria miles.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Summa fuit Graijs starent ut mœnia uoti.
Vltro acies inferre parant: armisq; coruscas
Nocturni texere faces: audaxq; iuuentus
Erupit. non hasta uiris, non letifer arcus,
Telum flamma fuit, rapiensq; incendia uentus
Per Romana tulit celeri munimina cursu.
Nec, quamuis uiridi luctetur robore, lentas
Ignis agit uires: teda sed raptus ab omni
Consequitur nigri spatiosa uolumina fumi:
Nec solùm syluas, sed saxa ingentia solut,
Et crudæ putri fluxerunt puluere cautes.
Procubuit, maiorq; iacens apparuit agger.
Spes uictis telluris abit, placuitq; profundo
Fortunam tentare mari. non robore picto
Ornatas decuit fulgens tutela carinas,
Sed rudis, & qualis procumbit montibus arbor,
Conseritur stabilis naualibus area bellis.
Et iam turrigeram Bruti comitata carinam
Venerat in fluctus Rhodani cum gurgite classis,
Stœchados arua tenens: nec non & Graia iuuẽtus
Omne suum fatis uoluit committere robur:
Grandæuosq; senes mistis armauit ephebis.
Accepit non sola uiros, quæ stabat in undis
Classis: & emeritas repetunt naualibus alnos.
Vt matutinos spargens super æquora Phœbus
Fregit aquis radios, & liber nubibus æther,
Et posito Borea, pacemq; tenentibus Austris
Seruatum bello iacuit mare: mouit ab omni
Quisq; suam statione ratem, paribusq; lacertis

Cæsaris

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Cæsaris hinc puppes, hinc Graio remige classis
Tollitur: impulsæ tonsis tremuere carinæ,
Crebraq; sublimes conuellunt uerbera puppes.
Cornua Romanæ classis, ualidæq; triremes,
Quasq; quater surgens extructi remigis ordo
Commouet, & plures quæ mergunt æquore pinus,
Multiplices cinxere rates. hoc robur aperto
Oppositum pelago. lunata classe recedunt,
Ordine contentæ gemino creuisse liburnæ.
Celsior at cunctis Bruti Prætoria puppis
Verberibus senis agitur, molemq; profundo
Inuehit, & summis longè petit æquora remis.
Vt tantum medij fuerat maris, utraq; classis
Quod semel excussis posset transcurrere tonsis,
Innumeræ uasto miscentur in æthere uoces:
Remorumq; sonus premitur clamore: nec ullæ
Audiri potuere tubæ. tunc cærula uerrunt,
Atq; in transtra cadunt, et remis pectora pulsant.
Vt primùm rostris crepuerunt obuia rostra:
In puppim rediere rates, emissaq; tela
Æra texerunt, uacuumq; cadentia pontum.
Et iam diductis extendunt cornua proris,
Diuersæq; rates laxata classe receptæ.
Vt quoties æstus Zephyris, Eurisq; repugnat,
Huc abeunt fluctus, illuc mare: sic ubi puppes
Sulcato uarios duxerunt gurgite tractus,
Quod tulit illa ratis remis, hæc reppulit æquor.
Sed Graijs habiles, pugnamq; capessere pinus
Et tentare fugam, nec longo frangere gyro

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Cursum, nec tardè flectenti cedere claua.
At Romana ratis stabilem præbere carinam
Certior, & terræ simulem bellantibus usum.
Tunc in signifera residenti puppe magistro
Brutus ait, pateris ne acies errare profundo?
Artibus & certas pelagi iam conserе bellum:
Phocaicis medias rostris oppone carinas.
Paruit, obliquas & præbuit hostibus alnos.
Tunc quæcunq; ratis tentauit robora Bruti,
Ictu uicta suo, percussa, & capta cohæsit.
Ast alias manicæq; ligant, teretesq; catenæ.
Seq; tenent remis: tecto stetit æquore bellum.
Iam non excussis torquentur tela lacertis,
Nec longinqua cadunt iaculato uulnera ferro:
Miscenturq; manus, nauali plurima bello
Ensis agit: stat quisq; suæ de robore puppis
Pronus in aduersos ictus: multiq; perempti
In ratibus cecidere suis. cruor altus in undis
Spumat, & obducti concreto sanguine fluctus.
Et quas immissi traxerunt uincula ferri,
Has prohibent iungi conserta cadauera puppes.
Semianimes alij uastum subiere profundum,
Hauseruntq; suo permistum sanguine pontum.
Hi luctantem animam lenta cum morte trahentes,
Fractayum subita ratium periere ruina.
Irrita tela suas peragunt in gurgite cædes:
Et quodcunq; cadit frustrato pondere ferrum,
Exceptum medijs inuenit uulnus in undis.
Phocaicis Romana ratis uallata carinis,

Robore

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Robore deducto dextrum, Leuumq; tuetur
Aequo Marte latus: cuius dum pugnat ab alta
Puppe Tagus, Graiumq; audax aplustre retentat,
Terga simul pariter missis & pectora telis
Transigitur, medio concurrit pectore ferrum,
Et stetit incertus flueret quò uulnere sanguis,
Donec utrasq; simul largus cruor expulit hastas.
Diuisitq; animam, sparsitq; in uulnera letum.
Dirigit huc puppim miseri quoq; dextra Telonis,
Qua nullam melius, pelago turbante, carinæ
Audiuere manum: nec lux est notior ulli
Crastina, seu Phœbum uideat, seu cornua lunæ.
Semper uenturis componere carbasa uentis.
Hic Latiæ rostro compagem ruperat alni:
Pila sed in medium uenêre trementia pectus,
Auertitq; ratem morientis dextra magistri.
Dum cupit in sociam Gyareus erumpere puppim,
Excipit immissum suspensa per ilia ferrum,
Affixusq; rati telo retinente pependit.
Stant gemini fratres fœcundæ gloria matris,
Quos eadem uarijs genuerunt uiscera fatis:
Discreuit mors sæua uiros: unumq; relictum
Agnorunt miseri sublato errore parentes,
Aeternis causam lacrymis: tenet ille dolorem
Semper, & amissum fratrem lugentibus offert.
Quorum alter, mistis obliquo pectore remis,
Ausus Romanæ Graia de puppe carinæ
Iniectare manum: sed eam grauis insuper ictus
Amputat: illa tamen nixu quo prenderat, hæsit.

Dirig

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Diriguitq; tenens strictis immortua neruis.
Creuit in aduersis uirtus:plus nobilis ira
Truncus habet:fortiq; instaurat prælia læua,
Rapturusq; suam procumbit in æquora dextram.
Hæc quoq; cum toto manus est abscissa lacerto.
Iam clypeo,telisq; carens,non conditur ima
Puppe:sed expositus,fraternaq; pectore nudo
Arma tegens,crebra confixus cuspide perstat:
Telaq; multorum leto casura suorum
Emerita iam morte tenet.tum uulnere multo
Effugientem animam lassos collegit in artus:
Membraq; contendit toto quicunq; manebat
Sanguine,& hostilem,defectis robore membris,
Insiluit solo nociturus pondere puppim.
Strage uirùm cumulata ratis,multoq; cruore
Plena,per obliquum crebros latus accipit ictus.
At postquàm ruptis pelagus compagibus hausit,
Ad summos repleta foros,descedit in undas,
Vicinum inuoluens contorto uertice pontum.
Aequora discedunt mersa diducta carina,
Inq; locum puppis cecidit mare.multaq; ponto
Præbuit illa dies uarij miracula fati.
Ferrea dum puppi rapidos manus inserit uncos,
Affixit Lycidam.mersus foret ille profundo
Sed prohibent socij,suspensaq; crura retentant.
Scinditur auulsus:nec,sicut uulnere,sanguis
Emicuit lentus:ruptis cadit undiq; uenis,
Di,cursusq; animæ diuersa in membra meantis
Interceptus aquis.nullius uita perempti

Est

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Est tanta dimissa uia.pars ultima trunci
Tradidit in letum uacuos uitalibus artus:
At tumidus quà pulmo iacet,quà uiscera feruent,
Hæserunt ibi fata diu:luctataq; multum
Hac cum parte uiri uix omnia membra tulerunt.
Dum nimium pugnax unius turba carinæ
Incumbit prono lateri,uacuamq; relinquit,
Quà caret hoste,ratem:congesto pondere puppis
Versa,caua texit pelagus,nautasq; carina.
Brachia nec licuit uasto iactare profundo,
Sed clauso periere mari.tunc unica diri
Conspecta est leti facies,cùm fortè natantem
Diuersæ rostris iuuenem fixere carinæ:
Discessit medium tam uastos pectus ad ictus:
Nec prohibere ualent obtritis ossibus artus,
Quò minus æra sonent.eliso uentre per ora
Eiectat saniem permistus uiscere sanguis.
Postquàm inhibēt remis puppes, ac rostra recedunt,
Deiectum in pelagus perfosso pectore corpus
Vulneribus trāsmisit aquas.pars maxima turbæ
Naufragæ iactatis morti obluctata lacertis,
Puppis ad auxilium sociæ concurrit at illi
Robora cùm uetitis prensarent altius ulnis,
Nutaretq; ratis populo peritura recepto:
Impia turba super medios ferit ense lacertos:
Brachia linquentes Graiæ pendentia puppe,
A manibus cecidere suis:non amplius undæ
Sustinuere graues in summo gurgite truncos.
Iamq; omni fusis nudato milite telis,

Inm

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Victum æuo robur cecidit, fessusq; senecta
Exemplum non mêles, erat. qui funere uiso,
Sæpe cadens longæ senior per transtra carinæ
Peruenit ad puppim, spirantesq; inuenit artus.
Non lacrymæ cecidere genis, non pectora tundit,
Distentis toto riguit sed corpore palmis:
Nox subit, atq; oculos uastæ obduxere tenebræ,
Et miserum cernens agnoscere desinit Argum.
Ille caput labens, & iam languentia colla
Viso patre leuat: uox fauces nulla solutas
Prosequitur: tacito tantum petit oscula uultu,
Inuitatq; patris claudenda ad lumina dextram.
Vt torpore senex caruit, uiresq; cruentus
Cœpit habere dolor, non perdam tempora, dixit.
A sæuis permissa Deis, iugulumq; senilem
Confodiam. ueniam misero concede parenti
Arge, quòd amplexus, extremæ quòd oscula fugi.
Nondum destituit calidus tua uulnera sanguis
Semianimisq; iaces, & adhuc potes esse superstes.
Sic fatus, quamuis capulum per uiscera missi
Polluerat gladij, tamen alta sub æquora tendit
Præcipiti saltu: & letum præcedere nati
Festinantem animam morti non credidit uni.
Inclinant iam fata ducũ: nec iã amplius anceps
Belli casus erat: Graiæ pars maxima classis
Mergitur: ast aliæ mutato remige puppes
Victores uexere suos. naualia pauca
Præcipiti tenuere fuga. quis in urbe parentum
Fletus erat! quantus matrum per littora planctus!

Coni-

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Coniux sæpe sui, confusis uultibus unda,
Credidit ora uiri, Romanum amplexa cadauer:
Accensisq; rogis miseri de corpore trunco
Certauere patres. at Brutus in æquore uictor,
Primus Cæsareis pelagi decus addidit armis.

M. ANN. LVCANI PHARSALIAE LIB. IIII.

AT procul extremis terrarum Cæsar in oris
Martem sæuus agit non multa cæde nocentem,
Maxima sed fati ducibus momenta daturum.
Iure pari rector castris Afranius illis,
Ac Petreius erat: concordia duxit in æquas
Imperium commune uices, tutelaq; ualli
Pernigil alterno paret custodia signo.
His præter Latias acies erat impiger Astur,
Vectonesq; leues, profugiq; à gente uetusta
Gallorum Celtæ miscentes nomen Iberis.
Colle tumet modico, leniq; excreuit in altum
Pingue solum tumulo: super hunc fundata uetusta
Surgit Ilerda manu: placidis prælabitur undis
Hesperios inter Sicoris non ultimus amnes,
Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu
Hybernas passurus aquas. at proxima rupes
Signa tenet Magni: nec Cæsar colle minore
Castra leuat: medius diuimit tentoria gurges.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Explicat hinc tellus campos effusa patentes,
Vix oculo prendente modum, camposq; coërcet
Cinga rapax, uetitus fluctus, & littora cursu
Oceani populisse suo: nam gurgite misto,
Qui præstat terris, aufert tibi nomen Iberus.
Prima dies belli cessauit Marte cruento,
Spectandasq; ducum uires, numerosaq; signa
Exposuit: piguit sceleris: pudor arma furentum
Continuit: patriæq;, & ruptis legibus unum
Donauere diem. prono tum Cæsar Olympo
In noctem subita circundedit agmina fossa,
Dum primæ præstant acies, hostemq; fefellit,
Et propè consertis obduxit castra maniplis.
Luce noua collem subito conscendere cursu,
Qui medius tutam castris diuimebat Ilerdam,
Imperat. huc hostem pariter terrorq; pudorq;
Impulit: & rapto tumulum prior agmine cepit.
His uirtus, ferrumq; locum promittit: at illis
Ipse locus, miles rupes oneratus in altas
Nititur: aduersoq; acies in monte supina
Hæret, & in tergum casura umbone sequentis
Erigitur. nulli telum uibrare uacabat,
Dum labat, & fixo firmat uestigia pilo,
Dum scopulos stirpesq; tenent, atq; hoste relicto
Cædunt ense uiam. uidit lapsura ruina
Agmina dux, equitemq; iubet succedere bello,
Munitumq; latus læuo producere gyro.
Sic pedes ex facili, nulloq; urgente receptus,
Irruus & uictor subducto Marte pependit.

Hac

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Hactenus armorum discrimina: cætera bello
Fata dedit uarijs incertus motibus aër.
Pigro bruma gelu, siccisq; Aquilonibus hærens,
Æthere constricto pluuias in nube tenebat.
Vrebant montana niues, camposq; iacentes
Non diraturæ conspecto sole pruinæ:
Atq; omnis propior mergenti sidera cœlo
Riuerat tellus hyberno dura siroco.
Sed postquam uernus calidum Titana recepit,
Sidera respiciens delapsæ portitor Helles,
Atq; iterum æquatis ad iustæ pondera Libræ
Temporibus uicere dies: tunc sole relicto
Cynthia quo primum cornu dubitanda refulsit.
Exclusit Boream, flammasq; accepit ab Euro.
Ille suo nubes quascumq; inuenit in axe,
Torsit in occidum Nabathæis flatibus orbem.
Et quas sentit Arabs, & quas Gangetica tellus
Exhalat nebulas, quicquid concrescere primus
Sol patitur, quicquid cœli fuscator Eoi
Inuolerat Corus, quicquid defenderat Indos.
Incendere diem nubes oriente remotæ,
Nec medio potuere graues incumbere mundo,
Sed nimbos rapuere fuga: uacat imbribus Arctos,
Et Notus: in solam Calpen fluit humidus aër.
Hic ubi iam Zephyri fines, & summus Olympi
Cardo tenet Tethyn, uetitæ transcurrere densos
Inuoluere globos, congestumq; aëris atri
Vix recipit spatium, quod separat æthere terram.
Iamq; polo pressæ largos densantur in imbres,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Spissataq; fluunt:nec seruant fulmina flammas,
Quamuis crebra micet:moriuntur fulgura nimbis.
Hinc imperfecto complectitur aëra gyro
Arcus,uix ulla uariatus luce colorem,
Oceanumq; bibit,raptosq; ad nubila fluctus
Pertulit,& cœlo diffusum reddidit æquor.
Iamq; Pyrenæa,quas nunquam soluere Titan
Eualuit,fluxere niues,fractoq; madescunt
Saxa gelu:tum,quæ solitis è fontibus exit,
Non habet unda uias:tam largas alueus omnis
Aripis accepit aquas.iam naufraga campo
Cæsaris arma natant,impulsaq; gurgite multo
Castra labant:alto restagnant flumina uallo.
Non pecorum raptus faciles,non pabula mersi
Vlla ferunt sulci:tectarum errore uiarum
Fallitur occultis sparsus populator in agris.
Iamq; comes semper magnorum prima malorum
Sæua fames aderat:nulloq; obsessus ab hoste
Miles eget:toto censu non prodigus emit
Exiguam Cererem.Prò lucri pallida tabes:
Non deest prolato ieiunus uenditor auro.
Iam tumuli,collesq; latent,iam flumina cuncta
Condidit una palus,uastaq; uoragine mersit:
Absorpsit penitus rupes,ac tecta ferarum
Detulit,atq; ipsas hausit:subitisq; frementes
Vorticibus contorsit equos,& reppulit æstus
Fortior Oceani:nec Phœbum surgere sentit
Nox subiecta polo:rerum discrimina miscet
Deformis cœli facies,iunctæq; tenebræ.

Sic

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Sic mundi pars ima iacet, quam zona niualis
Perpetuaq; premunt hyemes: non sidera cœlo
Vlla uidet, sterili non quicquam frigore gignit:
Sed glacie medios signorum temperat ignes.
Sic, ô summe parens mundi, sic sorte secunda
Aequorëi rector facias Neptune tridentis.
Et tu perpetuis impendas aëra nimbis:
Tu remeare uetes quoscunq; emiseris æstus.
Non habeant amnes decliuem ad littora cursum,
Sed pelagi referantur aquis: concussaq; tellus
Laxet iter fluuijs: hos campos Rhenus inundet,
Hos Rhodanus: uastos obliquent flumina fontes.
Rhiphæas huc solue niues, huc stagna, lacusq;,
Et pigras, ubicunq; iacent, effunde paludes:
Et miseras bellis ciuilibus eripe terras.
Sed paruo fortuna uiri contenta pauore
Plena redit, solitoq; magis fauere secundi
Et ueniam meruere Dei. iam rarior aër,
Et par Phœbus aquis densas in uellera nubes
Sparserat, & noctes uentura luce rubebant:
Seruatoq; loco rerum, discessit ab astris
Humor: & ima petit, quicquid pendebat aquarum.
Tollere sylua comas, stagnis emergere colles
Incipiunt, uisoq; die durescere ualles.
Vtq; habuit ripas Sicoris, camposq; reliquit,
Primùm cana salix madefacto uimine paruam
Texitur in puppim, cæsoq; induta iuuenco
Vectoris patiens tumidum superenatat amnem.
Sic Venetus stagnante Pado, fusoq; Britannus

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Nauigat Oceano: sic cùm tenet omnia Nilus,
Conseritur bibula Memphitis cymba papyro.
His ratibus traiecta manus festinat utrinq;
Succisum curuare nemus: fluuijq; ferocis
Incrementa timens, non primis robora ripis
Imposuit: medios pontem distendit in agros.
Ac ne quid Sicoris reperiris audeat undis,
Spargitur in sulcos, & scisso gurgite riuis
Dat pœnas maioris aquæ postquam omnia fatis
Cæsaris ire uidet, celsam Petreius Ilerdam
Deserit: & noti diffisus uiribus orbis.
Indomitos quærit populos, & semper in arma
Martis amore feros, & tendit in ultima mundi.
Nudatos Cæsar colles, desertaq; castra
Conspiciens, capere arma iubet, nec quærere pōtem,
Nec uada, sed duris fluuium superare lacertis.
Pavetur, rapuitq; ruens in prælia miles,
Quòd fugiens timuisset iter. mox uda receptis
Membra fouent armis, gelidosq; à gurgite cursis
Restituunt artus, donec decresceret umbra
In medium surgente die. iamq; agmina summa
Carpit eques, dubijq; fugæ, pugnæq; tenentur.
Attollunt campo geminæ iuga saxea rupes
Valle caua media: tellus hinc ardua celsos
Continuat colles, tutæ quos inter opaco
Anfractu latuere uiæ: quibus hoste potito
Faucibus, emitti terrarum in deuia Martem,
Inq; feras gentes Cæsar uidet. Ite sine ullo
Ordine, ait, raptumq; fuga conuertite bellum,

Et

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Et faciem pugnæ, ultusq; inferte minaces,
Nec liceat pauidis ignauæ occumbere morte:
Excipiant recto fugientes pectore ferrum.
Dixit: & ad montes tendentem præuenit hostem.
Illic exiguo paulum distantia uallo
Castra locant, postquàm spatio languentia nullo
Mutua conspicuos habuerunt lumina ultus,
Et fratres, natosq; suos uidere, patresq;,
Deprensum est ciuile nefas: tenuere parumper
Ora metu: tantum nutu, motoq; salutant
Ense suos. mox ut stimulis maioribus ardens
Rupit amor leges, audet transcendere uallum
Miles, in amplexus effusas tendere palmas.
Hospitis ille ciet nomen: uocat ille propinquum:
Admonet hunc studijs consors puerilibus ætas:
Nec Romanus erat, qui non agnouerat hostem:
Arma rigãt lacrymis singultibus oscula rumpunt:
Et quamuis nullo maculatus sanguine miles,
Quæ potuit fecisse, timet. quid pectora pulsas?
Quid uesane gemis? fletus quid fundis inaneis?
Nec te sponte tua sceleri parêre fateris?
Vsque adeo'ne times, quem tu facis ipse timendum?
Classica dent bellum: sæuos tu neglige cantus.
Signa ferat: cessa: iam iam ciuilis Erynnys
Concidet, & Cæsar generum priuatus amabit.
Nunc ades æterno complectens omnia nexu
O rerum, mistiq; salus concordia mundi,
Et sacer orbis amor: magnum nunc secula nostra
Venturi discrimen habent. periere latebræ

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Tot scelerum:populo uenia est erepta nocenti?
Agnouere suos.prò numine fata sinistro
Exigua requie tantas augentia clades.
Pax erat,& miles castris permistus utrisq;
Errabat:duro concordes cespite mensas
Instituunt,& permisto libamina Baccho.
Graminei luxere foci:iunctoq; cubili
Extrahit insomnes bellorum fabula noctes:
Quo primùm steterint campo,qua lancea dextra
Exierit.dum quæ gesserunt fortia iactant,
Et dum multa negant,quod solùm fata petebant.
Est miseris renouata fides,atq; omne futurum
Creuit amore nefas.nam postquam fœdera pacis
Cognita Petreio,seq;,& sua tradita uenum
Castra uidet:famulas scelerata ad prælia dextras
Excitat,atq; hostes turba stipatus inermes
Præcipitat castris,iunctosq; amplexibus ense
Separat,& multo disturbat sanguine pacem.
Addidit ira ferox moturas prælia uoces:
Immemor ô patriæ,signorum oblite tuorum,
Non potes hoc causæ miles præstare Senatus,
Assertor uicto redeas ut Cæsare:certè
Vt uincare potes.dum ferrum,incertaq; fata.
Quiq; fluat multo non deerit uulnere sanguis.
Ibitis ad dominum?damnataq; signa feretis?
Vtq; habeat famulos nullo discrimine Cæsar
Exorandus erit?ducibus quoq; uita petenda est?
Nunquam nostra salus pretium,mercesq; nefandæ
Proditionis erit:non hoc ciuilia bella

Vt

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Vt uiuamus, agunt: trahimur sub nomine pacis.
Non chalybem gentes penitus fugiente metallo
Eruerent, nulli uallarent oppida muri,
Non sonipes in bella ferox, non iret in æquor
Turrigeras classis pelago sparsura carinas,
Si bene libertas unquam pro pace daretur.
Hostes nempe meos sceleri iurata nefando
Sacramenta tenent: at uobis uilior hoc est
Vestra fides, quòd pro causa pugnantibus æquæ
Et ueniam sperare licet. prò dira pudoris
Fœdera: nunc toto fatorum ignarus in orbe
Magne paras acies, mundiq; extrema tenentes
Sollicitas reges, cùm forsan fœdere nostro
Iam tibi sit promissa salus. Sic fatur, & omnes
Concussit mentes, scelerumq; reduxit amorem.
Sic ubi desuetæ sylvis in carcere clauso
Mansuevere feræ, & uultus posuere minaces,
Atq; hominem didicere pati: si torrida parvus
Venit in ora cruor, redeunt rabiesq;, furorq;,
Admonitæq; tument gustato sanguine fauces:
Feruet, & à trepido uix abstinet ira magistro.
Itur in omne nefas: & quæ fortuna Deorum
Invidia cæca bellorum in nocte tulisset,
Fecit monstra fides: inter mensasq; torosq;,
Quæ modò complexu fouerunt pectora, cædunt.
Et quamuis primò ferrum strinxere gementes,
Vt dextræ iusti gladius dissuasor adhæsit,
Dum feriunt, odere suos, animosq; labantes
Confirmant ictu. feruent iam castra tumultu,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Et scelerum turba rapiuntur colla parentum.
Ac uelut occultum pereat scelus, omnia monstra
In faciem posuere ducum: iuuat esse nocentes.
Tu Cæsar quamuis spoliatus milite multo
Agnoscis superos: neq; enim tibi maior in aruis
Emathijs fortuna fuit, nec Phocidos undis
Massilie, Phario nec tantum est æquore gestum.
Hoc siquidem solo ciuilis crimine belli
Dux causæ melioris eris, pollutæ nefanda
Agmina cæde duces iunctis committere castris
Non audent, altæq; ad mœnia rursus Ilerdæ
Intendere fugam. campos eques obuius omnes
Abstulit, & siccis inclusit collibus hostem.
Tunc inopes undæ prærupta cingere fossa
Cæsar auet, nec castra pati contingere ripas,
Aut circum largos curuari brachia fontes.
Vt leti uidere uiam, conuersus in iram
Præcipitem timor est. miles non utile clausis
Auxilium mactauit equos: tandemq; coactus
Spe posita damnare fugam, casurus in hostes
Fertur. ut effuso Cæsar decurrere passu
Vidit, & ad certam deuotos tendere mortem,
Tela tene iam miles, ait, ferrumq; ruenti
Subtrahe: non ullo constet mihi sanguine bellum:
Vincitur haud gratis iugulo qui prouocat hostem.
En sibi uilis adest inuisa luce iuuentus,
Iam damno peritura meo: non sentiet ictus,
Incumbet gladijs, gaudebit sanguine fuso.
Deserat hic fernor mentes, cadat impetus amens,

Pard

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Perdant uelle mori, sic deflagrare minaces
Incassum, & uetito passus languescere bello,
Substituit merso dum nox sua lumina Phœbo.
Inde ubi nulla data est miscendi copia Martis,
Paulatim cadit ira ferox, mentesq; tepescunt.
Saucia maiores animos ut pectora gestant
Dum dolor est, ictusq; recens, & mobile neruis
Conamen calidus præbet cruor, ossaq; nondum
Adduxere cutem: sic conscius ensis adacti
Stat uictor, tenuitq; manus, tum frigidus artus
Alligat, atq; animam subducto robore torpor,
Postquàm sicca rigens astrinxit uulnera sanguis.
Iamq; inopes undæ primùm tellure refossa
Occultos latices, abstrusaq; flumina quærunt:
Nec solùm rastris, durisq; ligonibus arua,
Sed gladijs fodere suis: puteusq; canati
Montis ad irrigui premitur fastigia campi.
Non se tam penitus, tam longè luce relicta
Merserit Assyrij scrutator pallidus auri.
Non tamen aut tectis sonuerunt cursibus amnes,
Aut micuere noui, percusso pumice fontes:
Antra nec exiguo stillant sudantia rore,
Aut impulsa leui turbatur glarea uena.
Tunc exhausta super multo sudore iuuentus
Extrahitur, duris silicum lassata metallis.
Quoq; minus possent siccos tolerare uapores,
Quæsitæ fecistis aquæ, nec languida fissi
Corpora sustentant epulis, mensasq; perosi
Auxilium fecere famem, si mollius aruum
Prodidit humorem, pingues manus utraq; glebas

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Exprimit ora super.nigro si turbida limo
Colluuies immota iacet,cadit omnis in haustus
Certatim obscœnos miles,moriensq; recepit,
Quas nollet uicturus aquas:rituq; ferarum
Distentas siccant pecudes,& lacte negato,
Sordidus exhausto sorbetur ab ubere sanguis.
Tunc herbas,frondesq; terunt,& rore madentes
Distringunt ramos:& siquos palmite crudo,
Arboris aut tenera succos pressere medulla.
O fortunati,fugiens quos barbarus hostis
Fontibus immisto strauit per rura ueneno.
Hos licet in fluuios saniem,tabemq; ferarum,
Pallida Dictæis,Cæsar,nascentia saxis
Infundas aconita palàm,Romana iuuentus
Non decepta bibet.torrentur uiscera flamma,
Oraq; sicca rigent squamosis aspera linguis.
Iam marcent uenæ,nulloq; humore rigatus
Aëris alternos angustat pulmo meatus,
Rescissoq; nocent suspiria dura palato.
Pandunt ora siti,nocturnumq; aëra captant.
Expectant imbres,quorum modò cuncta natabant
Impulsu,& siccis uultus in nubibus hærent.
Quoq; magis miseros undæ ieiunia soluant,
Non super arentem Meroën,Cancriq; sub axe,
Quà nudi Garamantes arant,sedere:sed inter
Stagnantem Sicorim,et rapidum deprensus Iberum
Spectat uicinos sitiens exercitus amnes.
Iam domiti cessere duces:pacisq; petendæ

Autor

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Autor damnatis supplex Afranius armis,
Semianimes in castra trahens hostilia turmas,
Victoris stetit ante pedes.seruata precanti
Maiestas non fracta malis,interq; priorem
Fortunam,casusq; nouos gerit omnia uicti,
Sed ducis,& ueniam securo pectore poscit.
Si me degeneri strauissent fata sub hoste,
Non deerat fortis rapiendo dextera leto:
At nunc sola mihi est orandæ causa salutis,
Dignum donanda Cæsar te credere uita.
Non partis studijs agimur,nec sumpsimus arma
Consilijs inimica tuis.nos deniq; bellum
Inuênit ciuile duces:causæq; priori,
Dum potuit,seruata fides.nil fata moramur.
Tradimus Hesperias gentes,aperimus Eoas,
Securumq; orbis patimur post terga relicti.
Nec cruor effusus campis tibi bella peregit,
Nec ferrum,lassæq; manus:hoc hostibus unum
Quòd uincas,ignosce tuis,nec magna petuntur.
Otia des fessis,uitam patiaris inermes
Degere,quam tribuis:campis prostrata iacere
Agmina nostra putes:nec enim felicibus armis
Misceri damnata decet,partemq; triumphi
Captos ferre tui,turba hæc sua fata peregit.
Hoc petimus,uictos ne tecum uincere cogas.
Dixerat:At Cæsar facilis,uultuq; serenus
Flectitur,atq; usum belli,pœnamq; remittit.
Vt primùm iustæ placuerunt fœdera pacis,
Incustoditos decurrit miles ad amnes.

Inc

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Incumbit ripis, permissaq; flumina turbat,
Continuus multis subitarum tractus aquarum
Aëra non passus uacuis discurrere uenis,
Arctauit, clausitq; animam: nec feruida pestis
Cedit adhuc, sed morbus egens iam gurgite plenis
Visceribus sibi poscit aquas: mox robora neruis,
Et uires rediere uiris. O prodiga rerum
Luxuries, nunquam paruo contenta paratu,
Et quæsitorum terra, pelagoq; ciborum
Ambitiosa fames, & lautæ gloria mensæ,
Discite quàm paruo liceat producere uitam,
Et quantum natura petat: non erigit ægros
Nobilis ignoto diffusus consule Bacchus:
Non auro, myrrhaq; bibunt: sed gurgite puro
Vita redit. satis est populis fluuiusq;, Ceresq;.
Heu miseri, qui bella gerunt: tunc arma relinquens
Victori miles spoliato pectore tutus,
Innocuusq; suas curarum liber in urbes
Spargitur. ò quantum donata pace potitos
Excussis nunquam ferrum uibrasse lacertis
Pœnituit, tolerasse sitim, frustraq; rogasse
Prospera bella Deos: nempe usis Marte secundo
Tot dubiæ restant acies, tot in orbe labores.
Vt nunquam fortuna labet successibus anceps,
Vincendum toties: terras fundendus in omnes
Est cruor, & Cæsar per tot sua fata sequendus.
Felix qui potuit, mundi nutante ruina,
Quo iaceat iam scire loco: non prælia fessos
Vlla uocant, certos non rumpunt classica somnos.

Iam

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Iam coniux, natiq; rudes, & sordida tecta
Et non deductos recipit sua terra colonos.
Hoc quoq; securis oneris fortuna remisit,
Sollicitus menti quòd abest pauor: ille salutis
Est autor, dux ille fuit sic prælia soli
Felices nullo spectant ciuilia uoto.
Non eadem belli totum fortuna per urbem
Constitit: in partes aliquid sed Cæsaris ausa est.
Quà maris Adriaci longas ferit unda Salonas,
Et tepidum in molles Zephyros excurrit Iader.
Illic bellaci confisus gente Curetum,
Quos alit Adriaco tellus circunfluà ponto,
Claudiur extrema residens Antonius ora.
Cautus ab incursu belli, si sola recedat,
Expugnat quæ tuta, fames. non pabula tellus
Pascendis submittit equis, non proferit ullam
Flaua Ceres segetem: spoliabat gramine campum
Miles, & attonso miseris iam dentibus aruo
Castrorum siccas de cespite uulserat herbas.
Vt primùm aduersæ socios in littore terræ
Et Basilum uidere ducem: noua furta per æquor
Exquisita fugæ. neq; enim de more carinas
Extendunt, puppesq; leuant, sed firma gerendis
Molibus insolito contexunt robora ductu.
Namq; ratem uacuæ sustentant undiq; cuppæ,
Quarum porrectis series constricta catenis
Ordinibus geminis obliquas excipit alnos.
Nec gerit expositum telis in fronte patenti
Remigium: sed quod trabibus circundedit æquor.

Hoc

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Hoc ferit, & taciti præbet miracula cursus,
Quòd nec uela ferat, nec apertas uerberet undas.
Tunc freta seruantur, dum se decliuibus undis
Æstus agat, refluoq; mari nudentur arenæ.
Iamq; relabenti crescebant littora ponto,
Missa ratis prono defertur lapsa profundo,
Et geminæ comites. cunctas super ardua turris
Eminet, & tremulis tabulata minantia pinnis.
Noluit Illyricæ custos Octauius undæ
Confestim tentare ratem, celeresq; carinas
Continuit, cursu crescat dum præda secundo:
Et temere ingressos repetendum inuitat ad æquor
Pace maris. Sic dum pauidos formidine ceruos
Claudat odoratæ metuentes aëra pennæ:
Aut dum dispositis attollat retia uaris
Venator, tenet ora leuis clamosa Molossi:
Spartanos, Cretasq; ligat: nec creditur ulli
Sylua cani, nisi qui presso uestigia rostro
Colligit, & præda nescit latrare reperta,
Contentus tremulo monstrasse cubilia loro.
Nec mora, complentur moles, auideq; petitis
Insula deseritur ratibus: quo tempore primas
Impedit ad noctem iam lux extrema tenebras.
At Pompeianus fraudes innectere ponto
Antiqua parat arte Cilix, passusq; uacare
Summa freti, medio suspendit uincula ponto,
Et laxas fluitare sinit, religatq; catenas
Rupis ab Illyricæ scopulis. nec prima, nec illa,
Quæ sequitur, tardata ratis: sed tertia moles

Hæsit

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Hæsit, & ad cautes adducto fune secuta est.
Impendent caua saxa mari: ruituraq; semper
Stat (mirum) moles: & syluis æquor inumbrat.
Huc fractas Aquilone rates, submersaq; pontus
Corpora sæpe tulit, cæcisq; abscondit in antris:
Restituit raptus tectum mare, cumq; cauernæ
Euomuere fretum, contorti uorticis undæ
Tauro minitanam uincunt feruore Charybdim.
Hic Opiterginis moles onerata colonis
Constitit: hanc omni puppes statione solutæ
Circumeunt: alij rupes, ac littora complent.
Vulteius tacitas sensit sub gurgite fraudes.
Dux erat ille ratis, frustra qui uincula ferro
Rumpere conatus, poscit spe prælia nulla,
Incertus quà terga daret, quà pectora bello.
Hoc tamen in casu, quantum deprensa ualebat,
Effecit uirtus: inter tot millia captæ
Circunfusa rati, & plenam uix inde cohortem,
Pugna fuit, non longa quidem: nam condidit atra
Nox lucem dubiam, pacemq; habuere tenebræ.
Tunc sic attonitam, uenturaq; fata pauentem
Rexit magnanima Vulteius uoce cohortem:
Libera non ultrà parua quàm nocte iuuentus,
Consulite extremis angusto tempore rebus.
Vita breuis nulli superest, qui tempus in illa
Quærendæ sibi mortis habet: nec gloria leti
Inferior, iuuenes, admoto occurrere fato.
Omnibus incerto uenturæ tempore uitæ
Par animi laus est, & quos sperauerís annos

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Perdere & extremæ momentum abrumpere lucis,
Accersas dum fata manu.non cogitur ullus
Velle mori:fuga nulla patet.stant undiq; nostris
Intenti ciues iugulis.decernite letum,
Et metus omnis abest. cupias quodcũq; necesse est.
Non tamen in cæca bellorum nube cadendum est,
Aut cùm permistis acies sua tela tenebris
Inuoluunt.conserta iacent cùm corpora campo,
In medium mors omnis abit,perit obruta uirtus.
Nos in conspicua socijs,hostiq; carina
Constituere Dei.præbebunt æquora testes,
Præbebunt terræ.summis dabit insula saxis.
Spectabunt geminæ diuerso è littore partes.
Nescio quod nostris magnum,& memorabile fatis
Exemplum,Fortuna,paras.quæcunq; per ævum
Exhibuit monimenta fides,seruataq̃:ferro
Militiæ pietas,transibit nostra iuuentus.
Nanq; suis pro te gladijs incumbere Cæsar
Esse parum scimus:sed non maiora supersunt
Obsessis,tanti quæ pignora demus amoris.
Abscidit nostræ multum sors inuida laudi,
Quòd non cum senibus capti natisq; tenemur.
Indomitos sciat esse uiros,timeatq; furentes,
Et morti faciles animos:& gaudeat hostis
Non plures hæsisse rates.tentare parabunt
Fœderibus,turpiq; uolent corrumpere uita.
O utinam,quò plus habeat mors unica famæ,
Promittant ueniam,iubeant sperare salutem:
Ne nos,cùm calido fodiemus uiscera ferro,

Despe

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Desperasse putent.magna uirtute merend
Cæsar ut,amissis inter tot millia paucis,
Hoc damnum,clademq; uocet.dent fata rec
Emittantq; licet,uitare instantia nolim.
Proieci uitam comites,totusq; futuræ
Mortis agor stimulis.furor est,agnoscere solis
Permissum est,quos iam tangit uicinia fati,
Victurosq; Dei celant,ut uiuere durent,
Felix esse mori.Sic cunctas sustulit ardor
Nobilium mentes iuuenum:cùm sidera cœli
Ante ducis uoces oculis humentibus omnes
Aspicerent,flexoq; Vrsæ temone pauerent:
Idem cùm fortes animos præcepta subissent,
Optauere diem.nec segnis mergere ponto
Tunc erat astra polus:nam sol Ledæa tenebat
Sidera,uicino cùm lux altissima Cancro est:
Nox tum Thessalicas urgebat parua sagittas.
Detegit orta dies stantes in rupibus Istros,
Pugnacesq; mari Graia cum classe Liburnos.
Tentauere prius suspenso uincere bello
Fœderibus,ficret captis si dulcior ipsa
Mortis uita mora.stabat deuota iuuentus
Damnata iam luce ferox.securaq; pugnæ
Permisso sibi fine manu:nulliq; tumultus
Excussere uiris mentes ad summa paratas.
Innumeraq; simul pauci terraq;,mariq;
Sustinuere manus:tanta est fiducia mortis.
Vtq; satis bello uisum est fluxisse cruoris,
Versus ab hoste furor:primus dux ipse carinæ

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Vulteius iugulo poscens iam fata retecto,
Ecquis,uit,iuuenum est,cuius sit dextra cruore
Digna meo,certaq; fide per uulnera nostra
Testetur se uelle mori? nec plura locuto
Viscera non unus iandudum transigit ensis.
Collaudat cunctos:sed eum,cui uulnera prima
Debebat,grato moriens interficit ictu.
Concurrunt alij,totumq; in partibus unis
Bellorum fecere nefas.sic semine Cadmi
Emicuit Dircæa cohors,ceciditq; suorum
Vulneribus,dirum Thebanis fratribus omen.
Phasidos & campis insomni dente creati
Terrigenæ,missa magicis è cantibus ira,
Cognato tantos implerunt sanguine sulcos:
Ipsaq; inexpertis,quod primum fecerat herbis
Expauit Medea nefas.sic mutua pacti
Fata cadunt iuuenes:nimiumq; in morte uirorum
Mors uirtutis habet:pariter sternuntq;,caduntq;
Vulnere letali:nec quenquam dextra fefellit,
Cùm feriat moriente manu:nec uulnus adactis
Debetur gladijs:percussum est pectore ferrum,
Et iugulis pressere manum.cùm sorte cruenta
Fratribus incurrunt fratres,natusq; parenti:
Haud trepidante tamen toto cum pondere dextra
Exegere enses:pietas ferientibus una
Non repetisse fuit.iam latis uiscera lapsa
Semianimes traxere foris,multumq; cruoris
Infudere mari.despectam cernere lucem
Victoresq; suos uultu spectare superbo,

Et

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Et mortem sentire iuuat.iam strage cruenta
Conspicitur cumulata ratis:bustisq; remittunt
Corpora uictores,ducibus mirantibus,ulli
Esse ducem tanti.nullam maiore locuta est
Ore ratem totum discurrens fama per orbem.
Non tamen ignauæ post hæc exempla uirorum
Percipient gentes,quàm sit non ardua uirtus
Seruitium fugisse manu:sed regna timentur
Ob ferrum,& sæuis libertas uritur armis:
Ignoratq; datos,ne quisquam seruiat,enses.
Mors utinam pauidos uitæ subducere nolles,
Sed uirtus te sola daret. Non segnior illo
Marte fuit,qui tunc Libycis exarsit in aruis.
Namq; rates audax Lilybæo littore soluit
Curio:nec forti uelis Aquilone recepto
Inter semirutas magnæ Carthaginis arces,
Et Clupeam tenuit stationis littora notæ:
Primaq; castra locat cano procul æquore,quà se
Bagrada lentus agit siccæ sulcator arenæ.
Inde petit tumulos,exesasq; undiq; rupes,
Antæi quæ regna uocat non uana uetustas.
Nominis antiqui cupientem noscere causas,
Cognita per multos docuit rudis incola patres.
Nondum post genitos tellus effœta gigantes,
Terribilem Libycis partum concepit in antris.
Nec tam iusta fuit terrarum gloria Typhon,
Aut Tityos,Briareusq; ferox:cœloq; pepercit,
Quòd non Phlegræis Antæum sustulit aruis.
Hoc quoq; tam uastas cumulauit munere uires

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Terra sui fœtus, quòd cùm tetigere parentem,
Iam defecta uigent renouato robore membra.
Hæc illi spelunca domus: latuisse sub alta
Rupe ferunt, epulas raptos habuisse leones.
Ad somnos non terga feræ præbere cubile
Assuerunt, non sylua torum: uiresq; resumit
In nuda tellure iacens, periere coloni
Aruorum Libyes: percunt, quos appulit æquor.
Auxilioq; diu uirtus non usa cadendi
Terræ spernit opes: inuictus robore cunctis,
Quamuis staret, erat: tandem uulgata cruenti
Fama mali terras monstris, æquorq; leuantem
Magnanimum Alciden Libycas exciuit in oras.
Ille Cleonæi prosecit terga leonis,
Anteus Libyci perfudit membra liquore
Hospes Olympiacæ seruato more palæstræ.
Ille parum fidens pedibus contingere matrem,
Auxilium membris calidas infudit arenas.
Conseruere manus, & multo brachia nexu,
Colla diu grauibus frustra tentata lacertis:
Immotumq; caput fixa cum fronte tenetur.
Miranturq; habuisse parem, nec uiribus ui
Alcides primo uoluit certamine totis:
Exhausitq; uirum: quod creber anhelitus illi
Prodidit, & gelidus fesso de corpore sudor.
Tunc ceruix lassata quati: tunc pectore pectus
Vrgeri: tunc obliqua percussa labare
Crura manu, iam terga uiri cedentia uictor
Alligat, & medium compressis ilibus arctat:

Inguinaq;

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Inguinaq; insertis pedibus distendit, & omnem
Explicuit per membra uirum. rapit arida tellus
Sudorem: calido complentur sanguine uenæ.
Intumuere tori, totosq; induruit artus,
Herculeosq; nouo laxauit corpore nodos.
Constitit Alcides stupefactus robore tanto:
Nec sic Inachijs, quamuis rudis esset, in undis
Desectam timuit reparatis anguibus hydram.
Conflixere pares, telluris uiribus ille,
Ille suis. nunquam sæuæ sperare nouercæ
Plus licuit. uidet exhaustos sudoribus artus,
Ceruiccmq; uiri siccam, qua ferret Olympum.
Vtq; iterum fessis iniecit brachia membris,
Non expectatis Antæus uiribus hostis,
Sponte cadit, maiorq; accepto robore surgit.
Quisquis inest terris, in fessos spiritus artus
Egeritur: tellusq; uiro luctante laborat.
Vt tandem auxilium tactæ prodesse parentis
Alcides sensit: standum est tibi, dixit, & ultrà
Non credere solo, sterniq; uetabere terra:
Hærebis pressis intra mea pectora membris:
Huc Antæe cades. sic fatus, sustulit altè
Nitentem in terras iuuenem. morientis in artus
Non potuit nati Tellus summittere uires.
Alcides medium tenuit: iam pectora pigro
Stricta gelu, terrisq; diu non credidit hostem.
Hinc æui ueteris custos famosa uetustas,
Miratrixq; sui signauit nomine terras.
Sed maiora dedit cognomina collibus istis,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Pœnum qui Latijs reuocauit ab arcibus hostem
Scipio.nam sedes Libyca tellure potito
Hæc fuit.en ueteris cernis uestigia ualli.
Romana hos primùm tenuit uictoria campos.
Curio lætatus,tanquam fortuna locorum
Bella gerat:seruetq; ducum sibi fata priorum,
Felici non fausta loco tentoria ponens,
Indulsit castris,& collibus abstulit omen,
Sollicitatq; feros non æquis uiribus hostes.
Omnis Romanis quæ cesserat Africa signis,
Tunc Vari sub iure fuit:qui robore quanquam
Confisus Latio,regis tamen undiq; uires
Exciuit Libycæ gentis,extremaq; mundi
Signa suum comitata Iubam.non fusior ulli
Terra fuit domino.quà sunt longissima regna,
Cardine ab occiduo uicinus Gadibus Atlas
Terminat:à medio,confinis Syrtibus Ammon.
At quà lata iacet uasti plaga feruida regni,
Distinet Oceanum,zonæq; exusta calentis
Sufficiunt spatio.populi tot castra sequuntur,
Autololes,Numidæq; uagi,semperq; paratus
Inculto Getûlus equo:tum concolor Indo
Maurus,inops Nasamõ,misti Garamante perusto
Marmaridæ uolucres,æquaturusq; sagittas
Medorum,tremulum cùm torsit missile, Mazax:
Et gens,quæ nudo residens Massilia dorso
Ora leui flectit frænorum nescia uirga:
Et solitus uacuis errare mapalibus Apher
Venator,ferriq; simul fiducia non est,

Vestib

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Vestibus iratos laxis operire leones.
Nec solum studijs ciuilibus arma parabat,
Priuatæ sed bella dabat Iuba concitus iræ.
Hunc quoq;, quo superos, humanaq; polluit anno,
Lege Tribunitia solio depellere auorum
Curio tentarat, Libyamq; auferre tyranno,
Dum regnum te Roma facit. memor ille doloris
Hoc bellum sceptri fructum putat esse retenti.
Hac igitur regis trepidat iam Curio fama,
Et quòd Cæsareis nunquam deuota iuuentus
Illa nimis castris, nec Rheni miles in undis
Exploratus erat, Corfini captus in arce,
Infidusq; nouis ducibus, dubiusq; priori,
Fas utrunq; putat, sed postquam languida segni
Cernit cuncta metu, nocturnaq; munia ualli
Desolata fuga, trepida sic mente profatur:
Audēdo magnus tegitur timor: arma capessam
Ipse prior: campum miles descendat in æquum,
Dum meus est: uariam semper dant otia mentem.
Eripe consilium pugna: cùm dira uoluntas
Ense subit presso, galeæ texere pudorem.
Quis conferre duces meminit? quis péndere causas?
Quà stetit, in de fauet: ueluti fatalis arenæ
Muneribus non ira uetus concurrere cogit,
Productos odere pares. Sic fatus, apertis
Instruxit campis acies: quem blanda futuris
Deceptura malis belli fortuna recepit.
Nam pepulit Varum campo, nudataq; fœdæ
Terga fuga, donec uetuerunt castra, cecidit.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Tristia sed postquàm superati prælia Vari
Sunt audita Iubæ: lætus quòd gloria belli
Sit rebus seruata suis, rapit agmina furtim,
Obscuratq; suam per iussa silentia famam,
Hoc solum metuens incautus ab hoste timeri.
Mittitur exigua, qui prælia prima lacessat,
Eliciatq; manu Numidis à rege secundus,
Vt sibi commissi simulator Sabbura belli:
Ipse caua regni uires in uallè retentat:
Aspidas ut Pharias cauda solertior hostis
Ludit, & iratas incerta prouocat umbra:
Obliquansq; caput uanas serpentis in auras
Effusæ tuto comprendit guttura morsu
Letiferam citra saniem: tunc irrita pestis
Exprimitur, faucesq; fluunt pereunte ueneno.
Fraudibus euentum dederat fortuna: feroxq;
Non exploratis occulti uiribus hostis,
Curio nocturnum castris erumpere cogit,
Ignotisq; equitem latè decurrere campis.
Ipse sub Auroræ primos excedere motus
Signa iubet castris, multum, frustraq; rogatus
Vt Libycas metuat fraudes, infectaq; semper
Punica bella dolis, leti fortuna propinqui
Tradiderat fatis iuuenem: bellumq; trahebat
Autorem ciuile suum, super ardua ducit
Saxa, super cautes abrupto limite signa.
Cùm procul è summis conspecti collibus hostes
Fraude sua cessere parum, dum colle relicto
Effusam patulis aciem committeret aruis.

Ille

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Ille fugam credens, simulatæ nescius artis,
Vt uictor, medios aciem proiecit in agros.
Tunc prmùm patuere doli, Numidæq; fugaces
Vndiq; completis clauserunt montibus agmen.
Obstupuit dux ipse simul, perituraq; turba.
Non timidi petiere fugam, non prælia fortes.
Quippe ubi non sonipes motus clangore tubarum
Saxa quatit pulsu, rigidos uexantia frænos
Ora terens, spargitq; iubas, & surrigit aures,
Incertoq; pedum pugnat non stare tumultu.
Fessa iacet ceruix: fumant sudoribus artus:
Oraq; proiecta squalent arentia lingua:
Pectora rauca gemũt, quæ creber anhelitus urget:
Et defecta grauis longè trahit ilia pulsus:
Siccaq; sanguineis durescit spuma lupatis.
Iamq; gradum neq; uerberibus, stimulisq; coacti,
Nec quamuis crebris iussi calcaribus addunt.
Vulneribus coguntur equi: nec profuit ulli
Cornipedis rupisse moras: neq; enim impetus illis
Incursusq; fuit: tantum profertur ad hostes,
Et spatium iaculis oblato uulnere donat.
At uagus Apher equos ut primũ emisit in ag-
Tunc campi tremuere sono: tcitaq; soluta (men:
Quantus Bistonio torquetur turbine puluis,
Aëra nube sua texit, traxitq; tenebras.
Vt uerò in pedites fatum miserabile belli
Incubuit, nullo dubij discrimine Martis
Ancipites stéterunt casus, sed tempora pugnæ
Mors tenuit, neq; enim licuit procurrere contrà,

Et

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Et miscere manus. sic undiq; septa iuuentus
Comminus obliquis, & rectis eminus hastis
Obruitur, non uulneribus, nec sanguine solum,
Telorum nimbo peritura, & pondere ferri.
Ergo acies tantæ paruum spissantur in orbem:
Ac siquis metuens medium correpsit in agmen
Vix impunè suos inter conuertitur enses.
Densaturq; globus, quantum pede prima relato
Constrinxit gyros acies. non arma mouendi
Iam locus est pressis: stipataq; membra teruntur.
Frangitur armatum collisso pectore pectus.
Non tam læta tulit uictor spectacula Maurus
Quàm fortuna dabat. fluuios non ille cruoris,
Membrorumq; uidet lapsum, & ferientia terram
Corpora: compressum turba stetit omne cadauer.
Excitet inuisas diræ Carthaginis umbras
Inferijs fortuna nouis: ferat ista cruentus
Annibal, & Pœni tam dira piacula manes.
Romanam, superi, Libyca tellure ruinam
Pompeio prodesse nefas, uotisq; Senatus.
Aphrica nos potius uincat sibi. Curio fusas
Vt uidit campis acies, & cernere tantas
Permisit clades compressus sanguine puluis,
Non tulit afflictis animam producere rebus,
Aut sperare fugam: cecidit q; in strage suorum
Impiger ad letum, & fortis uirtute coacta.
Quid nunc rostra tibi prosunt turbata, forumq;,
Vnde Tribunitia plebeius signifer arte
Arma dabas populis? quid prodita iura Senatus,

Et

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Et gener, atq; socer bello concurrere iussi?
Antè iaces, quàm dira duces Pharsalia confert:
Spectandumq; tibi bellum ciuile negatum est.
Has urbi miseræ uestro de sanguine pœnas
Ferre datis: luitis iugulo sic arma potentes.
Felix Roma quidem, ciuesq; habitura beatos,
Si libertatis superis tam cura placeret,
Quàm uindicta placet. Libycas en nobile corpus
Pascit aues, nullo contectus Curio busto.
At tibi nos (quando non proderit ista silere)
A quibus omne æui senium sua fama repellit,
Digna damus iuuenis meritæ præconia uitæ.
Haud alium tanta ciuem tulit indole Roma,
Aut cui plus leges deberent recta sequenti.
Perdita tunc urbi nocuerunt secula, postquam
Ambitus & luxus, & ôpum metuenda facultas
Transuerso mentem dubiam torrente tulerunt.
Momentumq; fuit mutatus Curio rerum,
Gallorum captus spolijs, & Cæsaris auro.
Ius licet in iugulos nostros sibi fecerit ense
Sylla potens, Mariusq; ferox, & Cinna cruentus,
Cæsareæq; domus series: cui tanta potestas
Concessa est? emêre omnes, hic uendidit urbem.

M. AN. LVCANI PHARSALIAE LIBER V.

Sic alterna duces bellorum uulnera passos
In Macedùm terras, miscens aduersa secundis,
Seruauit fortuna pares. iam sparserat Aemo

Bruma

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Bruma niues, gelidoq; cadens Atlantis Olympo:
Instabatq; dies, qui dat noua nomina fastis,
Quiq; colit primus ducentem tempora Ianum.
Dum tamen emeriti remanet pars ultima iuris,
Consul uterq; uagos belli per munia Patres
Elicit Epirum peregrina ac sordida sedes
Romanos ccpit proceres: secretaq; rerum
Hospes in extremis audiuit curia tectis.
Nam quis castra uocet tot strictas iure secures,
Tot fasces? docuit populos uenerabilis ordo
Non Magni partes, sed Magnum in partibus esse.
Vt primùm mœstum tenuere silentia cœtum,
Lentulus è celsa sublimi sede profatur.
Indole si dignum Latia, si sanguine prisco
Robur inest animis, non qua tellure coacti,
Quamq; procul tectis captæ sedeamus ab urbis
Cernite, sed uestræ faciem cognoscite turbæ:
Cunctaq; iussuri primùm hoc decernite Patres
Quod regnis, populisq; liquet, nos esse Senatum.
Nam uel Hyperboreæ plaustrũ glaciale sub Vrse,
Vel plaga qua torrens, claususq; uaporibus axis
Nec patitur noctes, nec iniquos crescere soles,
Si fortuna ferat, rerum nos summa sequetur,
Imperiumq; comes. Tarpeia sede perusta
Gallorum facibus, Veiosq; habitante Camillo,
Illic Roma fuit: non unquam perdidit ordo
Mutato sua iura solo. mœrentia tecta
Cæsar habet, uacuasq; domos, legesq; silentes,
Clausaq; iustitio tristi fora, curia solos

Illa

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Illa uidet Patres, plena quos urbe fugauit.
Ordine de tanto quisquis non exulat, hic est.
Ignaros scelerum, longaq; in pace quietos
Bellorum primus sparsit furor: omnia rursus
Membra loco redeunt. en totis uiribus orbis
Hesperiam pensant superi: iacet hostis in undis
Obrutus Illyricis: Libyes squalentibus aruis
Curio Cæsarei cecidit pars magna Senatus.
Tollite signa duces: fatorum impellite cursum:
Spem uestram præstate Deis: fortunaq; tantos
Det uobis animos, quantos fugientibus hostem
Causa dabat. nostrũ exhausto ius clauditur anno:
Vos quorum finem non est sensura potestas,
Consulite in medium Patres, Magnumq; iubete
Esse ducem. læto nomen clamore Senatus
Excipit: & Magno fatum, patriæq; suumq;
Imposuit. Tunc in reges, populosq; merentes
Sparsus honos, pelagiq; potens Phœbeia donis
Exornata Rhodos, gelidiq; inculta iuuentus
Taygeti: fama ueteres laudantur Athenæ:
Massiliæq; suæ donatur libera Phocis.
Tunc Sadalæ, fortemq; Cotyn, fidumq; per arma
Deiotarum, & gelidæ dominum Rhæsipolin oræ
Collaudant: Libyamq; iubent autore Senatu
Sceptrifero parere Iubæ. prò tristia fata.
En tibi non fidæ gentis dignissime regno
Fortunæ Ptolomæe pudor, crimenq; Deorum,
Cingere Pellæo pressos diademate crines
Permissum: sæuum in populos puer accipis ensem:

Atq;

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Atq; utinam in populos.donata est regia Lagi:
Accessit Magni iugulus:regnumq; sorori
Ereptum est,socerq; nefas.iam turba soluto
Arma petit cœtu:quæ cùm populiq; ducesq;
Casibus incertis,& cæca sorte pararent,
Solus in ancipites metuit descendere Martis
Appius euentus:finemq; expromere rerum
Sollicitat superos,multosq; obducta per annos
Delphica fatidici reserat penetralia Phœbi.
Hesperio tantum,quantum semotus Eoo
Cardine Parnassus gemino petit æthera colle,
Mons Phœbo,Bromioq; sacer,cui numine misto
Delphica Thebanæ referunt trieterica Bacchæ.
Hoc solum fluctu terras mergente cacumen
Eminuit,pontoq; fuit discrimen,& astris.
Tu quoq; uix summam seductus ab æquore rupem
Extuleras,unoq; iugo Parnasse latebas.
Vltor ibi expulsæ premerent cùm uiscera partus
Matris adhuc rudibus Pæan Pythona sagittis
Explicuit,cùm regna Themis,tripodasq; teneret.
Vt uidit Pæan nastos telluris hiatus
Diuinam spirare fidem,uentosq; loquaces
Exhalare solum,sacris se condidit antris,
Incubuitq; adito,uates ibi factus,Apollo.
Quis latet hic superũ?qd'numẽ ab æthere pressũ
Dignatur cæcas inclusum habitare cauernas?
Quis terram cœli patitur Deus,omnia cursus
Aeterni secreta tenens,mundiq; futuri
Conscius,ac populis sese proferre paratus

Conta

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Contactusq; ferens hominum, magnusq;, potensq;,
Siue canit fatum, seu quod iubet ille canendo,
Fit fatum? Forsan terris inserta regendis,
Aëre libratum uacuo quæ sustinet orbem,
Totius pars magna Iouis, Cyrrhæa per antra
Exit, & ætherio trahitur connexa Tonanti.
Hoc ubi uirgineo conceptum est pectore numen,
Humanam feriens animam sonat, oraq; uatis
Soluit, ceu Siculis flammis urgentibus Aetnam
Vndat apex, Campana fremens seu saxa uaporat
Conditus inarimes æterna mole Typhoeus.
Hoc tamen expositum cunctis, nulliq; negatum
Numen, ab humani solum se labe furoris
Vindicat. haud illic tacito mala uota susurro
Concipiunt: nam fixa canens, mutandaq; nulli
Mortales optare uetat: iustisq; benignus
Sæpe dedit sedem totas mutantibus urbes,
Vt Tyrijs: dedit ille minas impellere belli,
Vt Salaminiacum meminit mare, sustulit iras
Telluris sterilis, monstrato fine: resoluit
Aera tabificum. non ullo secula dono
Nostra carent maiore Deûm, quàm Delphica sedes:
Quòd siluit, postquam reges timuere futura,
Et superos uetuere loqui. nec uoce negata
Cyrrhæa mœrent uates, templiq; fruuntur
Iustitio: nam siquæ Deus sub pectora uenit,
Numinis aut pœna est mors immatura recepti,
Aut pretium: quippe stimulo, fluctuq; furoris
Compages humana labat, pulsusq; Deorum

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Concuiunt fragiles animas. Sic tempore longo
Immotos tripodas, uastæq; silentia rupis
Appius Hesperij scrutator ad ultima fati
Sollicitat. iussus sedes laxare uerendas
Antistes, pauidamq; Deis immittere uatem,
Castalios circum latices, nemorumq; recessus
Phœmonoën errore uagam, curisq; uacantem
Corripuit, cogitq; fores irrumpere templi.
Limine terrifico metuens consistere Phœbas,
Absterrere ducem nocendi ardore futura
Cassa fraude parat. quid spes (ait) improba ueri
Te Romane trahit? muto Parnassus hiatu
Conticuit, pressitq; Deum: seu spiritus istas
Destituit fauces, mundiq; in deuia uersum
Duxit iter: seu barbarica cùm lampade Python
Assit, in immensas cineres abiere cauernas,
Et Phœbi tenuere uiam: seu sponte Deorum
Cyrrha silet, fatiq; sat est arcana futuri
Carmine longæuæ uobis commissa Sibyllæ:
Seu Pæan solitus templis arcere nocentes,
Ora quibus soluat nostro non inuenit æuo.
Virginei patuere doli, fecitq;, negatis
Numinibus, metus ipse fidem. tum torta priores
Stringit uitta comas, crinesq; in terga solutos
Candida Phocaica complectitur infula lauro.
Hærentem, dubiamq; premens in templa sacerdos
Impulit. illa pauens adyti penetrale remoti
Fatidicum, prima templorum in parte resistit:
Atq; Deum simulans, sub pectore ficta quieto

Verba

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Verba refert, nullo confuſæ murmure uocis
Inſtinctam ſacro mentem teſtata furore,
Haud æquè læſura ducem, cui falſa canebat,
Quàm tripodas, Phœbiq; fidem. nõ rupta tremente
Verba ſono, nec uox antri complere capacis
Sufficiens ſpatium, nulloq; horrore comarum
Excuſſæ laurus, immotaq; culmina templi,
Securumq; nemus, ueritam ſe credere Phœbo
Prodiderant: ſentit tripodas ceſſare, furensq;
Appius: Et nobis meritas dabis impia pœnas.
Et Superis, quos fingis, ait, niſi mergeris antris,
Deq; orbis trepidi tanto conſulta tumultu
Deſinis ipſa loqui. Tandem conterrita uirgo
Confugit ad tripodas, uaſtisq; adducta cauernis
Hæſit: & inſueto concepit pectore numen,
Quod non exhauſtæ per tot iam ſecula rupis
Spiritus ingeſſit uati. tandemq; potitus
Pectore Cyrrhæo, non unquam plenior artus
Phœbados irrupit Pæan: mentemq; priorem
Expulit, atq; hominem toto ſibi cedere iuſſit
Pectore. bacchatur demens aliena per antrum
Colla ferens, uittasq; Dei, Phœbeaq; ſertæ
Erectis diſcuſſa comis, per inania templi
Ancipiti ceruice rotat, ſpargitq; uaganti
Obſtantes tripodas, magnoq; exæſtuat igne,
Iratum te Phœbe ferens: nec uerbere ſolo
Vteris: & ſtimulos, flammasq; in uiſcera mergis.
Accipit & frænos: nec tantum prodere uati,
Quantum ſcire, licet, uenit ætas omnis in unam

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Congeriem: miserumq; premunt tot secula pectus.
Tanta patet rerum series, atq; omne futurum
Nititur in lucem: uocemq; petentia fata
Luctantur: non prima dies, non ultima mundi,
Non modus Oceani, numerus non deerat arenæ.
Talis in Euboico uates Cumana recessu,
Indignata suum multis seruire furorem
Gentibus, ex tanta fatorum strage superbæ
Excerpsit Romana manu. sic plena laborat
Phœmonoë Phœbo, dum te consultor operti
Castalia tellure Dei uix inuenit, Appi,
Inter fata diu quærens tam magna latentem.
Spumea tunc primùm rabies uesana per ora
Effluit, & gemitus, & anhelo clara meatu
Murmura: tunc mœstus uastis ululatus in antris,
Extremæq; sonant domita iam uirgine uoces.
Effugis ingentes, tanti discriminis expers,
Bellorum Romane minas: solusq; quietem
Euboici uasta lateris conualle tenebis.
Cæteræ suppressit, faucesq; obstruxit Apollo.
Custodes tripodes fatorum, arcanaq; mundi,
Tuq; potens ueri Pæan, nullumq; futuri
A Superis celate diem, suprema ruentis
Imperij, cæsosq; duces, & funera regum,
Et tot in Hesperio collapsas sanguine gentes
Cur aperire times? an nondum numina tantum
Decreuere nefas? & adhuc dubitantibus astris
Pompeij damnare caput, tot fata tenentur?
Vindicis an gladij facinus, pœnasq; furorum,

Regnaq;

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Regnaq; ad ultores iterum redeuntia Brutos,
Vt peragat fortuna, taces? tunc pectore uatis
Impactæ cessere fores, exclusaq; templis
Prosiluit: perstat rabies, nec cuncta locuta est.
Quem non emisit, superest Deus, illa feroces
Torquet adhuc oculos, totoq; uagantia cœlo
Lumina nunc uultu pauido, nunc torua minaci.
Stat nunquam facies: rubor igneus inficit ora,
Liuentesq; genas: nec qui solet esse timenti
Terribilis, sed pallor inest: nec fessa quiescunt
Corda, sed ut timidus Boreæ post flamina pontus
Rauca gemit, sic multa leuant suspiria uatem.
Dumq; à luce sacra, quà uidit fata, refertur
Ad uulgare iubar, mediæ uenere tenebræ.
Immisit Stygiam Pæan in uiscera Lethen,
Quæ raperet secreta Deûm. tum pectore uerum
Fugit, & ad Phœbi tripodas rediere futura:
Vixq; refecta cadit. nec te uicinia leti
Territat ambiguis frustratum sortibus Appi:
Iure sed incerto mundi subsidere regnum
Chalcidos Euboicæ uana spe rapte parabas.
Heu demens, nullum belli sentire fragorem,
Tot mundi caruisse malis, præstare Deorum
Excepta quis morte potest? secreta tenebis
Littoris Euboici memorando condite busto,
Quà maris angustat fauces saxosa Carystos,
Et tumidis infesta colit quà numina Rhamnus,
Arctatus rapido feruet quà gurgite pontus,
Euripusq; trahit. cursum mutantibus undis,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Chalcidicas puppes ad iniquã classibus Aulim.
Interea domitis Cæsar remeabat Iberis,
Victrices aquilas alium laturus in orbem:
Cùm propè fatorum tantos per prospera cursus
Auertère Dei. nullo nam Marte subactus
Intra castrorum timuit tentoria ductor
Perdere successus scelerum, cùm penè fideles
Per tot bella manus satiatæ sanguine tandem
Destituère ducem: seu mœsto classica paulùm
Intermissa sono, claususq; & frigidus ensis
Expulerat belli furias: seu præmia miles
Dum maiora petit, damnat causamq;, ducemq;,
Et scelere imbutos etiam nunc uendicat enses.
Haud magis exptus discrimine Cæsar in ullo est,
Quàm non è stabili, tremulo sed culmine cuncta
Despiceret, staretq; super titubantia fultus,
Tot raptis truncus manibus, gladioq; relictus
Penè suo: qui tot gentes in bella trahebat,
Scit non esse ducis, strictos sed militis enses.
Non pauidum iam murmur erat, nec pectore tecto
Ira latens: nam quæ dubias constringere mentes
Causa solet, dum quisq; pauet, qbus ipse timori est,
Seq; putat solum regnorum iniusta grauari,
Haud retinet, quippe ipsa metus exoluerat audax
Turba suos, quicquid multis peccatur, inultum est.
Effudere minas: Liceat discedere Cæsar
Arabie scelerum. quæris terraq;, mariq;
His ferrum iugulis, animasq; effundere uiles
Quolibet hoste paras: partem tibi Gallia nostri
Eripuit,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Eripuit, p artem duris Hispania bellis:
Pars iacet Hesperia: totoq; exercitus orbe
Te uincente perit. Terris fudisse cruorem
Quid iuuat Arctois, Rhodano, Rhenoq; subactis?
Tot mihi pro bellis bellum ciuile dedisti.
Cepimus expulso patriæ cùm tecta Senatu,
Quos hominum, uel quos licuit spoliare Deorum?
Imus in omne nefas, manibus, ferroq; nocentes,
Paupertate pij. finis quis quæritur armis?
Quid satis est, si Roma parum? iam respice canos,
Inualidasq; manus, & inanes cerne lacertos.
Vsus abit uitæ: bellis consumpsimus æuum.
Ad mortem dimitte senes. en improba uota:
Non duro liceat morientia cespite membra
Ponere, non anima galeam fugiente ferire,
Aiq; oculos morti clausuram quærere dextram,
Coniugis illabi lacrymis, uniq; paratum
Scire rogum. liceat morbis finire senectam:
Sit præter gladios aliquod sub Cæsare fatum.
Quid uelut ignaros ad quæ portenta paremur
Spe trahis? usque adeo soli ciuilibus armis
Nescimus cuius sceleris sit maxima merces?
Nil actum est bellis, si nondum comperit istas
Omnia posse manus. nec fas, nec uincula iuris
Hoc audere uetant. Rheni mihi Cæsar in undis
Dux erat, hic socius. Facinus quos inquinat, æquat.
Adde, quòd ingrato meritorum iudice uirtus
Nostra perit: quicquid gerimus, fortuna uocatur.
Nos fatum sciet esse suum: licet omne deorum

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Obſequium ſperes, irato milite Cæſar
Pax erit. Hæc fatus, totis diſcurrere caſtris
Cœperat, infeſtoq; ducem depoſcere vultu.
Sic eat ô Superi, quando pietasq;, fideſq;
Deſtituunt, moresq; malos ſperare relictum eſt,
Finem ciuili faciat diſcordia bello.
Quem non ille ducem potuit terrere tumultus?
Fata ſed in præceps ſolitus dimittere Cæſar,
Fortunamq; ſuam per ſumma pericula gaudens
Exercere, uenit: nec, dum deſæuiat ira,
Expectat: medios properat tentare furores.
Non illis urbes, ſpoliandaq; templa negaſſet,
Tarpeiamq; Iouis ſedem, matresq; Senatus,
Paſſurasq; infanda nurus, vult omnia Cæſar
A ſe ſæua peti, vult præmia Martis amari:
Militis indomiti tantum mens ſana timetur.
Non pudet, heu Cæſar, ſoli tibi bella placere
Iam manibus damnata tuis? hos antè pigebit
Sanguinis? his ferri graue ius erit? ipſe per omne
Fasq;, nefasq; rues? laſſare, & diſce ſine armis
Poſſe pati: liceat ſcelerum tibi ponere finem.
Sæue quid inſequeris? quid iam nolentibus inſtas?
Bellum te ciuile fugit. Stetit aggere fultus
Ceſpitis, intrepidus vultu, meruitq; timeri
Non metuens: atq; hæc ira dictante profatur.
Qui modò in abſentem vultu, dextraq; furebas
Miles, habes nudũ, prõptumq; ad vulnera pectus.
Hinc fuge, ſi belli finis placet, enſe relicto.
Detegit imbelles animos nil fortiter auſa

Seditio,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Seditio, tantumq; fugam meditata iuuentus,
Ac ducis inuicti rebus lassata secundis.
Vadite, meq; meis ad bella relinquite fatis:
Iuuenient hæc arma manus, uobisq; repulsis
Tot reddet Fortuna uiros, quot tela uacabunt.
An'ne fugam Magni tanta cùm classe sequuntur
Hesperiæ gentes: nobis uictoria turbam
Non dabit? impulsi tantum quæ præmia belli
Auferat, & uestri rapta mercede laboris,
Lauriferos nullo comitetur uulnere currus?
Vos despecta senes, exhausta q; sanguine turba
Cernetis nostros iam plebs Romana triumphos.
Cæsaris an cursus uestræ sentire putatis
Damnum posse fugæ? ueluti si cuncta minentur
Flumina, quos miscent pelago, subducere fontes,
Num magis ablatis unquam decresceret æquor.
Quàm nunc crescit aquis? an uos momenta putatis
Vlla dedisse mihi? nunquam sic cura Deorum
Se premit, ut uestræ morti, uestræq; saluti
Fata uacet. Procerũ motus hæc cuncta sequuntur.
Humanum paucis uiuit genus. orbis Iberi
Horror, & Arctoi nostro sub nomine miles
Pompeio certè fugeres duce fortis in armis
Cæsareis Labienus erat: nunc transfuga uilis
Cum duce prælato terras, atq; æquora lustrat.
Nec melior mihi uestra fides, si bella nec hoste,
Nec duce me geritis. quisquis mea signa relinquit,
Nec Pompeianis tradit sua partibus arma,
Hic nunquam uult esse meus. sunt ista profectò

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Curæ castra Deis, qui me committere tantis
Non nisi mutato uoluerunt milite bellis.
Heu quantum Fortuna humeris iam pondere fessis
Amolitur onus: sperantes omnia dextras
Exarmare datur, quibus hic non sufficit orbis.
Iam certè mihi bella geram: discedite castris:
Tradite nostra uiris ignaui signa Quirites.
At paucos, quibus hæc rabies autoribus arsit.
Non Cæsar, sed pœna tenet. procumbite terræ.
Infidumq; caput, feriendaq; tendite colla.
Et tu quo solo stabunt iam robore castra
Tiro rudis, spectata pœnas, & disce ferire.
Disce mori. Tremuit sæua sub uoce minantis
Vulgus iners: unumq; caput, tam magna iuuentus
Priuatum factura timet: uelut ensibus ipsis
Imperet, inuito moturus milite ferrum.
Ipse pauet, ne tela sibi dextræq; negentur
Ad scelus hoc Cæsar: uicit patientia sæui
Spem ducis, & iugulos, non tantũ præstitit enses.
Nil magis, assuetas sceleri quàm perdere mentes,
Atq; perire timet. tam dir fœderis ictu
Parta quies, pœnaq; redit placata iuuentus.
Brundusiũ decimis iubet hãc attingere castris,
Et cunctas reuocare rates, quas auius Hydrus,
Antiquusq; Taras, secretaq; littora Leucæ,
Quas recipit Salapina palus, & subdita Sipus
Montibus. Ausoniam quà torquens frugifer orã,
Dalmatico Boreæ, Calabroq; obnoxius Austro
Appulus Adriacas exit Garganus in undas.

Ipse

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Ipse petit trepidam tutus sine milite Romam
Iam doctam seruire togæ: populoq; precanti
Scilicet indulgens, summum Dictator honorem
Contigit, & lætos fecit sc Consule fastos.
Nanq; omneis uoces, per quas iam tempore tanto
Mentimur dominis, hæc primùm repperit ætas.
Qua sibi ne ferri ius ullum Cæsar abesset,
Ausonias uoluit gladijs miscere secures.
Addidit & fasces aquilis, & nomen inane
Imperij rapiens, signauit tempora digna
Mœsta nota. nam quo melius Pharsalicus annus
Consule notus erit? fingit solennia campus.
Et non admissæ dirimit suffragia plebis,
Decantatiq; tribus, & uana uersat in urna.
Nec cœlum seruare licet: tonat Augure surdo,
Et lætæ iurantur aues bub one sinistro.
Inde perit primùm quondam ueneranda potestas
Iuris inops: careat tantum ne nomine tempus,
Menstruus in fastos distinguit secula Consul.
Nec non Iliacæ numen quod presidet Albæ
Haud meritum Latio solennia sacra subacto
Vidit flammifera confectas nocte Latinas.
Inde rapit cursus, & quæ piger Appulus aruæ
Deseruit rastris, & inerti tradidit herbæ.
Ocyor & cœli flammis, & tigride fœta
Transcurrit, curuiq; tenens Minoia tecta
Brundusij, clausas uentis brumalibus undas
Inuenit, & pauidas hyberno sidere classes.
Turpe duci uisum est rapiendi tempora belli

In seg

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

In segnes hæsisse moras, portuq; teneri,
Dum pateat tutum uel non felicibus æquor.
Expertes animos pelagi sic robore complet:
Fortius hyberni flatus, cœlumq; fretumq;
Cùm cepere, tenent, quàm quos incumbere certos
Perfida nubiferi uetat inconstantia ueris.
Nec maris anfractus, lustrandaq; littora nobis,
Sed recti fluctus, soloq; Aquilone secandi.
Hic utinam summi curuet carchesia mali,
Incumbatq; furens, & Graia ad mœnia perflet,
Ne Pompeiani Phæacum è littore toto
Languida iactatis comprendant carbasa remis.
Rumpite, quæ retinent felices uincula proras.
Iandudum nubes, & sæuas perdimus undas.
Sidera prima poli Phœbo labente sub undas
Exierant, & luna suas iam fecerat umbras:
Cùm pariter soluère rates, totosq; rudentes
Laxauere sinus: & flexo nauita cornu
Obliquat læuo pede carbasa, summaq; pandens
Suppara uelorum peritur as colligit auras.
Vt primùm leuior propellere lintea uentus
Incipit, exiguumq; tument, mox reddita malo
In mediam cecidere ratem: terraq; relicta
Non ualet ipsa sequi puppes, quæ uexerat aura.
Aequora lenta iacent alto torpore ligata.
Pigrius immotis hæsere paludibus undæ.
Sic stat iners Scythicas astringẽs Bosphorus undas,
Cùm glacie retinente fretum non impulit Ister,
Immensumq; gelu tegitur mare, comprimit unda

Deprendit

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Deprendit quaſcumq; rates: nec peruia uelis
Aequora frangit eques, fluctuq; latente ſonantem
Orbita migrantis ſcindit Maeotida Beßi.
Saeua quies pelagi, moeſtoq; ignauae profundo
Stagna iacentis aquae, ueluti deſerta rigente
Aequora natura ceſſant: pontusq; uetuſtas
Oblitus ſeruare uices non commeat aeſtu:
Non horrore tremit, non Solis imagine uibrat:
Caſibus innumeris, fixae patuere carinae.
Illinc infeſtae claſſes, & inertia tonſis
Aequora moturae, grauis hinc languore profundi
Obſeßis uentura fames, noua uota timori
Sunt inuenta nouo, fluctus nimiasq; precari
Ventorum uires, dum ſe torpentibus unda
Excutiat ſtagnis, & ſit mare, nubila nuſquam,
Vndarumq; minae: coelo languente, fretoq;
Naufragij ſpes omnis abit. ſed nocte fugata
Laesum nube diem iubar extulit, imaq; ſenſim
Concußit pelagi, mouitq; Ceraunia nautis.
Inde rapi coepere rates, atq; aequora claſſem
Curua ſequi, quae iam uento, fluctuq; ſecundo
Lapſa Palaeſtinas uncis confixit arenas.
Prima duces uidit iunctis conſiſtere caſtris
Tellus, quā uolucer Genuſus, quā mollior Apſus
Circumeunt ripas. Apſo geſtare carinas
Cauſa palus, leni quam fallens egerit unda.
At Genuſum nunc ſole nites, nunc imbre ſoluta
Praecipitant: neuter longo ſe gurgite laſſat,
Sed minimum terrae uicino littore nouit.

Hoc

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Hoc Fortuna loco tantæ duo nomina famæ
Composuit: miseriq; fuit spes irrita mundi,
Posse duces parua campi statione diremptos
Admotum damnare nefas. nam cernere uultus,
Et uoces audire datur: multosq; per annos
Dilectus tibi Magne socer, post pignora tanta
Sanguinis infausti, sobolem, mortemq; nepotis,
Te nisi Niliaca propius non uidit arena.
Cæsaris attonitam miscenda ad prælia mentem
Ferre moras scelerum partes iussere relictæ.
Ductor erat cunctis audax Antonius armis,
Iam tunc ciuili meditatus Leucada bello.
Illum sæpe minis Cæsar, precibusq; morantem
Euocat: O mundi tantorum causa malorum,
Quid Superos, & fata tenes? sunt cætera cursu
Acta meo, summam rapti per prospera belli
Te poscit Fortuna manum, num rupta uadosis
Syrtibus incerto Libye nos diuidit æstu?
Nunquid inexperto tua credimus arma profundo?
Inq; nouos traheris casus? ignaue uenire
Te Cæsar, non ire iubet. prior ipse per hostes
Percussi medias alieni iuris arenas.
Tu mea castra times: pereuntia tempora fati
Conqueror, in uentos impendo uota, fretumq;.
Ne retine dubium cupientes ire per æquor.
Si bene nota mihi est, ad Cæsaris arma iuuentus
Naufragio uenisse uolet. iam uoce doloris
Vtendum est: non ex æquo diuisimus orbem.
Epirum Cæsarq; tenet, totusq; Senatus:

Auson

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Ausoniam tu solus habes.his terq;,quaterq;
Vocibus excîtum postquàm cessare uidebat,
Dum se deesse Deis,at non sibi numina credit,
Sponte per incertas audet tentare tenebras,
Quod iussi timuere fretum,temeraria prono
Expertus cessisse Deo,fluctusq; uerendos
Classibus,exigua sperat superare carina.
Soluerat armorum fessas nox languida curas:
Parta quies miseris,in quorum pectora somno
Dat uires fortuna minor:iam castra silebant,
Tertia iam uigiles commouerat hora secundos.
Cæsar sollicito per uasta silentia gressu
Vix famulis audenda parat:cunctisq; relictis,
Sola placet Fortuna comes.tentoria postquam
Egressus uigilum,somno cedentia membra
Transiluit,questus taciti quòd fallere posset.
Littora curua legit,primisq; inuenit in undis
Rupibus exesis hærentem fune carinam.
Rectorem,dominumq; ratis secura tenebat
Haud procul inde domus,non ullo robore fulta,
Sed sterili iunco,cannaq; intexta palustri,
Et latus inuersa nudum munita phaselo.
Hæc Cæsar bis terq; manu quassantia tectum
Limina commouit.molli consurgit Amyclas,
Quē dabat àlga,toro. Quisnā mea naufragus,in-
Tecta petit? aut quē nostræ Fortuna coëgit (quit,
Auxilium sperare casæ? Sic fatus ab alto
Aggere,iam tepidæ sublato fune fauillæ,
Scintillam tenuem commotos pauit in ignes.

Securus

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Securus belli: prædam ciuilibus armis
Scit non esse casam. O uitæ tuta facultas
Pauperis, angustiq; lares: ò munera nondum
Intellecta Deûm. quibus hoc contingere templis,
Aut potuit muris, nullo trepidare tumultu
Cæsarea pulsante manu? tum poste recluso
Dux, ait: Expecta uotis maiora modestis,
Spesq; tuas laxa iuuenis, si iussa secutus
Me uehis Hesperiam, non ultra cuncta carinæ
Debebis, manibusq; inopem duxisse senectam.
Ne cessa præbere Deo tua fata uolenti,
Angustos opibus subitis implere Penates.
Sic fatur: quanquàm plebeio tectus amictu,
Indocilis priuata loqui. tum pauper Amyclas:
Multa quidem prohibent nocturno credere ponto,
Nam sol non rutilas deduxit in æquora nubes,
Concordesq; tulit radios: Noton altera Phœbi,
Altera pars Borean diducta luce uocabat.
Orbe quoq; exhaustus medio, languensq; recessit,
Spectanteis oculos infirmo lumine passus.
Lunaq; non gracili surrexit lucida cornu,
Haud orbis medij, puros exesa recessus:
Nec duxit recto tenuata cacumina cornu,
Ventorumq; nota rubuit: tum lurida pallens
Ora tulit multu sub nubem tristis iturо.
Sed mihi nec motus nemorum, nec littoris ictus,
Nec placet incertus, qui puocat æquora, Delphin:
Aut siccũ quod mergus amat: quodq; ausa uolare
Ardea sublimis pennæ confisa natanti:

Quodq;

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Quodq; caput spargẽs undis, uelut occupet imbrem.
Instabili gressu metitur littora cornix.
Sed si magnarum poscunt discrimina rerum,
Haud dubitem præbere manus: uel littora tangam
Iussa, uel hoc potius pelagus, flatusq; negabunt.
Hæc fatus, soluensq; ratem dat carbasa uentis:
Ad quorum motus non solùm lapsa per altum
Æra dispersos traxere cadentia sulcos
Sidera: sed summis etiam quæ fixa tenentur
Astra polis, sunt uisa quati. niger inficit horror
Terga maris: longo per multa uolumina tractu
Æstuat unda minax: flatusq; incerta futuri,
Turbida testantur conceptos æquora uentos.
Tunc rector trepidæ fatur ratis: Aspice sæuum
Quãta paret pelag⁹: Zephyrus⁹ne intẽdat, an Eur⁹
Incertum est: puppim dubius ferit undiq; pontus:
Nubibus, & cœlo Notus est. si murmura ponti
Consulimus, uenient Cori in mare gurgite tanto,
Nec ratis Hesperias tanget, nec naufragus oras.
Desperare uiam, & uetitos conuertere cursus
Sola salus: liceat uexata littora puppe
Prendere, ne longè nimium sit proxima tellus.
Fisus cuncta sibi cessura pericula Cæsar,
Sperne minas, inquit, pelagi, uentoq; furenti
Trade sinum. Italiam si cœlo autore recusas,
Me pete, sola tibi causa hæc est iusta timoris
Vectorem non nosse tuum, quem numina nunquam
Destituunt, de quo malè tunc Fortuna meretur,
Cùm post uota uenit: medias perrumpe procellas

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Tutela secure mea.cœli iste,fretiq;
Non puppis nostræ labor est:hanc Cæsare pressam
A fluctu defendet onus.nec longa furori
Ventorum sæuo dabitur mora:proderit undis
Ista ratis.nec flecte manus:fuge proxima uelis
Littora:tum Calabro portu te crede potitum,
Cùm iam non poterit puppi,nostræq; saluti
Altera terra dari.quid tanta strage paretur
Ignorans?quærit pelagi,cœliq; tumultu
Quid præstet Fortuna mihi. Non plura locuto
Auulsit laceros percussa puppe rudentes
Turbo rapax,fragilemq; superuolitantia malum
Vela tulit:sonuit,uictis compagibus,alnus.
Inde ruunt toto concita pericula mundo.
Primus ab Oceano caput exeris Atlanteo
Core mouens æstus:iam te tollente furebat
Pontus,& in scopulos totas erexerat undas.
Occurrit gelidus Boreas,pelagusq; retundit:
Et dubium pendet uento cui pâreat æquor.
Sed Scythici uicit rabies Aquilonis,& undas
Torsit,& abstrusas penitus uada fecit arenas.
Nec perfert pontum Boreas ad saxa,suumq;
In fluctus Cori frangit mare:motaq; possunt
Æquora subductis etiam concurrere uentis.
Non Euri cessasse minas,non imbribus atrum
Æolij iacuisse Notum sub carcere saxi
Crediderim,cunctos solita de parte ruentes
Defendisse suas uiolento turbine terras,
Sic pelagus mansisse loco.nam parua procellis

Æquora

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Æquora rapta ferunt: Ægæas transit in undas
Tyrrhenum: sonat Ionio uagus Adria ponto.
Ah quoties frustra pulsatos æquore montes
Obruit illa dies! quàm celsa cacumina pessum
Tellus uicta dedit! non ullo littore surgunt
Tam ualidi fluctus, alioq; ex orbe uoluti
A magno uenêre mari, mundumq; coërcens
Monstriferos agit unda sinus. Sic rector Olympi
Cuspide fraterna lassatum in secula fulmen
Adiuuit, regnoq; accessit terra secundo.
Cùm mare conuoluit gentes, cùm littora Tethys
Noluit ulla pati, cœlo contenta teneri,
Tunc quoq; tanta maris moles creuisset in astra,
Ni Superûm Rector pressisset nubibus undas.
Non cœli nox illa fuit: latet obsitus aër
Infernæ squalore domus, nimbisq; grauatus
Deprimitur fluctusq; in nubibus accipit imbrem.
Lux etiam metuenda perit, nec fulgura currunt
Clara, sed obscurùm nimbosus dissilit aër.
Tunc Superûm conuexa tremunt, atq; arduus axis
Insonuit, motaq; poli compage laborant.
Extimuit Natura chaos: rupisse uidentur
Concordes elementa moras, rursusq; redire
Nox manes mistura Deis spes una salutis,
Quod tanta mundi nondum periere ruina.
Quantum Leucadio placidus de uertice pontus
Despicitur, tantum nautæ uidere trementes
Fluctibus è summis preceps mare: cumq; tumentes
Rursus hiant undæ, uix eminet æquore malus:

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Nubila tangunt uelis, & terræ carina.
Nam pelagus, qua parte sedet, non celat arenam
Exhaustũ in cumulos, omnisq; in fluctibus unda est.
Artis opem uicere metus, nesciq; magister
Quam frangat, cui cedat aquæ, discordia ponti
Succurrit miseris, fluctusq; euertere puppim
Non ualet: in fluctus uictum latus unda repellens
Erigit, atq; omni surgit ratis ardua uento.
Non humilem Sasona uadis, non littora curuæ
Thessaliæ saxosa pauent, oræq; malignos
Ambraciæ portus, scopulosa Ceraunia nautæ
Summa timent. Credit iam digna pericula Cæsar
Fatis esse suis, tantus'ne euertere, dixit,
Me superis labor est, parua quem puppe sedentem
Tam magno petiere mari: si gloria leti
Est pelago donata mei, bellisq; negamur,
Intrepidus, quancunq, datis mihi numina morte,
Accipiam: licet ingentes abruperit actus
Festinata dies fatis, sat magna peregi:
Arctoas domui gentes, inimica subegi
Arma metu: uidit Magnũ mihi Roma secundum.
Iussa plebe tuli fasces per bella negatos:
Nulla meis aberit titulis Romana potestas.
Nesciet hoc quisquam, nisi tu, quæ sola meorum
Conscia uotorum es, me, quamuis plenus honorum,
Et Dictator eam Stygias, & Consul ad umbras,
Priuatum Fortuna mori. mihi funere nullo
Est opus ô Superi: lacerum retinete cadauer
Fluctibus in medijs: desint mihi busta, rogusq;

Dum

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Dum metuar semper, terraq; expecter ab omni.
Hæc fatum decimus (dictu mirabile) fluctus
Inualida cum puppe leuat: nec rursus ab alto
Aggere deiecit pelagi, sed pertulit unda,
Scruposisq; angusta uacant ubi littora saxis,
Imposuit terræ, pariter tot regna, tot urbes
Fortunamq; suam tacta tellure recepit.
Sed non tam remeans Cæsar iam luce propinqua,
Quàm tacita sua castra fuga, comitesq; fefellit.
Circunfusa duci fleuit, gemitusq; suorum,
Et non ingratis incessit turba querelis.
Quò te dure tulit uirtus temeraria Cæsar?
Aut quæ nos uiles animas in fata relinquens,
Inuitis spargenda dabas tua membra procellis?
Cùm tot in hac anima populorum uita, salusq;
Pendeat, & tantus caput hoc sibi fecerit orbis.
Sæuitia est uoluisse mori. nullus ne tuorum
Emeruit comitum fatis non posse superstes
Esse tuis? cùm te raperet mare, corpora segnis
Nostra sopor tenuit: pudet heu. tibi causa petendæ
Hæc fuit Hesperiæ? uisum est committere quenquã
Tam sæuo crudele mari. sors ultima rerum
In dubios casus, & prona pericula mortis
Præcipitare solet: mundi iam summa tenentem
Permisisse mari? tantum quid numina lassas?
Sufficit ad fatum belli fauor iste, laborq;
Fortunæ, quòd te nostris impegit arenis.
Hi'ne usus placuere Deûm, non rector ut orbis,
Nec dominus rerum, sed felix naufragus esses?

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Talia iactantes discussa nocte, serenus
Oppressit cum sole dies, fessumq; tumentes
Composuit pelagus uentis patientibus undas.
Nec non Hesperij lassatum fluctibus æquor
Vt uidere duces, purumq; insurgere cœlo
Fracturum pelagus Boream, soluere carinas,
Quas uentus, doctæq; pari moderamine dextræ
Permistas habuere diu: latumq; per æquor,
Vt terrestre, coit conseritis puppibus agmen.
Sed nox sæua modum uenti, ueliq; tenorem
Eripuit nautis, excussitq; ordine puppes.
Strymona sic gelidum, bruma pellente, relinquunt
Poturæ te Nile grues, primoq; uolatu
Effingunt uarias, casu monstrante, figuras.
Mox ubi percussit tensas Notus altior alas,
Confusos temere immistæ glomerantur in orbes,
Et turbata perit dispersis littera pennis.
Cùm primùm redeunte die uiolentior aër
Puppibus incubuit Phœbeo concitus ortu,
Prætereunt frustra tentati littora Lissi,
Nymphæumq; tenent, nudas Aquilonibus undas:
Succedens Boreæ iam portum fecerat Auster.
Vndiq; collatis in robur Cæsaris armis,
Summa uidens duri Magnus discrimina Martis
Iam castris instare suis, seponere tutum
Coniugij decreuit onus, Lesboq; remota
Te procul à sæui strepitu Cornelia belli
Occulere. Heu quantũ mentes dominatur in æquas
Iusta Venus: dubiũ, trepidumq; ad prælia Magne

Te

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Te quoq; fecit amor: quod nolles stare sub ictu
Fortunæ, quo mundus erat, Romanáq; fata.
Coniux sola fuit. mentem iam uerba paratam
Destituunt, blandeq; iuuat uentura trahentem
Indulgere moræ, & tempus subducere fatis.
Nocte sub extrema, pulso torpore, quietis,
Dum fouet amplexu grauidum Cornelia curis
Pectus, & auersi petit oscula grata mariti,
Humentes mirata genas, percussáq; cæco
Vulnere, non audet flentem deprendere Magnum.
Ille gemens, Non nunc, uita mihi dulcior, inquit,
Cùm tædet uitæ, lato sed tempore, coniux,
Venit mœsta dies, & quam nimiumq;, parumq;
Distulimus: iam totus adest in prælia Cæsar.
Cedendum est bellis, quorum tibi tuta latebra
Lesbos erit: desiste preces tentare: negaui
Iam mihi: non longos à me patiere recessus.
Præcipites ederunt casus: properante ruina,
Summa cadunt: satis est audisse pericula Magni.
Meq; tuus decepit amor, ciuilia bella
Si spectare potes. nam me iam Marte parato
Securos cepisse pudet cum coniuge somnos,
Eq; tuo, miserum quatiunt cùm classica mundum,
Surrexisse sinu. uereor ciuilibus armis
Pompeium nullo tristem committere damno.
Tutior interea populis, & tutior omni
Rege late, positamq; procul fortuna mariti
Non tota te mole premat si numina nostras
Impulerint. aciès, maneat pars optima Magni:

Situ;

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Sitq; mihi, si fata premant, uictorq; cruentus,
Quò fugisse uelim. Vix tantum infirma dolorem
Cepit, & attonito cesserunt pectore sensus.
Tandem ut uox mœstas potuit proferre querelas,
Nil mihi de fatis thalami, superisq; relictum est
Magne queri: nostros non rumpit funus amores,
Nec diri fax summa rogi: sed sorte frequenti,
Plebeiaq; nimis careo dimissa marito.
Hostis ad aduentum rumpamus fœdera tedæ:
Placemus Socerum. Sic est tibi cognita Magne
Nostra fides? credis'ne aliquid mihi tutius esse,
Quàm tibi? non'ne olim casu pendemus ab uno?
Fulminibus me seue iubes, tantæq; ruinæ
Absentem præstare caput? secura uidetur
Sors tibi, cùm facias etiam nunc uota perisse,
Vt nolim seruire malis, sed morte parata,
Te sequar ad manes. feriat dum mœsta remotas
Fama procul terras, uiuam tibi nempe superstes.
Adde, quòd assuescis fatis, tantumq; dolorem
Crudelis me ferre doces: ignosce fatenti,
Posse pati timeo. quòd si sunt uota, Deisq;
Audior, euentus rerum sciet ultima coniux.
Sollicitam rupes iam, te uictore, tenebunt,
Et puppim, quæ fata ferat tam læta, timebo.
Nec soluent audita metus mihi prospera belli,
Cùm uacuis proiecta locis à Cæsare possim
Vel fugiente capi. notescent littora clari
Nominis exilio, positaq; ibi coniuge Magni.
Quis Mitylenæas poterit nescire latebras?

Hoc

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Hoc precor extremum, si nil tibi uicta relinquens
Tutius arma fuga, cùm te commiseris undis,
Quólibet infaustam potiùs deflecte carinam:
Littoribus quærere meis. Sic fata, relictis
Exiluit stratis amens, tormentaq; nulla
Vult differre mora: non mœsti pectora Magni
Sustinet amplexu dulci, non colla tenere:
Extremusq; perit tam longi fructus amoris:
Præcipitantq; suos luctus: neuterq; recedens
Sustinuit dixisse uale: uitamq; per omnem
Nulla fuit tam mœsta dies: nam cætera damna
Durata iam mente malis, firmaq; tulerunt.
Labitur infelix, manibusq; excepta suorum
Fertur ad æquoreas, ac se prosternit, arenas,
Littoraq; ipsa tenet, tandemq; illata carinæ est.
Non sic infelix patriam, portusq; reliquit
Hesperios, sæui premerent cùm Cæsaris arma.
Fida comes Magni uadit duce sola relicto,
Pompeiumq; fugit. quæ nox sibi proxima uenit
Insomnis: uiduo tum primùm frigida lecto,
Atq; insueta quies uni, nudumq; marito
Non hærente latus! somno quàm sæpe grauata
Deceptis uacuum manibus complexa cubile est,
Atq; oblita fugæ quæsuit nocte maritum!
Nam quamuis flamma tectas urgente medullas,
Non iuuat in toto corpus iactare cubili:
Seruatur pars illa tori. caruisse timebat
Pompeio: sed non Superi tam læta parabant.
Instabat, misera Magnum quæ redderet, hora.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

M. ANN. LVCANI
PHARSALIAE
LIB. VI.

POstquam castra duces pugnæ iam mente propinqui
Imposuere iugis, admotaq; comminus arma,
Parq; suum uidere Dei, capere omnia Cæsar
Mœnia Graiorum spernit, Martemq; secundum
Iam nisi de genero fatis debere recusat.
Funestam mundo uotis petit omnibus horam,
In casum quæ cuncta ferat: placet alea fati
Alterutrum mersura caput. ter collibus omneis
Explicuit turmas, & signa minantia pugnam,
Testatus nunquam Latiæ se deesse ruinæ.
Vt uidet ad nullos exciri posse tumultus
In pugnam generum, sed clauso sidere uallo:
Signa mouet, tectusq; uia dumosa per aruæ
Dyrrhachij præceps rapiendas tendit ad arces.
Hoc iter æquoreo præcepit limite Magnus,
Quemq; uocat collem Taulantius incola Petram,
Insedit castris Epireaq; mœnia seruat,
Defendens tutam uel solis turribus urbem.
Non opus hanc ueterum, nec moles structa tuetur,
Humanusq; labor facilis, licet ardua tollat,
Cedere uel bellis uel cuncta mouentibus annis:
Sed munimen habet nullo quassabile ferro,
Naturam, sedemq; loci. nam clausa profundo

Vndiq;

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Vndiq; precipiti, scopulisq; uomentibus æquor.
Exiguo debet, quod non est insula, colli.
Terribiles ratibus sustentant mœnia cautes,
Ioniumq; furens rapido cùm tollitur Austro,
Tẽpla, domosq; quatit, spumatq; in culmina pōtus.
Huc auidam belli rapuit spes improba mentem
Cæsaris, ut uastis diffusum collibus hostem
Cingeret ignarum ducto procul aggere ualli.
Metitur terras oculis: nec cespite tantùm
Contentus fragili subitos attollere muros,
Ingentes cautes, auulsatq; saxa metallis,
Graiorumq; domos, direptaq; mœnia transfert.
Extruitur, quod non aries impellere sæuus,
Quod non ulla queat uiolenti machina belli.
Franguntur montes: planumq; per ardua Cæsar
Ducit opus: pandit fossis, turritaq; summis
Disponit castella iugis, magnoq; recessu
Amplexus fines, saltus nemorosaq; tesqua,
Et syluas, uastaq; ferus indagine claudit.
Non desunt campi, non desunt pabula Magno.
Castraq; Cæsareo circundatus aggere mutat.
Flumina tot cursus illic exorta fatigant,
Illic mersa suos operumq; ut summa reuisat,
Defessus Cæsar medijs intermanet agris.
Nunc uetus Iliacos attollat fabula muros
Adscribatq; Deis: fragili circundata testa
Mœnia mirentur refugi Babylonia Parthi.
En quantum Tigris, quàtum celer ambit Orontes,
Assyrijs quantum populis telluris Eoæ

Suff

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Sufficit in regnum subitum, belliq; tumultu
Raptum clausit opus: tanti periere labores.
Tot potuere manus adiungere Sestos Abydo,
Ingestoq; solo Phryxeum elidere pontum,
Aut Pelopis latis Bphyren abrumpere regnis,
Et ratibus longæ flexus donare Maleæ,
Aut aliquem mundi, quamuis Natura negasset,
In melius mutare locum. coit area belli:
Hic alitur sanguis terras fluxurus in omneis,
Hic & Thessalicæ clades, Libycæq; tenentur:
Aestuat angusta rabies ciuilis arena.
Prima quidem surgens operum structura fefellit
Pompeium: ueluti mediæ qui tutus in aruis
Sicaniæ rapidum nescit latrare Pelorum:
Aut uaga cùm Tethys, Rutupinaq; littora feruet,
Vnda Caledonios fallit turbata Britannos.
Vt primùm uasto septas uidet aggere terras,
Ipse quoq; à tuta deducens agmina petra
Diuersis spargit tumulis, ut Cæsaris arma
Laxet, & effuso claudentem milite tendat.
Ac tantum septi uallo sibi uendicat agri
Parua Mycenæa quantum sacrata Dianæ
Distat ab excelsa nemoralis Aricia Roma:
Quoq; modo Romæ prælapsus mœnia Tybris
In mare descendit, si nusquam torqueat amnem.
Classica nulla sonant, iniussaq; tela uagantur:
Et fit sæpe nefas iaculum, tentante lacerto.
Maior cura duces miscendis abstrahit armis:
Pompeium exhaustæ præbenda ad pabula terræ,

Qua

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Quæ currens obtriuit eques, gradibusq; citatis
Vngula frondentem discussit corneæ campum.
Belliger attonsis sonipes defessus in aruis
Aduectos cùm plena ferant præsepia culmos,
Ore nouas poscens moribundus labitur herbas,
Et tremulo medios abrumpit poplite gyros.
Corpora tum soluit tabes, & digerit artus.
Traxit iners cœlum fluidæ contagia pestis
Obscuram in nubem tali spiraminè Nesis
Emittit Stygium nebulosis aëra saxis,
Antraq; letiferi rabiem Typhonis anhelans.
Inde labant populi, cœloq; paratior unda
Omne pati uirus duraui uiscera cœno.
Iam riget atra cutis, distentaq; lumina rumpit:
Igneaq; in uultus, & sacro feruida morbo
Pestis abit, fessumq; caput se ferre recusat.
Iam magis atq; magis præceps agit omnia fatum:
Nec medij dirimunt morbi uitamq; necemq;:
Sed languor cum morte uenit, turbaq; cadentum
Aucta lues, dum mista iacent incondita uiuis
Corpora: nam miseros ultra tentoria ciues
Spargere funus erat: tamen hos minuêre labores
A tergo pelagus, pulsusq; Aquilonibus aër,
Littoraq;, & plenæ peregrina messe carinæ.
At liber terræ spatiosis collibus hostis
Aëre non pigro, nec inertibus angitur undis:
Sed patitur sæuam, ueluti circundatus arcta
Obsidione, famem nondum surgentibus altam
In segetem culmis, cernit miserabile uulgus

In

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

An plus quàm mortem uirtus daret. ille ruenti
Aggere consistit, primumq; cadauera plenis
Turribus euoluit, subeuntesq; obruit hostes
Corporibus: totæq; uiro dant tela ruinæ.
Roboraq;, & moles hosti, seq; ipse minatur.
Nunc sude, nunc duro contraria pectora conto
Detrudit muris, & nulli summa tenentes
Amputat ense manus, caput obterit, ossaq; saxo,
Ac malè defensum fragili compage cerebrum
Dissipat: alterius flamma crinesq;, genasq;
Succendit: strident oculis ardentibus ignes.

Vt primùm cumulo crescente cadauera murum
Admouere solo, non segnior extulit illum
Saltus, & in medias iecit super arma cateruas,
Quàm per summa rapit celerẽ uenabula pardum.
Tunc densos inter cuneos compressus, & omni
Vallatus bello uincit, quem respicit, hostem.
Iamq; hebes, & crasso non asper sanguine mucro
Percussum Scæuæ frangit, non uulnera hostem.
Perdidit ensis opus, frangit sine uulnere membra.
Illum tota premit moles, illum omnia tela.
Nulla fuit non certa manus, non lancea felix:
Parq; nouum Fortuna uidet concurrere bellum,
Atq; uirum fortis crebris sonat ictibus umbo,
Et galeæ fragmenta cauæ compressa perurunt
Tempora: nec quicquam nudis uitalibus obstat
Iam, præterstantes in summis ossibus hastas.

Quid nunc uesani iaculis, lenibusq; sagittis
Perditis hæsuros nunquam uitalibus ictus?

Hunc

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Hunc aut tortilibus uibrata phalarica neruis
Obruat, aut uasti muralia pondera saxi:
Hunc aries ferro, ballistaq; limine portæ
Summoueat: stat non fragilis pro Cæsare murus,
Pompeiumq; tenet: iam pectore, non tegit armis.
Ac ueritus credi clypeo, læuaq; uacasse,
Aut culpa uixisse sua, tot uulnera belli
Solus obit, densamq; ferens in pectore syluam,
Iam gradibus fessis in quem cadat, eligit hostem.
Par pelagi monstris. Libycæ sic bellua terræ,
Sic Libycus densis Elephas oppressus ab armis
Omne repercussum squalenti missile tergo
Frangit, & hærentes mota cute discutit hastas.
Viscera tuta latent penitus, citraq; cruorem
Confixæ stant tela feræ: tot facta sagittis,
Tot iaculis, unam non explent uulnera mortem.
Dictæa procul ecce manu Gortynis arundo
Tenditur in Scæuam, quæ uoto certior omni
In caput, atq; oculi læuum descendit in orbem.
Ille moras ferri, neruorum & uincula rumpit.
Affixam uellens, oculo pendente, sagittam
Intrepidus, telumq; suo cum lumine calcat.
Pannonis haud aliter post ictum sæuior ursa,
Cùm iaculum parua Libys amentauit habena.
Se rotat in uulnus: telumq; irata receptum
Impetit, & secum fugientem circuit hastam.
Perdiderat ultum rabies: stetit imbre cruento
Informis facies: lætus fragor æthera pulsat
Victorum: maiora uiris è sanguine paruo

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Gaudia non faceret conspectum in Cæsare uulnus.
Ille tegens alta suppressum mente dolorem,
Mitis, & à uultu penitus uirtute remota,
Parcite, ait, ciues, procul hinc auertite ferrum:
Collatura meæ nil sunt tam uulnera morti:
Non eget ingestis, sed uulsis pectore telis.
Tollite, & in Magni uiuentem ponite castris:
Hoc uestro præstate duci: sit Scæua relicti
Cæsaris exemplum potiùs, quàm mortis honestæ.
Credidit infelix simulatis uocibus Aulus:
Nec uidit recto gladium mucrone tenentem:
Membraq; captiui pariter laturus, & arma,
Fulmineum medijs excepit faucibus ensem.
Incaluit uirtus: atq; una cæde refectus
Soluat, ait, pœnas, Scæuam quicunq; subactum
Sperauit: pacem gladio si quærit ab isto
Magnus, adorato submittat Cæsare signa.
An similem uestri segnemq; ad fata putastis?
Pompeij uobis minor est, causæq; Senatus,
Quàm mihi mortis amor. simul hæc effatus, & altus
Cæsareas pulais restatur adesse cohortes.
Dedecus hic belli Magno, crimenq; remisit,
Ne solum totæ fugerent te Scæua caterua:
Subducto qui Marte ruis: nam sanguine fuso
Vires pugnæ dabat. labentem turba suorum
Excipit, atq; humeris defectum imponere gaudet:
Ac uelut inclusum perfosso in pectore numen,
Et uinam magnæ speciem uirtutis adorant:
Telaq; confixis certant euellere membris;

Exora

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Exornantq; Deos, ac nudum pectore Martem
Armis Scæua tuis, felix hoc nomine fumæ.
Si tibi durus Iber, aut si tibi tergæ dedisset
Cantaber exiguis, aut longis Teutonus armis.
Non tu bellorum spolijs ornare Tonantis
Templa potes, non tu lætis ululare triumphis.
Infelix, quanta dominum uirtute parasti!
Nec magis hac Magnus castrorũ parte repulsus,
Intra claustra piger dilato Marte quiesit,
Quàm mare lassatur, cùm se tollentibus Euris
Frangentem fluctus scopulum ferit, aut latus alta
Montis adest, seramq; sibi parat unda ruinam.
Hinc uicina petens placido castella profundo
Incursa gemini Martis rapit: armaq; latè
Spargit, & effuso laxat tentoria campo:
Mutandaq; iuuat permissa licentia terræ.
Sic pleno Padus ore tumens super aggere tutas
Excurrit ripas, & totos concutit agros:
Succubuit siquà tellus, cumulumq; furentem
Vndarum non passa ruit, tum flumine toto
Transit, & ignotos aperit sibi gurgite campos:
Illos terra fugit dominos, his rura colonis
Accedunt donante Pado. uix prælia Cæsar
Senserat, elatus specula quæ prodidit ignis.
Inuenit impulsos presso iam puluere muros.
Frigidaq; ut ueteris, deprendit signa ruinæ.
Accendit pax ipsa loci, mouitq; furorem
Pompeiana quies, & uicto Cæsare somnus.
Ire uel in clades properat, dum gaudia turbet.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Torquato ruit inde minax: qui Cæsaris arma
Segnius haud uidit, quàm malo nauta tremente
Omnia Circeæ subducit uela procellæ.
Agminaq; interius muro breuiore recepit,
Densius ut parua disponeret arma corona.
Transierat primi Cæsar munimina uallis,
Cùm super è totis emisit collibus agmen,
Effuditq; acies obseptum Magnus in hostem.
Non sic Aetnæis habitans in uallibus horret
Enceladum spirante Noto, cùm tota cauernas
Egerit, & torrens in campos defluit Aetna.
Cæsaris ut miles glomerato puluere uictus
Ante aciem, cæci trepidus sub nube timoris
Hostibus occurrit fugiens, inq; ipsa pauendo
Fata ruit. totus mitti ciuilibus armis
Vsq; uel in pacem potuit cruor: ipse furentes
Dux tenuit gladios. felix, ac libera legum
Roma fores, iurisq; tui, uicisset in illo
Si tibi Sylla loco. dolet heu, semperq; dolebit,
Quòd scelerum Cæsar prodest tibi summa tuorum
Cum genero pugnasse pio. Prò tristia fata,
Non Vticæ Libye clades, Hispania Mundæ
Flesset, & infando pollutus sanguine Nilus
Nobilius Phario gestasset rege cadauer:
Nec iuba Marmaricas nudus pressisset arenas,
Pœnorumq; umbras placasset sanguine fuso
Scipio, nec sancto caruisset uita Catone.
Vltimus esse dies potuit tibi Roma malorum:
Exire è medijs potuit Pharsalia fatis.

Dese

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Deserit aduerso possessam numine sedem
Cæsar, & Emathias lacero petit agmine terras.
Arma secuturum soceri, quacunq; fugasset,
Tentauere suo comites diuertere Magnum
Hortatu, patrias sedes, atq; hostè carentem
Ausoniam peteret. Nunquam me Cæsaris, inquit,
Exemplo reddam patriæ, nunquamq; uidebit
Me, nisi dimisso redeuntem milite Roma.
Hesperiam potui, motu surgente, tenere
Si uellem patrijs aciem committere templis,
Ac medio pugnare foro. dum bella relegem,
Extremum Scythici transcendam frigoris orbem,
Ardentesq; plagas. uictor tibi Roma quietem
Eripiam, qui, ne premerent te prælia, fugi?
Ah potiùs, ne quid bello patiaris in isto,
Te Cæsar putet esse suam. sic fatus in ortus
Phœbeos conuertit iter, terræq; secutus
Deuia, quà uastos aperit Candauia saltus,
Contigit Emathiam, bello quam fata parabant.
Thessaliam qua parte diem brumalibus horis
Attollit Titan, rupes Ossæa coërcet.
Cùm per summa poli Phœbum trahit altior æstas,
Pelion opponit radijs nascentibus umbras.
At medios ignes cœli, rabidiq; Leonis
Solstitiale caput nemorosius submouet Othrys.
Excipit aduersos Zephyros, & Iapyga Pindus,
Et maturato præcidit uespere lucem.
Nec metuens imi Boreas habitator Olympi
Lucentem totis ignorat noctibus Arcton.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Hos inter montes media qui uallè premuntur,
Perpetuis quondam latuere paludibus agri,
Flumina dum campi retinent, nec peruia Tempe
Dant aditus pelago stagnumq; implentibus unum
Crescere cursus erat postquam discessit Olympo
Herculea grauis Ossa manu, subitq; ruinam
Sensit aquæ Nereus: melius mansura sub undis
Emathis æquorei regnum Pharsalos Achillis
Eminet, & prima Rhœteia littora pinu,
Quæ terigit Phylace, Pteleosq;, & Dorion ira
Flebile Pieridum, Trachin, pretioq; nefandæ
Lampados Herculeis fortis Meliboea pharetris:
Atq; olim Larissa potens, ubi nobile quondam
Nunc sup Argos arant: ueteres ubi fabula Thebas
Monstrat Echionias: ubi quondam Penthcos exul,
Colla, caputq; ferens supremo tradidit igni,
Questa quòd hoc solum nato rapuisset Agaue.
Ergo abrupta palus multos discessit in amnes.
Purus in occasus, parui sed gurgitis, Aeas
Ionio fluit inde mari, nec fortior undis
Labitur auectæ pater Isidis: & tuus, Oeneu,
Penè gener crassis oblimat Echinadas undis:
Et Meleagream maculatus sanguine Nessi
Euenos Calydona secat, ferit amne citato
Maliacas Sperchios aquas: & flumine puro
Irrigat Amphrysos famulantis pascua Phœbi:
Quiq; nec humentes nebulas, nec rore madentem
Aera, nec tenues uento suspirat Anauros.
Et quisquis pelago per se non cognitus amnis

Peneo

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Peneo donauit aquas: & gurgite rapto
Apidanos: nunquamq; celer, nisi mistus, Enipeus.
Accipit Asopos cursus, Phœnixq;, Melasq;.
Solus in alterius nomen cùm uenerit undæ,
Defendit Titaresius aquas, lapsusq; superne
Gurgite Penei pro siccis utitur aruis.
Hunc fama est Stygijs manare paludibus amnem,
Et capitis memorem, fluuij contagia nilis
Nolle pati, superumq; sibi seruare timorem.
Vt primùm emissis patuerunt amnibus arua,
Pinguis Bœbicio discussit uomere sulcus:
Mox Lelegum dextra pressum descendit aratrum.
Aeolidæ; Dolopesq; solum fregere coloni,
Et Magnetes equis, Minyæ gens cognita remis.
Illic semiferos Ixionidas Centauros
Fœta Pelethronijs nubes effudit in antris:
Aspera ic Pholoës frangentem Monyche saxa,
Teq; sub Aetnæo torquentem uertice uulsas
Rhœte ferox, quas uix Boreas inuerteret, ornos:
Hospes & Alcidæ magni Pholoëteq; per amnem
Improbe Lernæas uector passure sagittas:
Teq; senex Chiron, gelido qui sidere fulgens
Impetis Aemonio maiorem Scorpion arcu.
Hac tellure feri micuerunt semina Martis.
Primus ab æquorea percussis cuspide saxis
Thessalicus sonipes bellis feralibus omen
Exiluit, primus chalybem frænosq; momordit,
Spumauitq; nouis Lapithæ domitoris habenis.
Prima freum scindens Pagasæo littore pinus,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Terrenum ignotas hominem proiecit in undas.
Primus Thessalicæ rector telluris Ionos
In formam calidæ percußit pondera massæ;
Fudit & argentum flammis, aurumq; monetæ
Fregit, & immensis coxit fornacibus æra.
Illic (quod populos scelerata impegit in arma)
Diuitias numerare datum est. hinc maxima serpens
Descendit Python, Cyrrhæaq; fluxit in antra:
Vnde & Thessalicæ ueniunt ad Pythia laurus.
Impius hinc prolem superis immisit Aloeus,
Inseruit celsis propè se cùm Pelion astris,
Sideribusq; uias incumbens abstulit Ossa.
Hac ubi damnata fatis tellure locarunt
Castra duces, cunctos belli præsaga futuri
Mens agitat: summiq; grauem discriminis horam
Aduentare palàm est. propius iam fata moueri
Degeneres trepidant animi, peioraq; uersant.
Ad dubios pauci præsumpto robore casus
Spemq;, metumq; ferunt. Turbæ sed mistus inerti
Sextus erat, Magno proles indigna parente,
Qui mox Scyllæis exul grassatus in undis,
Polluit æquoreos Siculus pirata triumphos.
Qui stimulante metu fati prænoscere cursus,
Impatiensq; moræ, uenturisq; omnibus æger,
Non tripodas Deli, non Pythia consulit antra,
Nec quæsisse libet, primis quid frugibus altrix
Ore Iouis Dodona sonet, quis noscere fibra
Fata queat, quis prodat aues, quis fulgura cœli
Seruet, & Assyria scrutetur sidera cura,

Aut

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Aut si quid tacitum, sed fas erat. illic supernis
Detestanda Deis sæuorum arcana Magorum
Nouerat, & tristeis sacris feralibus aras,
Vmbrarum, Ditisq; fidem: miseroq; liquebat
Scire parum superos. uanum, sæuumq; furorem
Adiuuat ipse locus, uicinaq; mœnia castris
Aemonidum, ficti quas nulla licentia monstri
Transierat, quarum, quicquid non creditur, ars est.
Thessala quinetiam tellus herbasq; nocenteis
Rupibus ingenuit, sensuraq; saxa canentes
Arcanum ferale Magos. ibi plurima surgunt
Vim factura Deis. & terris hospita Colchis
Legit in Aemonijs, quas non aduexerat, herbas.
Impia tot populis, tot surdas gentibus aures
Cœlicolûm; dira conuertunt carmina gentis.
Vna per æthereos exit nox illa recessus,
Verbaq; ad inuitum perfert cogentia numen.
Quod non cura poli, cœliq; uolubilis unquam
Auocat, infandum tetigit cùm sidera murmur.
Tunc Babylon Persea licet, secretaq; Memphis
Omne uetustorum soluat penetrale Magorum:
Abducit superos alienis Thessalis aris.
Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit
Non satis adductus amor: flammisq; seueri
Illicitis arsere senes. nec noxia tantùm
Pocula proficiunt, aut cùm turgentia succo
Frontis amaturæ subducunt pignora fœta.
Mens hausti nulla sanie polluta ueneni
Excantata perit: quos non concordia mistis

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Alligat ulla tori, blandæq; potentia formæ,
Traxerunt torti magica uertigine fili.
Cessauere uices rerum: dilataq; longa
Hæsit nocte dies: legi non paruit æther:
Torpuit, & præceps audito carmine mundus:
Axibus & rapidis impulsos Iuppiter urgens
Miratur non ire polos: nunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo:
Et tonat ignaro cœlum Ioue: uocibus ijsdem
Humentes latè nebulas, nimbosq; solutis
Excussere comis: uentis cessantibus, æquor
Intumuit: rursus uetitum sentire procellas
Conicuit turbante Noto: puppimq; ferentes
In uentum tumuere sinus. de rupe pependit
Abscissa fixus torrens: amnisq; cucurrit
Non quà pronus erat. Nilum non extulit æstas:
Mæander direxit aquas: Rhodanumq; morantem
Præcipitauit Arar: submisso uertice montes
Explicuere iugum: nubes suspexit Olympus:
Solibus & nullis Scythicæ, cùm bruma rigeret,
Dimaduere niues. impulsam sidere Tethyn
Reppulit Aemonidum, defenso littore, carmen.
Terra quoq; immoti concussit ponderis axem,
Et medium uergens nisu titubauit in orbem.
Tantæ molis onus percussum uoce recessit,
Prospectumq; dedit circumlabentis Olympi.
Omne potens animal leti, genitumq; nocere,
Et pauet Aemonias, & mortibus instruit arteis.
Has auidæ tigres, & nobilis ira leonum

Ore

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Ore fouent blando: gelidos his explicat orbes,
Inq; pruinoso coluber distenditur aruo.
Viperei coëunt, abrupto corpore, nodi:
Humanoq; cadit serpens afflata neneno.
Quis labor hic superis cantus herbasq; sequendi,
Spernendiq; timor? cuius commercia pacti
Obstrictos habuere Deos? parêre necesse est,
An iuuat? ignota tantum pietate merentur?
An tacitis ualucre minis? hoc iuris in omneis
Est illis superos, an habent hæc carmina certum
Imperiosa Deum, qui mundum cogere, quicquid
Cogitur ipse, potest? illis & sidera primùm
Præcipiti deducta polo: Phœbeq; serena
Non aliter diris uerborum obsessa uenenis
Pallait, & nigris, terrenisq; ignibus arsit,
Quàm si fraterna prohiberet imagine tellus,
Inseretq; suas flammis cœlestibus umbras.
Et patitur tantos cantu depressa labores
Donec suppositæ propior desumet in herbas.
Hos scelerum ritus, hæc diræ carmina gentis
Effera damnarat nimiæ pietatis Erichtho,
Inq; nouos ritus pollutam duxerat artem.
Illi nanq; nefas urbis submittere tecto
Aut laribus ferale caput: desertaq; busta
Incolit, & tumulos expulsis obtinet umbris,
Grata Deis Erebi cœtus audire silentum,
Nosse domos Stygias, arcanaq; Ditis operti
Non superi, non uita uetat. tenet ora profana
Fœda situ macies, cœloq; ignota sereno.
Terribilis Stygio facies pallore grauatur,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Impexis onerata comis.si nimbus & atræ
Sidera subducunt nubes,tunc Thessala nudis
Egreditur bustis,nocturnaq; fulgura captas.
Semina fœcundæ segetis calcata perussit,
Et non letiferas spirando perdidit auras.
Nec superos orat,nec cantu supplice numen
Auxiliare uocat,nec fibras illa litanteis
Nouit:funereas aris imponere flammas
Gaudet,& accenso rapuit quæ tura sepulcro.
Omne nefas superi prima iam uoce precantis
Concedunt,carmenq; timent audire secundum.
Viuentes animas,& adhuc sua membra regentes.
Infodit busto:fatis debentibus annos
Mors inuita subit:peruersa funera pompæ
Rettulit à tumulis:fugêre cadauera letum.
Fumantes iuuenum cineres,ardentiaq; ossa
E medijs rapit illa rogis,ipsamq;.parentes
Quam tenuere.facem:nigroq; uolantia fumo
Feralis fragmenta tori,uestesq; fluentes
Colligit in cineres,& olentes membra fauillas.
Ast ubi seruantur saxis,quibus intimus humor
Ducitur,& tracta durescunt tabe medullæ
Corpora:tunc omneis auidè desæuit in artus,
Immersitq; manus oculis:gaudetq; gelatos
Effodisse orbes:& siccæ pallida rodit
Excrementa manus:laqueum,nodosq; nocenteis
Ore suo rupit:pendentia corpora carpsit,
Abrasitq; cruces:percussaq; uiscera nimbis
Vulsit,& incoctas admisso sole medullas.

Fuscere

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Insertum manibus chalybem, nigramq; per artus
Stillantis tabi saniem, uirusq; coactum
Sustulit, & neruo morsus retinente pependit.
Et quodcunq; iacet nuda tellure cadauer,
Ante feras, uolucresq; sedet. nec carpere membra
Vult ferro, manibusq; suis: morsusq; luporum
Expectat siccis raptura è faucibus artus.
Nec cessant à cæde manus, si sanguine uiuo
Est opus, erumpat iugulo qui primus aperto.
Nec refugit cædes, uiuum si sacra cruorem,
Extaq; funereæ poscunt trepidantia mensæ:
Vulnere sic uentris, non quà Natura uocabat,
Extrahitur partus, calidis ponendus in aris.
Et quoties sæuis opus est, ac fortibus umbris,
Ipsa facit manes: hominum mors omnis in usu est.
Illa genæ florem primæuo corpore uulsit,
Illa comam læua moricenti abscidit ephebo.
Sæpe etiam charis cognato in funere diræ
Thessalis incubuit membris: atq; oscula figens,
Truncauitq; caput, compressaq; dentibus ora
Laxauit: siccoq; hærentem gutture linguam
Præmordens, gelidis infudit murmura labris,
Arcanumq; nefas Stygias mandauit ad umbras.
Hanc ut fama loci Pompeio prodidit: alta
Nocte poli, Titan medium quo tempore ducit
Sub nostra tellure diem, deserta per arua
Carpit iter. fidi scelerum, suetiq; ministri
Effractos circum tumulos, ac busta uagati
Conspexere procul prærupta in caute sedentem,
Quà iuga deuexus Pharsalica porrigit Æmus.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Illa Magis, magicisq; Deis incognita uerba
Tentabat, carmenq; nouos fingebat in usus.
Nanq; timens, ne Mars alium uagus iret in orbem,
Emathis & tellus tam multa cæde careret,
Pollutos cantu, dirisq; uenefica succis
Conspersos, ictuit transmittere bella Philippos.
Tot mortes habitura suas, usuraq; mundi
Sanguine, cæsorum truncare cadauera Regum
Sperat, & Hesperiæ cineres auertere gentis,
Ossaq; nobilium, tantosq; acquirere manes.
Hic ardor, solitusq; labor, quid corpore Magni
Proiecto rapiat, quos Cæsaris inuolet artus.
Quam prior affatur Pompeij ignaua propago.
O decus Aemonidum, populis quæ pandere fatis,
Quæq; suo uentura potes diuertere cursu,
Te precor, ut certum liceat mihi noscere finem,
Quem belli fortuna paret, non ultima turbæ
Pars ego Romanæ: Magni clarissima proles,
Vel dominus rerum, uel tanti funeris hæres.
Mens dubijs perculsa pauet, rursusq; parata est
Certos ferre metus. hoc casibus eripe iuris,
Ne subiti, cæciq; ruant: uel numina torque
Vel tu parce Deis, & Manibus exprime uerum.
Elysias reserà sedes, ipsamq; uocatam,
Quos petat è nobis Mortem, tibi coge fateri.
Nō humilis labor est: dignū est, quod quærere cures,
Vel tibi quò tanti præponderet alea fati.
Impia lætatur uulgatæ nomine famæ
Thessalis, & contra: Si fata minora moueres,

Prou

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Pronum erat ô iuuenis, quos uelles (inquit) in actus
Inuitos præbere Deos, conceditur arti
Vnam cum radijs presserunt sidera mortem
Instruisse moras: & quamuis fecerit omnis
Stella senem, medios herbis abrumpimus annos.
At simul à prima descendit origine mundi
Causarum series, atq; omnia fata laborant:
Si quicquam mutare uelis, unoq; sub ictu
Stat genus humanum, tunc Thessala turba fatemur,
Plus Fortuna potest. sed si prænoscere casus
Contentus, facilesq; aditus, multiq; patebunt
Ad uerum: tellus nobis, ætherq;, Chaosq;,
Aequoraq;, & campi, Rhodopeæq; saxa loquentur.
Sed pronum, cum tanta nouæ sit copia mortis,
Emathijs unum campis attollere corpus,
Vt modò defuncti, tepidiq; cadaueris ora
Plena uoce sonent: nec membris sole peruestis
Auribus incertum feralis stridcat umbra.
Dixerat: & noctis geminatis arte tenebris,
Mœstum tecta caput, squalenti nube pererrat
Corpora cæsorum tumulis proiecta negatis.
Continuò fugere lupi, fugere reuulsis
Vngibus impastæ uolucres, dum Thessala uates
Eligit, & gelidas leto seruata medullas
Pulmonis rigidi stantes sine uulnere fibras
Inuenit, & uocem defuncto in corpore quærit.
Fata peremptorum pendent iam multa uirorum,
Quem superis reuocasse uelit, si tollere totas
Tentasset campis acies, & reddere bello,

Cess

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Cessissent leges Erebi, monstroq; potenti
Extractus Stygio populus pugnasset Auerno.
Electum tandem traiecto gutture corpus
Ducit, & inserto laqueis feralibus unco,
Per scopulos miserum trahitur, per saxa cadauer
Victurum: montisq; caui, quem tristis Erichtho
Damnarat sacris, alta sub rupe locatur.
Haud procul à Ditis cæcis depressa cauernis
In præceps subsedit humus, quam pallida pronis
Vrget sylua comis, & nullo uertice cœlum
Suspiciens, Phœbo non pernia taxus opacat.
Marcentes intus tenebræ, pallensq; sub antris
Longa nocte situs: nunquam nisi carmine factum
Lumen habet. non Tænareis sic faucibus aër
Sedit iners, mœstum mundi confine latentis,
Ac nostri: quò non metuunt emittere manes
Tartarei reges. nam quamuis Thessala uates
Vim faciat fatis, dubium est, quod traxerit illuc
Aspiciat Stygias, an quod descenderit umbras.
Discolor, & uario furialis cultus amictu
Induitur, uultusq; aperitur crine remoto,
Et coma uipereis substringitur horrida sertis.
Vt pauidos iuuenis comites, ipsumq; trementem
Conspicit exanimi defixum lumina uultu:
Ponite, ait, trepida conceptos mente timores:
Iam noua, iam uera reddetur uita figura:
Vt quamuis pauidi possint audire loquentem.
Si uerò Stygiosq; lacus, ripamq; sonantem
Ignibus ostendam, si me præsente uideri

Eumen

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Eumenides possent, uillosaq; colla colubris
Cerberus excutiens, & uincti terga Gigantes,
Quis timor ignaui metuentes cernere manes?
Pectora tunc primùm feruenti sanguine supplet
Vulneribus laxata nouis: taboq; medullas
Abluit, & uirus largè lunare ministrat.
Huc quicquid fœtu genuit Natura sinistro
Misceturnon spuma canũ, quibus unda timori est,
Viscera non lyncis, non duræ nodus hyenæ
Defuit, & cerui pasti serpente medulla:
Non puppim retinens, Euro tendente rudentes,
In medijs Echeneis aquis: oculiq; draconum,
Quæq; sonant fœta tepefacta sub alite saxa:
Non Arabum uolucer serpens, innataq; rubris
Aequoribus custos pretiosæ uipera conchæ:
Aut uiuentis adhuc Libycæ membrana cerastæ,
Aut cinis Eoa positi Phœnicis in ara.
Quò postquam uiles, & habentes nomina pestes
Contulit, infando saturatas carmine frondes,
Et quibus os dirum nascentibus inspuit, herbas
Addidit, & quicquid mundo dedit ipsa ueneni:
Tunc uox Lethæos cunctis pollentior herbis
Excantare Deos, confudit murmura primùm
Dissona, & humanæ multum discordia linguæ.
Latratus habet illa canum, gemitusq; luporum.
Quod trepidus bubo, quq; strix nocturna queritur,
Quod strident ululantq; feræ, quod sibilat anguis
Exprimit, & planctus illisæ cantibus undæ,
Syluarumq; sonum, fractæq; tonitrua nubis.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Tot rerum uox una fuit. mox cætera cantu
Explicat Aemonio, penetratq; in Tartara lingua.
Eumenides, Stygiumq; nefas, pœnæq; nocētum,
Et Chaos innumeros auidum confundere mundos,
Et Rector terræ, quem longa in sæcula torquet
Mors dilata Deūm, Styx, & quos nulla meretur
Thessalis, Elysios, cœlum, matremq; perosa
Persephone, nostræq; Hecates pars ultima, per quā
Manibus & mihi sunt tacitæ commercia linguæ:
Ianitor & sedis laxæ, qui uiscera sæuo
Spargis nostra cani: repetitaq; fila sorores
Fracturæ: tuq; ô flagrantis portitor undæ
Iam lassate senex ad me redeuntibus umbris:
Exaudite preces, si uos satis ore nefando,
Pollutoq; uoco, si nunquam hæc carmina fibris
Humanis ieiuna cano, si pectora plena
Sæpe dedi, & laui calido prosecta cerebro:
Si quis qui uestris caput, extaq; lancibus infans
Imposuit, uicturus erat, parcite precanti.
Non in Tartareo latitantem poscimus antro,
Assuetamq; diu tenebris, modò luce fugata
Descendentem animam. primo pallentis hiatu
Hæret adhuc Orci. licet has exaudiat herbas
Ad manes uentura semel. ducis omnia nato
Pompeiana canat noti modò militis umbra,
Si bene de uobis ciuilia bella meruntur.
Hæc ubi fata, caput, spumantiaq; ora leuauit,
Aspicit astantem proiecti corporis umbram,
Exanimes artus, inuisaq; claustra timentem

Cave

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Carceris antiqui.pauet ire in pectus apertum,
Visceraq;,& ruptas letali uulnere fibras.
Ah miser,extremum cui mortis munus iniquæ
Eripitur non posse mori miratur: Erichtho
Has fatis licuisse moras,irataq; morti
Verberat immotum uiuo serpente cadauer:
Perq; cauas terræ,quas egit carmine,rimas
Manibus illatrat,regnisq; silentia rumpit.
Tisiphone,uocisq; meæ secura Megæra,
Non agitis sæuis Erebi per inane flagellis
Infelicem animam:iam uos ego nomine uero
Eliciam,Stygiasq; canes in luce superna
Destituam,per busta sequar,per funera,custos
Expellam tumulis,abigam uos omnibus urnis.
Teq; Deis,ad quos alio procedere uultu
Ficta soles Hecate,pallenti tabida forma
Ostendam,faciemq; Erebi mutare uetabo.
Eloquar immenso terræ sub pondere,quæ te
Contineant Ennæa dapes,quo fœdere mœstum
Regem noctis ames,quæ te contagia passam
Noluerit reuocare Ceres.tibi pessime mundi
Arbiter immittam ruptis Titana cauernis,
Et subito feriere die.Paretis?an ille
Compellandus erit,quo nunquam terra uocato
Non cõcussa tremit, qui Gorgona cernit apertam,
Verberibusq; suis trepidam castigat Erinnym,
Indespecta tenet uobis qui Tartara,cuius
Vos estis superi,Stygias qui peierat undas?
Protinus astrictus caluit cruor,atraq; fouit

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Vulnera, & in uenas extremaq; membra cucurrit.
Percussæ gelido trepidant sub pectore fibræ:
Et noua desuetis subrepens uita medullis,
Miscetur morti.tunc omnis palpitat artus:
Tenduntur nerui:nec se tellure cadauer
Paulatim per membra leuat,terraq; repulsum est,
Erectumq; semel.distento lumina rictu
Nudantur.nondum facies uiuentis in illo,
Sed morientis erat:remanet pallorq; rigorq;.
Et stupet illatus mundo:sed murmure nullo
Ora astricta sonant:uox illi,linguaq; tantùm
Responsura datur.dic,inquit Thessala,magna
Quod iubeo mercede mihi:nam uera locutum
Immunem toto mundi præstabimus æuo
Artibus Æmonijs:tali tua membra sepulcro,
Talibus exuram Stygio cum carmine syluis,
Vt nullos cantata Magos exaudiat umbra.
Sit tanti uixisse iterum:nec uerba,nec herbæ
Audebunt longæ somnum tibi soluere Lethes,
A me morte data.tripodas,uatesq; deorum
Sors obscura tenet.certus discedit ab umbris
Quisquis uera petit,duræq; oracula mortis
Fortis adit.ne parce,precor:da nomina rebus,
Da loca,da uocem,qua mecum fata loquantur.
Addidit & carmẽ,quo,quicqd consulit, umbrã
Scire dedit.Mœstum fletu manante cadauer,
Tristia non equidem Parcarum stamina,dixit,
Respexi taciæ reuocatus ab aggere ripæ:
Quod tamẽ è cũctis mihi noscere contigit umbris,

Effera

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Effera Romanos agitat discordia manes,
Impiaq; infernam ruperunt arma quietem.
Elysias alij sedes, ac Tartara mœsta
Diuersi liquère duces: quid fata pararent,
Hi fecere palàm. tristis felicibus umbris
Vultus erat: uidi Decios, natumq;, patremq;
Lustrales bellis animas, flentemq; Camillum,
Et Curios, Syllam de te Fortuna querentem.
Deplorat Libycis perituram Scipio terris
Infaustam sobolem maior Carthaginis hostis.
Non seruituri mœret Cato fata nepotis.
Solum te Consul depulsis prime tyrannis
Brute pias inter gaudentem uidimus umbras.
Abruptis Catilina minax, fractisq; catenis
Exultat, Mariq; truces, nudiq; Cethegi.
Vidi ego lætantes popularia nomina Drusos,
Legibus immodicos, ausosq; ingentia Gracchos.
Æternis Chalybum nodis, & carcere Ditis
Constrictæ plausere manus: camposq; piorum
Poscit turba nocens. regni possessor inertis
Pallentes aperit sedes, abruptaq; saxa
Asperat, & durum uinclis adamanta, paratq;
Pœnam uictori. refer hæc solatia tecum
O iuuenis, placido manes patremq;, domumq;
Expectare sinu, regniq; in parte serena
Pompeio seruare locum. nec gloria paruæ.
Sollicitet uitæ: ueniet quæ misceat omnes
Hora duces: properate mori, magnoq; superbi
Quamuis è paruis animo descendite bustis,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Et Romanorum manes calcate Deorum.
Quem tumulũ Nili, quem Tybridis abluat unde.
Quæritur, & ducibus tantùm de funere pugna est.
Tu fatum ne quære tuum cognoscere: Parcæ,
Me reticente, dabunt: tibi certior omnia Vates
Ipse canet Siculis genitor Pompeius in arvis.
Ille quoq; incertus, quò te uocet, unde repellat,
Quas iubeat uitare plagas, quæ sidera mundi.
Europam miseri, Libyamq;, Asiamq; timete:
Distribuit tumulos uestris Fortuna triumphis.
O miseranda domus, toto nil orbe uidebis
Tutius Emathia. Sic postquam fata peregit,
Stat uultu mœstus tacito, mortemq; reposcit.
Carminibus magicis opus est, herbisq; cadauer
Vt cadat, & nequeunt animam sibi reddere fatæ
Consumpto iam iure semel. Tum robore multo
Extruit illa rogum: uadit defunctus ad ignes.
Accensa iuuenem positum strue linquit Erichtho,
Tandem passa mori: Sextoq; ad castra parentis
It comes: & cœlo lucis ducente colorem,
Dum ferrent tutos intra tentoria gressus,
Iussa tenere diem densas nox præstitit umbras.

M. AN. LVCANI PHARSALIAE LIBER VII.

Segnior Oceano, quàm lex æterna uocabat,
Luctificus Titan nũquam magis æthera cõtra
Egit equos: currumq; polo rapiente retorsit:

Defect

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Defectusq; pati uoluit, raptæq; labores
Lucis: & attraxit nubes, non pabula flammis,
Sed ne Thessalico purus luceret in orbe.
At nox felicis Magni pars ultima uitæ
Sollicitos uana decepit imagine somnos.
Nam Pompeiani uisus sibi sede theatri
Innumeram effigiem Romanæ cernere plebis,
Attolliq; suum lætis ad sidera nomen
Vocibus, & plausu cunctos certare sonantes:
Qualis erat populi facies, clamorq; fauentis,
Olim cùm iuuenis, primiq; ætate triumphi
Post domitas gentes, quas torrens ambit Iberus,
Et quæcunq; fugax Sertorius impulit arma,
Vespere pacato, pura uenerabilis æquè
Quàm currus ornante toga, plaudente Senatu
Sedit adhuc Romanus eques, seu fine bonorum
An xia uenturis ad tempora læta refugit:
Siue per ambages solitas contraria uisis
Vaticinata quies, Magni tulit omina planctus:
Seu uetito patrias ultrà tibi cernere sedes,
Sic Romam Fortuna dedit. Ne rumpite somnos
Castrorum uigiles, nullas tuba uerberet aures:
Crastina dira quies, & imagine mœsta diurna,
Vndiq; funestas acies feret, undiq; bellum:
Vnde pares somnos populi, noctemq; beatam.
O felix, si te uel sic tua Roma uideret.
Donassent utinam Superi, patriæq;, tibiq;
Vnum, Magne, diem, quo fati certus uterq;
Extremum tanti fructum caperetis amoris.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Tu uelut Ausonia uadis moriturus in urbe:
Illa rati semper de te sibi conscia uoti
Hoc scelus haud unquam fatis hærere putauit,
Sic se dilecti tumulum quoq; perdere Magni.
Te misto flesset luctu, iuuenisq;, senexq;,
Iniussusq; puer: lacerasset crine soluto
Pectora fœmineum, ceu Bruti funere, uulgus.
Nunc quoq; tela licet paueant uictoris iniqui,
Nuntiet ipse licet Cæsar tua funera, flebunt:
Sed dum tura ferunt, dum laurea serta Tonanti.
O miseri, quorum gemitus odere dolorem,
Qui te non pleno pariter planxere theatro.
Vicerat astra iubar, cum misto murmure turbæ
Castrorum fremuit, fatisq; trahentibus orbem,
Signa petit pugnæ miseri pars maxima uulgi
Non totum uisura diem: tentoria circum
Ipsa ducis queritur, magnoq; accensa tumultu
Mortis uicinæ properanteis admouet horas.
Dira subit rabies: sua quisq;, ac publica fata
Præcipitare cupit: segnis, pauidusq; uocatur,
Ac nimium patiens soceri Pompeius, & orbis
Indulgens regno, qui tot simul undiq; gentes
Iuris habere sui uellet, pacemq; timeret.
Necnon & reges, populiq; queruntur Eoi
Bella trahi, patriaq; procul tellure teneri.
Hoc placet ò Superi, cum uobis uertere cuncta
Propositum, nostris erroribus addere crimen.
Cladibus irruimus, nocituraq; poscimus arma:
In Pompeianis uotum est Pharsalia castris.

Cuncto

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Cunctorum uoces Romani maximus autor
Tullius eloquij, cuius sub iure, togaq;
Pacificas sæuus tremuit Catilina secures,
Pertulit iratus bellis, cùm rostra, forumq;
Optaret, passus tam longa silentia miles.
Addidit inualidæ robur facundia causæ.
Hoc pro tot meritis solum te, Magne, precatur,
Vti se Fortuna uelis, proceresq; tuorum
Castrorum: regesq; tui cum supplice mundo
Affusi, uinci socerum patiare rogamus.
Humano generi tam longo tempore bellum
Cæsar erit? meritò Pompeium uincere lentè
Gentibus indignum est à transcurrente subactis.
Quò tibi feruor abit? aut quò fiducia fati?
De superis ingrate times? causamq; Senatus
Credere Dijs dubitas? ipse sua signa reuellent,
Prosilientq; acies. pudeat uicisse coactum.
Si duce te iusso, si nobis bella geruntur,
Sit iuris quocunq; uelint concurrere campo.
Quid mundi gladios à sanguine Cæsaris arces?
Vibrant tela manus: uix signa moratia quisquam
Expectat: propera, ne te tua classica linquant.
Scire Senatus auet, miles te, Magne, sequatur.
An comes. Ingemuit Rector, sensitq; Deorum
Esse dolos, & fata suæ contraria menti.
Si placet hoc, inquit, cunctis, si milite Magno
Non duce tempus eget, nil ultra fata morabor.
Inuoluat populos una Fortuna ruina,
Sitq; hominum magnæ lux ista nouissima parti.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Testor Roma tamẽ Magnum, quo cuncta perirent
Accepisse diem: potuit tibi uulnere nullo
Stare labor belli: potuit sine cæde subactum,
Captiuumq; ducem uiolatæ tradere paci.
Quis furor ô cæci scelerum? Ciuilia bella
Ciesturi, metuunt, ne non cum sanguine uincant.
Abstulimus terras, exclusimus æquore toto,
Ad præmaturas segetum ieiuna rapinas
Agmina compulimus, uotumq; effecimus hosti,
Vt mallet sterni gladijs, mortesq; suorum
Permiscere meis: belli pars magna peracta est
Iis, quibus effectum est, ne pugnam tiro paueret:
Si modò uirtutis stimulis, iræq; calore
Signa petunt. multos in summa pericula misit
Venturi timor ipse mali. fortissimus ille est,
Qui prõptus metuenda pati, si comminus instent,
Et differre potest. placet hæc tam prospera rerum
Tradere Fortunæ? gladio permittere mundi
Discrimen? pugnare ducem, quàm uincere malunt.
Res mihi Romanas dederas Fortuna regendas:
Accipe maiores, & cæco in Marte tuere.
Pompeij nec crimen erit, nec gloria bellum.
Vincis apud Superos uotis me Cæsar iniquis.
Pugnetur. quantum scelerum, quantũq; malorum
In populos lux ista feret! quot regna iacebunt!
Sanguine Romano quàm turbidus ibit Enipeus!
Prima uelim caput hoc funesti lancea belli,
Si sine momento rerum, partisq; ruina
Casurum est: feriat: neq; enim victoria Magno

Lætior

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Lætior: aut populis inuisum hac clade peracta,
Aut hodie Pompeius erit miserabile nomen.
Omne malum uicti: quod sors feret ultima rerum,
Omne nefas uictoris erit. Sic fatur, & arma
Permittit populis. frænosq; furentibus ira
Laxat: & ut uictus uiolento nauita Coro
Dat regimen uentis, ignauumq; arte relicta
Puppis onus trahitur. trepido confusa tumultu
Castra fremunt, animiq; truces sua pectora pulsant
Ictibus incertis. multorum pallor in ore
Mortis uenturæ est. faciesq; simillima fato.
Aduenisse diem, qui fatum rebus in æuum
Conderet humanis, & quæri Roma quid esset,
Illo Marte palàm est. sua quisq; pericula nescit.
Antonitus maiore metu. quis littora ponto
Obruta, quis summis cernens in montibus æquor,
Aetheraq; in terras deiecto sole cadentem,
Tot rerum finem, timeat sibi? non uacat ullos
Pro se ferre metus: urbi, Magnoq; timetur.
Nec gladijs habuere fidem, nisi cantibus asper
Exarsit mucro. tunc omnis lancea saxo
Erigitur: tendunt neruis melioribus arcus:
Cura fuit lectis pharetras implere sagittis.
Auget eques stimulos, frænorumq; aptat habenas.
Si liceat superis hominum conferre labores,
Non aliter Phlegra rapidos tollente Gigantes
Martius incaluit Siculis incudibus ensis:
Et rubuit flammis iterum Neptunia cuspis,
Spiculaq; extenso Pæan Pythone recoxit,

Pallas

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Pallas Gorgoneos diffudit in ægida crines,
Pallenæa Ioui mutauit fulmina Cyclops.
Non tamen abſtinuit uenturos prodere caſus
Per uarias Natura notas.nam Theſſala rura
Cùm peterent.totus uenientibus obſtitit æther:
Inq; oculis hominum fregerunt fulmina nubes:
Aduerſasq; faces,immenſoq; igne columnas,
Et trabibus miſtis auidos typhonas aquarum
Detulit,atq; oculos ingeſto fulgure clauſit:
Excuſsit criſtas galeis,capulosq; ſolutis
Perfudit gladijs,ereptaq; pila liquauit:
Æthereoq; nocens fumauit ſulfure ferrum.
Necnon innumero coòperta examine ſigna:
Vixq; reuulſa ſolo,maiori pondere preſſum
Signiferi merſere caput,rorantia fletu
Vſq; ad Theſſaliam Romana,& publica ſigna.
Admotus ſuperis diſcuſſa fugit ab ara
Taurus,& Emathios præceps ſe iecit in agros:
Nullaq; funeſtis inuenta eſt uictima ſacris.
At tu,quos ſcelerum ſuperos? quas rite uocaſti
Eumenidas Cæſar? Stygij quæ numina regni?
Infernumq; nefas? & merſos nocte furores?
Impia tam ſæuè geſturus bella litaſti?
Iam dubium,monſtris'ne Deùm,nimio'ne pauori
Crediderint:multis concurrere uiſus Olympo
Pindus,& abruptis mergi conuallibus Æmus,
Edere nocturnas belli Pharſalia uoces,
Ire per Oſſæam rapidus Bœbeida ſanguis:
Inq; uicem uultus tenebris mirantur opertos,

Et

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Et pallere diem, galeisq; incumbere noctem,
Defunctosq; patres, & cunctas sanguinis umbras
Ante oculos uolitare suos. sed mentibus unum
Hoc solamen erat, quòd uoti turba nefandi
Conscia, quæ patrum iugulos, quæ pectora fratrum
Sperabat, gaudet monstris, mentisq; tumultu,
Atq; omen scelerum subitos putat esse furores.
Quid mirum, populos, quos lux extrema manebat
Lymphato trepidasse metu? præsaga malorum
Si data mens homini est: Tyrijs qui Gadibus hospes
Adiacet Armeniumq; bibit Romanus Araxẽ,
Sub quocunq; die, quocunq; est sidere mundi,
Mœret, & ignorat causas, animumq; dolentem
Corripit: Emathijs, quid perdat, nescit in aruis.
Euganeo, si uera fides memorantibus, Augur
Colle sedens, Aponus terris ubi fumifer exit,
Atq; Antenorei dispergitur unda Timaui.
Venit summa dies, geritur res maxima, dixit:
Impia concurrunt Pompeij & Cæsaris arma.
Seu tonitrus, ac tela Iouis præsaga notauit:
Aëra seu totum discordi obsistere cœlo,
Prospexitq; polos: seu numen in æthere mœstum,
Solis in obscuro pugnam pallore notauit.
Dissimilem certè cunctis, quos explicat, egit
Thessalicum Natura diem: si cuncta perito
Augure mens hominum cœli noua signa notasset,
Spectari è toto potuit Pharsalia mundo.
O summos hominum, quorum Fortuna per orbem
Signa dedit, quorum fatis cœlum omne uacauit.

Hæc

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Hæc & apud seras gentes, populosq; nepotum,
Siue sua tantùm uenient in secula fama,
Siue aliquid magnis nostri quoq; cura laboris
Nominibus prodesse potest: cùm bella legentur,
Spesq; metusq; simul, periturq; uota mouebunt:
Attonitiq; omnes uelati uenientia fata,
Nō trāsmissa, legēt, & adhuc tibi, Magne, fauebūt.
Miles ut aduerso Phœbi radiantis ab ictu
Descendens, totos perfudit lumine colles,
Non temere immissus campis, stetit ordine certo,
Infelix acies. cornus tibi cura sinistri
Lentule, cum prima, quæ tum fuit optima bello,
Et quarta legione datur: tibi numine pugnax
Aduerso Domiti dextri frons tradita Martis.
At medij robur belli fortissima densant
Agmina, quæ Cilicum terris deducta tenebat
Scipio, miles in hoc, Libyco dux primus in orbe.
At iuxta fluuios, & stagna undantis Enipei,
Cappadocum montana cohors, & largus habenis
Ponticus ibat eques. sicci sed plurima campi
Tetrarchæ, regesq; tenent, magniq; tyranni,
Atq; omnis Latio quæ seruit purpura ferro.
Illuc, & Libye Numidas, & Creta Cydonas
Misit: Ituræis cursus fuit inde sagittis:
Inde truces Galli solitum prodistis in hostem:
Illic pugnaces commouit Iberia cetras.
Eripe uictori gentes, & sanguine mundi
Fuso, Magne, semel totos consume triumphos.
Illo fortè die Cæsar statione relicta,

Ad

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Ad segetum raptus moturus signa, repentè
Conspicit in planos hostem descendere campos,
Oblatumq; uidet uotis sibi nulle petitum
Tempus, in extremos quo mitteret omnia casus.
Aeger quippe moræ, flagransq; cupidine regni,
Cœperat exiguo tractu ciuilia bella
Vi lentum damnare nefas. discrimina postquam
Aduentare ducum, supremaq; prælia uidit,
Casuram & fatis sensit nutare ruinam,
Illa quoq; in ferrum rabies promptissima paulùm
Languit, & casus audax spondere secundos
Mens stetit in dubio. quam nec sua fata timere,
Nec Magni sperare sinunt. formidine mersa,
Prosilit hortando melior fiducia uulgo.
O domitor mundi, rerum fortunæ mearum
Miles, adest toties optatæ copia pugnæ.
Nil opus est uotis: iam fatum accersite ferro.
In manibus uestris, quantus sit Cæsar, habetis.
Hæc est illa dies, mihi quam Rubiconis ad undas
Promissam memini, cuius spe mouimus arma,
In quam distulimus uctitos remeare triumphos.
Hæc eadem est hodie, quæ pignora, quæq; penates
Reddat, & emeritos faciat uos Marte colonos:
Hæc, fato quæ teste probet, quis iustiùs arma
Sumpserit, hæc acies uictum factura nocentem est.
Si pro me patriam ferro, flammisq; petistis,
Nunc pugnate truces, gladiosq; exoluite culpa.
Nulla manus belli, mutato iudice, pura est.
Non mihi res agitur, sed uos, ut libera sitis

Turba

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Turba precor, gentes ut ius habeatis in omneis:
Ipse ego priuatæ cupidus me reddere uitæ,
Plebeiaq; toga modicum componere ciuem:
Omnia dum uobis liceant, nihil esse recuso.
Inuidia regnate mea, nec sanguine multo
Spem mundi petitis. Graijs delecta iuuentus
Gymnasijs aderit, studioq; ignaua palæstræ,
Et uix arma ferens, & mistæ dissona turbæ
Barbaries, non illa tubas, non agmine moto
Clamorem latura suum. ciuilia paucæ
Bella manus facient: pugnæ pars magna leuabit
His orbem populis, Romanumq; obteret hostem.
Ite per ignauas gentes, famosaq; regna,
Et primo ferri motu prosternite mundum:
Sitq; palam, quas toi duxit Pompeius in urbem
Curribus, unius gentes non esse triumphi.
Armenios'ne mouet Romana potentia, cuius
Sit ducis? aut emptũ nimio uulti sanguine quisquã
Barbarus Hesperijs Magnum præponere rebus?
Romanos odere omnes, dominosq; grauantur:
Quos nouere, magis. sed me Fortuna meorum
Commisit manibus, quorum me Gallia testem
Tot fecit bellis. cuius non militis ensem
Agnoscam? cœlumq; tremens cùm lancea transit,
Dicere non fallor, quo sit uibrata lacerto.
Quòd si signa ducem nunquam fallentia uestrum
Conspicio, faciesq; truces, oculosq; minaces:
Vicistis. uideor fluuios spectare cruoris,
Calcatosq; simul Reges, sparsumq; Senatus

Corpus

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Corpus, & immensa populos in cæde natantes.
Sed mea fata moror, qui uos in tela ruentes
Vocibus his teneo. ueniam date bella trahenti.
Spe trepido: haud unquã uidi tam magna daturos
Tam prope me Superos: camporum limite paruo
Absumus à uotis. ego sum, cui Marte peracto
Quæ populi, Regesq; tenent, donare licebit.
Quo'ne poli motu? quo cœli sidere uerso,
Thessalicæ tantum superi permittitis oræ?
Aut merces hodie bellorum, aut pœna paratur.
Cæsareas spectate cruces, spectate catenas,
Et caput hoc positum, uostris, effusaq; membra,
Septorumq; nefas, & clausi prælia campi.
Cùm duce Syllano gerimus ciuilia bella.
Vestri cura mouet: nam me secura manebit
Sors quæsita manu: fodientem uiscera cernet
Me mea, qui nondum uictum respexerit hostem.
Dij, quorum curas abduxit ab æthere tellus
Romanusq; labor, uincat, quicunq; necesse
Non putat in uictos sæuum distringere ferrum,
Quiq; suos ciues, quòd signa aduersa tulerunt,
Non credunt fecisse nefas. Pompeius in arcto
Agmina uestra loco uetita uirtute moueri
Cùm tenuit, quanto satiauit sanguine ferrum!
Vos tamen hoc oro iuuenes, ne cædere quisquam
Hostis terga uelit: ciuis, qui fugerit, esto.
Sed dum tela micant, non uos pietatis imago
Vlla, nec aduersa conspecti fronte parentes
Commoueant: ultus gladio turbate uerendos.

m Sine

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Siue quis infesto cognata in pectora ferro
Ibit.siue ullum uiolabit uulnere pignus,
Ignoti iugulum tanquam scelus impetat hostis.
Sternite iam uallum.fossasq; implete ruina.
Excat ut plenis acies non sparsa maniplis.
Parcite ne castris:uallo tendetis in illo,
Vnde acies peritura uenit.uix cuncta locuto
Cæsare,quenq; suum munus trahit, armaq; raptim
Sumpta uiris,celeris capiunt præsagia belli,
Calcatisq; ruunt castris:stant ordine nullo,
Arte ducis nulla,permittunt omnia fatis.
Si totidem Magni soceros,totidemq; petentes
Vrbis regna suæ funesto in Marte locasset,
Non tam præcipiti ruerent in prælia cursu.
Vidit ut hostiles in rectum exire cateruas
Pompeius,nullasq; moras permittere bello,
Sed Superis placuisse diem:stat corde gelato
Attonitus:tantoq; duci sic arma timere
Omen erat.premit inde metus,totumq; per agmen
Sublimi prouectus equo,Quem flagitat,inquit,
Vestra diem uirtus,finis ciuilibus armis,
Quem quæsistis,adest:totas effundite uires,
Extremum ferri superest opus,unaq; gentes
Hora trahit.quisquis patriam,charosq; penates,
Qui sobolẽ,ac thalamos,desertaq; pignora quærit
Ense petat:medio posuit Deus omnia campo.
Causa iubet melior superos sperare secundos:
Ipsi tela regent per uiscera Cæsaris,ipsi
Romanas sancire uolent hoc sanguine leges.

Si

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Si socero dare regna meo, mundumq; pararent,
Præcipitare meam fatis potuere senectam:
Non iratorum populis, urbiq; Deorum est
Pompeium seruare ducem. quæ uincere possent
Omnia contulimus: subiere pericula clari
Sponte uiri, sacraq; antiquus imagine miles.
Si Curios his fata darent, reducesq; Camillos
Temporibus, Deciosq; caput fatale uouentes,
Hinc starent. primo gentes oriente coactæ,
Innumeraq; urbes, quantas in prælia nunquam
Exciuere manus. toto simul utimur orbe.
Quicquid signiferi comprensum limite cycli
Sub Notõ, et Boreã hominũ sum⁹, arma mouemus.
Non'ne superfusis collectum cornibus hostem
In medium dabimus? paucas uictoria dextras
Exigit: at plures tantum clamore cateruæ
Bella gerent. Cæsar nostris non sufficit armis.
Credite pendentes è summis mœnibus urbis
Crinibus effusis hortari in prælia matres.
Credite grandæuum, uetitumq; ætate Senatum
Arma sequi, sacros pedibus prosternere canos:
Atq; ipsam domini metuentem occurrere Romam.
Credite, qui nunc est, populum, populumq; futurum
Permistas afferre preces: hæc libera nasci,
Hæc uult turba mori. si quis post pignora tanta
Pompeio locus est, cum prole, & coniuge supplex,
Imperij salua si maiestate liceret,
Voluerer ante pedes. Magnus, nisi uincitis, exul,
Ludibrium soceri, uester pudor. ultima fata

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Deprecor, ac turpes extremi cardinis annos,
Ne discam seruire senex. tam mœsta locuti
Voce ducis flagrant animi, Romanaq; uirtus
Erigitur, placuitq; mori, si uera timeret.
Ergo utrinq; pari concurrunt agmina motu:
Irarum metus hos, regni spes excitat illos.
Hæ facient dextræ quicquid non expleat ætas
Vlla, nec humanum reparet genus omnibus annis,
Vt uacet à ferro. gentes Mars iste futuras
Obruet, & populos æui uenientis in orbem
Erepto natale feret. tunc omne Latinum
Fabula nomen erit: Gabios, Veiosq;, Coramq;
Puluere uix tectæ poterunt monstrare ruinæ,
Albanosq; lares, Laurentinosq; penates,
Rus uacuum, quod non habitet nisi nocte coacta.
Inuitus, questusq; Numam iussisse, Senator.
Non ætas hæc carpsit edax, monimentaq; rerum
Patria destituit: crimen ciuile uidemus
Tot uacuas urbes. Generis quò turba redacta est
Humani? toto populi qui nascimur orbe,
Nec muros implere uiris, nec possumus agros:
Vrbs nos una capit. uincto fossore coluntur
Hesperiæ segetes: stat tectis putris auitis
In nullos ruitura domus: uulloq; frequentem
Ciue suo Romam, sed mundi fæce repletam,
Cladis eò dedimus, ne tanto in tempore bellum
Iam posset ciuile geri: Pharsalia tanti
Causa mali. cedant feralia nomina Cannæ,
Et damnata diu Romanis Allia fastis.

Temp

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Tempora signauit leuiorum Roma malorum:
Hunc uoluit nescire diem.prò tristia fata:
Aëra pestiferum tractu,morbosq; fluentes,
Insanamq; famem.permissasq; ignibus urbes,
Mœniaq; in præceps laturos plena tremores
Hi possent explere uiri,quos undiq; traxit
In miseram Fortuna necem,dum munera longi
Explicat eripiens æui,populosq;,ducesq;,
Constituit campis,per quos tibi Roma ruenti
Ostendat quàm magna cadas.quò latiùs orbem
Possedit,citiùs per prospera fata cucurrit.
Omne tibi bellum gentes dedit omnibus annis:
Te geminum Titan procedere uidit in axem.
Haud multum terræ spatium restabat Eoæ,
Vt tibi nox,tibi tota dies,tibi curreret æther,
Omniaq; errantes stellæ Romana uiderent.
Sed retro tua fata tulit par omnibus annis
Emathiæ,funesta dies:hac luce cruenta
Effectum,ut Latios non horreat India fasces,
Nec uetitos errare Daas in mœnia ducat:
Sarmaticumq; premat succinctus Consul aratrum,
Quòd semper sæuas debet tibi Parthia pœnas,
Quòd fugiens ciuile nefas,rediturâq; nunquam
Libertas ultra Tigrim,Rhenumq; recessit,
Ac toties nobis iugulo quæsita,negatur,
Germanum,Scythicumq; bonum:nec respicit ultrà
Ausoniam.uellem populis incognita nostris,
Vulturis ut primùm læuo fundata uolatu
Romulus infami compleuit mœnia luco,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Vsq; ad Thessalicas seruisses Roma ruinas.
De Brutis, Fortuna, queror. quid tempora legum
Egimus, aut annos à Consule nomen habentes?
Felices Arabes, Mediq;, Eoaq; tellus,
Quam sub perpetuis tenuerunt fata Tyrannis.
Ex populis, qui regna ferunt, sors ultima nostra est,
Quos seruire pudet. sunt nobis nulla profectò
Numina: cùm cæco rapiantur secula casu,
Mentimur regnare Iouem. spectabit ab alto
Aethere Thessalicas, teneat cùm fulmina, cædes?
Scilicet ipse petet Pholoën? petet ignibus Oeten,
Immeritæq; nemus Rhodopes, pinusq; minanteis?
Cassius hoc potius feriet caput? astra Thyestæ
Abstulit, & subitis damnauit noctibus Argos:
Tot similes fratrum gladios, patrumq; gerenti
Thessaliæ dabit ille diem? mortalia nulli
Sunt curata Deo. cladis tamen huius habemus
Vindictam, quantum terris dare numina fas est.
Bella pares superis facient ciuilia diuos:
Fulminibus manes, radijsq; ornabit, & astris,
Inq; deûm templis iurabit Roma per umbras.
Vt rapido cursu fati suprema morantem
Consumpsere locum: parua tellure dirempti,
Quò sua pila cadant, aut quæ sibi fata minentur,
Inde manum spectant: tempus, quo noscere possent
Eacturi quæ monstra forent. uidere parentes
Frontibus aduersis, fraternaq; comminus arma,
Nec libuit mutare locum. tamen omnia torpor
Pectora constrinxit: gelidusq; in uiscera sanguis
Perculsæ

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Perculsa pietate coit: totaq; cohortes
Pila parata diu tensis tenuere lacertis.
Dij tibi non mortem, quæ cunctis pœna paratur,
Sed sensum post fata tuæ dent Crastine morti,
Cuius torta manu commisit lancea bellum,
Primaq; Thessaliam Romano sanguine tinxit.
O præceps rabies, cùm Cæsar tela teneret,
Inuenta est prior ulla manus? tunc stridulus aër
Elisus lituis, conceptaq; claßica cornu:
Tunc ausæ dare signa tubæ: tunc æthera tendit,
Extremiq; fragor conuexa irrupit Olympi,
Vnde procul nubes, quò nulla tonitrua durant.
Excepit resonis clamorem uallibus Æmus,
Peliacisq; dedit rursus geminare cauernis:
Pindus agit gemitus, Pangæaq; saxa resultant,
Oetæaq; gemunt rupes, uocesq; furoris
Expauere sui tota tellure relatas.
Spargitur innumerum diuersis mißile uotis.
Vulnera pars optat, pars terræ figere tela,
Ac puras seruare manus: rapit omnia casus,
Atq; incerta facit, quos nult, Fortuna nocentes.
Sed quota pars cladis iaculis, ferroq; uolanti
Exacta est? odijs solus ciuilibus ensis
Sufficit, & dextras Romana in uiscera ducit.
Pompeij densis acies stipata cateruis,
Iunxerat in seriem nexis umbonibus arma:
Vixq; habitura locum dextras, ac tela mouendi
Constiterat, gladiosq; suos compressa timebat.
Præcipiti cursu uesanum Cæsaris agmen

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

In densos agitur cuncos, perq; arma, per hostem
Quærit iter, quà torta graues lorica catenas
Opponit, tutoq; latet sub tegmine pectus.
Hàc quoq; peruentũ est ad uiscera: totq; per arma
Extremum est, quod quisq; ferit. ciuilia bella
Vna acies patitur, gerit altera: frigidus inde
Stat gladius: calet omne nocens à Cæsare ferrum.
Nec fortuna diu rerum tot pondera uertens,
Abstulit ingenteis fato torrente ruinas.

Vt primùm toto diduxit cornua campo
Pompeianus eques, belliq; per ultima fudit,
Sparsa per extremos leuis armatura maniplos
Insequitur, sæuasq; manus immittit in hostem.
Illic quæq; suo miscet gens prælia telo:
Romanus cunctis petitur cruor. inde sagittæ,
Inde faces, & saxa uolant, spatioq; soluta
Aëris, & cali do liquefactæ pondere glandes.
Tunc & Iturei, Mediq;, Arabesq;, soluto
Arcu turba minax, nusquam rexere sagittas:
Sed petitur solus, qui campis imminet aër.
Inde cadunt mortes, sceleris sed crimine nullo
Externum maculant chalybem. stetit omne coactũ
Circa pila nefas: ferro subtexitur æther,
Noxq; super campos telis conserta pependit.

Tum Cæsar metuens, ne frons sibi prima labaret
Incursu, tenet obliquas post signa cohortes:
Inq; latus belli, quà se uagus hostis agebat,
Immittit subitum non motis cornibus agmen.
Immemores pugnæ, nulloq; pudore timendi

Præcip

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Præcipites fecere palàm, ciuilia bella
Non bene barbaricis unquam commissa cateruis.
Vt primùm sonipes transfixus pectora ferro
In caput effusi calcauit membra regentis,
Omnis eques cessit campis, glomerataq; pubes
In sua conuersis præceps ruit agmina frenis.
Perdidit inde modum cædes, ac nulla secuta est
Pugna: sed hinc iugulis, hinc ferro bella geruntur.
Nec ualet hæc acies tantum prosternere, quantum
Inde perire potest. Vinam Pharsalia campis
Sufficiat cruor iste tuis, quem barbara fundunt
Pectora, non alio mutentur sanguine fontes,
Hic numerus totos tibi uestiat ossibus agros.
Aut si Romano compleri sanguine mauis,
Istis parce precor: uiuant Galataeq;, Syriq;,
Cappadoces, Galliq;, extremiq; orbis Iberi,
Armenij, Cilices: nam post ciuilia bella
Hic populus Romanus erit. Semel ortus in omneis
It timor, & fatis datus est pro Cæsare cursus.
Ventũ erat ad robur Magni, mediasq; cateruas.
Quod totos errore uago perfuderat agros,
Constitit hic bellum, fortunaq; Cæsaris hæsit.
Illic non regum auxilijs collecta iuuentus
Bella gerit, ferrumq; manus mouere rogatæ:
Ille locus fratres habuit, locus ille parentes.
Hic furor, hic rabies, hic sunt tua crimina Cæsar.
Hanc fuge mens partem belli, tenebrisq; relinque,
Nullaq; tantorum discat me uate, malorum,
Quàm multum bellis liceat ciuilibus, ætas.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Ah potius pereant lacrymæ, pereantq; querelæ.
Quicquid in hac acie geßisti Roma, tacebo.
Hic Cæsar, rabies populi, stimulusq; furorum,
Nequa parte sui pereat scelus, agmina circum
It uagus, atq; ignes animis flagrantibus addit.
Conspicit & gladios, qui toti sanguine manent,
Qui niteant primo tantum mucrone cruenti,
Quæ presso tremat ense manus, quis languida tela,
Quis contenta ferat, quis præstet bella iubenti,
Quem pugnare iuuet, quis uultum ciue peremptio
Mutet: obit latis proiecta cadauera campis.
Vulnera multorum totum fusura cruorem
Opposita premit ipse manu, quacunq; uagatur:
Sanguineum ueluti quatiens Bellona flagellum,
Bistonas aut Mauors agitans, si uerbere sæuo
Palladia stimulet turbatos ægide currus.
Nox ingens scelerũ, & cædes oriuntur, & instar
Immensæ uocis gemitus, & pondere lapsi
Pectoris arma sonant, confractiq; ensibus enses.
Ipse manu subicit gladios, ac tela ministrat,
Aduersosq; iubet ferro contundere uultus.
Promouet ipse acies: impellit terga suorum:
Verbere conuerse cessantes excitat hastæ.
In plebem uetat ire manus, monstratq; Senatum.
Scit cruor imperij qui sit, quæ uiscera regum:
Vnde petat Romam, libertas ultima mundi
Quo steterit ferienda loco, permista secundo
Ordine nobilitas, uenerandaq; corpora ferro
Vrgentur: cædunt Lepidos, cædunt q; Metellos,

Coruin

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Coruinosq; simul, Torquataq; nomina regum,
Sæpe duces, summosq; hominũ te, Magne, remoto.
Illic plebeia contectus caßide uultus
Ignotusq; hosti, quod ferrum Brute tenebas!
O decus imperij, ò spes suprema Senatus,
Extremum tanti generis per secula nomen,
Ne rue per medios nimium temerarius hostes,
Nec tibi fatales admoueris antè Philippos,
Thessalia periture tua. nil proficis istic
Cæsaris intentus iugulo: nondum attigit arcem
Iuris, & humanum culmen, quo cuncta premũtur
Egressus, meruit fatis tam nobile letum:
Viuat, & ut Bruti procumbat uictima, regnet.
Hic patriæ perit omne decus: iacet aggere magno
Patritium campis commista plebe cadauer.
Mors tamen eminuit clarorum in strage uirorum
Pugnacis Domiti, quem clades fata per omneis
Ducebant. nusquam Magni fortuna sine illo
Succubuit: uictus toties à Cæsare, salua
Libertate perit: tunc mille in uulnera lætus
Labitur, ac uenia gaudet carnisse secunda.
Viderat in crasso uoluentem sanguine membra
Cæsar, & increpitans, Iam Magni deseris arma
Successor Domiti: sine te iam bella gerantur.
Dixerat: ast illi suffecit pectora pulsans
Spiritus in uocem, morientiaq; ora resoluit:
Non te funesta scelerum mercede potitum,
Sed dubium fati Cæsar, generoq; minorem
Aspiciens, Stygias Magno duce liber ad umbras
Et sec

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Et securus eo:te sæuo Marte subactum
Pompeioq; graueis pœnas,nobisq; daturum
Cùm morior,sperare licet.non plura locutum
Vita fugit,densæq; oculos pressere tenebræ.
Impendisse pudet lacrymas in funere mundi
Mortibus innumeris,ac singula fata sequentem
Quærere letiferum per cuius uiscera uulnus
Exierit,quis fusa solo uitalia calcet,
Ore quis aduerso demisso faucibus ense
Expulerit moriens animam,quis corruat ictu,
Quis steterit,dum membra cadũt:quis pectore tela
Transmittat,uel quos campis affixerit hasta:
Quis cruor emissus perruperit aëra uenis,
Inq; hostis cadat arma sui:quis pectora fratris
Cædat,& ut notum possit spoliare cadauer,
Abscissum longè mittat caput:ora parentis
Quis laceret,nimiaq; probet spectantibus ira,
Quem iugulat,non esse patrẽ.mors nulla querela
Digna sua est,nullosq; hominũ lugere uacamus.
Non istas habuit pugnæ Pharsalia parteis,
Quas aliæ clades:illic per fata uirorum,
Per populos hîc Roma perit:quod militis illic,
Mors hîc gentis erat:sanguis ibi fluxit Achæus,
Ponticus,Assyrius:cunctos hærere cruores
Romanus,campisq; uetat consistere torrens.
Maius ab hac acie,quàm quod sua secula ferrent,
Vulnus habent populi:plus est quàm uita,salusq;,
Quod perit:in totum mundi prosternimur æuum.
Vincitur his gladijs omnis quæ seruiet ætas.

Proxima

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Proxima quid soboles, aut quid meruere nepotes
In regnum nasci? pauidi num gessimus arma?
Teximus aut iugulos? alieni pœna timoris
In nostra ceruice sedet. post prælia natis
Si dominum fortuna dabas, & bella dedisses.
Iam Magnus transisse Deos, Romanaq; fata
Senserat infelix, tota uix clade coactus
Fortunam damnare suam: stetit aggere campi
Eminus, unde omneis sparsos per Thessala rura
Aspiceret clades, quæ bello obstante latebant.
Tot telis sua fata peti, tot corpora fusa,
Ac se tam multo pereuntem sanguine uidit.
Nec (sicut mos est miseris) trahere omnia secum
Mersa iuuat, gentesq; suæ miscere ruinæ:
Vt Latiæ post se uiuat pars maxima turbæ,
Sustinuit dignos etiam nunc credere uotis
Cœlicolas, uoluitq; sui solatia casus.
Parcite, ait, Superi cunctas prosternere gentes:
Stante potest mundo, Romaq; superstite Magnus
Esse miser. si plura iuuant mea uulnera, coniux
Est mihi, sunt nati, dedimus tot pignora fatis.
Ciuili'ne parum est bello, si meq;, meosq;
Obruet? exiguæ clades sumus, orbe remoto?
Omnia quid laceras? quid perdere cuncta laboras?
Iam nihil est fortuna meum, sic fatur: & arma
Signaq;, & afflictas omni iam parte cateruas
Circuit, & reuocat matura in fata ruentes.
Seq; negat tanti, nec deerat robur in enses
Ire duci, iugulo q; pati, uel pectore letum:

Sed tim

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Sed timuit strato miles ne corpore Magni
Non fugeret, supraq; ducem procumberet orbis:
Cæsaris aut oculis uoluit subducere mortem.
Nequicquam infelix, socero spectare uolenti
Præstandum est ubicũq; caput. sed tu quoq; cõiux
Causa fugæ, uultusq; tui, fatisq; probatum
Te præsente mori. tum Magnum concitus auferet
A bello sonipes, non tergo tela pauentem,
Ingenteisq; animos extrema in fata ferentem.
Non gemitus, non fletus erat, saluaq; uerendus
Maiestate dolor, qualem te Magne decebat
Romanis præstare malis: non impare uultu
Aspicis Emathiam: nec te uidere superbum
Prospera bellorum, nec fractum aduersa uidebunt.
Quamq; fuit læto per treis infida triumphos,
Tam misero fortuna minor. iam pondere fati
Deposito securus abis: nunc tempora læta
Respexisse uacat: spes nunquam implenda recessit.
Quid fueris nunc scire licet. fuge prælia dira,
Ac testare Deos, nullum qui perstet in armis.
Iam tibi Magne mori: ceu flebilis Africa dãnis,
Et ceu Munda nocẽs, Pharioq; à gurgite clades,
Sic & Thessalicæ post te pars maxima pugnæ.
Non iam Pompeij nomen populare per orbem,
Nec studium belli, sed par, quod semper habemus,
Libertas, & Cæsar erunt: teq; inde fugato
Ostendet moriens sibi se pugnasse, Senatus.
Nonne iuuat pulsum bellis cessisse, nec istud
Prospectare nefas, spumanteis cæde cateruas?

Respice

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Respice turbatos incursu sanguinis amnes,
Et soceri miserere tui. quo pectore Romam
Intrabit factus campis felicior istis?
Quicquid in ignotis solus regionibus exul,
Quicquid sub Phario positus patiare tyranno:
Crede Deis, longo fatorum crede fauori:
Vincere peius erat. prohibe lamenta sonare,
Flere uetа populos: lacrymas, luctusq; remitte.
Tam mala Pōpeij, quàm prospera mūdus adiret,
Aspice securus uultu non supplice reges:
Aspice possessas urbes, donataq; regna,
Aegyptum, Libyamq;, & terras elige morti.
Vidit prima tuæ testis Larissa ruinæ
Nobile, nec uictum fatis caput: omnibus illa
Ciuibus effudit totas per mœnia uires
Obuia ceu læto: præmittunt munera flentes:
Pandunt templa, domos, socios se cladibus optant.
Scilicet immenso superest ex nomine multum:
Teq; minor solo cunctus impellere gentes
Rursus in arma potes, rursusq; in fata redire.
Sed quid opus uicto populis, aut urbibus, inquit?
Victori præstate fidem. Tu Cæsar in alto
Cædis adhuc cumulo patriæ per uiscera uadis:
At tibi iam populos donat gener. auchit inde
Pompeium sonipes: gemitus, lacrymæq; sequuntur.
Plurimaq; in sæuos populi conuicia diuos.
Nunc tibi uera fides quæsiti Magne fauoris
Contigit, ac fructus, felix se nescit amari.
Cæsar ut Hesperio uidit satis arua natare

Sanguine

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Sanguine, parcendum ferro, manibusq; suorum
Iam ratus, ut uiles animas, perituraq; frustra
Agmina permisit uitæ: sed castra fugatos
Ne reuocent, pellatq; quies nocturna pauorem,
Protinus hostili statuit succedere uallo,
Dum fortuna calet, cùm conficit omnia terror,
Non ueritus graue'ne feßis, ac Marte subactis
Non foret imperium. nõ magno hortamine miles
In prædam ducendus erat. uictoria nobis
Plena uiri, dixit: superest pro sanguine merces,
Quam mõstrare meũ est: nec enim donare uocabo,
Quod sibi quisq; dabit. cunctis en plena metallis
Castra patent: raptum Hesperijs è gentibus aurum
Hic iacet: Eoasq; premunt tentoria gazas.
Tot regum Fortuna simul, Magniq; coacta
Expectat dominos: propera præcedere miles,
Quos sequeris: quascunq; tuas Pharsalia fecit,
Auictis rapiantur opes, nec plura locutus
Impulit amentes, auriq; cupidine cæcos
Ire super gladios, supraq; cadauera patrum,
Et cæsos calcare duces. quæ fossa, quis agger
Sustineat pretium belli, scelerumq; petentes?
Scire uolunt, quanta fuerint mercede nocentes.
Inuenere quidem spoliato plurima mundo,
Bellorum insumptus congestæ pondera massæ:
Sed non impleuit cupientes omnia mentes.
Quicquid fodit Iber, quicquid Tagus extulit auri,
Quod legit diues summis Arimaspus arenis,
Vt rapiant, parno scelus hoc uænisse putabunt,

Cùm

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Cùm sibi Tarpeias uictor desponderit arces:
Cùm spe Romanæ promiserit omnia prædæ:
Decipitur, quòd castra rapit. capit improba plebes
Cespite patricio somnos: uacuumq; cubile
Regibus infandus miles premit: inq; parentum,
Inq; toris fratrum posuerunt membra nocentes.
Quos agitat uesana quies, somniq; furentes,
Thessalicam miseri uersant in pectore pugnam.
Inuigilat cunctis sæuum scelus, armaq; tota
Mente agitant, capuloq; manus absente mouetur.
Ingemuisse putes campos, terramq; nocentem
Inspirasse animas, infectumq; aëra totum
Manibus, & superum Stygia formidine noctem.
Exigit à meritis tristeis uictoria pœnas,
Sibilaq;, & flammas infert sopor: umbra perempti
Ciuis adest: sua quenq; premit terroris imago.
Ille senum uultus, iuuenum uidet ille figuras:
Hunc agitant totis fraterna cadauera somnis:
Pectore in hoc pater est, omnes in Cæsare manes.
Haud alios nondum Scythica purgatus in ara
Eumenidum uidit uultus Pelopeius Orestes:
Nec magis attonitos animi sensere tumultus,
Cùm fureret Pentheus, aut cùm descisset Agaue.
Hunc omnes gladij, quos aut Pharsalia uidit,
Aut ultrix uisura dies, stringente Senatu,
Illa nocte premunt: hunc infera monstra flagellãt.
Heu quantum pœnæ misero mens conscia donat,
Quòd Styga, & manes, infestaq; tartara somnis
Pompeio uiuente uidet! tamen omnia passo

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Postquam clara dies Pharsalica damna retexit,
Nulla loci facies reuocat feralibus aruis
Herentes oculos: cernit propulsa cruore
Flumina, & excelsos cumulis aquantia colles
Corpora. sidentes in tabem spectat aceruos,
Et Magni numerat populos: epulisq; paratur
Ille locus, multus ex quo faciesq; iacentum
Agnoscat. iuuat Emathiam non cernere terram,
Et lustrare oculis campos sub clade latentes,
Fortunam Superosq; suos in sanguine cernit.
Ac ne læta furens scelerum spectacula perdat,
Inuidet igne rogi miseris, cœloq; nocenti
Ingerit Emathiam. non illum Pœnus humator
Consulis, & Libyca succensæ lampade Canna
Compellunt, hominum ritus ut seruet in hostes.
Sed meminit nondum satiata cædibus ira
Ciues esse suos. Petimus non singula busta,
Discretosq; rogos: unum da gentibus ignem:
Non interpositis urantur corpora flammis.
Aut generi si pœna iuuat, nemus extruc Pindi:
Erige congestas Oetæo robore syluas,
Thessalicam uideat Pompeius ab æquore flammã.
Nil agis hac ira. tabes' ne cadauera soluat,
An rogus, haud refert: placido Natura receptat
Cuncta sinu, finemq; sui sibi corpora debent.
Hos, Cæsar, populos si nunc non usserit ignis,
Vrei cum terris, uret cum gurgite ponti:
Communis mundo superest rogus, ossibus astra
Misturus, quocunq; tuam Fortuna uocabit,

Ha

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Hæ quoq; eunt animæ:non altius ibis in auras,
Non meliore loco Stygia sub nocte iacebis.
Libera Fortuna mors est:capit omnia tellus
Quæ genuit:cœlo tegitur qui non habet urnam.
Tu,cui dant pœnas inhumato funere gentes,
Quid fugis hanc cladem?quid oletes deseris agros?
Has trahe Cæsar aquas,hoc,si potes,utere cœlo.
Sed tibi tabentes populi Pharsalica rura
Eripiunt,camposq; tenent uictore fugato.
Non solum Aemonij funesta ad pabula belli
Bistonij uenêre lupi,tabemq; cruentæ
Cædis odorati Pholoën liquere leones.
Tunc ursi latebras,obscœni tecta,domosq;
Deseruere canes,& quicquid nare sagaci
Aëra non sanum,motumq; cadauere sensit.
Iamq; diu uolucres ciuilia castra secutæ
Conueniunt:uos quæ Nilo mutare soletis
Threcias hyemes,ad mollem serius Austrum
Istis aues:nunquam se tanto uulture cœlum
Induit,aut plures presserunt aëra pennæ.
Omne nemus misit uolucres,omnisq; cruenta
Alite sanguineis stillauit roribus arbor.
Sæpe super uultus uictoris,& impia signa
Aut cruor,aut alto defluxit ab æthere tabes,
Membraq; deiecit iam lassis unguibus ales.
Sic quoq; non omnis populus peruenit ad ossa,
Inq; feras discerptus abit:non intima curant
Viscera,nec totas auidè sorbere medullas:
Degustant artus.Latiæ pars maxima turbæ

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Fastidita iacet, quam sol, nimbiq;, diesq;
Longior Emathijs resolutam niscuit aruis.
Thessalia infelix quo tanto crimine tellus
Læsisti superos, ut te tot mortibus unam
Tot scelerum fatis premerent? quod sufficit æuum,
Immemor ut donet belli tibi damna uetustas?
Quæ seges infecta surget non decolor herba?
Quo non Romanos uiolabis uomere manes?
Antè nouæ uenient acies, scelerique; secundo
Præstabis nondum siccos hoc sanguine campos.
Omnia maiorum uertamus busta licebit,
Et stantes tumulos, & qui radice uetusta
Effudere suas, uictis compagibus, urnas:
Plus cinerum Aemoniæ sulcis telluris aratur,
Pluraq; ruricolis feriuntur dentibus ossa.
Nullus ab Emathio religasset littore funem
Nauita, nec terram quisquam mouisset arator,
Romani bustum populi: fugerentq; coloni
Vmbrarum campos, gregibus dumeta carerent:
Nullusq; auderet pecori permittere pastor
Vellere surgentem de nostris ossibus herbam.
Ac uelut impatiens hominum, uel solis iniqui
Limite, uel glacie nuda, atq; ignota iaceres,
Si non prima nefas belli, sed sola tulisses.
O Superi, liceat terras odisse nocentes.
Quid totum premitis, quid totum absoluitis orbē?
Hesperiæ clades, & flebilis unda Pachyni,
Et Mutina, & Leucas puros fecere Philippos.

M. AN.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

M. ANN. LVCANI
PHARSALIAE
LIB. VIII.

IAM super Herculeas fauces, nemorosaq; Tempe
Aemoniæ deserta petens dispendia syluæ,
Cornipedem exhaustum cursu, stimulisq; negantem
Magnus agens, incerta fugæ uestigia turbat,
Implicitasq; errore uias. pauet ille fragorem
Motorum uentis nemorum, comitumq; suorum.
Qui post terga redit trepidum, lateriq; timentem
Exanimat. quamuis summo de culmine lapsus,
Nondum uile sui pretium scit sanguinis esse,
Seq; memor fati tantæ mercedis habere
Credit adhuc iugulum, quantum pro Cæsaris ipse
Auulsa ceruice daret. deserta sequentem
Non patitur tutis fatum celare latebris
Clara uiri facies. multi Pharsalica castra
Cùm peterent, nondum fama prodente ruinas,
Occursu stupuere ducis. uertigine rerum
Attoniti; cladisq; suæ uix ipse fidelis
Autor erat. grauis est Magno quicunq; malorum
Testis adest: cunctis ignotus gentibus esse
Mallet, & obscuro tutus transire per orbem
Nomine: sed longi pœnas Fortuna fauoris
Exigit à misero, quæ tanto pondere famæ
Res premit aduersas, fatisq; prioribus urget.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Nunc festinatos nimium sibi sensit honores,
Actaq; lauriferæ damnat Syllana iuuentæ.
Nunc & Corycias classes, & Pontica signa
Deiectum meminisse piget. sic longius æuum
Destruit ingenteis animos, & uita superstes
Imperio, nisi summa dies cum fine bonorum
Affuit, & celeri præuertit tristia leto.
Dedecori est fortuna prior. quisquam'ne secundis
Tradere se fatis audet, nisi morte parata?
Littora contigerat, per quæ Peneius amnis
Emathia iam clade rubens exibat in æquor.
Inde ratis trepidum uentis, & fluctibus impar,
Flumineis uix tuta uadis euexit in altum.
Cuius adhuc remis quatitur Corcyra, sinusq;
Leucadij. Cilicum dominus, terræq; Liburnæ,
Exiguam uector pauidus correpsit in alnum.
Conscia curarum secreta in littora Lesbi
Flectere uela iubes, qua tum tellure latebas
Mœstior, in medijs quàm si Cornelia campis
Emathiæ stares. tristeis præsagia curas
Exagitant: trepida quatitur formidine somnus:
Thessaliam nox omnis habet: tenebrisq; remotis
Rupis in abruptæ scopulos, extremaq; currens
Littora, prospiciens fluctus, nutantia longè
Semper prima uidens uenientis uela carinæ,
Quærere nec quicquam de fato coniugis audes.
En ratis, ad uestros quæ tendit carbasa portus.
Quid ferat ignoras: sed nunc tibi summa pauoris
Nuntius armorum tristis, rumorq; sinister

Victus

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Victus adest coniux. quid perdis tempora luctus?
Cùm possis iam flere, times. tunc puppe propinqua
Prosiluit, crimenq; Deûm crudele notauit,
Deformem pallore ducem, uultusq; prementem
Canitiem, atq; atro squalentes puluere uestes.
Obuia nox miseræ cœlum, lucemq; tenebris
Abstulit, atq; animam clausit dolor: omnia neruis
Membra relicta labant: riguerunt corda, diuq;
Spe mortis depressa iacet. iam fune ligato
Littoribus, lustrat uacuas Pompeius arenas.
Quem postquam propius famulæ uidere fideles,
Non ultrà gemitus tacitos incessere fata
Pernúsere sibi, frustraq; attollere terra
Semianimem conantur herã: quã pectore Magnus
Ambit, & astrictos refouet complexibus artus.
Cœperat in summum reuocato sanguine corpus
Pompeij sentire manus, mœstamq; mariti
Posse pati faciem: prohibet succumbere fatis
Magnus: & immodicos castigat uoce dolores.
Nobile cur robur Fortunæ uulnere primo
Fœmina tantorum titulis insignis auorum
Frangis? Habes aditum mansuræ in secula famæ.
Laudis in hoc sexu, non legum iura, nec arma,
Vnica materia est coniux miser: erige mentem,
Et tua cum fatis pietas decertet, & ipsum
Quòd sum uictus, ama: nũc sum tibi gloria maior.
A me quòd fasces, & quòd pia turba Senatus,
Tentaq; discessit regum manus, incipe Magnum
Sola sequi: deformis adhuc uiuente marito

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Summus, & augeri uetitus dolor: ultima debet
Esse fides lugere uirum: tu nulla tulisti
Bello damna meo. uiuit post prælia Magnus,
Sed Fortuna perit: quod defles, illud amasti.
Vocibus his correpta uiri, uix ægra leuauit
Membra solo, taleis gemitu rumpente querelas.
O utinam in thalamos inuisi Cæsaris issem
Infelix coniux, & nulli læta marito.
Bis nocui mundo, me pronuba duxit Erinnys,
Crassorumq; umbræ, deuotaq; manibus illis
Assyrios in castra tuli ciuilia casus:
Præcipitesq; dedi populos, cunctosq; fugaui
A causa meliore Deos. ò maxime coniux,
O thalamis indigne meis, hoc iuris habebat
In tantum Fortuna caput? cur impia nupsi,
Si miserum factura fui? nunc accipe pœnas,
Sed quas sponte luam: quò sit tibi mollius æquor
Certa fides regum, totusq; paratior orbis,
Sparge mari comitem. mallem felicibus armis
Dependisse caput: nunc clades deniq; lustra
Magne tuas. ubicunq; iaces ciuilibus armis
Nostros ulta toros, ades huc, atq; exige pœnas
Iulia crudelis, placataq; pellice cæsa,
Magno parce tuo. sic fata, iterumq; refusa
Coniugis in gremium, cunctorum lumina soluit
In lacrymas. duri flectuntur pectora Magni,
Siccaq; Thessaliæ confundit lumina Lesbos.
Tunc Mitylenæum iam pleno littore uulgus
Affatur Magnum: Si maxima gloria nobis

Semper

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Semper erit tanti pignus seruasse mariti,
Tu quoq; deuotos sacro tibi fœdere muros
Oramus, sociosq; lares dignare, uel una
Nocte tua: fac Magne locum, quē cuncta reuisent
Secula, quem ueniens hospes Romanus adoret.
Nulla tibi subeunda magis sunt mœnia uicto.
Omnia uictoris possunt sperare fauorem:
Hæc iā crimē habent. quid, quòd iacet in sula pōto?
Cæsar eget ratibus? Procerum pars magna coibit
Certa loci: noto reparandum est littore fatum.
Accipe templorum cultus, aurumq; Deorum
Accipe: si terris, si puppibus ista iuuentus
Aptior est, tota, quantum ualet, utere Lesbo.
Accipe: ne Cæsar rapiat, tu uictus habeto.
Hoc solum crimen meritæ bene detrahe terræ,
Ne nostram uideare fidem, felixq; secutus,
Et damnasse miser. tali pietate uirorum
Lætus, in aduersis & mundi nomine gaudens
Esse fidem, Nullum toto mihi, dixit, in orbe
Gratius esse solum non paruo pignore uobis
Ostendi: tenuit nostros hac obside Lesbos
Adfectus: hic sacra domus, chariq; penates.
Hic mihi Roma fuit: non ulla in littora puppim
Antè dedi fugiens: sæui cùm Cæsaris iram
Iam scirem meritam, seruata coniuge, Lesbon,
Non ueritus tantam ueniæ committere uobis
Materiam. sed iam satis est fecisse nocentes:
Fata mihi totum mea sunt agitanda per orbem.
Heu nimium felix æterno nomine Lesbos,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Siue doces populos, Regesq; admittere Magnum,
Seu prastas mihi sola fidem. nam quærere certũ est
Fas quibus in terris, ubi sit scelus. accipe numen,
Si quod adhuc mecum es, uotorum extrema meorũ:
Da similes Lesbo populos, qui Marte subactum
Non intrare suos infesto Cæsare portus,
Non exire uetent. dixit, mœstamq; carinæ
Imposuit comitem: cunctos mutare putares
Tellurem, patriaq; solum: sic littore toto
Plangitur, infestæ tenduntur in æthera dextræ:
Pompeiumq; minus, cuius Fortuna dolorem
Mouerat, ast illam, quam toto tempore belli
Vt ciuem uidere suam, discedere cernens
Ingemuit populus: quam uix si castra mariti
Victoris peteret, siccis dimittere matres
Iam poterant oculis: tanto deuinxit amore
Hos pudor, hos probitas, castiq; modestia uultus,
Quod submissa nimis, nulli grauis hospita turbæ,
Stantis adhuc fati uixit quasi coniuge uicto.
Iam pelago medios Titan demissus ad ignes,
Nec quibus abscondit, nec si quibus exerit orbem,
Totus erat: uigiles Pompeij in pectore curæ
Nunc socias adeunt Romani fœderis urbes,
Et uarias regum mentes, nunc inuia mundi
Arua super nimios soles, Austrumq; iacentes:
Sæpe labor mœstus curarum, odiumq; futuri
Proiecit fessos incerti pectoris æstus,
Rectoremq; ratis de cunctis consulit astris,
Vnde notet terras, quæ sit mensura secandi

Æquoris

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Æquoris in cœlo, Syriam quo sidere seruet,
Aut quotus in plaustro Libyā bene dirigat ignis.
Doctus ad hæc fatur taciti seruator Olympi:
Signifero quæcunq; fluunt labentia cœlo
Nunquam stante polo miseros fallentia nautas
Sidera non sequimur: sed qui non mergitur undis
Axis inocciduus gemina clarissimus Arcto,
Ille regit puppes. hic cùm mihi semper in altum
Surget, & instabit summis minor Vrsa ceruchis,
Bosphoron, & Scythiæ curuantem littora pontum
Spectamus, quicquid descendit ab arbore summa
Arctophylax, propiorq; mari Cynosura feretur.
In Syriæ portus tendit ratis. inde Canopos
Excipit australi cœlo contenta uagari,
Stella timens Boream: illa quoq; perge sinistra,
Trans Pharon, in medio tāget ratis æquore Syrtes.
Sed quò uela dari, quò nunc pede carbasa tendi
Nostra iubes? dubio contrà cui pectore Magnus
Hoc solum toto, respondit, in æquore serua,
Vt sit ab Emathijs semper tua longius oris
Puppis, & Hesperiam pelago, cœloq; relinquas:
Cætera da uentis: comitem, pignusq; recepi
Depositum: tunc certus eram quæ littora uellem,
Nunc portum Fortuna dabit. Sic fatur: at ille
Iusto uela modo pendentia cornibus æquis
Torsit, & in læuum puppim dedit, utq; secaret
Quas Asinæ cautes, & quas Chios asperat undas,
Hos dedit in proram, tenet hos in puppe rudentes.
Æquora senserunt motus, aliterq; secante

Iam

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Iam pelagus rostro, nec idem spectante carina,
Mutauere sonum, non sic moderator equorum,
Dexteriore rota, Lævum cùm circuit axem,
Cogit inoffensæ currus accedere metæ.
Ostendit terras Titan, & sidera texit:
Sparsus ab Emathia fugit quicunq; procella,
Assequitur Magnum: primusq; à littore Lesbi
Occurrit natus, procerum mox turba fidelis.
Nam neq; deiecto fatis, acieq; fugato
Abstulerat Magno reges fortuna ministros:
Terrarum dominos, & sceptra Eoa tenentes
Exul habet comites, iubet ire in deuia mundi
Deiotarum, qui sparsa ducis uestigia legit.
Quando ait Emathijs amissus cladibus orbis
Quà Romanus erat, superest fidissime regum
Eoam tentare fidem, populosq; bibentes
Euphratem, & adhuc securum à Cæsare Tigrim:
Nec pigeat Magno quærentem fata remotas
Medorum penetrare domos, Scythicosq; recessus,
Et totum mutare diem, uocesq; superbo
Arsacidæ perferre meas: Si fœdera uobis
Prisca manent, mihi per Latium iurata Tonantē,
Per uestros astricta magos, implete pharetras,
Armeniosq; arcus Geticis intendite neruis:
Si uos ò Parthi, peterem cùm Caspia claustra,
Et sequerer duros æterni Martis Alanos,
Passus Achæmenijs latè decurrere campis,
In tutam trepidos nunquam Babylona coëgi,
Arua super Cyri, Chaldæiq; ultima regni,

Quà

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Quà rapidus Ganges, & quà Nysæus Hydaspes
Accedunt pelago Phœbi surgentis ab igne,
Iam propior, quàm Persis erat: tamẽ omnia uincens
Sustinui nostris uos tantùm deesse triumphis,
Soluſq; è numero regum telluris Eoæ
Ex æquo me Parthus adit. nec munere Magni
Stant semel Arsacidæ: quis enim post uulnera cladis
Assyriæ, iustas Latij compescuit iras?
Tot meritis obstricta meis, nunc Parthia ruptis
Excedat claustris uetitam per secula ripam,
Zeugmaq; Pellæum: Pompeio uincite Parthi,
Vinci Roma uolet. regem parêre iubenti
Ardua non piguit, positisq; insignibus aulæ
Egreditur famuli raptos indutus amictus.
In dubijs tutum est inopem simulare tyranno.
Quanto igitur mundi dominis securius æuum
Verus pauper agit! dimisso in littore rege
Ipse per Icariæ scopulos, Ephesumq; relinquens,
Et placidi Colophona maris, spumantia paruæ
Radit saxa Sami: spirat de littore Coo
Aura fluens: Gnidõ inde fugit, claramq; relinquit
Sole Rhodon, magnosq; sinus Telmessidos undæ
Compensat: medio pelago Pamphylia puppi
Occurrit tellus: nec se committere muris
Ausus adhuc ullis, te primùm parua Phaselis
Magnus adit. nam te metui uetat incola rarus,
Exhaustæq; domus populis, maiorq; carinæ
Quàm tua turba fuit. tendens hinc carbasa rursus
Iam Taurum, Tauroq; uidet Dipsonta cadentem.

Cred

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Quæ feci, sed magna feram solatia mortis
Orbe iacens alio, nihil hæc in membra cruentè,
Nil socerum fecisse piè: sed cuncta reuoluens
Vitæ fata meæ, semper uenerabilis illa
Orbis parte fui. quantus Mæotida supra!
Quantus apud Tanaim toto conspectus in ortu!
Quas magis in terras nostrum felicibus actis
Nomen abit, aut unde redit maiore triumpho?
Roma faue cœptis: quid enim tibi lætius unquam
Præstiterint Superi, quàm si ciuilia Partho
Milite bella geras? tantam consumere gentem,
Et nostris miscere malis? cùm Cæsaris arma
Concurrant Medis, aut me fortuna necesse est
Vindicet, aut Crassum. sic fatus, murmure sensit
Consilium damnasse uiros: quos Lentulus omneis
Virtutis stimulis, & nobilitate dolendi
Præcessit, dignasq; tulit modò Consule uoces.
Siccine Thessalicæ mentem fregere ruinæ?
Vna dies mundi damnauit fata? secundum
Emathiam lis tanta datur? iacet omne cruenti
Vulneris auxilium? solos tibi, Magne, reliquit
Parthorum Fortuna pedes? quid transfuga mundi
Terrarum totos tractus, cœlumq; perosus,
Aduersosq; polos: alienaq; sidera quæris
Chaldæos culture Deos, & Barbara sacra
Parthorum famulus? quid causæ obtenditur armis?
Libertatis amor? miserum quid decipis orbem,
Si seruire potes? te, quem Romana regentem
Horruit auditu, quem captos ducere Reges

Vidit

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Vidit ab Hyrcanis, Indoq; à littore, syluis,
Deiectum fatis humilem, fractumq; uidebit,
Extolletq; animos Latium uesanus in orbem,
Se simul, & Romam Pompeio supplice mersus.
Nil animis, fatisq; tuis effabere dignum.
Exiget ignorans Latiæ commercia linguæ
Vt lacrymis se Magne roges: patimur'ne pudoris
Hoc uulnus, clades ut Parthia uindicet antè
Hesperias, quàm Roma suas? ciuilibus armis
Elegit te nempe ducem: quid uulnera nostra
In Scythicos spargis populos, cladesq; latentes?
Quid Parthos transire doces? solatia tanti
Perdit Roma mali, nullos admittere Reges,
Sed ciui seruire suo. iuuat ire per orbem
Ducentem sæuas Romana in mœnia gentes,
Signaq; ab Euphrate cum Crassis capta sequentem?
Qui solus regum, fato celante fauorem,
Defuit Emathiæ, nunc tantas ille lacesset
Auditi uictoris opes? aut iungere fata
Tecum, Magne, uolet? non hæc fiducia genti est.
Omnis in arctois populus quicunq; pruinis
Nascitur, indomitus bellis, & mortis amator.
Quicquid ad Eoos tractus, mundiq; teporem
Labitur, emollit gentes clementia cœli.
Illic & laxas uestes, & fluxa uirorum
Velamenta uides: Parthus per Medica rura,
Sarmaticos inter campos, effusaq; plano
Tigridis arua solo, nulli superabilis hosti est
Libertate fugæ: sed non, ubi terra tumebit,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Aspera conscendet montis iuga, nec per opacas
Bella geret tenebras incerto debilis arcu,
Nec franget nando uiolenti uoricis amnem,
Nec tota in pugna perfusus sanguine membra
Exiget æstiuum calido sub puluere solem.
Non aries illis, non ulla est machina belli:
Haud fossas implere ualent: Parthoq; sequente
Murus erit, quodcunq; potest obstare sagittæ.
Pugna lenis, bellamq; fugax, turmæq; uagantes,
Et melior cessisse loco, quam pellere, miles.
Illita tela dolis, nec Martem communis unquam
Ausa pati uirtus, sed longè tendere neruos,
Et quò ferre uelint permittere uulnera uentis.
Ensis habet uires, & gens, quæcunq; uirorum est.
Bella gerit gladijs. nam Medos prælia prima
Exarmant, uacuæq; iubent remeare pharetræ.
Nulla manus illis fiducia tota ueneni est.
Credis, Magne, uiros, quos in discrimina belli
Cum ferro uenisse parum est? tentare pudendum
Auxilium tanti est, toto diuisus ut orbe
A terra moriare tua? tibi barbara tellus
Incumbat, te parua tegant, ac uilia busta?
Inuidiosa tamen, Crasso quærente sepulcrum.
Sed tua sors melior, quoniã mors ultima pœna est.
Non metuenda uiris. at non Cornelia letum
Infando sub rege timet. num barbara nobis
Est ignota Venus? quæ ritu cæca ferarum
Pollait innumeris leges, & fœdera tedæ
Coniugibus, thalamiq; patent secreta nefandi.

Inter

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Inter mille nurus epulis uesana, meroq;
Regia, non ullis exceptos legibus horret
Concubitus: tot fœmineis complexibus unum
Non lassat nox tota marem. iacuere sorores
In fratrum thalamis, sacrataq; pignora matrum.
Damnat apud gentes sceleris non sponte peracti
Oedipodionias infelix fabula Thebas.
Parthorum domuus quoties sic sanguine misto
Nascitur Arsacides! cui fas implere parentem.
Quid rear esse nefas? proles tam clara Metelli
Stabit Barbarico coniux millesima lecto.
Quanquàm non ulli plus regia, Magne, uacabit
Seuitia stimulata Venus, titulisq; uirorum.
Nam quo plura iuuent Parthum portenta, fuisse
Hanc sciet & Crassi: ceu pridem debita fatis
Assyrijs, trahitur cladis captiua uetusta.
Hæreat Eoæ uulnus miserabile sortis:
Non solùm auxilium funesto à Rege petisse,
Sed gessisse prius bellum ciuile pudebit.
Nam quod apud populos crimen, sociriq;, tuumq;
Maius erit, quàm quod uobis nuscentibus arma,
Crassorum uindicta perit? incurrere cuncti
Debuerant in Bactra duces, & nequa uacarent
Arma, uel Arctoum Dacis, Rheniq; cateruis
Imperij nudare latus, dum perfida Susis
In tumulos prolapsa ducum, Babylonq; iacerent.
Assyriæ paci finem, Fortuna, precamur:
Et si Thessaliæ bellum ciuile peractum est,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Ad Parthos, qui uicit eat. gens unica mundi est
De qua Cæsareis poßim gaudere triumphis.
Non tibi, cùm primùm gelidũ transibis Araxem,
Vmbra senis mœsti Scythicis confixa sagittis
Ingerat has uoces? Tu, quem post funera nostra
Victorem cinerum nudæ speraui mus umbræ,
Ad fœdus, pacemq; uenis? tunc plurima cladis
Occurrent monimenta tibi: quæ mœnia trunci
Lustrarunt ceruice duces, ubi nomina tanta
Obruit Euphrates, & nostra cadauera Tigris
Detulit in terras, ac reddidit. ire per ista
Si potes, in media socerum quoq; Magne sedentem
Thessalia placare potes. quin respicis orbem
Romanum? si regna times proiecta sub Austro,
Infidumq; Iubam, petimus Pharon, aruaq; Lagi.
Syrtibus hinc Libycis tuta est Aegyptus: at inde
Gurgite septeno rapidus mare summouet amnis,
Terra suis contenta bonis, non indiga mercis,
Aut Iouis: in solo tanta est fiducia Nilo.
Sceptra puer Ptolemæus habet tibi debita Magne,
Tutelæ commissa tuæ. quis nominis umbram
Horreat? innocua est ætas: nec iura fidemq;,
Respectumq; Deũm ueteris speraueris aulæ.
Nil pudet assuetos sceptris: mitißima sors est
Regnorum sub rege nouo. Non plura locutus
Impulit huc animos. quantum spes ultima rerum
Libertatis habet! uicta est sententia Magni.
Tunc Cilicum liquére solum, Cyproq; citatas
Immisere rates, nullus cui prætulit aras

Vnda

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Vndæ diua memor Paphiæ, si numina nasci
Credimus, aut quenquam fas est cœpisse deorum.
Hæc ubi descruit Pompeius littora, totos
Emensus Cypri scopulos, quibus exit in Austrum,
Inde maris uasti transuerso uertitur æstu:
Nec tenuit Casium nocturno lumine montem,
Infimaq; Ægypti pugnaci littora uelo
Vix tetigit, qua diuidui pars maxima Nili
In uada decurrit Pelusia septimus amnis.
Tempus erat, quo Libra pares examinat horas
Non una plus æqua die, noctiq; rependit
Lux minor hybernæ uerni solatia damni.
Comperit ut regem Casio se monte tenere,
Flectit iter: nec Phœbus adhuc, nec carbasa lãguẽt.
Iam rapido speculator eques per littora cursu
Hospitis aduentu pauidam compleuerat aulam.
Consilij uix tempus erat: tamen omnia monstra
Pellæa coiere domus: quos inter Achoreus
Iam placidus senio, fractisq; modestior annis.
Hunc genuit custos Nili crescentis in arua
Memphis uana sacris: illo cultore Deorum
Lustra suæ Phœbes non unus uixerat Apis.
Consilij uox prima fuit, meritumq; fidemq;,
Sacraq; defuncti iactauit pignora patris.
Sed melior suadere malis, & nosse tyrannos
Ausus Pompeium leto damnasse Photinus.
Ius, & fas multos faciunt Ptolemæe nocenteis.
Dat pœnas laudata fides, cùm sustinet, inquit,
Quos Fortuna premit: fatis accedet Deis q;.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Et cole felices, miseros fuge. sidera terra
Vt distant, & flamma mari, sic utile recto.
Sceptrorum uis tota perit, si pendere iusta
Incipit: euertitq; arces respectus honesti.
Libertas scelerum est, quæ regna inuisa tuetur.
Sublatusq; modus gladijs facere omnia sæuè
Non impunè licet, nisi cùm facis. excat aula
Qui uult esse pius: uirtus & summa potestas
Non coëunt: semper metuet, quem sæua pudebunt.
Non impunè tuos Magnus contempserit annos.
Qui te nec uictos arcere à littore nostro
Posse putat. neu te sceptris priuauerit hospes,
Pignora sunt propiora tibi: Nilonq;, Pharonq;.
Si regnare piget, damnatæ red le sorori.
Aegyptum certè Latijs tueamur ab armis.
Quicquid non fuerit Magni, dum bella geruntur.
Nec uictoris erit. toto iam pulsus ab orbe,
Postquam nulla manet rerum fiducia, quærit
Cum qua gente cadat: rapitur ciuilibus armis.
Nec soceri tantùm arma fugit: fugit ora Senatus.
Cuius Thessalicas saturat pars magna uolucres:
Et metuit gentes, quas uno in sanguine mistas
Deseruit: regesq; timet, quorum omnia mersit:
Thessaliæq; reus nulla tellure receptus,
Sollicitat nostrum, quem nondum perdidit, orbem.
Iustior in Magnum nobis Ptolemæe querelæ
Causa data est. quid sepositam, semperq; quietam
Crimine bellorum maculas Pharon, aruaq; nostra
Victori suspecta facis? cur sola cadenti

Hæc

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Hæc placuit tellus, in quam Pharsalica fata
Conferres, pœnasq; tuas? iam crimen habemus
Purgandum gladio. quòd nobis sceptra Senatus
Te suadente dedit, uotis tua fouimus arma.
Hoc ferrum, quod fata iubent proferre, parauì
Non tibi, sed uicto feriam tua uiscera Magne:
Malueram sceri. rapimur quò cuncta feruntur.
Te'ne mihi dubitas an sit uiolare necesse,
Cùm liceat? quæ te nostri fiducia regni
Huc agit infelix? populum non cernis inermem,
Arua q; uix refugo fodientem mollia Nilo?
Metiri sua regna decet, uiresq; fateri.
Tu Ptolemæ potes Magni fulcire ruinam,
Sub qua Roma iacet? bustum, cineresq; mouere
Thessalicos audes? bellumq; in regna uocare?
Ante aciem Emathiam nullis accessimus armis:
Pompeij nunc castra placent, quæ deserit orbis?
Nunc uictoris opes, & cognita fata lacessis?
Aduersis non deesse decet, sed læta secutos
Nulla fides unquam miseros elegit amicos.
Assensere omnes sceleri. lætatur honore
Rex puer insueto, quòd iam sibi tanta licere
Permittant famuli. sceleri delectus Achillas.
Perfida quà tellus Casijs excurrit arenis,
Et uada testantur iunctas Aegyptia Syrtes,
Exiguam socijs monstri gladijsq; carinam
Instruit. ò superi Nilus'ne, & barbara Memphis,
Et Pelusiaci tam mollis turba Canopi
Hos animos? sic fata premunt ciuilia mundum?

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Sic Romana iacent? ullus'ne in cladibus istis
Est locus Aegypto? Pharius q; admittitur ensis?
Hanc certè seruate fidem ciuilia bella:
Cognatas præstate manus, externaq; monstra
Pellite. si meruit tam claro nomine Magnus
Cæsaris esse nefas, tanti Ptolemæe ruina
Nominis haud metuis? cœloq; tonante profanas
Inseruisse manus impure, ac semiuir audes?
Non domitor mundi, nec ter Capitolia curru
Inuectus, regumq; potens, uindexq; Senatus,
Victorisq; gener: Phario satis esse tyranno
Quod poterat, Romanus erat. quid uiscera nostra
Scrutaris gladio? nescis puer improbe, nescis
Quo tua sit fortuna loco: iam iure sine ullo
Nili sceptra tenes: cecidit ciuilibus armis
Qui tibi regna dedit. Iam uemo uela negarat
Magnus, & auxilio remorum infanda petebat
Littora: quem contra non longa uecta biremi
Appulerat scelerata manus: Magnoq; patere
Fingens regna Phari, celsa de puppe carinæ
In paruam iubet ire ratem, littusq; malignum
Incusat, bimaremq; uadis frangentibus æstum,
Qui uetat externas terris aduertere classes.
Quòd nisi fatorum leges, intentaq; iussu
Ordinis æterni miseræ uicinia mortis
Damnatum leto traherent ad littora Magnum,
Non ulli comitum sceleris præsagia deerant:
Quippe fides si pura foret si regia Magno
Sceptrorum autori uera pietate pateret,

Veni

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Venturum tota Pharium cum classe tyrannum.
Sed cessit fatis, classemq; relinquere iussus
Obsequitur, letumq; iuuat præferre timori.
Ibat in hostilem præceps Cornelia puppim,
Hòc magis impatiens egresso deesse marito,
Quòd metuit clades, remane temeraria coniux,
Et tu nate precor, longeq; è littore casus
Expectate meos: & in hac ceruice tyranni
Explorate fidem. dixit: sed surda uetanti
Tendebat geminas amens Cornelia palmas:
Quò sine me crudelis abis? iterum ne relinquor
Thessalicis summota malis? nunquam omne læto
Distrahimur miseri, poteras non flectere puppim
Cùm fugeres aliò, latebrisq; relinquere Lesbi,
Omnibus à terris si nos arcere parabas?
An tantũ in fluctus placeo comes? Hæc ubi frustra
Effudit, prima pendet tamen anxia puppe:
Attonitosq; metu nec quoquam auertere uisus,
Nec Magnum spectare potest stetit anxia classis
Ad ducis euentum, metuens non arma, nefasq;.
Sed ne submissis precibus Pompeius adoret
Sceptra, sua donata manu, transire parantem
Romanus Pharia miles de puppe salutat
Septimius: qui (prò superùm pudor) arma satelles
Regia gestabat posito deformia pilo.
Immanis, uiolentus, atrox, nullaq; ferarum
Mitior in cædes, quis non, Fortuna, putasset
Parcere te populis, quòd bello hac dextra uacasset,
Thessaliaq; procul tam noxia tela fugasses?

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Disponis gladios, ne quo non fiat in orbe
Heu facinus ciuile tibi victoribus ipsis
Dedecus, & nunquam superûm caritura pudore
Fabula, Romanus Regi sic paruit ensis,
Pellæusq; puer gladio tibi colla recidit
Magne tuo. qua posteritas in secula mittet
Septimum fama? scelus hoc quo nomine dicent,
Qui Bruti dixere nefas? iam uenerat horæ
Terminus extremæ, Phariamq; ablatus in alnum
Perdiderat iam iura sui. tunc stringere ferrum
Regia monstra parant. ut uidit comminus ensem
Inuoluit uultus: atq; indignatus apertum
Fortunæ præbere caput, tunc lumina pressit,
Continuitq; animam, nequas effundere uoces
Posset, & æternam fletu corrumpere famam.
At postquam mucrone latus funestus Achillas
Perfodit, nullo gemitu consensit ad ictum:
Despexitq; nefas, seruatq; immobile corpus,
Seq; probat moriens, atq; hæc in pectere uoluit:
Secula Romanos nunquam tacitura labores
Attendunt, æuumq; sequens speculatur ab omni
Orbe ratem, Phariamq; fidem. nunc consule famæ.
Fata tibi longæ fluxerunt prospera uitæ,
Ignorant populi, si non in morte probaris,
An scieris aduersa pati, ne cede pudori,
Autoremq; dole fati. quacunq; feriris,
Crede manum soceri. spargant, lacerentq; licebit:
Sum tamen ô superi felix, nulliq; potestas
Hoc auferre Deo. mutantur prospera uita:

Non

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Non sum morte miser.uidet hanc Cornelia cædem.
Pompeiusq; meus.tanto patientius oro
Claude dolor gemitus:natus,coniuxq; peremptum
Si miraninr,amant.talis custodia Magno
Mentis erat:ius hoc animi morientis habebat.
At non tam patiens Cornelia cernere sæuum
Quàm perferre nefas,miserandis æthera complet
Vocibus: O coniux ego te scelerata peremi:
Letiferæ tibi causa moræ fuit auia Lesbos.
Et prior in Nili perènit littora Cæsar.
Nam cui ius alij sceleris?sed quisquis in istud
A superis immisse caput,uel Cæsaris iræ.
Vel tibi prospiciens,nescis crudelis,ubi ipsa
Viscera sint Magni properas,atq; ingeris ictus
Quà uotum est uicto.pœnas non morte minores
Pendat,& antè meum uideat caput.haud ego culpa
Libera bellorum,quæ matrum sola per undas.
Et per castra comes,nullis abterrita fatis
Victum,quòd reges etiam timuere,recepi.
Hoc merui coniux in tuta puppe relinqui?
Perfide parcebas.te fata extrema petente
Vita digna fui?moriar,nec munere regis.
Aut mihi præcipitem nautæ permittite saltum:
Aut laqueum collo,tortosq; aptate rudentes:
Aut aliquis Magno dignus comes exigat ensem.
Pompeio præstare potest.quod Cæsaris armis
Imputet.ò saui,properantem in fata tenetis?
Viuis adhuc coniux,& iam Cornelia non est
Iuris,Magne,sui.prohibent accersere mortem:

Seruor

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Seruor uictori. sic fata, interq; suorum
Lapsa manus, rapitur trepida fugiente carina.
At Magni cùm terga sonent, & pectora ferro,
Permansisse decus sacræ uenerabile formæ,
Iratamq; Deis faciem, nil ultima mortis
Ex habitu, ultuq; uiri mutasse fatentur,
Qui lacerum uidere caput. nam sæuus in ipso
Septimius sceleris maius scelus inuenit actu:
Ac retegit sacros. scisso uelamine, ultus
Semianimis Magni spirantiaq; occupat ora,
Collaq; in obliquo ponit languentia transtro.
Tunc neruos, uenasq; secat, nodosaq; frangit
Ossa diu: nondum artis erat caput ense rotare.
At postquam trunco ceruix abscissa recessit,
Vendicat hoc Pharius dextra gestare satelles.
Degener, atq; operæ miles Romane secundæ,
Pompeij diro sacrum caput ense recidis,
Vt non ipse feras? ò summi fata pudoris,
Impius ut Magnum nosset puer, illa uerenda
Regibus hirta coma, & generosa fronte decora
Cæsaries comprensa manu est, Pharioq; ueruto,
Dum uiuunt uultus, atq; os in murmura pulsant
Singultus animæ, dum lumina nuda rigescunt,
Suffixum caput est, quo nunquam bella iubente
Pax fuit. hoc leges, campumq;, & Rostra mouebat:
Hac facie Fortuna tibi Romana placebas:
Nec satis infando fuit hoc uidisse tyranno:
Vult sceleri superesse fidem. tunc arte nefanda
Submota est capiti tabes, raptoq; cerebro

Adsicc

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Adsiccata cutis, putrisq; effluxit ab alto
Humor, & infuso facies solidata ueneno est.
Vluma Lageæ stirpis, periuraq; proles
Degener, incestæ sceptris cessure sororis,
Cùm tibi sacrato Macedon seruetur in antro,
Et regum cineres extructo monte quiescant,
Cùm Ptolemæorum manes seriemq; pudendam,
Pyramides claudant, indignaq; Mausolea:
Littora Pompeium feriunt, truncusq; uadosis
Huc illuc iactatur aquis? adeo'ne molesta
Totum cura fuit socero seruare cadauer?
Hac fortuna fide Magni tam prospera fata
Pertulit: hac illum summo de culmine rerum
Morte petit: cladesq; omneis exegit in uno
Sæua die, quibus immunes tot præstitit annos:
Pompeiusq; fuit, qui nunquam mista uideret
Læta malis: felix nullo turbante deorum,
Et nullo parcente miser. semel impulit illum
Dilata Fortuna manu. pulsatur arenis,
Carpitur in scopulis, hausto per uulnera fluctu
Ludibrium pelagi: nullaq; manente figura,
Vna nota est Magno capitis iactura reuulsi.
Anè tamẽ Pharias uictor quàm tangat arenas,
Pompeio raptim tumulum Fortuna parauit,
Ne iaceat nullo, uel ne meliore sepulcro.
E latebris pauidus decurrit ad æquora Codrus.
Quæstor ab Idalio Cynirææ littore Cypri
Infaustus Magni fuerat comes. ille per umbras
Ausus ferre gradum, uictum pietate timorem

Comp

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Compulit,ut medijs quæsitum corpus in undis
Duceret ad terram,traheretq; ad littora Magnum.
Lucis mœsta parum per densas Cynthia nubes
Præbebat:cano sed discolor æquore truncus
Conspicitur.tenet ille ducem complexibus arctis
Eripiente mari:nunc nictus pondere tanto
Expectat fluctus,pelagoq; iuuante cadauer
Impellit.postquam sicco iam littore sedit,
Incubuit Magno,lachrymasq; effudit in omne
Vulnus,& ad Superos,obscuraq; sidera fatur:
Non pretiosa petit cumulato ture sepulcra
Pompeius,Fortuna,tuus:non pinguis ad astra
Vt ferat è membris Eoos fumus odores,
Vt Romana suum gestent pia colla parentem,
Præferat ut ueteres feralis pompa triumphos,
Vt resonent cantu tristi fora,totus ut ignem
Proiectis mœrens exercitus ambiat armis:
Da uilem Magno plebeij funeris aream,
Quæ lacrum corpus siccos effundat in ignes:
Robora non desint misero,nec sordidus ustor.
Sit satis ò superi,quòd non Cornelia fuso
Crine iacet,subiciq; facem complexa maritum
Imperat,extremo sed abest à funere busti
Infelix coniux,nec adhuc à littore longè est.
Sic fatus,paruos inuenis procul aspicit ignes,
Corpus uile suis nullo custode cremantes.
Inde rapit flammas,semiustaq; robora membris
Subducit: Quæcunq; es (ait)neglecta,nec ulli
Chara tuo,sed Pompeij felicior umbra,

Quòd

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Quòdiam cōpositum uiolat manus ultima bustum
Da ueniam: si quid sensus post fata relictum est:
Cedis & ipsa rogo, paceris q; hæc damna sepulcri,
Teq; pudet sparsis Pompeij manibus uri.
Sic fatur: plenusq; sinus ardente fauilla
Peruolat ad truncum, qui fluctu penè relatus
Littore pendebat, summas dimouit arenas,
Et collecta procul laceræ fragmenta carinæ
Exigua trepidus posuit scrobe, nobile corpus
Robora nulla premūt, nulla strue membra recūbunt:
Admotus Magnum, non subditus accipit ignis.
Ille sedens iuxta flammas, O maxime, dixit,
Ductor, & Hesperij maiestas nominis una,
Si tibi iactatu pelagi, si funere nullo
Tristior iste rogus, manes, animamq; potentem
Officijs auerte meis: iniuria fati
Hoc fas esse iubet, ne ponti bellua quicquam
Ne fera, ne uolucres, ne sæui Cæsaris ira
Audeat: exiguam, quātum potes, accipe flammam
Romana succense manu. Fortuna recursus
Si det in Hesperiam, non hac in sede quiescent
Tam sacri cineres: sed te Cornelia, Magne,
Accipiet, nostraq; manu transfundet in urnam.
Interea paruo signemus littora saxo,
Vt nota sit busto: si quis placare peremptum
Fortè uolet, plenos & reddere mortis honores,
Inueniat trunci cineres, & norit arenas,
Ad quas, Magne, tuū referat caput. hæc ubi fatus,
Excitat inualidas admoto fomite flammas.

Carp

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Carpitur. & lentum Magnus distillat in ignem,
Tabe fouens bustum. sed iam percusserat astra
Aurorae praemissa dies: ille, ordine rupto
Funeris attonitus latebras in littore quaerit.
Quam metuis demens isto pro crimine poenam,
Quo te fama loquax omneis accepit in amos?
Condita laudabit Magni socer impius ossa.
I modò securus uenia, fassusq; sepulcrum
Posce caput. cogit pietas imponere finem
Officio. semiusta rapit, resolutaq; nondum
Ossa satis, neruis, & iustis plena medullis
Aequorea restinguit aqua, congestaq; in unum
Parua clausit humo. tunc ne leuis aura retectos
Auferret cineres, saxo compressit arenam:
Nautaq; ne bustum religato fune moueret,
Inscripsit sacrum semiusto stipite nomen:
Hic situs est Magnus. placet hoc, Fortuna, sepulcrũ
Dicere Pompeij: quo condi maluit illum,
Quàm terra caruisse socer. temeraria dextra
Cur obicis Magno tumulum, manesq; uagantes
Includis? situs est, quà terra extrema refuso
Pendet in Oceano. Romanum nomen, & omne
Imperium Magno est tumuli modus. obrue saxa
Crimine plena Deûm. si tota est Herculis Oete,
Et iuga tota uacant Bromio Nysëia, quare
Vnus in Aegypto Magno lapis? omnia Lagi
Rura tenere potest, si nullo cespite nomen
Haserit. erremus populi, cinerumq; tuorum
Magne metu: nullas Nili calcemus arenas.

Quòd

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Quòd si tam sacro dignaris nomine saxum,
Adde actus tantos, monimẽtaq; maxima rerum:
Adde truces Lepidi motus, Alpinaq; bella,
Armaq; Sertori reuocato Consule uicta,
Et currus, quos egit eques: commercia tuta
Gentibus, & pauidos Cilicas maris. adde subactã
Barbariem, gentesq; uagas, & quicquid in Euro
Regnorum, Boreaq; iacet. dic semper ab armis
Ciuilem repetisse togam: ter curribus actis
Contentum patriæ multos donasse triumphos.
Quis capit hæc tumulus? surgit miserabile bustum
Non ullis plenum titulis, non ordine tanto
Fastorum: solitumq; legi super alta Deorum
Culmina, & extructos spolijs hostilibus arcus,
Haud procul est ima Pompeij nomen arena,
Depressum tumulo, quod non legat aduena rectus,
Quod nisi monstratum Romanus transeat hospes.
Noxia ciuili telus Aegyptia fato,
Haud equidem immeritò Cumanæ carmine Vatis
Cautum, ne Nili Pelusia tangeret ora
Hesperius miles, ripasq; æstate tumentes.
Quid ũbi sæua precer pro tanto crimine tellus?
Vertat aquas Nilus, quo nascitur orbe, retentus,
Et steriles egeant hybernis imbribus agri,
Totaq; in Æthiopum putres soluaris arenas.
Nos in templa tuam Romana accepimus Isin,
Semideosq; canes, & sistra iubentia luctus,
Et quem tu plangens hominem testaris Osirim:
Tu nostros Aegypte tenes in puluere Manes.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Tu quoq; cùm sæuo dederis iam templa tyranno,
Nondum Pompeij cineres ô Roma petisti:
Exul adhuc iacet umbra ducis. si secula prima
Victoris timuere minas, nunc excipe saltem
Ossa tui Magni, si nondum subruta fluctu
Inuisa tellure sedent. quis busta timebit?
Quis sacris dignam mouisse uerebitur umbram?
Imperet hoc nobis utinam scelus, & uelit uti
Nostro Roma sinu. satis ô nimiumq; beatus,
Si mihi contingat manes transferre reuulsos,
Ausoniam, si tale ducis uiolare sepulcrum.
Forsitan aut sulco sterili cùm poscere finem
A superis, aut Roma uolet feralibus Austris,
Ignibus aut nimijs, aut terræ tecta mouenti,
Consilio, iussuq; Deûm transibis in urbem
Magne tuam, summusq; feret tua busta Sacerdos.
Nam quis ad exustam Cancro torrente Syenen
Ibit, & imbrifera siccas sub Pleiade Thebas
Spectator Nili: quis rubri stagnæ profundi,
Aut Arabum portus mercis mutator Eoæ,
Magne, petet, quem non tumuli uenerabile saxũ,
Et cinis in summis forsan turbatus arenis
Auertat? manesq; tuos placare iuuabit,
Et Casio præferre Ioui? nil ista nocebunt
Famæ busta tuæ. templis, auroq; sepultus
Vilior umbra fores: nunc est pro numine summo
Hoc tumulo Fortuna iacens. augustius aris
Victoris Libyco pulsatur ab æquore saxum.
Tarpeijs qui sæpe Deis sua tura negarunt,

Inclusum

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Inclusum Tusco uenerantur cespite fulmen.
Proderit hoc olim, quòd non mansura sepulcri
Ardua marmoreo surrexit pondere moles.
Pulueris exigui sparget non longa uetustas
Congeriem, bustumq; cadet, mortisq; peribunt
Argumenta tuæ. ueniet felicior ætas,
Quà sit nulla fides saxum monstrantibus istud:
Atq; erit Aegyptus populis fortasse nepotum
Tã mendax Magni tumulo, quàm Creta Tonãtis.

M. AN. LVCANI PHARSALIAE LIBER IX.

AT nõ in Pharia manes iacuere fanilla,
Nec cinis exiguus tantam compescuit umbram:
Prosiluit busto, semiustaq; membra relinquens,
Degeneremq; rogum, sequitur conuexa Tonantis.
Quà niger astriferis connectitur axibus aër:
Quodq; patet terras inter, lunæq; meatus
Semidei manes habitant, quos ignea uirtus
Innocuos uita patientes ætheris imi
Fecit, & æternos animam collegit in orbes.
Non illuc auro positi, nec ture sepulti
Peruenium. illic postquam se lumine uero
Impleuit, stellasq; uagas miratur, & astra
Fixa polis, uidit quanta sub nocte iaceret
Nostra dies, risitq; sui ludibria trunci.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Hinc super Emathiæ campos, & signa cruenti
Cæsaris, ac sparsas uolitauit in æquore classes,
Et scelerum uindex in sancto pectore Bruti
Sedit, & inuicti posuit se mente Catonis.
Ille, ubi pendebant casus, dubiumq; manebat,
Quem mundi dominum facerent ciuilia bella,
Oderat & Magnum, quamuis comes isset in armæ
Auspicijs raptus patriæ, ductuq; Senatus.
At post Thessalicas clades iam pectore toto
Pompeianus erat: patriam tutore carentem
Excipit, & populi trepidantia membra refouit.
Ignauis manibus proiectos reddidit enses:
Nec regnum cupiens gessit ciuilia bella,
Nec seruire timens: nil causa fecit in armis
Ipse sua: totæ post Magni funera partes
Libertatis erant. quas ne per littora fusas
Colligeret rapido uictoria Cæsaris actu,
Corcyræ secreta petit, ac mille carinis
Abstulit Emathiæ secum fragmenta ruinæ.
Quis ratibus tantis fugientia crederet ire
Agmina? quis pelagus uictas arctasse carinas?
Dorida tunc Malea, & apertã Tænaron umbris,
Inde Cythera petit: Boreaq; urgente carinas
Creta fugit: Dictæa legit candentibus undis
Littora. tunc ausum classi præcludere portus
Impulit, ac sæuas meritum Phycunta rapinas
Sparsit: & hinc placidis alto delabitur auris
In littus Palinure tuum. neq; enim æquore tantùm
Ausonio monimenta tenes: portusq; quietos

Testatur

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Testatur Libye Phrygio placuisse magistro.
Tum procul ex alto tendentes uela carinæ
Ancipites tenuere animos, socios'ne malorum,
An ueherent hostes: præceps facit omne timendum
Victor, & in nulla non creditur esse carina.
Ast illæ puppes luctus, planctusq; ferebant,
Et mala uel duri lacrymas motura Catonis.
Nam postquàm frustra precib' Cornelia nautas
Priuigniq; fugam tenuit, ne fortè repulsus
Littoribus Pharijs remearet in æquora truncus,
Ostenditq; rogum non iusti flamma sepulcri:
Ergo indigna fui (dixit) Fortuna marito
Accendisse rogum, gelidosq; effusa per artus
Incubuisse uiro, lacerosq; exurere crines,
Membraq; dispersi pelago componere Magni?
Vulneribus cunctis largos infundere fletus?
Ossibus, & tepida uestes implere fauilla?
Quicquid ab extincto licuisset tollere busto,
In templis sparsura Deùm, sine funeris ullo
Ardet honore rogus: manus hoc Aegyptia forsan
Obtulit officium graue manibus. ò bene nudi
Crassorum cineres: Pompeio contigit ignis
Inuidia maiore Deùm, similis'ne malorum
Sors mihi semper erit? nunquam dare busta licebit
Coniugibus? nūquam plenas plangemus ad urnas?
Quid porrò tumulis opus est? aut ulla requiris
Instrumenta dolor? non toto pectore portas
Impia Pompeium? non imis hæret imago
Visceribus? quærat cineres uictura superstes.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Nunc tamen hic, longè qui fulget luce maligna,
Ignis, adhuc aliquid Phario de littore surgens
Ostendit mihi, Magne, tui: iam flamma resedit,
Pompeiumq; ferens uanescit Solis ad ortus
Fumus, & inuisi tendunt mihi carbasa uenti.
Non mihi nunc tellus Pompeio siqua triumphos
Victa dedit, non alta terens Capitolia currus
Gratior: elapsus felix de pectore Magnus:
Hunc uolumus, quem Nilus habet, terræq; nocenti
Non hærere queror: crimen commendat arenas.
Linquere, si qua fides, Pelusia littora nolo.
Tu pete bellorum casus, & signa per orbem
Sexte paterna moue: nanq; hæc mandata reliquit
Pompeius uobis in nostra condita cura:
Me cùm fatalis leto damnauerit hora,
Excipite ô nati bellum ciuile, nec unquam
Dum terris aliquis nostra de stirpe manebit,
Cæsaribus regnare uacet. uel sceptra, uel urbes
Libertate sua ualidas impellite fama
Nominis: has uobis parteis, hæc arma relinquo.
Inueniet classes quisquis Pompeius in undas
Venerit: & noster nullis non gentibus hæres
Bella dabit: tantùm indomitos, memoresq; paterni
Iuris habete animos. uni parère decebit,
Si faciet partes pro libertate, Catoni.
Exolui tibi Magne fidem, mandata peregi.
Insidiæ ualuere tuæ, deceptaq; uixi,
Ne mihi commissas auferrem perfida uoces.
Iam nunc te per inane chaos, per Tartara coniux.

Si

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Si sunt ulla, sequar: quàm longo tradita leto
Incertum est: pœnas animæ uiuacis ab ipsa
Antè feram. potuit cernens tua uulnera, Magne,
Non fugere in mortem: planctu concussa peribit:
Effluet in lacrymas: nunquam ueniemus ad ensés,
Aut laqueos, aut præcipites per inania iactus:
Turpe mori post te solo non posse dolore.
Sic ubi fata, caput feralı obducit amictu,
Decreuitq; pati tenebras, puppisq; cauernis
Delituit: sæuumq; arctè compressa dolorem
Perfruitur lacrymis, & amat pro coniuge luctum.
Illam non fluctus, stridensq; rudentibus Eurus
Mouit, & exurgens ad summa pericula clamor:
Votaq; sollicitis faciens contraria nautis,
Composita in mortem iacuit fauitq; procellis.
Prima ratem Cypros spumantibus accipit undis:
Inde tenens pelagus, sed iam moderatior, Eurus
In Libycas egit sedes, & castra Catonis.
Tristis (ut in multo mens est præsaga timore)
Aspexit patrios comites à littore Magnus,
Et fratrem medias præceps tunc fertur in undas:
Dic ubi sit, germane, parens: stat summa, caputq;
Orbis, an occidim⁹? Romanaq; Magn⁹ ad umbras
Abstulit? hæc fatur: quem contra talia frater.
O felix, quem sors alias dispersit in oras,
Quiq; nefas audis: oculos, germane, nocentes
Spectato genitore fero: non Cæsaris armis
Occubuit, dignoq; perit autore ruinæ.
Rege sub impuro Nilotica rura tenente

Fondo librario antico dei Gesuiti Italiani
www.fondolibrarioantico.it

Hospitij fretus superis, & munere tanto
In proauos, cecidit donati uictima regni.
Vidi ego magnanimi lacerantes pectora patris:
Nec credens Pharium tantum potuisse tyrannum,
Littore Niliaco socerum iam stare putaui.
Sed me nec sanguis, nec tantum uulnera nostri
Affecere senis, quantum gestata per urbem
Ora ducis, quæ transfixo sublimia pilo
Vidimus: hæc fama est oculis uictoris iniqui
Seruari, scelerisq; fidem quæsisse tyrannum.
Nam corpus Phariæ ne canes, auidæq; uolucres
Distulerint, an furtiuus, quem uidimus, ignis
Soluerit, ignoro. quæcunq; iniuria fati
Abstulit hos artus, Superis hæc crimina dono:
Seruata de parte queror. Cùm talia Magnus
Audisset: non in gemitus, lacrymasq; dolorem
Effudit, iustaq; furens pietate profatur.
Præcipitate rates è sicco littore nautæ:
Classis in aduersos erumpat remige uentos:
Ite duces mecum: nunquam ciuilibus armis
Tanta fuit merces inhumatos condere manes,
Sanguine semiuiri Magnum satiare tyranni.
Non ego Pellæas arces, adytisq; retectum
Corpus Alexandri pigra Mareotide mergam?
Non mihi pyramidum tumulis euulsus Amasis,
Atq; alij reges Nilo torrente natabunt?
Omnia dent pœnas nudo tibi, Magne sepulcra:
Euoluam: busto iam numen gentibus Isin,
Et tectum lino spargam per uulgus Osirim,

Et

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Et sacer in Magni cineres mactabitur Apis,
Suppositisq; Deis uram caput. has mihi pœnas
Terra dabit: linquam uacuos cultoribus agros,
Nec Nilus cui crescat, erit: solusq; tenebis
Aegyptum populis genitor. superisq; fugatis.
Dixerat, & classem sæuas rapiebat in undas.
Sed Cato laudatam iuuenis compescuit iram.
Intereà totis audito funere Magni
Littoribus sonuit percussus planctibus æther:
Exemploq; carens, & nulli cognitus æuo
Luctus erat, mortem populos deflere potentis.
Sed magis, ut uisa est lacrymis exhausta, solutas
In uultus effusa comas Cornelia puppe
Egrediens, rursus geminato uerbere plangunt.
Vt primùm in sociæ peruenit littora terræ,
Collegit uestes, miseriq; insignia Magni,
Armaq;, & impressas auro, quas gesserat olim,
Exuuias, pictasq; togas, uelamina summo
Ter conspecta Ioui, funestoq; intulit igni.
Ille fuit miseræ Magni cinis. accipit omnis
Exemplum pietas, & toto littore busta
Surgunt, Thessalicis reddentia manibus ignem.
Sic ubi depastis submittere gramina campis,
Et renouare parans hybernas Appulus herbas,
Igne fouet terras, simul & Garganus, & arua
Vulturis, & calidi lucent buxeta Matini.
Non tamen ad Magni peruenit gratius umbrã,
Omne quòd in superos audet conuicia uulgus,
Pompeiumq; Deis obicit, quàm pauca Catonis

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Verba, sed à pleno uenientia pectora ueri.
Ciuis obit (inquit) multo maioribus impar
Nosse modum iuris, sed in hoc tamen utilis æuo,
Cui non ulla fuit iusti reuerentia, salua
Libertate potens, & solus plebe parata
Priuatus seruire sibi, rectorq; Senatus,
Sed regnantis erat, nil belli iure poposcit:
Quæq; dari uoluit, uoluit sibi posse negari.
Immodicas possedit opes: sed plura retentis
Intulit: inuasit ferrum, sed ponere norat.
Prætulit arma togæ: sed pacem armatus amauit.
Iuuit sumpta ducem, iuuit dimissa potestas,
Casta domus, luxuq; carens, corruptaq; nunquam
Fortuna domini, clarum, & uenerabile nomen
Gentibus, & multum nostræ quod proderat urbi.
Olim uera fides Sylla Marioq; receptis
Libertatis obit: Pompeio rebus adempto
Nunc & ficta perit, non iam regnare pudebit:
Nec color imperij, nec frons erit ulla Senatus.
O felix, cui summa dies fuit obuia uicto,
Et cui quærendos Pharium scelus obtulit enses:
Forsitan in soceri potuisses uiuere regno.
Scire mori, sors prima uiris, sed proxima cogi.
Et mihi, si fatis aliena in iura uenimus,
Da talem Fortuna Iubam: non deprecor hosti
Seruari, dum me seruet ceruice recisa.

Vocibus his maior, quàm si Romana sonarent
Rostra ducis laudes, generosam uenit ad umbram
Mortis honos: fremit interea discordia uulgi,

Castror

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Castrorum, belliq; piget post funera Magni:
Cùm Tarchon motus linquendi signa Catonis
Sustulit. hunc rapta fugientem classe secutus
Littus in extremum, tali Cato uoce notauit.
O nunquam pacate Cilix iterum'ne rapinas
Tendis in æquoreas? Magnum Fortuna remouit:
Iam pelago pirata redis. tum respicit omneis
In cœtu, motuq; uiros: quorum unus aperta
Mente fugæ tali compellat uoce regentem.
Nos Cato, da ueniam, Pompeij duxit in arma,
Non belli ciuilis amor, partesq; fauere
Fecimus. ille iacet, quem paci prætulit orbis,
Causaq; nostra perit: patrios permitte penates,
Desertamq; domum, dulcesq; reuiscere natos.
Nam quis erit finis, si nec Pharsalia pugnæ,
Nec Pompeius erit? perierunt tempora uitæ,
Mors eat in tutum: iustas sibi nostra senectus
Prospiciat flammas. bellum ciuile sepulcra
Vix ducibus præstare potest. non barbara uictos
Regna manent: nõ Armeniũ mihi sæua minatur,
Aut Scythicum Fortuna iugum: sub iura togati
Ciuis eo. quisquis Magno uiuente secundus,
Hic mihi primus erit: sacris præstabitur umbris
Summus honor: dominũ, quẽ clades cogit, habebo.
Nullum Magne ducem, te solum in bella secutus
Post te fata sequar: neq; enim sperare secunda
Fas mihi, nec liceat: Fortuna cuncta tenentur
Cæsaris: Emathium sparsit victoria ferrum.
Clausa fides miseris, & toto solus in orbe est,

Qui

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Qui uelit, ac possit uictis præstare salutem.
Pompeio scelus est bellum ciuile perempto,
Quo fuerat uiuente fides. si publica iura,
Si semper patriam sequeris Cato, signa petamus
Romanus quæ Consul habet. sic ille profatus
Insiluit puppi, iuuenum comitante tumultu.
Actum Romanis fuerat de rebus, & omnis
Indiga seruitij feruebat littore plebes:
Erupere ducis sacro de pectore uoces.
Ergo pari uoto gessisti bella iuuentus
Tu quoq; pro dominis, & Pompeiana fuisti,
Non Romana manus? quòd non in regna laboras,
Quòd tibi, non ducibus uiuis, moriẽsq; quòd orbem
Acquiris nulli, quòd iam tibi uincere tutum est,
Bella fugis, quærisq; iugum ceruice uacante,
Et nescis sine rege pati. nunc causa pericli
Digna uiris. uestro potuit Pompeius abuti
Sanguine: nunc patriæ iugulos ensesq; negatis,
Cùm propè libertas. unum Fortuna reliquit
Iam tribus è dominis. pudeat: plus regia Nili
Contulit in leges, & Parthi militis arcus.
Ite ô degeneres, Ptolemæi munus, & arma
Spernite. quis uestras ulla putet esse nocenteis
Cædè manus? credet facileis sibi terga dedisse,
Credet ab Æmathijs primos fugisse Philippis.
Vadite securi: meruistis iudice uitam
Cæsare, non armis, non obsidione subacti.
O famuli turpes, domini post fata prioris
Iiis ad hæredem. cur non maiora mereri,

Quàm

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Quàm uitam, ueniamq; liber? rapiatur in undas
Infelix Magni coniux, prolesq; Metelli:
Ducite Pompeios: Ptolemæi uincite munus.
Nostra quoq; inuiso quisquis feret ora tyranno,
Non parua mercede dabit. sciet ista iuuentus
Ceruicis pretio bene se mea signa secutam.
Quin agitè, & magna meritum cum cæde parate:
Ignauum scelus est tantùm fuga. dixit: & omneis
Haud aliter medio reuocauit ab æquore puppes.
Quàm simul effœtas linquunt examina ceras,
Atq; oblita faui non miscent nexibus alas,
Sed sibi quæq; uolat, nec iam degustat amarum
Desidiosa thymũ: at Phrygij sonus ut crepat æris,
Attonitæ posuere fugam, studiumq; laboris
Florigeri repetunt, & sacri mellis amorem:
Gaudet in Hyblæo securus gramine pastor
Diuitias seruasse casæ. sic uoce Catonis
Inculcata uiris iusti patientia Marii.
Tamq; actu belli non doctas ferre quietem
Constituit mentes, serieq; agitare laborum.
Primùm littoreis miles lassatur arenis.
Proximus in muros, & mœnia Cyrenarum
Est labor: exclusus nulla se uindicat ira:
Pœnaq; deuictis sola est uicisse Catonem.
Inde peti placuit Libyci contermina Mauris
Regna Iubæ: sed iter medijs Natura uetabat
Syrtibus: has audax sperat sibi cedere uirtus.
Syrtes uel primam mundo Natura figuram
Cùm daret, in dubio pelagi, terræq; reliquit.

Nam

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Nam neq; subsedit penitus, quò stagna profundi
Acciperet, nec se defendit ab æquore tellus:
Ambigua sed lege loci iacet inuia sedes.
Aequora fracta uadis, abruptaq; terra profundo,
Et post multa sonant proiecti littora fluctus.
Sic malè deseruit, nullosq; exegit in usus
Hanc partem natura sui. uel plenior alto
Olim Syrtis erat pelago, penitusq; natabat:
Sed rapidus Titan ponto sua lumina pascens,
Aequora subduxit zonæ uicina perustæ.
Et nunc pontus adhuc Phœbo siccante repugnat.
Mox ubi damnosum radios admouerit æuum,
Tellus Syrtis erit: nam iam breuis unda supernè
Innatat, & latè periturum deficit æquor.
Vt primùm remis actum mare protulit omne
Classis onus, densis fremuit niger imbribus Auster
In sua regna furens: tentatum classibus æquor
Turbine defendit, longeq; à Syrtibus undas
Egit, & illato confregit littore pontum.
Tum quarum recto deprendit carbasa malo
Eripuit nautis, frustraq; rudentibus ausis
Vela negare Noto, spatium uicere carinæ.
Atq; ultra proram tumuit sinus. omnia siquis
Prouidus antennæ suffixit lintea summæ,
Vincitur, & nudis auertitur armamentis.
Sors melior classi, quæ fluctibus incidit altis,
Et certo iactata mari. quæcunq; leuatæ
Arboribus cæsis flatum effudere frementem.
Abstulit has uemis liber contraria uoluens

Aestus,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Aestus, & obnixum uictor detrusit in Austrum.
Has uada destituunt, atq; interrupta profundo
Terra ferit puppes: dubioq; obnoxia fato
Pars sedet una ratis, pars altera pendet in undis.
Tunc magis impactis breuibus mare, terraq; sæpe
Obuia consurgens, quamuis elisus ab Austro,
Sæpe tamen cumulos fluctus non uicit arenæ.
Eminet in tergo pelagi procul omnibus aruis
Inuiolatus aqua, sicci iam pulueris agger.
Stant miseri nautæ, terræq; hærente carinæ
Littora nulla uident. sic partem intercipit æquor:
Pars ratium maior regimen, clauumq; secuta est
Tuta fuga, nautasq; loci sortita peritos,
Torpentem Tritonos adit illæsa paludem.
Hanc, ut fama, Deus, quem toto littore pontus
Audit uentosa perflantem murmura concha,
Hanc & Pallas amat: patrioq; è uertice natæ
Terrarum primam Libyē (nam proxima cœlo est,
Vt probat ipse calor) tetigit: stagniq; quieta
Vultus uidit aqua, posuitq; in margine plantas,
Et se dilecta Tritonida dixit ab unda.
Quam iuxta Lethes tacitus prælabitur amnis
Infernis, ut fama, trahens obliuia uenis:
Atq; insopiti quondam tutela draconis,
Hesperidum pauper spoliatis frondibus hortus.
Inuidus, annoso qui famam derogat æuo.
Qui Vates ad uera uocat: fuit aurea sylua,
Diuitijsq; grauis, & fulno germine rami,
Virgineusq; chorus nitidi custodia luci,

Et

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Et nunquam somno damnatus lumina serpens,
Robora complexus rutilo curuata metallo.
Abstulit arboribus pretium, memoriq; laborem
Alcides: passusq; inopes sine pondere ramos
Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno.
His igitur depulsa locis, eiectaq; classis
Syrtibus, haud ultrà Garamantidas attigit undas:
Sed duce Pompeio Libyes melioris in oris
Mansit, at impatiens uirtus hærere Catonis
Audet in ignotas agmen committere gentes,
Armorum fidens, & terra cingere Syrtim.
Hæc eadem suadebat hyems, quæ clauserat æquor.
Et spes imber erat, nimios metuentibus ignes:
Vt neq; sole uiam, nec duro frigore sæuam,
Inde polo Libyes, hinc bruma temperet annus:
Atq; ingressurus steriles, sic fatur, arenas.
O quibus una salus placuit mea castra secutis
Indomita ceruice mori, componite mentes
Ad magnum uirtutis opus, summosq; labores.
Vadimus in campos steriles, exustaq; mundi,
Quà nimius Titan, & raræ in fontibus undæ,
Siccaq; letiferis squalent serpentibus arua,
Durum iter. ad leges, patriæq; ruentis amorem
Per mediam Libyen ueniant, atq; inuia tentent,
Si quibus in nullo positum est euadere uoto,
Si quibus ire sat est. neq; enim mihi fallere quēquā
Est animus, tectoq; metu perducere uulgus.
Ii mihi sint comites, quos ipsa pericula ducent,
Qui, me teste, pati uel quæ tristissima pulchrum,

Romæ

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Romanumq; putant.at qui sponsore salutis
Miles eget,capiturq; animæ dulcedine,uadat
Ad dominum meliore uia.dum primus arenas
Ingrediar,primusq; gradus in puluere ponam,
Me calor æthereus feriat,mihi plena ueneno
Occurrat serpens,fatoq; pericula uestra
Prætentate meo.sitiat,quicunq; bibentem
Viderit:aut umbras nemorum quicunq; petentem,
Aestuet:aut equitem peditum præcedere turmas
Deficiat,siquo fuerit discrimine notum
Dux,an miles eam.serpens,sitis,ardor,avenæ,
Dulcia uirtuti:Gaudet patientia duris.
Lætius est,quoties magno sibi constat,honestum.
Sola potest Libye turbam præstare malorum,
Vt deceat fugisse uiros.Sic ille pauenteis
Incendit uirtute animos,& amore laborum,
Irreducemq; uiam deserto limite carpit:
Et sacrum paruo nomen clausura sepulcro
Inuasit Libye securi fata Catonis.
Tertia pars rerum Libye,si credere famæ
Cuncta uelis:at si uentos,cœlumq; sequaris,
Pars erit Europæ,nec enim plus littora Nili,
Quã Scythicus Tanais primis à Gadibus absunt:
Vnde Europa fugit Libyen,& littora flexu
Oceano fecere locum.sed maior in unam
Orbis abit Asiam.nam cùm communiter istæ
Effundant Zephyrum,Boreæ latus illa sinistrum
Contingens,dextrumq; Noti descendit in ortus,
Eurum sola tenens.Libycæ quod fertile terræ est,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Vergit in occasus: sed & hæc non fontibus ullis
Soluitur: Arctoos raris Aquilonibus imbres
Accipit, & nostris reficit sua rura serenis.
In nullas uitiatur opes, non ære, nec auro
Excoquitur, nullo glebarum crimine, pura
Sed penitus terra est. tantum Maurusia genti
Robora diuitiæ, quarum non nouerat usum:
Sed citri contenta comis uiuebat, & umbra.
In nemus ignotum nostræ uenêre secures:
Extremoq; epulas, mensasq; petiuimus orbe.
At quæcunq; uagam Syrtim complectitur ora
Sub nimio porrecta die, uicina perusti
Aetheris, exurit messes, & pulcre Bacchum
Enecat, & nulla putris radice tenetur.
Temperies uitalis abest: & nulla sub illa
Cura Iouis terra est: Natura deside torpet
Orbis, & immotis annum non sentit arenis.
Hoc tam segne solum raras tamen exerit herbas,
Quas Nasamon gens dura legit, qui proxima pōto
Nudus rura tenet, quem mundi barbara damnis
Syrtis alit. nam littoreis populator arenis
Imminet: & nulla portus tangente carina,
Nouit opes. sic cum toto commercia mundo
Naufragijs Nasamones habent. hac ire Catonem
Dura iubet uirtus. illic secura iuuentus
Ventorum, nullasq; timens tellure procellas,
Acquoreos est passa metus. nam littore sicco,
Quàm pelago, Syrtis uiolentius excipit Austrū,
Et terræ magis ille nocens: non montibus ortum

Aduer

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Aduersis frangit Libye, scopulisq; repulsum
Dissipat, & liquidas se turbine soluit in auras:
Nec ruit in sylvas, annosaq; robora torquens
Lassatur: patet omne solum, liberq; meatu
Acoliam rabiem totis exercet arenis:
Et non imbriferam contorto puluere nubem
In flexum uiolentus agit: pars plurima terræ
Tollitur, & nunquam resoluto uertice pendet.
Regna uidet pauper Nasamon errantia uento,
Discussasq; domos: uolitantq; à culmine raptæ
Detecto Garamante casæ. non altiùs ignis
Rapta uehit: quantumq; licet consurgere fumo,
Et uiolare diem, tantum tenet aëra puluis.
Tum quoq; Romanum solito uiolentius agmen
Aggreditur, nullusq; potest consistere miles,
Instabilis raptis etiam quas calcat arenis.
Concuteret terras, orbemq; à sede moueret,
Si solida Libye compage, & pondere duro
Clauderet exesis Austrum scopulosa cauernis.
Sed quia mobilibus facilis turbatur arenis,
Nusquam luctando stabilis manet: imaq; tellus
Stat, quia summa fugit: galeas, & scuta uirorum,
Pilaq; contorsit uiolento spiritus actu,
Intentusq; tulit magni per inania cœli.
Illud in externa forsan, longeq; remota
Prodigium tellure fuit: delapsaq; cœlo
Arma timent Gentes, hominumq; erepta lacertis
A superis demissa putant. sic illa profectò
Sacrifico cecidere Numæ, quæ lecta iuuentus

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Patritia ceruice mouet: spoliauerat Auster
Aut Boreas populos ancilia nostra ferentes.
Sic orbem torquente Noto Romana iuuentus
Procubuit, timuitq; rapi, constrinxit amictus,
Inseruitq; manus terræ: nec pondere solo,
Sed nixu iacuit, uix sic immobilis Austro,
Qui super ingenteis cumulos inuoluit arenæ,
Atq; operit tellure uiros. uix tollere miles
Membra ualet, multo congestu pulueris hærens.
Alligat & stantes affusæ magnus arenæ
Agger, & immoti terra surgente tenentur.
Saxa tulit penitus discussis proruta muris,
Effuditq; procul miranda sorte malorum.
Qui nullas uidere domos, uidere ruinas.
Iamq; iter omne latet: nec sunt discrimina terræ
Vlla, nisi ætheriæ medio uelut æquore flammæ.
Sideribus nouere uias: nec sidera tota
Ostendit Libycæ finitor circulus oræ,
Multaq; deuexo terrarum margine celat.
Vtq; calor soluit, quem torserat aëra uentus,
Incensusq; dies, iam mundi spissior ignis,
Iam plaga, quam nullam Superi mortalibus ultra
A medio fecere die, calcatur, & humor
In Noton omnis abit: manant sudoribus artus:
Arent ora siti: conspecta est parua maligna
Vnda procul uena: quam uix è puluere miles
Sustulit, & galeæ conuexum infudit in orbem,
Porrexitq; duci. squalebant puluere fauces
Cunctorum: minimumq; tenens dux ipse liquoris

Inuidio

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Inuidiosus erat. me'ne, inquit, degener unum
Miles in hac turba uacuum uirtute putasti?
Vsqueadeo mollis, primisq; caloribus impar
Sum uisus? quanto pœna tu dignior ista,
Qui populo sitiente bibas! sic concitus ira
Excussit galeam, suffecitq; omnibus unda.
Ventũ erat ad tẽplũ, Libycis quod gentibus unũ
Inculti Garamantes habent: stat corniger illic
Iuppiter, ut memorant, sed nõ aut fulmina uibrãs,
Aut similis nostro, sed tortis cornibus Ammon.
Non illic Libycæ posuerunt ditia gentes
Templa, nec Eois splendent donaria gemmis.
Quamuis Aethiopũ populis, Arabumq; beatis
Gentibus, atq; Indis unus sit Iuppiter Ammon,
Pauper adhuc Deus est, nullis uiolata per æuum
Diuitijs delubra tenens: morumq; priorum
Numen Romano templum defendit ab auro.
Esse locis superos testatur sylua per omnem
Sola uirens Libyen. nam quicquid puluere sicco
Separat ardentem tepida Berenicida Lepti,
Ignorat frondes: solus nemus abstulit Ammon.
Syluarum fons causa loco, qui putria terræ
Alligat, & domitas unda connectit arenas.
Hic quoq; nil obstat Phœbo, cùm cardine sũmo
Stat librata dies: truncum uix protegit arbor:
Tam breuis in medium radijs compellitur umbra.
Deprensum est hunc esse locum, quà circulus alti
Solstitij medium signorum percutit orbem.
Non obliqua meant, nec Tauro Scorpius exit

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Rectior, aut Aries donat sua tempora Libræ,
Aut Astræa iubet lentos descendere Pisces.
Par geminis Chiron, & idē quod Carcinus ardens
Humidus Aegoceros: nec plus Leo tollitur vrna.
At tibi, quæcunq; es Libyco gens igne dirempta,
In Noton umbra cadit, quæ nobis exit in Arcton.
Te segnis Cynosura subit: tu sicca profundo
Mergi plaustra putas: nullumq; in uertice summo
Sidus habes immune maris, procul axis uterq; est.
Et fuga signorum medio rapit omnia cœlo.
Stabant ante fores populi, quos miserat Eos,
Cornigeriq; Iouis monitu noua fata petebant:
Sed Latio cessere duci: comitesq; Catonem
Orant, exploret Libycū memorata per orbem
Numina, de fama tam longi iudicet æui.
Maximus hortator scrutandi uoce Deorum
Euentus Labienus erat. sors obtulit, inquit,
Et fortuna uiæ, tam magni numinis ora,
Consilium q; Dei: tanto duce possumus uti
Per Syrtes, belliq; datos cognoscere casus.
Nam cui crediderim Superos arcana daturos,
Dicturosq; magis, quam sancto uera Catoni?
Certè uita tibi semper directa supernas
Ad leges, sequerisq; Deum: datur ecce loquendi
Cum Ioue libertas: inquire in fata nefandi
Cæsaris, & patriæ uenturos excute mores:
Iure suo populis uti, legumq; licebit,
An bellum ciuile perit. tua pectora sacra
Voce reple: duræ semper uirtutis amator,

Quære

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Quære quid est uirtus, & posce exemplar honesti.
Ille Deo plenus, tacita quem mente gerebat,
Effudit dignas adytis è pectore uoces.
Quid quæri Labiene iubes? an liber in armis
Occubuisse uelim potiùs, quàm regna uidere?
An sit uita nihil, sed longa? an differat ætas?
An noceat uis ulla bono? Fortunaq; perdat
Opposita uirtute minas? laudandaq; uelle
Sit satis, & nunquam successu crescat honestum?
Scimus, & hoc nobis non altius inseret Ammon.
Hæremus cuncti superis, temploq; tacente
Nil agimus nisi sponte Dei: non uocibus ullis
Numen eget: dixitq; semel nascentibus autor
Quicquid scire licet: sterileis nec legit arenas
Vt caneret paucis, mersitq; hoc puluere uerum:
Estq; Dei sedes nisi terra, & pontus, & aër,
Et cœlum, & uirtus. superos quid quærimus ultra?
Iuppiter est quodcunq; uides, quocunq; moueris.
Sortilegis egeant dubij, semperq; futuris
Casibus ancipites: me non oracula certum,
Sed mors certa facit: pauido, fortiq; cadendum est.
Hoc satis est dixisse Iouem. Sic ille profatur:
Seruataq; fide templi discedit ab aris,
Non exploratum populis Ammona relinquens.
Ipse manu sua pila gerens præcedit anheli
Militis ora pedes: monstrat tolerare labores,
Non iubet: & nulla uehitur ceruice supinus,
Carpentoue sedens. somni parcissimus ipse est,
Vltimus haustor aquæ: cùm tandem fonte reperto

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Indiga cogatur latices potare iuuentus,
Stat dum lixa bibat. Si ueris magna paratur
Fama bonis, & si successu nuda remoto
Inspicitur Virtus, quicquid laudamus in ullo
Maiorum, fortuna fuit. quis Marte secundo,
Quis tantum meruit populorum sanguine nomen?
Hunc ego per Syrtes, Libyesq; extrema triũphum
Ducere maluerim, quàm ter Capitolia curru
Scandere Pompeij, quàm frangere colla Iugurthæ.
Ecce parens uerus patriæ, dignissimus aris
Roma tuis, per quem nunquam iurare pudebit,
Et quem, si steteris unquam tonitrue soluta,
Hunc olim factura Deum. Iam spissior ignis
Et plaga, qua nullam Superi mortalibus ultra
A medio fecere die: calcatur, & unda
Rarior: inuentus medijs fons unus arenis
Largus aquæ, sed quem serpentum turba tenebat
Vix capiente loco. stabant in margine siccæ
Aspides, in medijs sitiebant Dipsades undis.
Ductor, ut aspexit perituros fonte relicto,
Alloquitur: Vana specie conterrite leti
Ne dubita miles tutos haurire liquores:
Noxia serpentum est admisto sanguine pestis:
Morsu uirus habent, & fatum in dente minantur:
Pocula morte carent. Dixit: dubiumq; uenenum
Hausit: & in tota Libyes fons unus arena
Ille fuit, de quo primus sibi posceret undam.
Cur Libycus tantis exundet pestibus aër
Fertilis in mortes, aut quid secreta nocenti

Miscuer

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Miscuerit Natura solo, non cura, laborq;
Noster scire ualet: nisi quòd uulgata per orbem
Fabula pro uera decepit secula causa.
Finibus extremis Libyes, ubi feruida tellus
Accipit Oceanum demisso sole calentem,
Squalebant latè Phorcynidos arua Medusæ,
Non nemorum protecta coma, non mollia sulco,
Sed dominæ uultu conspectis aspera saxis.
Hoc primùm natura nocens in corpore sæuas
Eduxit pestes: illis è faucibus angues
Stridula fuderunt uibratis sibila linguis,
Fœmineæ qui more comæ per terga soluti,
Ipsa flagellabant gaudentis colla Medusæ.
Surgunt aduersa subrectæ fronte colubræ,
Vipereumq; fluit depexo crine uenenum.
Hoc habet infelix cunctis impunè Medusa.
Quòd spectare licet. nam rictus, oraq; monstri
Quis timuit? quem, qui recto se lumine uidit,
Passa Medusa mori est? rapuit dubitantia fata,
Præuenitq; metus: anima periere retenta
Membra, nec emissæ riguere sub ossibus umbræ.
Eumenidum crines solos mouere furores:
Cerberus Orpheo leniuit sibila cantu.
Amphitryoniades uidit, cùm uinceret Hydram:
Hoc monstrum timuit genitor, numenq; secundum
Phorcus aquis, Cetoq; parens, ipsæq; sorores
Gorgones: hoc potuit cœlo, pelagoq; minari
Torporem insolitum, mundoq; abducere terram.
E cœlo uolucres subito cum pondere lapsæ:

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

In scopulis hæsere feræ: uicina colentes
Æthiopum totæ riguerunt marmore gentes.
Nullum animal uisus patiens, ipsiq; retrorsum
Effusi faciem uitabant Gorgonis angues.
Illa sub Hesperijs stantem Titana columnis
In cautes Atlanta dedit: cœloq; timente,
Olim Phlegræos stantes serpente gigantes,
Erexit montes, bellumq; immane Deorum
Pallados in medio confecit pectore Gorgon.
Quò postquam partu Danaës, & diuite nimbo
Ortum Parrhasiæ uexerunt Persea pennæ
Arcados autoris citharæ, liquidæq; palæstræ,
Et subitus præpes Cyllenida sustulit Harpen,
Harpen alterius monstri iam cæde rubentem,
A Ioue dilectæ fuso custode iuuencæ:
Auxilium uolucri Pallas tulit innuba fratri
Pacta caput monstri, terræq; in fine Libyssæ
Persea Phœbeos conuerti iussit ad ortus,
Gorgonis auerso sulcantem regna uolatu:
Et clypeum læuæ fulno dedit ære nitentem,
In quo saxificam iussit spectare Medusam,
Quam sopor æternam tracturus morte quietem
Obruit haud totam: uigilat pars magna comarum,
Defenduntq; caput protenti crinibus hydri:
Pars iacet in medios uultus, oculiq; tenebras.
Ipsa regit trepidum Pallas, dextraq; tremente
Perseos, auersi Cyllenida dirigit Harpen,
Lata colubriferi rumpens confinia colli.
Quos habuit uultus hamati uulnere ferri

Cæsa

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Cæsa caput Gorgon! quanto spirasse ueneno
Ora rear! quantumq; oculos effundere mortis!
Nec Pallas spectare potest: nultusq; gelassent
Perseos aduersi, si non Tritonia densos
Sparsisset crines, texissetq; ora colubris.
Aliger in cœlum sic rapta Gorgone fugit.
Ille quidem pensabat iter, propiusq; secabat
Aethera, si medias Europæ ascenderet urbes,
Pallas frugiferas iussit non lædere terras,
Et parci populis. Quis enim non præpete tanto
Aethera respiceret? Zephyro conuertitur ales,
Itq; super Libyen, quæ nullo consita cultu
Sideribus, Phœboq; uacat premit orbita solis,
Exuritq; solum: nec terra celsior ulla
Nox cadit in cœlum, lunæq; meatibus obstat,
Si flexus oblita uagi per recta cucurrit
Signa, nec in Borean, aut in Noton effugit umbrã.
Illa tamen sterilis tellus, fœcundaq; nulli
Arua bono, uirus stillantis tabe Medusæ
Concipiunt, dirosq; fero de sanguine rores,
Quos calor adiuuit, putriq; incoxit arenæ.
Hic quæ prima caput mouit de puluere tabes,
Aspid somniferam tumida ceruice leuauit.
Plenior huic sanguis, & crassi gutta ueneni
Decidit: in nulla plus est serpente coactum.
Ipsa caloris egens gelidum non transit in orbem
Sponte sua, Niloq; tenus metitur arenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur
Huc Libycæ mortes, & fecimus aspida merces.

Ai non

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

At non stare suum miseris passura cruorem,
Squamiferos ingens Hæmorrhois explicat orbes:
Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua
Chersydros, tractiq; uia fumante Chelydri:
Et semper recto lapsurus limite Cenchris.
Pluribus ille notis uariatam tingitur aluum,
Quam paruis tinctus maculis Thebanus ophites.
Concolor exustis, atq; indiscretus arenis
Ammodites: spinaq; uagi torquente Cerastæ:
Et Scytale sparsis etiam nunc sola pruinis
Exuuias positura suas: & torrida Dipsas:
Et grauis in geminũ uergẽs caput Amphisibæna.
Et Natrix uiolator aquæ, iaculiq; uolucres,
Et contentus iter cauda sulcare Phareas:
Oraq; distendens auidus spumantia Præster:
Ossaq; dissoluens cum corpore tabificus Seps.
Sibilaq; effundens cunctas terrenia pestes,
Ante uenena nocens, latè sibi submouet omne
Vulgus, & in uacua regnat Basiliscus arena.
Vos quoq;, qui cunctis innoxia numina terris
Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones,
Pestiferos ardens facit Africa. duciti altum
Aera cum pennis, armentaq; tota secuti
Rumpitis ingentes amplexi uerbere tauros.
Nec tutus spatio est Elephas: datis omnia leto:
Nec uobis opus est ad noxia fata ueneno.
Has inter pestes duro Cato milite siccum
Emetitur iter: tot tristia fata suorum,
Insolitasq; uidet paruo cum uulnere mortes.

Signifer

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Signiferum iuuenem Tyrrheni sanguinis Aulum
Torta caput retro Dipsas calcata momordit.
Vix dolor, aut sensus dentis fuit: ipsaq; leti
Frons caret inuidia: nec quicquam plaga minatur.
Ecce subit uirus tacitum, carpitq; medullas
Ignis edax, calidaq; incendit uiscera tabe.
Ebibit humorem circum uitalia fusum
Pestis, & in sicco linguam torrere palato
Cœpit. defessos iret qui sudor in artus
Non fuit, atq; oculos lacrymarum uena refugit.
Non decus imperij, non mœsti iura Catonis
Ardentem tenuere uirum, quin spargere signa
Auderet, totisq; furens exquireret agris.
Quas poscebat aquas, sitiens in corde uenenum.
Ille uel in Tanain missus, Rhodanumq;, Padumq;
Arderet, Nilumq; bibens per rura uagantem.
Accessit morti Libye: fatiq; minorem
Famam Dipsas habet terris adiuta perustis.
Scrutatur uenas penitus squalentis arenæ:
Nunc redit ad Syrtes, & fluctus accipit ore:
Aequoreusq; placet, sed non & sufficit humor.
Nec sentit fatiq; genus, mortemq; ueneni:
Sed putat esse sitim: ferroq; aperire tumentes
Sustinuit uenas, atq; os implere cruore.
Iussit signa rapi properè Cato: dicere nulli
Permissum est hoc posse sitim. sed tristior illa
Mors erat ante oculos: miseriq; in crure Sabelli
Seps stetit exiguus, quem flexo dente tenacem
Auulsitq; manu, piloq; affixit arenis.

Parua

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Parua modo serpens, sed qua non ulla cruenta
Tantum mortis habet. nam plagæ proxima circum
Fugit rapta cutis, pallentiaq; ossa retexit.
Iamq; sinu laxo nudum est sine corpore uulnus:
Membra natant sanie: suræ fluxere: sine ullo
Tegmine poples erat. femorũ quoq; muscul⁹ omnis
Liquitur, & nigra distillant inguina tabe.
Dissiluit stringens uterum membrana, fluumtq;
Viscera: nec quantum toto de corpore debet,
Effluit in terras: sæuum sed membra uenenum
Decoquit: in minimũ mors contrahit omnia uirus.
Vincula neruorum, & laterum textura, cauumq;
Pectus, & abstrusum fibris uitalibus omne,
Quicquid homo est, aperit pestis: natura profana
Morte patet: manant humeri, fortesq; lacerti:
Colla, caputq; fluunt. calido non ocyus Austro
Nix resoluta cadit, nec solem cera sequetur.
Parua loquor, corpus sanie stillasse perustum:
Hoc & flãma potest. sed quis rogus abstulit ossa?
Hæc quoq; discedunt, putresq; secuta medullas
Nulla manere sinunt rapidi uestigia fati.
Cyniphias inter pestes tibi palma nocendi est:
Eripiunt omnes animam, tu sola cadauer.
Ecce subit facies leto diuersa fluenti.
Nasidium Marsi cultorem torridus agri
Percussit Præster. illi rubor igneus ora
Succendit, tenditq; cutem peremte figura
Miscens cuncta tumor toto iam corpore maior:
Humanumq; egressa modũ super omnia membra

Efflatur

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Efflatur sanies, latè tollente ueneno.
Ipse latet penitus congesto corpore mersus.
Nec lorica tenet distenti corporis auctum.
Spumeus accenso non sic exundat aheno
Vndarum cumulus: nec tanto carbasa Coro
Curuaucre sinus. tumidos iam non capit artus
Informis globus, & confuso pondere truncus.
Intactum uolucrum rostris, epulasq; daturum
Haud impunè feris, non ausi tradere busto:
Nondum stante modo crescens fugêre cadauer.
Sed maiora parant Libycæ spectacula pestes.
Impressit dentes Hæmorrhois aspera Tullo
Magnanimo iuueni, miratoriq; Catonis.
Vtq; solet pariter totis se effundere signis
Corycij pressura croci: sic omnia membra
Emisere simul rutilum pro sanguine uirus.
Sanguis erat lacrymæ: quæcunq; foramina nouit
Humor, ab ijs largus manat cruor: ora redundant.
Et patulæ nares: sudor rubet: omnia plenis
Membra fluunt uenis: totũ est pro uulnere corpus.
At tibi Leue miser fixus præcordia pressit
Niliaca serpente cruor: nulloq; dolore
Testatus morsus subita caligine mortem
Accipis, & Stygias somno descendis ad umbras.
Non tam uiloci corrumpunt pocula leto,
Stipite quæ diro uirgas mentita Sabæas
Toxica fatilegi carpunt matura Sabæi.
Ecce procul sæuus sterilis se robore trunci
Torsit, & immisit (Iaculũ uocat Africa) serpẽs:
Perq;

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Perq; caput Pauli, transactaq; tempora fugit.
Nil ibi uirus agit: rapuit cum uulnere fatum.
Deprẽsum est, quæ funda rotat, quàm lẽta uolarẽt,
Quàm segnis Scythicæ strideret arundinis aër.
Quid prodest miseri Basiliscus cuspide Murri
Transactus? uelox currit per tela uenenum,
Inuaditq; manum: quam protinus ille retecto
Ense ferit, totoq; simul demittit ab armo:
Exemplarq; sui spectans miserabile leti
Stat tutus percunte manu. quis fata putare
Scorpion, aut uires maturæ mortis habere?
Ille minax nodis, & recto uerbere sæuus,
Teste tulit cœlo uicti decus Orionis.
Quis calcare tuas metuat Solpuga latebras?
Et tibi dant Stygiæ ius in sua fila sorores.
Sic nec clara dies, nec nox dabat atra quietem:
Suspecta est miseris in qua tellure iacebant.
Nam neq; congestæ struxere cubilia frondes.
Nec culmis creuere tori: sed corpora fatis
Exposita uoluuntur humo, calidoq; uapore
Alliciunt gelidas nocturno frigore pestes:
Innocuosq; diu rictus torpente ueneno
Inter membra fouent. nec quæ mensura uiarum,
Quis ue modus, norunt cœlo duce, sæpe querentes.
Reddite Dij, clamant, miseris, quæ fugimus arma:
Reddite Thessaliam. patimur cur segnia fata
In gladios iurata manus? pro Cæsare pugnant
Dipsades, & peragunt ciuilia bella Cerastæ.
Ire libet quà Zona rubens, atq; axis iustus

Solis

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Solis equis:iunat ætherijs adscribere causis
Quòd peream,cœloq; mori.nil Africa de te,
Nec de te Natura queror:tot monstra ferentem,
Gentibus ablatum dederas serpentibus orbem:
Impatiensq; solum Cereris cultore negato
Damnasti,atq; homines uoluisti deesse uenenis.
In loca serpentum nos uenimus:accipe pœnas
Tu quisquis superûm commercia nostra perosus,
Hinc torrente plaga,dubijs hinc Syrtibus oram
Abrumpens,medio posuisti limite mortes.
Per secreta tui bellum ciuile recessus
Vadit:& arcani miles tibi conscius orbis
Claustra petit mundi.forsan maiora supersunt
Ingressis.coëunt ignes stridentibus undis,
Et premitur natura poli.sed longius ista
Nulla iacet tellus,quàm fama cognita nobis
Tristia regna Iubæ.quæremus forsitan istas
Serpentum terras:habet hoc solatia cœlum:
Viuit adhuc aliquid.patria non arua requiro,
Europamq; alios soles Asiamq; uidentem.
Qua te parte poli,qua te tellure reliqui
Africa? Cyrenis etiam nunc bruma rigebat.
Exigua'ne uia legem conuertimus anni?
Imus in aduersos axes:euoluimur orbe:
Terga damus ferienda Noto.nunc forsitan ipsa est
Sub pedibus iam Roma meis.solatia fati
Hæc petimus:ueniant hostes,Cæsarq; sequatur
Quà fugimus.sic dura suos patientia questus
Exonerat:cogit tantos tolerare labores

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Summa ducis uirtus, qui nuda fusus arenæ
Excubat, atq; omni fortunam prouocat hora.
Omnibus unus adest fatis: quocunq; uocatus
Aduolat, atq; ingens meritum, maiusq; salute
Contulit in letum uires: puduitq; gementem
Illo reste mori. quod ius habuisset in ipsum
Vlla lues? casus alieno pectore uincit,
Spectatorq; docet magnos nil posse dolores.
Vix miseris serum tanto lassata periclo
Auxilium fortuna dedit. gens unica terras
Incolit à sæuo serpentum innoxia morsu
Marmaridæ Psylli: par lingua potentibus herbis:
Ipse cruor tutus, nullumq; admittere uirus
Vel cantu cessante, potest. natura locorum
Iussit ut immunes mixti serpentibus essent.
Profuit in medijs sedem posuisse uenenis.
Pax illis cum morte data est. fiducia tanta est
Sanguinis: in terram paruus cùm decidit infans,
Nequa sit externæ Veneris mixtura timentes,
Letifica dubios explorant aspide partus.
Vtq; Iouis uolucer, calido cùm protulit ouo
Implumes natos, solis conuertit in ortus:
Qui potuere pati radios, & lumine recto
Sustinere diem cœli, seruantur in usus,
Qui Phœbo cessere, iacent: sic pignora gentis
Psyllus habet: si quis tactos non horruit angues,
Si quis donatis lusit serpentibus infans.
Nec solum gens illa sua contenta salute,
Excubat hospitibus, contraq; nocentia monstra

Psyllus

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Psyllus adest populis. qui tunc Romana secutus
Signa, simul iussit statui tentoria ductor.
Primùm quas uallis spatium comprendit arenae
Expurgat cantu, uerbisq; fugantibus angues
Vltima castrorum medicatus circuit ignis.
Hic ebulum stridet, peregrinaq; galbana sudant,
Et tamarix non læta comis, Eoaq; costos,
Et panacea potens, & Thessala centaurea:
Peucedanumq; sonat flammis, Erycinaq; tapsos,
Et larices, fumoq; grauem serpentibus urunt
Abrotanum, & longè nascentis cornua cerui.
Sic nox tuta uiris. at si quis peste diurna
Fata trahit, tunc sunt magicæ miracula gentis.
Psyllorumq; ingens & rapti pugna ueneni.
Nam primùm tacta designat membra salina,
Quæ cohibet uirus, retineq; in uulnere pestem.
Plurima tunc uoluit spumanti carmina lingua
Murmure continuo, nec dant suspiria cursus
Vulneris, haud minimum patiuntur fata tacere.
Sæpe quidem pestis nigris inserta medullis
Excantata perit, sed siquod tardius exit
Virus, & elicitum, iussumq; exire repugnat:
Tunc superincumbens pallentia uulnera lambit,
Ore uenena trahens, & siccat dentibus artus,
Extractamq; tenens gelido de corpore mortem
Expuit: & cuius morsus superauerit anguis,
Iam promptum Psyllis uel gustu nosse uenenum.
Hoc igitur melior tandem Romana iuuentus
Auxilio, latè squalentibus errat in aruis.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Bis positis Phœbe flammis, bis luce recepta
Vidit areniuagum surgensq; fugiensq; Catonem.
Iamq; illis magis, atq; magis durescere puluis
Cœpit, & in terram Libye spissata redire.
Iamq; procul nemorum raræ se attollere frondes:
Surgere congesto non culta mapalia culmo.
Quanta dedit miseris melioris gaudia terræ,
Cùm primùm sæuos contrà uidere leones?
Proxima Leptis erat, cuius statione quieta
Exegere hyemem nimbis, flammisq; carentem.
Cæsar ut Emathia satiatus clade recessit,
Cætera curarum proiecit pondera, soli
Intentus genero: cuius uestigia frustra
Terris sparsa legens, fama duce tendit in undas,
Threïciasq; legit fauces, & amore notatum
Aequor, & Eroas lacrymoso littore turres,
Quà pelago nomen Nepheleias abstulit Helle.
Non Asiam breuioris aquæ disterminat usquam
Fluctus ab Europa, quamuis Bizantion arcto
Pontus, & ostriferam dirimat Chalcedona cursu,
Euxinumq; ferens parno ruat ore Propontis.
Sigeasq; petit famæ mirator arenas,
Et Simoëntis aquas, & Graio nobile busto
Rhœtion, & multum debentes uatibus umbras.
Circuit exustæ nomen memorabile Troiæ,
Magnaq; Phœbei quærit uestigia muri.
Iam syluæ steriles, & putres robore trunci
Assaraci pressere domos, & templa deorum
Iam lassa radice tenent: ac tota teguntur

Pergamæ

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Pergama dumetis:etiam periere ruinæ.
Aspicit Hesiones scopulos,sylvasq;,latentes
Anchisæ thalamos:quo index sederit antro:
Vnde puer raptus cœlo:quo uertice Nais
Luserit Oenone:nullum est sine nomine saxum.
Inscius in sicco serpentem puluere riuum
Transierat,qui Xanthus erat:securus in alto
Gramine ponebat gressus:Phryx incola manes
Hectoreos calcare uetat.discussa iacebant
Saxa,nec ullius faciem seruantia sacri.
Hectoreas,monstrator ait,non respicis aras?
O sacer,& magnus uatum labor,omnia fato
Eripis,& populis donas mortalibus æuum.
Inuidia sacræ Cæsar ne tangere famæ:
Nam si quid Latijs fas est promittere Musis,
Quantum Smyrnæi durabunt uatis honores,
Venturi me,teq; legent:Pharsalia nostra
Viuet,& à nullo tenebris damnabimur æuo.
Vt ducis impleuit uisus ueneranda uetustas,
Erexit subitas congestu cespitis aras,
Votaq; turicremos non irrita fudit in ignes.
Dij cinerum,Phrygias colitis quicunq; ruinas,
Aeneæq; mei,quos nunc Lauinia sedes
Seruat & Alba lares,& quorum lucet in aris
Ignis adhuc Phrygius,nulliq; aspecta uirorum
Pallas in abstruso pignus memorabile templo,
Gentis Iuleæ uestris clarissimus aris
Dat pia tura nepos,& uos in sede priori
Rite uocat:date felices in cætera cursus:

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Restituam populos:grata uice mœnia reddent
Ausonidæ Phrygibus,Romanaq; Pergama surgẽt.
Sic fatus,repetit classes,& tota secundis
Vela dedit Coris,auidusq; urgente procellæ
Iliacas pensare moras,Asiamq; potentem
Prætehitur,pelagoq; Rhodon spumante relinquit.
Septima nox Zephyro nunquam laxante rudentes
Ostendit Pharijs Aegyptia littora flammis.
Sed prius orta dies nocturnam lampada texit,
Quam tutas intraret aquas.ibi plena tumultu
Littora,& incerto turbatas murmure uoces
Accipit:ac dubijs ueritus se credere regnis
Abstinuit tellure rates sed dira satelles
Regis dona ferens,medium proiectus in æquor,
Colla gerit Magni Phario uelamine tecta:
Ac prius infanda commendat crimina uoce.
Terrarum domitor,Romanæ maxime gentis,
Et,quod adhuc nescis,genero secure peremptor,
Rex tibi Pellæus terræ,pelagiq; labores
Donat,& Emathijs quod solum defuit aruis,
Exhibet:absenti bellum ciuile peractum est.
Thessalicas Magnus quærens reparare ruinas,
Ense iacet nostro:tanto te pignore Cæsar
Emimus:hoc tecum percussum est sanguine fœdus.
Accipe regna Phari nullo quæsita cruore:
Accipe Niliaci ius gurgitis:accipe quicquid
Pro Magni ceruice dares:dignumq; clientem
Castris crede tuis,cui tantum fata licere
In generum noluere tuum.nec uile putaris

Hoc

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Hoc meritum, nobis facili quòd cæde peractum est.
Hospes auitus erat: depulso sceptra parenti
Reddiderat. quid plura feram? tu nomina tanta
Inuenies operi, uel famam consule mundi.
Si scelus est, plus te nobis debere fateris,
Quòd scelus hoc non ipse facis, sic fatus, opertum
Detexit, tenuitq; caput. iam languida morte
Effigies habitum nori mutauerat oris.
Non primo Cæsar damnauit munera uisu,
Auertitq; oculos: uultus, dum crederet, hæsit:
Viq; fidem uidit sceleris, tutumq; putauit
Iam bonus esse socer, lacrymas non sponte cadentes
Effudit, gemitusq; expressit pectore læto.
Non aliter manifesta putans abscondere mentis
Gaudia, quàm lacrymis: meritúq; immane tyranni
Destruit, & generi mauult lugere reuulsum,
Quàm debere caput. qui duro membra Senatus
Calcarat uultu, qui sicco lumine campos
Viderat Emathios, uni tibi Magne negare
Non audet gemitus. ò sors durissima fati,
Hunccine tu Cæsar scelerato Marte petisti,
Qui tibi flendus erat? non misti fœdera tangunt
Te generis: nec natæ iubet mœrere, neposq;.
Credis apud populos Pompeij nomen amantes
Hoc castris prodesse tuis, fortasse tyranni
Tangeris inuidia, captiq; in uiscera Magni
Hoc alijs licuisse doles, quereris q; perisse
Vindictam belli, raptumq; è iure superbi
Victoris generum, quisquis te flere coegit

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Impetus, à uera longè pietate receßit.
Scilicet hoc animo terras, atq; æquora lustras,
Necubi suppressus pereat gener. ò bene rapta
Arbitrio mors ista tuo! quàm magna remisit
Crimina Romano tristis Fortuna pudori,
Quòd te non passa est misereri perfide Magni
Viuentis! nec non his fallere uocibus audes,
Acquiris q; fidem simulati fronte doloris:
Aufer ab aspectu nostro funesta satelles
Regis dona tui: peius de Cæsare uestrum,
Quàm de Pompeio meruit scelus. unica belli
Præmia ciuilis, uictis donare salutem
Perdidimus. quòd si Pharia germana tyranno
Non inuisa foret, potuissem reddere regi,
Quod meruit, fratriq; tuum pro munere tali
Misissem Cleopatra caput. secreta quid arma
Mouit, & inseruit nostro sua tela labori?
Ergo in Thessalicis Pelleo fecimus aruis
Ius gladio? uestris quæsita licentia regnis?
Non tuleram Magnum mecum Romana regente:
Te Ptolemæe feram? frustra ciuilibus armis
Miscuimus gentes. si qua est hoc orbe potestas
Altera, quàm Cæsar, si tellus ulla duorum est.
Vertissem Latias à uestro littore proras:
Famæ cura uetat, ne non damnasse cruentam,
Sed uidear timuisse Pharon. nec fallere uos me
Credite uictorem: nobis quoq; tale paratum
Littoris hospitium: ne sic mea colla gerantur,
Thessaliæ fortuna facit. maiore profectò,

Quàm

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Quàm metui poterat, discrimine gessimus arma:
Exilium, generiq; minas, Romamq; timebam:
Pœna fugæ Ptolemæus erat, sed parcimus annis,
Donamus q; nefas, sciat hac pro cæde tyrannus
Nil uenia plus posse dari. uos condite busto
Tanti colla ducis: sed non, ut crimina tantum
Vestra tegat tellus, iusto date tura sepulcro,
Et placate caput, cineresq; in littore fusos
Colligite, atq; unam sparsis date manibus urnam.
Sentiat aduentum soceri, uocesq; quærentis
Audiat umbra pias, dum nobis omnia præferit,
Dum uitam Phario mauult debere clienti,
Læta dies rapta est populis, concordia mundo
Nostra perit, caruere Deis mea uota secundis,
Vt te complexus positis felicibus armis
Affectus abs te ueteres, uitamq; rogarem
Magne tuam: dignaq; satis mercede laborum
Contentus par esse tibi. tunc pace fideli
Fecissem, ut uictus posses ignoscere diuis,
Fecisses ut Roma mihi. nec talia fatus
Inuenit fletus comitum, nec turba querenti
Credidit: abscondunt gemitus, & pectora læta
Fronte tegunt, hilaresq; nefas spectare cruentum
(O bona libertas) cùm Cæsar lugeat, audent.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

M. ANN. LVCANI
PHARSALIAE
LIB. X.

VT primùm terras Pompeij colla sequutus
Attigit, et diras calcauit Cæsar arenas:
Pugnauit fortuna ducis, fatiq; nocetis
Aegypti, regnum Lagi Romana sub arma
Iret, an eriperet mundo Memphiticus ensis
Victoris, victiq; caput. tua profuit umbra
Magne, tui socerum rapuere à sanguine manes,
Ne populus post te Nilum Romanus haberet.
Inde Parætoniam fertur securus in urbem
Pignore tam sæui sceleris, sua signa sequutus.
Sed fremitu uulgi fasces, & iura querentis
Inferri Romana suis, discordia sensit
Pectora, & ancipites animos, Magnumq; perisse
Non sibi. tum uultu semper celante timorem,
Intrepidus superûm sedes, & templa uetusti
Numinis antiquas Macedum testantia uires
Circuit: & nulla captus dulcedine rerum,
Non auro, cultuq; deûm, non mœnibus urbis,
Effossum tumulis cupidè descendit in antrum.
Illic Pellæi proles uesana Philippi
Felix prædo iacet terrarum, uindice fato
Raptus: sacratis totum spargenda per orbem
Membra uiri posuere adytis: fortuna pepercit
Manibus, & regni durauit ad ultima fatum.

Nam

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Nam sibi libertas unquam si redderet orbem,
Ludibrio seruatus erat, non utile mundo
Editus exemplum, terras tot posse sub uno
Esse uiro. Macedum fines, latebrasq; suorum
Deseruit, uictasq: patri despexit Athenas:
Perq; Asiæ populos fatis urgentibus actus
Humana cum strage ruit, gladiumq; per omnes
Exegit gentes: ignotos miscuit amnes,
Persarum Euphraten, Indorum sanguine Gangen.
Terrarum fatale malum, fulmenq;, quod omnes
Perculeret populos pariter, & sidus iniquum
Gentibus. Oceano classes inferre parabat
Exteriore mari. non illi flamma, nec undæ,
Nec sterilis Libye, nec Syrticus obstitit Amnon.
Isset in occasus, mundi deuexa secutus:
Ambisset q; polos, Nilumq; à fonte bibisset:
Occurrit suprema dies, naturaq; solùm
Hunc potuit finem uesano ponere regi,
Qui secum inuidia, quæ totum ceperat orbem,
Abstulit imperium, nulloq; hærede relicto
Totius fati lacerandas præbuit urbes.
Sed cecidit Babylone sua, Parthoq; uerendus.
Prò pudor, Eoi propius timuere sarissas,
Quàm nũc pila timent populi. licet usq; sub Arcton
Regnemus, Zephyriq; domos, terrasq; premamus
Flagrantis post terga Noti: cedamus in ortus
Arsacidùm domino. non felix Parthia Crassis,
Exiguæ secura fuit prouincia Pellæ.
Iam Pelusiaco uenens à gurgite Nili

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Rex puer, imbellis populi sedauerat iras,
Obside quo pacis Pellæa tutus in aula
Cæsar erat: cùm se parua Cleopatra biremi,
Corrupto custode Phari laxare catenas,
Intulit Emathijs ignaro Cæsare tectis,
Dedecus Ægypti, Latio feralis Erinnys,
Romano non casta malo. quantum impulit Argos,
Iliacasq; domos facie Spartana nocenti,
Hesperios auxit tantum Cleopatra furores.
Terruit illa suo, si fas, Capitolia sistro,
Et Romana petit imbelli signa Canopo,
Cæsare captiuo Pharios ductura triumphos.
Leucadioq; fuit dubius sub gurgite casus,
An mundum ne nostra quidem matrona teneret.
Hoc animi nox illa dedit, quæ prima cubili
Miscuit incestam ducibus Ptolemæida nostris.
Quis tibi uesani ueniam non donet amoris
Antoni? durum cùm Cæsaris hauserit ignes
Pectus? & in media rabie, medioq; furore,
Et Pompeianis habitata manibus aula,
Sanguine Thessalicæ cladis perfusus adulter
Admisit Venerem curis, & miscuit armis
Illicitosq; toros, & non ex coniuge partus?
Pro pudor: oblitus Magni, tibi Iulia fratres
Obscœna de matre dedit: partesq; fugatas
Passus in extremis Libyes coalescere regnis,
Tempora Niliaco turpis dependit amori,
Dum donare Pharon, dum non sibi uincere maulit.
Quem forma confisa sua Cleopatra sine ullis

Tristis

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Tristis adit lacrymis, simulatum comptà dolorem,
Quàm decuit, ueluti laceros dispersa capillos,
Et sic orsa loqui: Si qua est ô maxime Cæsar
Nobilitas, Pharij proles clarissima Lagi,
Exul in æternum sceptris depulsa paternis,
Si tua restituat ueteri me dextera fato,
Complectar regina pedes. tu gentibus æquum
Sidus ades nostris. non urbes prima tenebo
Fœmina Niliacas: nullo discrimine sexus
Reginam scit ferre Pharos. lege summa perempti
Verba patris, qui iura mihi communia regni,
Et thalami cum fratre dedit. puer ipse sororem,
Sit modò liber, amet: sed habet sub iure Photini
Affectus, ensesq; suos. nil ipsa paterni
Iuris habere peto: culpa, tantoq; pudore
Solue domum: remoue funesta satellitis arma,
Et regem regnare iube. quantos ne tumores
Mente gerit famulus, Magni ceruice reuulsa?
Iam tibi (sed procul hoc auertant fata) minatur.
Sat fuit indignum Cæsar, mundoq;, tibiq;,
Pompeium facinus, meritumq; fuisse Photini.
Nequicquam duras tentasset Cæsaris aures:
Vultus adest precibus, faciesq; incesta perorat.
Exigit infandam corrupto iudice noctem.
Pax ubi parta duci, donisq; ingentibus empta est,
Excepere epulæ tantarum gaudia rerum:
Explicuitq; suos magno Cleopatra tumultu
Nondum translatos Romana in secula luxus.
Ipse locus templi, quod uix corruptior ætas

Exir

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Extruet, instar erat: laqueataq; tecta ferebant
Diuitias, crassumq; trabes absconderat aurum.
Nec summis crustata domus, sectisq; nitebat
Marmoribus: stabatq; sibi non segnis Achates.
Purpureusq; lapis, totaq; effusus in aula
Calcabatur Onyx: Hebenus Mareotica uastos
Non operit postes, sed stat pro robore uili
Auxilium, non forma domus. ebur atria uestit,
Et suffixa manu foribus testudinis Indæ
Terga sedent, crebro maculas distincta Smaragdo.
Fulget gemma toris, & Iaspide fulua supellex.
Strata micant, Tyrio quorum pars maxima succo
Cocta diu, uirus non uno duxit aheno.
Pars auro plumata nitet, pars ignea cocco,
Vt mos est Pharijs muscendi licia telis.
Tunc famulæ numerus turbæ, populusq; minister.
Discolor hos sanguis, alios distinxerat ætas:
Hæc Libycos pars, tam flauos gerit altera crines,
Vt nullas Cæsar Rheni se dicat in aruis
Tam rutilas uidisse comas. pars sanguinis usti
Torta caput, refugosq; gerens à fronte capillos.
Nec non infelix ferro mollita iuuentus,
Atq; erecta uirùm stat contra fortior ætas,
Vix ulla fuscante tamen lanugine malas.
Discubuere toris reges, maiorq; potestas,
Cæsar, & immodicè formam fucata nocentem,
Nec sceptris contenta suis, nec fratre marito,
Plena mari rubri spoliis, colloq; comisq;
Diuitias Cleopatra gerit, cultuq; laborat.

Cand

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Candida Sidonio prælucent pectora filo,
Quod Nilotis acus compressum pectine Serum
Soluit, & extenso laxauit stamina uelo.
Dentibus hic niueis, sectosq; Atlantide sylua
Imposuere orbes, quales ad Cæsaris ora
Nec capto uenere Iuba, prò cæcus, & amens
Ambitione furor, ciuilia bella gerenti
Diuitias aperire suas, incendere mentem
Hospitis armati. non sit licet ille nefando
Marte paratus opes mundi quæsisse ruina:
Pone duces priscos, & nomina pauperis æui
Fabricios, Curiosq; graues: hic ille recumbat
Sordidus Hetruscis abductus Consul aratris,
Optabit patriæ talem duxisse triumphum.
Infudere epulas auro, quod terra, quod aër,
Quod pelagus, Nilusq; dedit, quod luxus inani
Ambitione furens toto quæsiuit in orbe.
Non mandante fame, multas uolucresq;, ferasq;
Aegypti posuere Deos: manibusq; ministrat
Niliacas crystallus aquas: gemmæq; capaces
Excepere merum, sed non Mareotidos uuæ,
Nobile sed paucis senium cui contulit annis
Indomitum Meroë cogens spumare Falernum.
Accipiunt certas nardo florente coronas,
Et nunquam fugiente rosa: multumq; madenti
Infudere comæ, quod nondum euanuit aura
Cinnamon, externæ nec perdidit aëra terræ:
Adductumq; recens uicinæ messis Amomum.
Discit opes Cæsar spoliati perdere mundi,

Et

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Extruet instar erat: laqueataq; tecta ferebant
Diuitias, crassumq; trabes absconderat aurum.
Nec summis crustata domus, sectisq; nitebat
Marmoribus: stabatq; sibi non segnis Achates.
Purpureusq; lapis, totaq; effusus in aula
Calcabatur Onyx: Hebenus Mareotica uastos
Non operit postes, sed stat pro robore uili
Auxilium, non forma domus. ebur atria uestit,
Et suffixa manu foribus testudinis Inda
Terga sedent, crebro maculas distincta Smaragdo.
Fulget gemma toris, & Iaspide fulua supellex.
Strata micant, Tyrio quorum pars maxima succo
Cocta diu, uirus non uno duxit aheno.
Pars auro plumata nitet, pars ignea cocco,
Vt mos est Pharijs nuscendi licia telis.
Tunc famulæ numerus turbæ, populusq; minister.
Discolor hos sanguis, alios distinxerat ætas:
Hæc Libycos pars, tam flauos gerit altera crines,
Vt nullas Cæsar Rheni se dicat in aruis
Tam rutilas uidisse comas, pars sanguinis usti
Torta caput, refugosq; gerens à fronte capillos.
Nec non infelix ferro mollita iuuentus,
Atq; erecta uirùm stat contra fortior ætas,
Vix ulla fuscante tamen lanugine malas.
Discubuere toris reges, maiorq; potestas,
Cæsar, & immodicè formam fucata nocentem,
Nec sceptris contenta suis, nec fratre marito,
Plena mari rubri spoliis, colloq;, comisq;
Diuitias Cleopatra gerit, cultuq; laborat.

Cand

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Candida Sidonio prælucent pectora filo,
Quod Nilotis acus compressum pectine Serum
Soluit, & extenso laxauit stamina uelo.
Dentibus hic niueis, sectosq; Atlantide sylua
Imposuere orbes, quales ad Cæsaris ora
Nec capto uenere Iuba, prò cæcus, & amens
Ambitione furor, ciuilia bella gerenti
Diuitias aperire suas, incendere mentem
Hospitis armati. non sit licet ille nefando
Marte paratus opes mundi quæsisse ruina:
Pone duces priscos, & nomina pauperis æui
Fabricios, Curiosq; graues: hic ille recumbat
Sordidus Hetruscis abductus Consul aratris,
Optabit patriæ talem duxisse triumphum.
Infudere epulas auro, quod terra, quod aër,
Quod pelagus, Nilusq; dedit, quod luxus inani
Ambitione furens toto quæsiuit in orbe.
Non mandante fame, multas uolucresq;, ferasq;
Aegypti posuere Deos: manibusq; ministrat
Niliacas crystallus aquas: gemmæq; capaces
Excepere merum, sed non Mareotidos uuæ,
Nobile sed paucis senium cui contulit annis
Indomitum Meroë cogens spumare Falernum.
Accipiunt certas nardo florente coronas,
Et nunquam fugiente rosa: multumq; madenti
Infudere comæ, quod nondum euanuit aura
Cinnamon, externa nec perdidit aëra terræ:
Adductumq; recens uicinæ messis Amomum.
Discit opes Cæsar spoliati perdere mundi,

Et

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Et geßisse pudet genero cum paupere bellum.
Et causas Martis Pharijs cum gentibus optat.
Postquã epulis, Bacchoq; modũ lassata uoluptas
Imposuit, longis Cæsar producere noctem
Inchoat alloquijs: summaq; in sede iacentem
Linigerum placidis compellat Achorea dictis:
O sacris deuote senex, quodq; arguit ætas
Non neglecte Deis, Phariæ primordia gentis,
Terrarumq; situs, uulgiq; edissere mores,
Et ritus, formasq; Deũm: quodcunq; uetustis
Insculptum est adytis profer, nosciq; uolentes
Prode Deos. si Cecropium sua sacra Platonem
Maiores docuere tui: quis dignior unquam
Hoc fuit auditu, mundiq; capacior hospes?
Fama quidem generi Pharias me duxit ad urbes,
Sed tamen & uestri. media inter prælia semper
Stellarum, cœliq; plagis, superisq; uacaui.
Nec meus Eudoxi uincetur Fastibus annus.
Sed cùm tanta meo uiuat sub pectore uirtus,
Tantus amor ueri, nihil est quod noscere malim
Quàm fluuij causas per secula tanta latentis,
Ignotumq; caput: spes sit mihi certa uidendi
Niliacos fontes, bellum ciuile relinquam.
Finierat, contraq; sacer sic orsus Achoreus:
Fas mihi magnorum Cæsar secreta parentum
Prodere, ad hoc æui populis ignota profanis.
Sit pietas alijs, miracula tanta silere:
Ast ego cœlicolis gratum reor, ire per omnes
Hoc opus, & sacras populis notescere leges.

Sid

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Sideribus quæ sola fugam moderantur Olympi,
Occurruntq; polo, diuersa potentia prima
Mundi lege data est. Sol tempora diuidit anni,
Mutat nocte diem, radijsq; potentibus astra
Ire uetat, cursusq; uagos statione moratur.
Luna suis uicibus Tethyn, terrenaq; miscet.
Frigida Saturno glacies, & zona niualis
Cessit. habet uentos, incertaq; fulmina Mauors.
Sub Ioue temperies, & nunquam turbidus aër.
At fœcunda Venus cunctarum semina rerum
Possidet. immensæ Cyllenius arbiter undæ est.
Hunc ubi pars cœli tenuit, quà mista Leonis
Sidera sunt Cancro, rabidos quà Sirius ignes
Exerit, & uarij mutator circulus anni
Aegoceron, Cancrumq; tenet, cui subdita Nili
Ora latent: quæ cùm dominus percussit aquarum
Igne superiecto, tunc Nilus fonte soluto
Exit, ut Oceanus lunaribus incrementis
Iussus adest: auctusq; suos non antè coarctat,
Quàm nox æstiuas à sole receperit horas.
Vana fides ueterum, Nilo quòd crescat in aruæ
Aethiopum prodesse niues. non Arctos in illis
Montibus, aut Boreas: testis tibi sole perusti
Ipse color populi, calidiq; uaporibus Austri.
Adde quòd omne caput fluuij, quodcunq; soluta
Præcipitat glacies, ingresso uere tumescit
Prima tabe niuis: Nilus neq; suscitat undas
Ante Canis radios, nec ripis alligat amnem
Ante parem nocti Libra sub iudice Phœbum.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Inde etiam leges aliarum nescit aquarum:
Nec tumet hybernus, cùm longè sole remoto
Officijs caret unda suis: dare iussus iniquo
Temperiem cœlo, medijs æstatibus exit.
Sub torrente plaga, ne terras dissipet ignis,
Nilus adest mundo, contraq; incensa Leonis
Ora tumet: Cancroq; suam torrente Syenen,
Imploratus adest: nec campos liberat undis,
Donec in autumnum declinet Phœbus, & umbras
Extendat Meroë. quis causas reddere possit?
Sic iussit Natura parens discurrere Nilum:
Sic opus est mundo. Zephyros quoq; uana uetustas
His adscripsit aquis, quorum stata tempora flatus,
Continuiq; dies, & in aëre longa potestas:
Vel quòd ab occiduo depellunt nubila cœlo
Trans Noton, & fluuio cogunt incumbere nimbos:
Vel quòd aquas toties rumpentes littora Nili
Assiduè ferunt, cogunt q; resistere fluctus.
Ille mora cursus, aduersiq; obijce ponti
Æstuat in campos sunt qui spiramina terris
Esse putent, magnosq; cauæ compagis hiatus.
Commeat hæc penitus taciti discursibus unda
Frigore ab Arctoo medium reuocata sub axem.
Cùm Phœbus pressit Meroën, tellusq; perusta
Illuc duxit aquas, trahitur Gangesq; Padus q;
Per tacitum mundi. tunc omnia flumina Nilus
Vno fonte uomens, non uno gurgite perfert.
Rumor, ab Oceano qui terras alligat omnes,
Exundasse procul uiolentum erumpere Nilum.

Aeq

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Aequoreosq; sales longo mitescere tractu.
Necnon Occano pasci Phœbumq;.polumq;
Credimus.hunc,calidi tetigit cùm brachia Cancri.
Sol rapit,atq; undæ plus,quàm quod digerat aër
Tollitur:hoc noctes referunt,Niloq; refundunt.
Ast ego,si tantam fas est mihi soluere litem,
Quasdam,Cæsar,aquas post mundi sera peracti
Secula,concussis terrarum erumpere uenis,
Non id agente Deo,quasdam compage sub ipsa
Cum toto cœpisse reor,quas ille creator,
Atq; opifex rerum certo sub iure coërcet.
Quæ tibi noscendi Nilum Romane cupido est,
Hæc Pharijs,Persisq; fuit,Macedumq; tyrannis
Nullaq; non ætas uoluit conferre futuris
Notitiam:sed uincit adhuc natura latendi.
Summus Alexander Regũ,quẽ Memphis adorat,
Inuidit Nilo,misitq; per ultima terræ
Aethiopum lectos.illos rubicunda perusti
Zona poli tenuit,Nilum uidère calentem.
Venit ad occasum,mundiq; extrema Sesostris,
Et Pharios currus regum ceruicibus egit:
Antè tamen uestros amnes Rhodanũq;,Padumq;
Quàm Nilum de fonte bibit.uesanus in ortus
Cambyses longi populos perunènit ad æui,
Defectusq; epulis,& pastus cæde suorum
Ignoto te,Nile,redit.non fabula mendax
Ausa loqui de fonte tuo est.ubicunq; uideris,
Quæreris:& nulli contingit gloria genti,
Vt Nilo sit læta suo.tua flumina prodam,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Quæ Deus undarum celator Nile tuarum
Te mihi nosse dedit. medio consurgis ab axe,
Ausus in ardentem ripas attollere Cancrum,
In Boean is rectus aquis, mediumq; Booten.
Cursus in occasum flexus torquetur, & ortus
Nunc Arabũ populis, Libycis nunc æquus arenis.
Teq; uident primi, quærunt tamen hi quoq;, Seres,
Aethiopumq; feris alieno gurgite campos,
Et te terrarum nescit cui debeat orbis.
Arcanum natura caput non prodidit ulli,
Nec licuit populis paruum te Nile uidere,
Amouitq; sinus, & gentes maluit ortus
Mirari, quàm nosse tuos. consurgere in ipsis
Ius tibi solstitijs, aliena crescere bruma,
Atq; hyemes adferre tuas: soliq; uagari
Concessum per utrosq; polos. hic quæritur ortus,
Illic finis aquæ. latè tibi gurgite rupto
Ambitur nigris Meroë fœcunda colonis,
Læta comis hebeni: quæ quamuis arbore multa
Frondeat, æstatem nulla sibi mitigat umbra.
Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem.
In plagas Phœbi, damnum non passus aquarum,
Proueheris, sterilesq; diu metiris arenas,
Nunc omnes unum uires collectus in amnem,
Nunc uagus, & spargens facilẽ tibi cedere ripam.
Rursus multifidas reuocat piger alueus undas,
Quà dirimunt Arabum populis Aegyptia rura
Regni claustra Philæ. mox te deserta secantem,
Quà dirimunt nostrum rubro commercia pontum,

Mollis

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrariòantico.it

Mollis lapsus agit. quis te tam lenè fluentem
Moturum totas uiolenti gurgitis iras
Nile putet? sed cùm lapsus abrupta uiarum
Excepere tuos, & præcipites cataractæ,
Ac nusquam ueritis ullas obsistere cautes
Indignaris aquis: spuma tunc astra lacessis:
Cuncta tremunt undis: ac multo murmure montis
Spumeus inuictis canescit fluctibus amnis.
Hinc, Abatō quā nostra uocat uenerāda uetustas,
Terra potens, primos sentit perculsa tumultus,
Et scopuli, placuit fluuij quos dicere uenas.
Quòd manifesta noui primùm dant signa tumoris.
Hinc montes natura uagis circundedit undis,
Qui Libyæ, te, Nile, negent: quos inter in alta
It conualle iacens iam molibus unda receptis.
Prima tibi campos permittit, apertaq; Memphis
Rura, modumq; uetat crescendi ponere ripas.
Sic uelut in tuta securi pace trahebant
Noctis iter mediæ: sed non uesana Photini
Mens imbuta semel tam sacra cæde uacabat
A scelerum motu: Magno nihil ille peremptio
Iam putat esse nefas: habitant sub pectore manes,
Vltricesq; Deæ dant in noua monstra furorem.
Dignatur uiles isto quoq; sanguine dextras,
Quo fortuna parat uictos perfundere Patres.
Pœnaq; ciuilis belli, & uindicta Senatus
Penè data est famulo. procul hoc auertite fata
Crimen, ut hæc Bruto ceruix absente secetur.
In scelus it Pharium Romani pœna tyranni,

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Instrumenta rapit belli.pars maxima turbæ
Plebis erat Latiæ:sed tanta obliuio mentes
Cepit in externos corrupto milite mores,
Vt duce sub famulo,iussuq; satellitis irent,
Quos erat indignum Phario parere tyranno.
Nulla fides,pietasq; uiris,qui castra sequuntur,
Venalesq; manus:ibi fas,ubi maxima merces.
Aere merent paruo:iugulumq; in Cæsaris ire
Non sibi dant.prò fas,ubi non ciuilia bella
Inuenit imperij fatum miserabile nostri?
Thessaliæ subducta acies in littore Nili
More furit patrio.quid plus te,Magne,recepto
Ausa foret Lagea domus?dat scilicet omnis
Dextera,quod debet,superis:nulliq; uacare
Fas est Romano.Latium sic scindere corpus
Dijs placitum:non in generi,soceriq; fauorem
Discedunt populi.ciuilia bella satelles
Mouit,& in partem Romanam uenit Achillas.
Et nisi fata manus à sanguine Cæsaris arcent,
Ha uincent partes.aderat maturus uterq;:
Et destricta epulis ad cunctas aula patebat
Insidias:poteratq; cruor per regia fundi
Pocula Cæsareus,mensæq; incumbere ceruix.
Sed metuunt belli trepidos in nocte tumultus,
Ne cædes confusa manu,permissaq; fatis
Te,Ptolemæe,trahat.tanta est fiducia ferri.
Non rapuere nefas:summi contempta facultas
Est operis:uisum famulis reparabile damnum,
Illam mactandi dimittere Cæsaris horam.

Sera

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Seruatur pœnas in aperta luce daturus.
Donata est nox una duci, uixitq; Photini
Munere Phœbeos Cæsar dilatus in ortus.
Lucifer à Casia prospexit rupe, diemq;
Misit in Aegyptum primo quoq; sole calentem:
Cùm procul à muris acies non sparsa maniplis,
Nec uaga conspicitur, sed iustos qualis ad hostes
Recta fronte uenit, passuri comminus arma,
Laturiq; ruunt. at Cæsar mœnibus urbis
Diffisus, foribus clausæ se protegit aulæ,
Degeneres passus latebras, nec tota uacabat
Regia compresso: minima collegerat arma
Parte domus: tangunt animos iræq;, metusq;:
Et timet incursus, indignaturq; timere.
Sic fremit in paruis fera nobilis abdita claustris,
Et frangit rabidos præmorso carcere dentes.
Non secus in Siculis fureret tua flamma cauernis,
Obstrueret summam si quis tibi mulciber Aetnã.
Audax Thessalici qui nuper rupe sub Aemi,
Hesperiæ cunctos proceres, aciemq; Senatus,
Pompeiumq; ducem, causa sperare uetante,
Non timuit, fatumq; sibi promisit iniquum,
Expauit seruile nefas, intraq; penates
Obruitur telis, quem non uiolasset Alanus,
Non Scytha, non fixo qui ludit in hospite Maurus.
Hic, cui Romani spatium non sufficit orbis,
Paruaq; regna putat Tyrijs cum Gadibus Indos,
Ceu puer imbellis, ceu captis fœmina muris,
Quærit tuta domus: spem uitæ in limine clauso

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Ponit, & incerto lustrat uagus atria cursu:
Non sine rege tamen, quem ducit in omnia secum
Sumpturus pœnas, & grata piacula morti,
Missurusq; tuum, si non sint tela, nec ignes
In famulos Ptolomæe caput: sic barbara Colchis
Creditur ultorem metuens regniq; fugæq;,
Ense suo fratrisq; simul cervice parata
Expectasse patrem. cogunt tamen ultima rerum
Spem pacis tentare ducem: missisq; satellites
Regius, ut sævos absentis voce tyranni
Corriperet famulos, quo bellum autore moverent.
Sed neq; ius mundi valuit, neq; fœdera sancta
Gentibus: orator regis, pacisq; sequester
Æstimat in numero scelerum ponenda tuorum
Tot monstris Ægypte nocens. non Thessala tellus,
Vastaq; regna Iubæ, non Pontus, & impia signa
Pharnacis, & gelido circumfluus orbis Ibero
Tantum ausus scelerum, nõ Syrtis barbara, quantum
Deliciæ fecere tuæ premit undiq; bellum,
Inq; domum iam tela cadunt, quassantq; penates.
Non aries uno moturus limina pulsu,
Fracturusq; domum, non ulla est machina belli:
Nec flammis mandatur opus: sed cæca inuenimus,
Consilij uastos ambit diuisa penates,
Et nusquam totis incursat utribus agmen.
Fata uetant, muriq; uicem fortuna tueur.
Necnon & ratibus tentatur regia, quà se
Protulit in medios audaci margine fluctus
Luxuriosa domus. sed adest defensor ubiq;

Cæsar

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Cæsar, & hos aditus gladijs, hos ignibus arcet:
Obsessusq; gerit (rara est constantia mentis)
Expugnantis opus, piceo iubet unguine tinctas
Lampadas immitti iunctis in uela carinis.
Nec piger ignis erat perstuppea uincula, perq;
Manantes cera tabulas: & tempore eodem
Transtraq; nautarum summiq; arsere ceruchi.
Iam prope semiustæ merguntur in æquora classes,
Iamq; hostes, & tela natant, nec puppibus ignis
Incubuit solis: sed quæ uicina fuere
Tecta mari longis rapuere uaporibus ignem,
Et cladem fouere Noti: percussaq; flamma
Turbine, non alio motu per tecta cucurrit,
Quàm solet ætherio lampas decurrere sulco
Materiaq; carens, atq; ardens aëre solo.
Illa lues clausa paulum reuocauit ab aula
Vrbis in auxilium populos, nec tempora cladis
Perdidit in somnis, sed cæca nocte carinis
Insiluit Cæsar, semper feliciter usus
Præcipiti cursis bellorum, & tempore rapto.
Tunc claustrũ pelagi cepit Pharon, insula quõdam
In medio stetit illa mari, sub tempore natis
Proteos: at nunc est Pellæis proxima muris.
Illa duci geminos bellorum præstitit usus:
Abstulit & cursus, & fauces æquoris hosti.
Cæsar & auxilijs ut uidit libera ponti
Ostia, non fatum meriti, pœnasq; Photini
Distulit ulterius: sed qua non debuit ira,
Non cruce, non flammis, rabido non dente ferarum:

Hen

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Heu facinus, ceruix gladio malè cæsa pependit:
Magni morte perit. necnon subrepta paratis
A famulo Ganymede dolis peruênit ad hostes
Cæsaris Arsinoë: quæ castra carentia rege
Vt proles Lagea tenet. famulumq; Tyranni
Terribilem iusto transegit Achillea ferro.
Altera Magne tuis iam uictima mittitur umbris.
Nec satis hoc Fortuna putat. procul absit, ut ista
Vindictæ sit summa tuæ. non ipse tyrannus
Sufficit in pœnas, non omnis regia Lagi.
Dum patrij ueniant in uiscera Cæsaris enses.
Magnus inultus erit. sed non autore furoris
Sublato cecidit rabies: nam rursus in arma
Auspicijs Ganymedis eunt. ac multa secundo
Prælia Marte gerunt. potuit discrimine summo
Cæsaris una dies in famam, & secula mitti.
Molis in exiguæ spatio stipantibus armis,
Dum parat in uacuas Martem transferre carinas
Dux Latius, tota subitò formidine belli
Cingitur: hinc densæ prætexunt littora classes.
Hinc tergo insultant pedites: uia nulla salutis:
Non fuga, nõ uirtus, uix spes quoq; mortis honestæ.
Non acie fusa, nec magnæ stragis aceruo
Vincendus tunc Cæsar erat, sed sanguine nullo.
Captus sorte loci pendet, dubius ne timeret,
Optaret ue mori. respexit in agmine denso
Scæuam perpetuæ meritum iam nomina famæ
Ad campos Epidamne tuos, ubi solus apertis
Obsedit muris calcantem mœnia Magnum.

Pharsaliæ Lucani finis.

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

SVLPITII CARMINA VELVT superioribus annectenda.

Erexit mentem trepidi tam fortis imago:
Et facturus erat memorandi nobile leti
Exemplum:sed fata uetant,& fida salutis
Ostendit fortuna uiam.nam læuus amicas
Prospexit puppes:nando quas ausus adire,
Ecquid stamus?ait:uel iam per tela,fretumq;
Eripiar,iuguli uel non erit ulla potestas
Eunucho concessa mei.tunc puppe relicta
Prosilit in pontum.siccos fert læua libellos,
Dextra secat fluctus,tandemq; illæsus amico
Excipitur plausu clamantis ad æthera turbæ.

EIVSDEM SVLPITII QVERELA de interitu Poëtæ,opere nondum perfecto.

Hæc cecinit uates scripturus plura:sed illum
In medio cursu iussit mors dira silere.
Accidit ut cygno,qui fixus arundine,carmen
Mille modis querulum,quod cœperat,interrumpit.
Nec phœnix aliter cùm sese imponit in altum,
Quem struit ipse rogum,cantus dulcedine mira
Nondum perfectos plaudenti morte relinquit.
Nec secus Ismarijs uates oppressus in oris,
A Ciconum nuribus,superûm dum cantat amores,
Brutaq; cum sylvis,& saxa sequentia ducit,
Haud potuit moriens medios absoluere cantus.

Prò

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Prò scelera, ò superi cruciat quæ pœna Neronem?
Num rota, num saxum, num stagna fugacia uexãt?
An uultur, pendens'ue silex? an feruet in unda?
Illum comburat Phlegethon, tacerentq; cerastæ.
Hydra uoret, raptentq; canes, semperq; flagellis
Torua Megæra secet, nec sit requiesq; modusq;.
Quanto fraudata est tua gloria plena nitore
Corduba! quamq; minus te Mantua docta ueretur!
Mantua, cui primæ fulget nunc gloria palmæ.
Sed contenta tribus longè lateris alumnis.
Tu uero ô nostrum uates diuine laborem,
Quem pro te subij, non auersate probabis.

HEXASTICHON.

Grandia belligeri cupiens agnoscere Martis
Prælia, Lucani carmina culta legat.
Tam bene dira canit uiolenti facta Gradiui.
Quàm Cicero placidæ nobile pacis opus.
Optanda est pax alma uiris, Ciceroq; legendus.
Sed quoq; qui scribit bella, legendus erit.

FINIS.

Provincia Italiana della Compagnia di Gesù
Fondo Librario antico
Gallarate
51118
Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibraroantico.it

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

1174

1
37

Bonn: Universitätsbibliothek
urn:nbn:de:hbz:5:1-8

LVX AD LVCEM
COLLEGIVM PHILOSOPHICVM
ALOISIANVM

Cinquecentina
n. 261
37

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Fondo librario antico dei Gesuiti italiani
www.fondolibrarioantico.it

Fondo librario antico di Cesare Padiani
www.fondolibrariopadiani.it

W-
187

brario antico dei Gesuiti
www.fondolibrarioantico.